INTEGRAAL RUIMTELIJK PERSPECTIEF 2021-2040

GEZOND LEVEN IN EEN STEDELIJKE REGIO VOOR IEDEREEN

UTRECHT10

SEPTEMBER 2021

VOORWOORD

Voor u ligt het Integraal Ruimtelijk Perspectief, de gezamenlijke ontwikkelrichting tot 2040 van de 16 gemeenten in de regio Utrecht die samenwerken in U10-verband. Wij zijn trots op dit ambitieuze perspectief, dat concreet maakt hoe de regio op een gezonde en duurzame wijze zal groeien en hoe ze om zal gaan met de grote maatschappelijke opgaven. Het Integraal Ruimtelijk Perspectief 2040 (IRP) is een concretisering van de contour REP, waar de raden in 2020 mee hebben ingestemd. En waarmee we ons voorbereiden op de uitvoering in het ruimtelijk domein voor de komende jaren.

Als enige regio in Nederland hebben we een brede integrale visie en aanpak van de opgaven rond wonen, werken, mobiliteit, groen, landschap, water, energie en gezondheid. De visie leidt tot duidelijke en scherpe keuzes, die lokale, regionale, provinciale en nationale opgaven met elkaar verbinden. Onze aanpak staat dan ook niet op zichzelf: het is in grote lijnen consistent met de visies van de provincie (Omgevingsvisie provincie Utrecht) en van het Rijk (NOVI) voor onze regio. En heeft doorwerking gevonden in de gezamenlijke visie van Rijk en regio (*Utrecht Nabij*). Dat maakt ons in vergelijking met andere regio's in het land uniek. Wouter Veldhuis, Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving, onderschrijft dit in zijn column (pagina 171). En benadrukt nogmaals dat samenwerking essentieel is om kwaliteit te realiseren en om de strategische keuzes voor de regio nog scherper in te kleuren.

Met dit IRP geven we een krachtig signaal af dat de 16 gemeenten schouder aan schouder staan in de ambitie, de afwegingen en de aanpak om de regio (door) te ontwikkelen tot de gezonde ontmoetingsplek in een stedelijke regio voor iedereen. Hiermee bundelen en versterken we de kracht van inwoners, bedrijven, mede-overheden en andere partners. We kunnen de uitvoering in verschillende allianties slagvaardig ter hand nemen en we hebben een basis om elkaar aan te spreken op hoe we de regio samen vormgeven.

Wat in het IRP staat is de uitkomst van een gezamenlijk proces van de 16 gemeenten. Samen vinden we dit de beste manier om een plek te geven aan de regionale opgaven waar we voor staan. We kijken niet alleen naar het eigen grondgebied van de gemeente, maar ook naar de regio als geheel. Omdat gemeenten zich committeren aan elkaars opgaven, kunnen zij eenduidig en sterker optreden naar andere bestuurslagen, zoals het Rijk en de provincie. Het is dus wezenlijk om het IRP consistent en eensgezind als basis te gebruiken voor de regionale ontwikkeling. En om het te gebruiken als basis voor de gemeentelijke Omgevingsvisies.

Het IRP is opgebouwd vanuit de lokale beleidslijnen, vervolgens zijn er (boven)lokale en regionale keuzes gemaakt. Over veel onderwerpen is overeenstemming, andere onderwerpen vragen nog om voortzetting van de dialoog. Daarom maken we met dit IRP keuzes, benoemen we een aantal gezamenlijke vraagstukken, werken we adaptief en geven we opdrachten aan onszelf voor de volgende fase.

September 2021

Paul Heijmerink
Wethouder gemeente Bunnik

Madeleine Bakker-Smit
Wethouder gemeente De Bilt

Rein Kroon
Wethouder gemeente De Ronde Venen

Sander Bos
Wethouder gemeente Houten

Peter Bekker
Wethouder gemeente IJsselstein

Gerrit Spelt
Wethouder gemeente Lopik

Ivo ten Hagen
Wethouder gemeente Montfoort

Hans Adriani
Wethouder gemeente Nieuwegein

Bob Duindam
Wethouder gemeente Oudewater

Hetty Veneklaas
Wethouder gemeente Stichtse Vecht

Klaas Verschuure
Wethouder gemeente Utrecht

Rob Jorg
Wethouder gemeente Utrechtse Heuvelrug

Marcel Verweij
Wethouder gemeente Vijfheerenlanden

Hans Buijtelaar
Wethouder gemeente Wijk bij Duurstede

Tymon de Weger
Wethouder gemeente Woerden

Sander Jansen
Wethouder gemeente Zeist

SAMENVATTING

De regio Utrecht is populair. Het is een fijne plek om te wonen, werken en recreëren, met ruimte voor groen en duurzame initiatieven. Dat willen we graag zo houden. Hoe gaan we slim om met de ruimte die we hebben? Hoe willen we dat de regio er in 2040 uitziet? En wat betekent dit voor onze inwoners?

We pakken dit vraagstuk integraal aan, waarbij wij we gezondheid en leefbaarheid centraal stellen. Als regio en altijd met oog voor de identiteit van de verschillende gemeenten. Want de diversiteit aan woonmilieus, werkgebieden en landschappen is onderdeel van het succes van onze regio. Vanuit een eensgezinde en uitdagende ambitie laten we zien waar we voor staan en waar we samen naartoe werken.

Het Integraal Ruimtelijk Perspectief 2021-2040 is een gezamenlijke visie van de 16 gemeenten in de U10 en is onze wegwijzer naar de toekomst voor:

- De omgang met groen, landschap en water;
- Zorgen voor voldoende en passende woningen en banen voor iedereen;
- Ruimte voor economie door voldoende en complementaire werklocaties;
- Goede bereikbaarheid van dorpen en steden in de regio, vooral op duurzame wijze;
- Gezonde en vitale leefomgevingen voor iedereen.
- We maken de energietransitie mogelijk door de opwekking van duurzame opwekking energie.

Door goed met elkaar samen te werken, mogelijkheden te onderzoeken en door innovatie kunnen we de beperkte ruimte slim verdelen en de beste keuzes maken voor gemeenten en regio. Zo werken we met zijn allen aan een gezonde, duurzame en toekomstbestendige leefomgeving.

Het Integraal Ruimtelijk Perspectief 2040 is te zien als een convenant tussen de gemeenten: samen geven we invulling aan de regionale opgaven. Het is een adaptief perspectief, dus in de toekomst kan de inhoud veranderen. Het IRP werkt ook als verbinding tussen gemeentelijke visies. Zo kunnen we de grote opgaven beter te lijf.

Nabijheid en bereikbaarheid

De regio Utrecht ligt als een spin in het web van het Nederlandse auto- en spoorwegennet. Er komt veel verkeer doorheen dat de regio niet als eindbestemming heeft. De goede verbondenheid is een kracht van de regio maar heeft ook nadelen.

We zorgen ervoor dat in 2040 de keuze voor duurzame mobiliteit voor de hand ligt. Op plekken die goed bereikbaar zijn met de fiets en het OV voegen we wonen, werken en voorzieningen toe. De groei van het aantal inwoners en banen concentreert zich voor een belangrijk deel rond deze OV-knooppunten in de regio en de stad Utrecht. Deze plekken gaan we intensiever gebruiken dan we tot nu toe gewend zijn. We creëren daarmee een woon-werkmilieu dat stedelijker en meer gemixt is dan nu. Per knooppunt doen we dit op een manier die lokaal passend is.

Nabijheid is het uitgangspunt: het moet voor zoveel mogelijk mensen zo gemakkelijk mogelijk worden gemaakt, zich op een duurzame manier door de regio te bewegen. De hele regio goed verbinden door het OV en bij alle knooppunten aansluiten op verbeterde en nieuwe fietsroutes. Zo ontstaat een regionaal netwerk dat zorgt voor een goede bereikbaarheid via duurzame mobiliteit. Op die manier proberen we autoverkeer met bestemming Utrecht in de spits zoveel mogelijk te beperken.

Dit regionale OV-systeem lijkt op een 'wiel met spaken': bestaande en nieuwe OV-verbindingen, zoals de bestaande spoor- en tramlijnen, maar ook nieuwe lijnen die niet op het centrum van Utrecht gericht zijn. Dankzij nieuwe hoogwaardige en frequente OV-verbindingen, verbinden we de stad Utrecht en de regio directer met elkaar. Dit maakt het mogelijk om veel woningen te bouwen op een aantal locaties binnen en aan de rand van de stad Utrecht. Denk aan de A12-zone, Papendorp, USP/Rijnsweerd en Lunetten-Koningsweg.

Landschap en duurzame mobiliteit zijn voorwaardelijk voor de ontwikkeling van de regio. In de prioritering van locaties voor wonen en werken staan nieuwe grote locaties in het groen (uitleglocaties) zonder fiets en OV dan ook onderaan de lijst. Of en hoeveel van deze locaties voor woningbouw en werklocaties nodig zijn, hangt af van de behoefte die er overblijft als de locaties in de steden zijn ingevuld.

Groen en Landschap

In 2040 wonen onze inwoners in een groene omgeving die uitdaagt om gezond te leven. Groen begint bij de voordeur en is verbonden met de grote en kleinere landschappen die onze regio rijk is; van plantsoen tot groene oever, van Heuvelrug tot veenweidegebied, van Lekdijk tot Nieuwe Hollandse Waterlinie en alles ertussenin.

Vanuit deze structuur van groen en landschap werken we aan de binnenstedelijke groei in wonen en werken. We werken aan een nieuwe toekomst voor de landbouw. De transitie naar circulaire, biodiverse en economisch rendabele landbouw maakt daar onderdeel van uit. We zorgen voor voldoende ruimte voor water en vinden een nieuwe balans tussen natuur en recreatie.

Het klimaat verandert. Hierdoor neemt de kans op wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen toe. Het is belangrijk om nu goede keuzes te maken. In 2040 hebben we onze samenleving en leefomgeving aangepast aan de gevolgen van klimaatverandering en de zeespiegelstijging.

Als regio kiezen we ervoor om ook te groeien in kwaliteit. Als de regio groeit, groeien de gebieden voor natuur en recreatie mee. Onze woonomgeving nodigt dan uit om te wandelen, fietsen, spelen en sporten en de auto vaker te laten staan.

We kiezen voor een ambitieus programma voor landschap, water en groen dat meegroeit met de regio. We versterken de kwaliteit van het landschap, inclusief de natuurwaarden en cultuurhistorie. We willen meer dan 4.000 hectare aan extra natuur- en recreatiegebied aanleggen. En 400 kilometer groen-blauwe verbindingen. We maken het landschap toegankelijker en bieden daarmee ruimte voor recreatie voor een groeiende bevolking.

Wonen

De bevolking ziet er in 2040 anders uit. We bouwen nu om in 2040 de woningmarkt in balans te hebben. Voor een groot deel betekent dit dat we bouwen voor de doorstroming en voor kleinere huishoudens. Door een betere balans in de woningvoorraad komen meer mensen terecht in een passende woning. In 2040 kent een groot deel van de voorraad eengezinswoningen andere bewoners. De huidige vergrijzing leidt tot meer beschikbare gezinswoningen. Volgens de samen met de provincie opgestelde prognoses zijn tot 2040 circa 125.000 extra woningen nodig.

Onze regio maakt afspraken over de woningbouwprogrammering. Daardoor zorgen we voor voldoende woningen op de juiste plek en delen we als regiogemeenten ook de verantwoordelijkheid voor sociale en kwetsbare doelgroepen.

Volgens onderzoek moeten we sterker inzetten op stedelijke woonmilieus: centrum- en hoogstedelijke milieus, met een menging van wonen en werken en voorzieningen. In de stedelijke omgeving is eveneens een behoefte aan groenstedelijke milieus waarvoor aan de randen ruimte moet worden gevonden. Buiten de stedelijke omgeving spelen we in op de lokale behoefte. Het gaat dan om ruimte voor doelgroepen die in de kleinere en middelgrote kernen gewenst zijn, met het oog op vitaliteit.

Vitale kernen

In het Utrechtse landschap ligt een rijk netwerk van vitale kernen. Deze kernen zijn vanuit het oogpunt van nabijheid en mobiliteit niet de locaties voor de grote groeiopgave van de regio. De ontwikkeling van deze kernen is gericht op het behoud en de verbetering van de leefbaarheid die door demografische ontwikkelingen onder druk staat. Per kern maken we afspraken over het bijbouwen van woningen voor de eigen behoefte. Belangrijke thema's zijn het creëren van ruimte voor doorstroming in de lokale woningmarkt (met name voor senioren en jongeren) en het ondersteunen van bestaande voorzieningen en werkgelegenheid.

Werken

De kracht van de regio zit niet alleen in de kwaliteit van leven maar ook in de kracht van de economie. We maken ruimte voor de vier grootste uitdagingen:

- voldoende werkgelegenheid voor iedereen; circa 80.000 nieuwe arbeidsplaatsen zijn nodig tot 2040;
- behoud en versterking van het economische regioprofiel;
- transitie naar een circulaire economie;
- behoud en toekomstbestendig maken van werklocaties;
- 60 ha regionale bedrijventerreinen.

We gaan meer werken in gemengde stedelijke gebieden waar wonen, werken en voorzieningen bij elkaar komen. Bij de ontwikkeling van de werklocaties van de toekomst wordt, net als bij woonlocaties, de kwaliteit van de omgeving steeds belangrijker: bereikbaarheid per OV en fiets, toegankelijk groen, ontmoeting en toegang tot voorzieningen. Daarnaast bieden werklocaties ook kansen voor een koppeling met andere opgaven, zoals klimaatadaptatie en energie.

Het versterken van de economische profielen in de regio draagt bij aan het versterken van de economie als geheel. Uitgangspunt is dat werklocaties elkaar aanvullen. Zo komen we tot een gezond economisch 'ecosysteem' waarbij ieder bedrijf op de juiste plek zit en we zo goed mogelijk inspelen op de huisvestingswensen van bedrijven.

Niet alle bedrijfsactiviteiten zijn goed te mengen met wonen of voorzieningen, bijvoorbeeld omdat ze hinder opleveren voor de omgeving. Daarom reserveren we ook voldoende ruimte voor dit soort bedrijven. We komen tegemoet aan de vraag naar bedrijventerreinen door een combinatie van uitbreiding, menging en efficiënter (intensiever) gebruik van bestaande terreinen. En zoeken we naar ruimte voor 60 ha regionale bedrijventerreinen.

Centraal staat de toekomstbestendigheid van bedrijventerreinen: voldoende ruimte voor de groei van bedrijventerreinen en een aantrekkelijke en gezonde werkomgeving (klimaatadaptief) voor werknemers. Denk aan duurzame, gezonde gebouwen en goede bereikbaarheid op verschillende manieren. Samen creëren we in onze regio voldoende arbeidsplaatsen op alle opleidingsniveaus voor de groeiende bevolking.

Energie

Als U10 werken we met de provincie Utrecht en de waterschappen in de Regionale Energiestrategie (RES U16) samen aan de energietransitie. In 2030 willen we 1,8 TWh duurzame opwekking realiseren (landelijk 35 TWh), als bijdrage aan de landelijke doelstelling en in relatie tot onze eigen ambities. Dat is een zesde van onze verwachte elektriciteitsbehoefte in 2050. We mikken op zoveel mogelijk zonnepanelen op daken maar dat is niet genoeg voor de opgave. We maken daarom ook ruimte voor zonnevelden en windturbines langs snelwegen, bij bedrijventerreinen en in het landelijk gebied. Ook na 2030 is er een substantiële opgave om duurzame opwekking ruimtelijk in te passen.

Het IRP 2040: richting uitvoering

Om al deze opgaven in goede banen te leiden, denken we door verschillende schaalniveaus heen en benaderen we de verschillende opgaven integraal. In de komende periode gaan we richting uitvoering. Omdat we ons als 16 gemeenten verbonden hebben aan elkaars opgaven, staan we sterker naar Rijk en provincie. En in de individuele gemeenten legt het IRP een bruikbare basis voor de gemeentelijke Omgevingsvisies, programma's en projecten. We gaan adaptief te werk om samen verder te komen, inspelend op wat we belangrijk vinden.

Het werk zal vooral binnen en door gemeenten worden uitgevoerd. Gemeenten doen dit samen met het Rijk, provincie en U10 maar ook met bedrijfsleven, landelijke overheid, waterschappen en andere stakeholders. We hebben elkaar nodig om de overkoepelende ambities waar te maken. Het succes zit hem in de uitvoering.

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING - VAN KOERS NAAR PERSPECTIEF 11

1.1 Waarom een IRP? - Een gezamenlijk en integraal perspectief voor de regio 13

1.2 Wat voorafging - De voorlopers van het IRP 17

1.3 De opgave - Wat de regio de komende jaren te doen staat 21

2. DOELSTELLING 2040 - GEZOND LEVEN IN EEN STEDELIJKE REGIO VOOR IEDEREEN 27

2.1 Waar we naartoe willen - Zeven perspectieven 29

2.2 De ruimtelijke keuzes die we maken - Acht redeneerlijnen 37

2.3 Wat we nog meer afspreken - Verdiepende afspraken voor vijf thema's 71

2.4 Toekomst op de kaart - Keuzes vertaald naar een integrale perspectiefkaart 2040 103

3. UITWERKING - EEN NIEUW PERSPECTIEF VOOR ALLE DEELGEBIEDEN 111

3.1 Kromme Rijn Vallei 115

3.2 Noordoostflank 121

3.3 Vecht en Venen 127

3.4 Woerd, Waard en Vijfheerenlanden 133

3.5 De Centrale As 137

4. UITVOERINGSSTRATEGIE - NAAR EEN ADAPTIEF ONTWIKKELPAD VOOR DE REGIO 145

4.1 Uitvoeringsstrategie - De organisatie van het vervolg 147

4.2 Financieringsstrategie - Een regionale investeringsagenda 155

4.3 Adaptief ontwikkelpad - Prioritering en tijdlijn 159

BIJLAGE 171

Column Wouter Veldhuis, Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving

1

INLEIDING -
VAN KOERS NAAR PERSPECTIEF

Het Integraal Ruimtelijk Perspectief 2040 is het cement tussen een groot aantal bestuurlijke en ruimtelijke plannen. Allereerst wordt de noodzaak geschetst van een gezamenlijk en integraal perspectief voor de regio (1.1), vervolgens de voorlopers van het IRP en het vervolg erop (1.2) en tot slot de opgaven voor de komende jaren op het gebied van landschap (inclusief water en groen), mobiliteit, wonen, werken en energie (1.3).

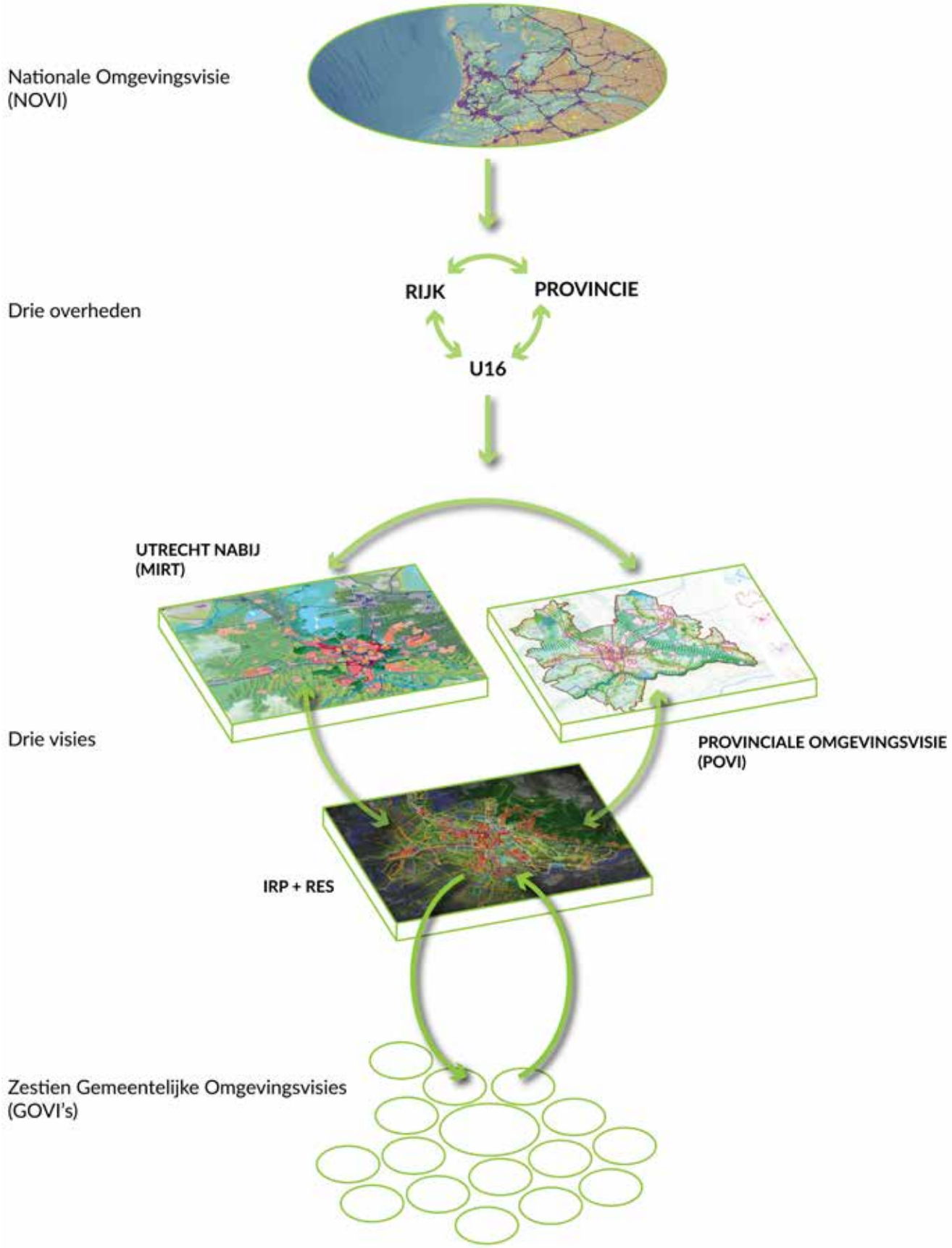

Samenhang plannen (beeld: KuiperCompagnons).

1.1 WAAROM EEN IRP? - EEN GEZAMENLIJK EN INTEGRAAL PERSPECTIEF VOOR DE REGIO

Wij werken als 16 Utrechtse gemeenten samen aan een integraal perspectief voor 2040. Niet omdat het moet, maar omdat we zien dat we voor opgaven staan die we alleen samen kunnen oplossen. Als we samenwerken aan een inhoudelijk perspectief, krijgen we samen meer voor elkaar.

Dit perspectief is dus geen plan dat top-down boven de regio hangt, maar een doorkijk naar 2040 die van ons allemaal is en waarmee wij ons verbinden aan het gezamenlijk oplossen van de regionale opgaven. Samenwerking is niet alleen nodig bij het opstellen van dit perspectief, maar ook bij de uitwerking en uitvoering ervan. Wat in dit perspectief staat, nemen wij op in onze gemeentelijke visies en omgekeerd.

Waarom een gezamenlijk perspectief?

De urgentie van dit perspectief vloeit voort uit het feit dat de regio Utrecht een van de snelst groeiende regio's van Nederland is en een van de meest competitieve regio's van Europa. De basis van dit succes ligt in de uitstekende kwaliteit van leven. Aantrekkelijke steden en dorpen liggen in een regio met de mooiste landschappen en de meest bijzondere cultuurhistorische elementen van het land. Het onderwijs is uitstekend en daarmee biedt de regio kansen voor iedereen. Deze bijzondere kwaliteit van leven trekt mensen van binnen en buiten Nederland naar onze regio.

Dit succes gaat gepaard met een grote vraag naar ruimte voor de groeiende economie en naar ruimte voor de huidige en nieuwe bewoners. Dit levert ook meer verplaatsingen op, die het mobiliteitssysteem moet kunnen opvangen. Daarbij komt dat een groot deel van het groeiende (inter)nationale verkeer door onze regio rijdt. Het is het daarom belangrijk te beseffen dat de regio onderdeel is van een groter geheel en dat afstemming van de regionale opgave met de omliggende regio's van belang is.

Tegelijkertijd komen er nieuwe opgaven op ons af. We moeten ruimte maken om de klimaatveranderingen aan te pakken. Meer ruimte voor water en natuur, maar ook meer ruimte om op een duurzame manier in onze energie te voorzien.

Slim omgaan met de ruimte

Om aan al deze vragen naar ruimte te voldoen, moeten we op een andere manier nadenken over de toekomst van onze regio. Hoe geven we ruimte aan groei en maken we tegelijk onze regio groener en mooier? Wat voor regio laten we na aan de generaties na ons? Hoe zorgen we ervoor dat ook zij kunnen leven in een gezonde regio? Hoe zorgen we ervoor dat dit op een sociaal rechtvaardige manier gebeurt? Hoe zorgen we voor een goede balans tussen mens en natuur?

Als iedere gemeente en iedere sector alleen verder zou bouwen aan de eigen toekomst, lopen we aan tegen de grenzen van de ruimte. Een beslissing om op een bepaalde plek te bouwen, heeft invloed op keuzes elders in de regio. Bovendien is deze plek dan niet meer te gebruiken voor een andere functie.

Om deze veranderingen in goede banen te leiden is het dus nodig om op verschillende schaalniveaus tegelijk te denken, en om de verschillende opgaven integraal te benaderen.

Het Integraal Ruimtelijk Perspectief is de plek waar de samenwerkende gemeenten in de U10 hun visie geven op hoe de regio ruimte kan maken voor alle verschillende functies. Het Perspectief kijkt hoe de regio er in 2040 uit kan zien en hoe dat voor iedereen aantrekkelijk kan zijn.

Integraal denken over de regio vereist keuzes. Niet alles kan zomaar, want de optelsom van de wensen is op veel plekken groter dan de ruimte die we hebben. Dat betekent dat we slim moeten omgaan met die ruimte.

In stappen van Koers naar perspectief

U10 is het samenwerkingsverband van 16 gemeenten. Met de Ruimtelijk Economische Koers (REK) van 2018 heeft de regio ervoor gekozen om de groei op een duurzame wijze op te vangen. De regio wil zich (door)ontwikkelen tot de gezonde ontmoetingsplek in een stedelijke regio voor iedereen en wil in 2040 de internationaal toonaangevende regio op dit terrein zijn.

In 2018 is gestart met het Ruimtelijk Economisch Programma (REP) dat concreet invulling en uitvoering geeft aan deze koers. Met het REP heeft de U10 een integrale en breed gedragen visie en strategie op de toekomst (tot 2040) van de Metropoolregio Utrecht ontwikkeld. Zestien gemeenten brengen de thema's wonen, werken, mobiliteit, groen, landschap, water en energie uit de visie vervolgens samen in het Integraal Ruimtelijk Perspectief (IRP).

In het IRP geeft de regio aan wat haar thematische en ruimtelijk-programmatische opgaven zijn, welke hoofdrichtingen worden gekozen voor de toekomstige ontwikkeling van de regio en hoe al deze elementen samenhangen in een geïntegreerde visie en strategie.

Aan het ruimtelijk economisch programma REP is de afgelopen drie jaar in fasen gewerkt. Er is een gezamenlijke koers bepaald, er is een integraal afwegingskader opgesteld, de opgaven zijn in beeld gebracht, er is een ruimtelijke Contour gemaakt en een verstedelijkingsstrategie.

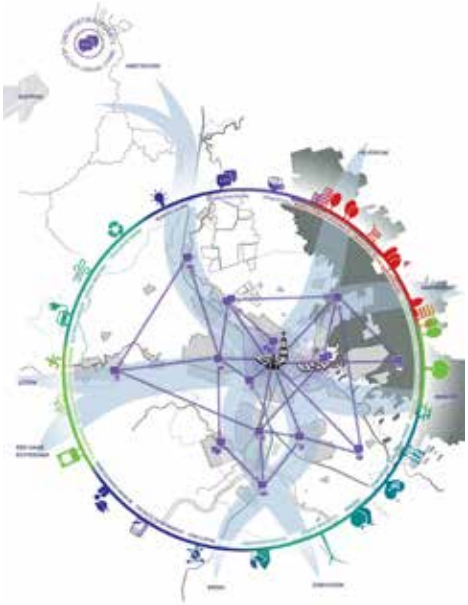

Ruimtelijke Economische Koers (REK 2018).

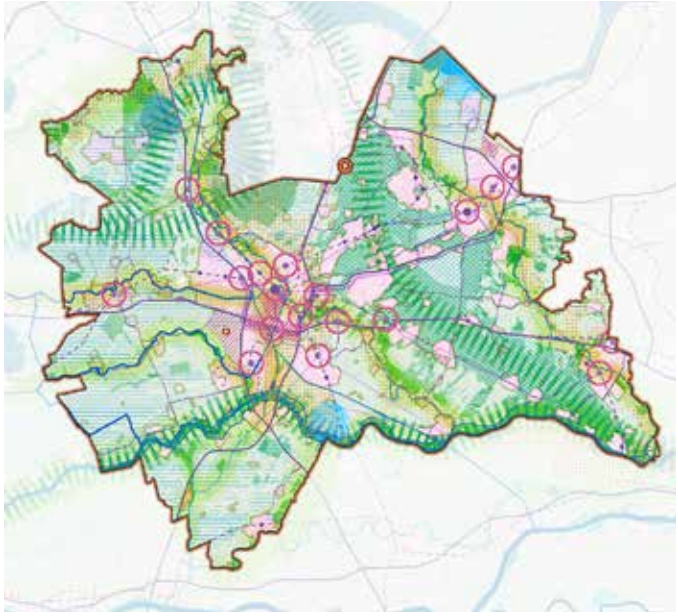

Provinciale Omgevingsvisie (POVI 2021).

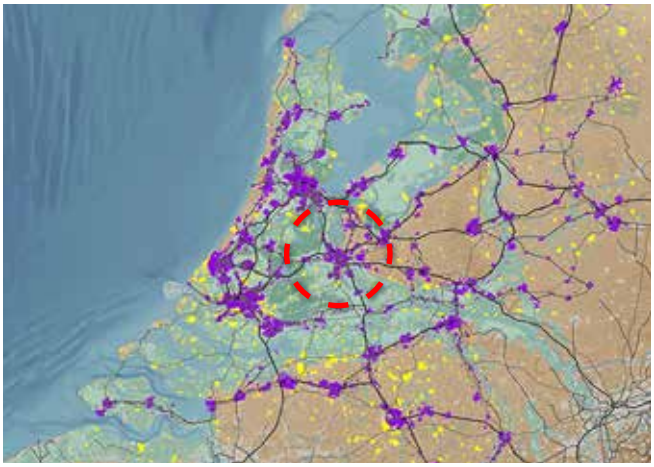

Nationale Omgevingsvisie (NOVI 2020).

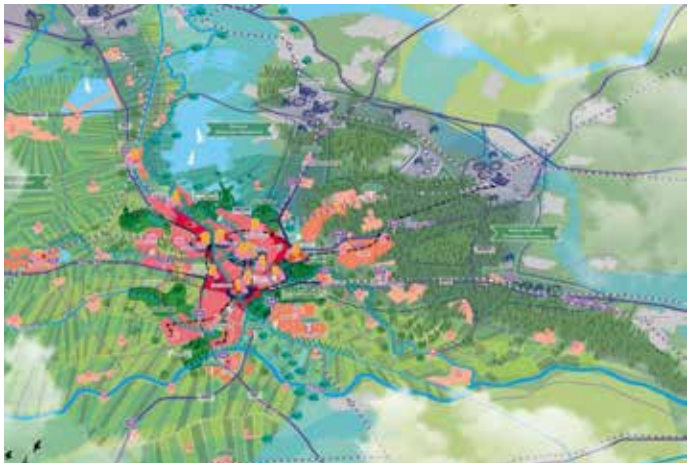

Utrecht Nabij (MIRT 2020).

Al deze eerdere fasen hebben geleid tot het voor u liggende Integraal Ruimtelijk Perspectief. Het IRP is nadrukkelijk geen eindbeeld, maar bevat een strategie en een adaptief ontwikkelpad. De volgende stap is Integraal Regionaal Programmeren, waarvan de kern is het gezamenlijk maken van afspraken over regionale programma's en over een uitvoeringsstrategie op basis van allianties.

Dit IRP is niet alleen door de U10-gemeenten opgesteld, maar is tot stand gekomen vanuit een brede samenwerking en afstemming met onder meer thematische bestuurstafels, 16 colleges van B en W en evenzovele gemeenteraden, de provincie Utrecht, U Ned, waterschappen, de Regionale Energiestrategie U16 (RES) en legio experts.

Het IRP als het cement tussen andere plannen

In dezelfde periode waarin het IRP is gemaakt, zijn ook op andere tafels belangrijke kaders en visies tot stand gekomen. Vanuit het Rijk de NOVI, vanuit de provincie de Omgevingsvisie provincie Utrecht, in U Ned-verband de visie *Utrecht Nabij* en meerdere lokale ruimtelijke strategieën.

Het IRP is een integraal en regionaal perspectief. Het is tot stand gekomen samen met 16 gemeenten die in U10-verband samenwerken en hangt daardoor dus niet boven de gemeenten, maar is een gedeeld perspectief. Samen wordt invulling gegeven aan regionale opgaven, waarbij over gemeentegrenzen heen wordt gekeken. Dit levert een gezamenlijke aanpak op, waarbij gemeenten elkaar scherp houden en een eenduidige boodschap hebben naar andere bestuurslagen en stakeholders. En de uitvoering in allianties oppakken.

Het IRP is geen vrijblijvende afspraak, het is te zien als de basis voor de toekomstige samenwerking tussen de gemeenten op inhoud en proces. En een basis voor lokaal beleid en uitvoering en vice versa. Samen geven we invulling aan de regionale opgaven. Het is een adaptief perspectief, dus de inhoud wordt in de toekomst geconcretiseerd, waar nodig aangepast aan de (lokale) omstandigheden en periodiek geactualiseerd. Het IRP is immers geen eindbeeld, het geeft de gedragen ontwikkelrichting weer voor de komende 20 jaar. De insteek is dan ook om het IRP periodiek te actualiseren en dit te consolideren via besluitvorming in de gemeenteraden. Zodat ontwikkelingen kunnen worden vastgelegd. De eerste actualisatie is voorzien na periode van twee jaar, er wordt onderzocht wat een passende ritmiek is voor de periode daarna. In de uitvoeringsstrategie wordt de positionering en de samenwerking verder uitgewerkt.

Het IRP volgt, en zorgt tegelijk voor de regionale inbreng in, de NOVI, de Omgevingsvisie provincie Utrecht en de MIRT-afspraken met het Rijk. Het IRP heeft op hoofdlijnen dezelfde uitgangspunten, zoals gezond leven in een stedelijke regio voor iedereen, de focus op binnenstedelijk en gemengd bouwen op en nabij ov-knooppunten, het ontwikkelen van meerdere Metropoolpoorten, het Wiel met Spaken, het verdichten op Regiopoorten, het versterken van groen en landschap en de vitaliteit van kernen.

Het IRP legt ook enkele andere accenten in vergelijking met bijvoorbeeld de Omgevingsvisie provincie Utrecht. De U10 ziet dit als input voor en een constructieve bijdrage aan het gesprek over de ruimtelijke kaders vanuit Rijk en provincie.

Gedeelde visie, verschillende rollen

Intensieve coöperatie heeft geleid tot een gedeelde visie op de regio Utrecht vanuit Rijk, provincie, regiogemeenten en waterschappen, die vertaald is in drie regionale plannen: Omgevingsvisie provincie Utrecht, Integraal Ruimtelijk Perspectief U10 en Utrecht Nabij.

Hierbij heeft elke overheid eigen rollen: accommoderen, bewaken en uitvoeren. Deze rollen wisselen ook nog eens, afhankelijk van thema's, schaal en gebieden.

Om de veranderingen van de komende decennia met vertrouwen tegemoet te treden is een gezamenlijke visie op de ruimte van de Utrechtse regio zo belangrijk.

Zo kunnen we antwoord geven op de eisen die deze tijd aan onze besturen stelt, en kunnen we gezamenlijk, maar met oog voor de eigen verantwoordelijkheden, werken aan een robuuste regio in balans en aan gezond leven in een stedelijke regio.

Woerden (beeld: Aerophotostock).

1.2 WAT VOORAFGING - DE VOORLOPERS VAN HET IRP

Het IRP is een stap in de ruimtelijke programmering. De eerder genomen stappen vormen evenzovele uitgangspunten. Hieronder worden deze kort samengevat.

Fase 1: De Ruimtelijk Economische Koers (2018)

In de Ruimtelijk Economische Koers (REK) is door de regio gekozen voor een regio waar gezond stedelijk leven voor iedereen centraal staat. De zes geformuleerde toekomstbeelden uit de REK vormen de principes die ten grondslag liggen aan alle te maken verstedelijkingskeuzes in de regio. De zes toekomstbeelden voor 2040 zijn:

1. Utrecht is in 2040 de internationaal erkende regio voor life sciences, gezondheid en duurzaamheid.
2. Gemeenten in de regio zijn economisch complementair.
3. We kiezen voor een ongedeelde regio met voldoende woningen voor alle doelgroepen.
4. We groeien, met voorrang, op binnenstedelijke locaties, dat leidt tot kwaliteit en interactie.
5. We geven voorrang aan duurzame mobiliteit.
6. Groen, landschap en cultuurhistorie leveren een onmisbare bijdrage aan de stedelijke regio.

Ladder van verstedelijking

Om te bepalen waar de opgaven voor wonen, werken en voorzieningen fysiek landen, hanteert het Integraal Ruimtelijk Perspectief een ladder van verstedelijkingskeuzes. In het kort komt deze ladder neer op een aantal uitgangspunten die voorrang geven aan bouwen op binnenstedelijke locaties en nabij openbaar vervoer, juist om het waardevolle landschap te sparen en om duurzame mobiliteit te stimuleren. Deze locatieladder betekent dat we de grote keuzes voor verstedelijking bij voorkeur in onderstaande volgorde maken:

1. Op binnenstedelijke locaties nabij ov-knooppunten.
2. Op overige binnenstedelijke locaties.
3. Op buitenstedelijke locaties nabij bestaande ov-knooppunten.
4. Op locaties nabij nieuwe ov-knooppunten.

Naast deze ladder voor verstedelijkingslocaties is het ook belangrijk dat op lokaal niveau de vitaliteit van dorpen en steden geborgd wordt.

Fase 2: De Contour REP (2020)

De Contour REP heeft de uitgangspunten van de REK vertaald in een aantal kaartbeelden. Hiermee is een eerste integratieslag gemaakt en zijn toekomstbeelden geschetst van de regio, waarbij in de 'kaart van altijd' de keuzes zijn vastgelegd die sowieso doorgang kunnen vinden. In de 'kaart van alles' zijn alle mogelijke plannen ingetekend, waardoor een beeld ontstaat van de keuzes die gemaakt kunnen worden. In de Contour is een beoordelingskader opgesteld waaraan de uiteindelijke keuzes worden getoetst; in de Contour zijn de keuzes dus nog niet gemaakt. Ook zijn er onderzoeksvragen geformuleerd die beantwoord moeten worden om tot keuzes te komen. Deze onderzoeksvragen zijn in dit IRP zoveel mogelijk beantwoord.

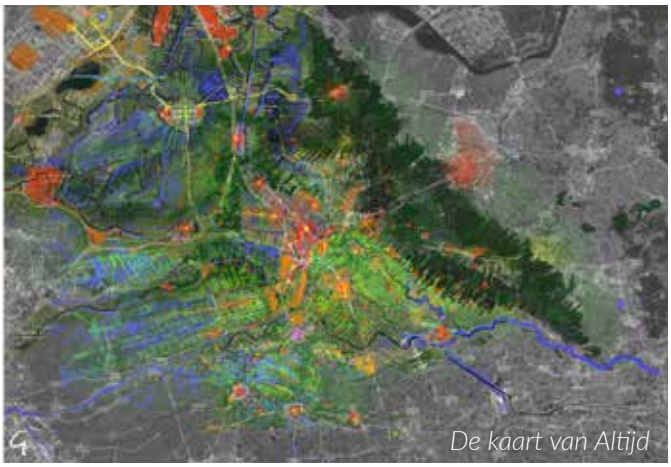

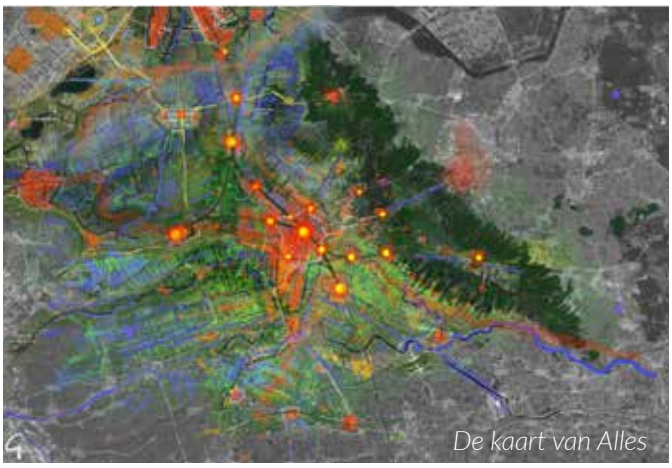

Ruimtelijke Contour (2020).

Buurnik Kromme Rijn (beeld: Ben Jurgens).

Beoordelingskader Contour

In het kader van de Contour is door de regio een beoordelingskader gemaakt om verstedelijkingskeuzes af te wegen. Dit beoordelingskader zal in de vervolgstap Regionaal Programmeren gehanteerd worden om de hoofdkeuzes te beoordelen.

Vanuit de inhoudelijke hoofddoelen – bevorderen van een gezonde, duurzame energieke regio; versterken economie; faciliteren verstedelijkingsopgave; verhogen ruimtelijke kwaliteit; en faciliteren slimme en toekomstbestendige mobiliteit – zijn naast de bovengenoemde ladder als aanvullende uitgangspunten uit het beoordelingskader onder andere te destilleren:

- Bevorderen van een gezonde leefstijl.
- Vergroten van de ruimtelijke kwaliteit.
- Zorgen voor nabijheid van wonen, werken, voorzieningen, groen en landschap.
- Totstand brengen van gemengde gebieden.
- Woningbouw juist niet mengen met cruciale werkgebieden die zich niet laten mengen.
- Nieuwe woongebieden creëren nabij de belangrijke werkgebieden van de toekomst.
- Ontlasten van Utrecht Centraal door kwalitatief en kwantitatief goede alternatieve knopen te maken.
- Zorgen voor zicht op uitvoering en bekostiging.

Dit zijn slechts een aantal van de doelen uit het beoordelingskader. Deze hebben richting gegeven aan de keuzes die in het IRP worden gemaakt.

Onderzoeksvragen Contour

In het kader van de besluitvorming rond de Contour REP zijn onderzoeksvragen per thema meegegeven voor de uitwerking in het IRP en Regionaal Programmeren. Deze onderzoeksvragen vormden de basis voor het maken van dit IRP. Op vrijwel alle vragen is in dit IRP een antwoord geformuleerd. Sommige onderzoeksvragen zijn voor deze fase nog iets te gedetailleerd en zullen in de fase van het Regionaal Programmeren worden opgepakt.

Verschillende gemeenteraden hebben moties en amendementen bij de Contour vastgesteld. In een separaat document is richting de raden teruggekoppeld hoe deze zijn verwerkt in dit IRP.

Fase 3 (nu): Integraal Ruimtelijk Perspectief

Dit perspectief is gebouwd op de uitgangspunten uit de eerdere fases. Samen met de 16 gemeenten, de provincie, waterschappen en andere belanghebbenden zijn op basis van de uitgangspunten keuzes gemaakt voor het integrale perspectief. Deze keuzes worden in de komende hoofdstukken toegelicht.

Fase 4 (toekomst): Integraal Regionaal Programmeren

Na het afronden van het perspectief staat het integraal programmeren centraal, het maken van concrete afspraken over welk programma waar wordt gerealiseerd. Daarbij gaat het dus veel meer dan in het IRP om de stap richting uitvoering. Op het niveau van de hele regio, maar ook lokaal en in deelgebieden.

Gemeenten en allianties werken op gebieds-, programma- en projectniveau de opgaven uit. Op regionale schaal werken we samen om de regionale keuzen verder aan te scherpen en randvoorwaarden voor elkaar te krijgen. Vraagstukken op regionale schaal vergen veelal samenwerking tussen gemeenten, maar ook met Rijk en provincie. In deze fase zetten we tevens in op participatietrajecten om de discussie breder te voeren.

Programmeren gaat over het langjarig met elkaar scherp sturen en monitoren om de benoemde opgaven te realiseren. Het gaat om flexibiliteit en adaptief meebewegen met de veranderende context. Er zal in slimme allianties gewerkt worden om de benodigde slagkracht in organisatie en middelen te bewerkstelligen.

Zegveld (beeld: Veenweiden Innovatiecentrum).

1.3 DE OPGAVE - WAT DE REGIO DE KOMENDE JAREN TE DOEN STAAT

De regio Utrecht groeit en staat voor de keuze hoe deze groei in te vullen. De vraag naar ruimte is groot, terwijl de regio niet groter wordt. De bekende manieren van groeien, vooral in woningbouw en mobiliteit, stuiten op hun grenzen. Daarom moet er op een andere manier worden gekeken naar de systemen en naar combinaties van functies. Er is een schaalsprong nodig, waarin landschap, dorp en stad in balans zijn.

Toekomstgericht en integraal denken nodig

De opgaven voor de toekomst worden voor een deel bepaald door ons gedrag: hoe wonen, werken, recreëren en bewegen we. Tegelijkertijd hebben ook veranderingen op een hoger schaalniveau impact op hoe we onze regio kunnen en moeten inrichten. Dan gaat het bijvoorbeeld over klimaatverandering, bodemdaling en zeespiegelstijging. Hoe we hiermee omgaan bepaalt hoe we de regio achterlaten voor de volgende generaties.

De toekomstige opgaven kunnen we alleen het hoofd bieden als we ze in samenhang met elkaar zien. Dat vereist integraal en toekomstgericht denken.

De opgaven die in dit IRP worden opgelost zijn per Pijler verkend in de Contour REP en in een aantal Pijlerrapporten en onderzoeken verder verdiept. De vijf Pijlers zijn:

1. Landschap, water en groen
2. Mobiliteit
3. Wonen
4. Werken
5. Energie

Per Pijler is de opgave scherp geduid. In dit IRP worden deze opgaven geïntegreerd en vertaald naar ruimte.

De invloed van de coronapandemie

Ten tijde van het opstellen van het IRP werd de wereld getroffen door het coronavirus. De pandemie heeft directe effecten op ons gedrag en op onze samenleving. Economische sectoren staan onder druk, thuiswerken is de norm geworden en de immigratie is afgeremd.

Op dit moment is moeilijk te voorspellen wat op langere termijn de precieze gevolgen zullen zijn van de pandemie. Er zijn nog geen aanwijzingen dat bijvoorbeeld de behoefte aan woningen en arbeidsplaatsen in 2040 moet worden bijgesteld. De U10 is ook gedurende de pandemie een aantrekkelijke regio gebleken.

Wel benadrukt de pandemie het belang van gezondheid. Extra duidelijk is geworden hoe belangrijk het is om toegang te hebben tot voldoende binnen- en buitenruimte, zowel in de woning als in de directe woonomgeving.

De pandemie heeft ook laten zien dat gedragsverandering veel mogelijkheden biedt om de mobiliteit te beperken. De pandemie lijkt een aantal trends te hebben versneld, met name rond de functie van de werkplek en rond het winkelen. Toch is het nog te vroeg om conclusies te trekken over veranderende woonvoorkeuren, de effecten van de pandemie zijn immers nog volop in ontwikkeling.

Daarom houden wij vooralsnog vast aan de prognoses voor bijvoorbeeld bevolkingsgroei en woningbehoefte die wij nu kennen.

De weg richting uitvoering van dit perspectief verloopt via een adaptief ontwikkelpad en via de regionale programmering. Indien daartoe aanleiding is zullen bijgestelde prognoses in deze vervolgfases worden meegenomen.

Hieronder worden de opgaven samengevat.

OPGAVE 1 – LANDSCHAP, WATER EN GROEN

De opgave voor landschap, water en groen is:

- De intrinsieke kwaliteit van landschap, inclusief de natuurwaarden en cultuurhistorie, behouden en verbeteren, dat is de 'Utrechtse Trots'. De ontwikkeling van inherente natuurwaarden, inclusief biodiversiteit, en de leesbaarheid van de cultuurhistorie maken hiervan integraal onderdeel uit.
- De toegankelijkheid van landschap, natuur en water verbeteren en daarmee ruimte creëren voor de groeiende recreatiebehoefte van een groeiende bevolking.
- Ruimte voor groen, natuur, cultuurhistorie en water in kwantitatieve zin zoveel mogelijk behouden en mee laten groeien met de verstedelijkingsopgave, in weerwil van de groeiende druk op de ruimte.
- Invulling geven aan een nieuwe en duurzame balans tussen landbouw, natuur, waterbeheer en recreatie. Dit betekent dat er keuzes moeten worden gemaakt over waar welk aspect in het landschap leidend is en/of waar en hoe deze aspecten elkaar juist kunnen versterken. Transitie naar circulaire, biodiverse en economisch rendabele landbouw maakt daarvan onderdeel uit. Verder moet de energieopgave de juiste plek in het landschap krijgen.
- Invulling geven aan de water- en klimaatopgave, waaronder veiligheid bij overstromingen, voldoende water ondanks droogte, schoon en gezond water en de bestrijding van hittestress.

In het Pijlerrapport *Groen en Landschap* is een kwantitatieve vertaling gemaakt van deze opgave. In totaal gaat het om het toevoegen van ruim 4.000 hectare natuur- en recreatiegebied, inclusief het toevoegen van ruim 400 kilometer aan recreatieve en ecologische verbindingen. Binnen deze groene opgave moet ook ruimte gevonden worden voor de klimaatopgave. Ook het bieden van economisch perspectief voor de agrarische sector in balans met natuur, water, bodemdaling en stikstofreductie is onderdeel van deze opgave. De opgave voor landschap, water en groen is nauw verbonden met de doelstellingen voor gezond leven.

Water en klimaatverandering

Klimaatverandering zorgt in combinatie met de groei van wonen en werken voor een grote druk op het watersysteem. Er treden vaker extremere weersomstandigheden op, met bijvoorbeeld ondergelopen straten en waterkwaliteitsproblemen als gevolg. Het punt is bereikt dat we het niet meer op kunnen lossen binnen het watersysteem.

Voor het grootste deel van de regio gaat de afvoer van water nu via het Amsterdam-Rijnkanaal, dat nauwelijks ruimte heeft om extremere buien op te vangen. Het is nodig het watersysteem te optimaliseren én de afhankelijkheid ervan te verkleinen door een meer waterrobuuste inrichting van steden en polders. Naast het optimaliseren van het watersysteem moet worden gewerkt aan een inrichting van stad en land die kan omgaan met hogere temperaturen en te veel of te weinig water. Om de regio veilig te houden versterken de waterschappen de komende jaren de dijken langs de Lek. Dat zijn grote projecten die veel meekoppelkansen bieden. Daarnaast moeten gevolgen van overstromingen, mochten die zich toch voordoen, worden tegengegaan.

In de lager gelegen gebieden van de regio (veenweidegebieden en diepe polders) is het watersysteem kwetsbaar, ze kampen met bodemdaling en verzilting. Bij nieuwe ontwikkelingen is het essentieel om ook daar het watersysteem robuuster te maken, waarbij tegelijk een tekort aan water wordt voorkomen.

OPGAVE 2 – MOBILITEIT

De opgave voor mobiliteit is groot en is niet door de regio alleen op te lossen. De belangrijkste infrastructuur voor wegen en spoor wordt beheerd door het Rijk, waardoor samenwerking tussen bestuurslagen essentieel is. Daarbij komt dat veel van het verkeer in de regio een bestemming en/of oorsprong buiten de regio heeft. De drukte op de weg en in de trein wordt dus voor een aanzienlijk deel bepaald door ontwikkelingen buiten de regio.

Deze opgave is in U Ned in samenwerking met het Rijk en de Provincie onderzocht in het MIRT-onderzoek *Utrecht Nabij*. Het Ontwikkelperspectief *Utrecht Nabij* sluit nauw aan bij de uitgangspunten van de REP Contour en daarmee is er een stevige gezamenlijke basis voor samenwerking tussen Rijk en regio voor verstedelijking en mobiliteit. Uit deze onderzoeken blijkt dat de regio Utrecht richting 2030 afstevent op ernstige mobiliteitsknelpunten voor zowel auto, ov als fiets. De opgaven zijn het grootst in het stedelijk gebied van Utrecht en aan de randen ervan. Plekken waar ook veel aanvullende verstedelijking gepland staat.

De opgaven voor mobiliteit zijn slechts voor een beperkt deel afkomstig uit de verstedelijkingsambities. De regio zal door de sterke autonome groei en door de reeds gerealiseerde en geplande verstedelijking op alle modaliteiten vastlopen. Met name de wegen slibben dicht, waardoor auto's en bussen vertraging oplopen. Daar komt bij dat de congestie op veel plekken nu al voor overlast zorgt. Omdat de alternatieven (fiets, ov en deelmobiliteit) in veel gevallen onvoldoende concurrerend zijn met de auto (te langzaam, oncomfortabel, te druk), kiezen mensen binnen de regio nu in grote meerderheid voor de auto. Als we de druk op de wegen willen verminderen, is het verbeteren van de alternatieven de belangrijkste opgave.

Ook ligt er een opgave om de nabijheid te verbeteren voor plekken die fysiek wel dichtbij het stedelijk kerngebied liggen, maar waar één van de modaliteiten ondermaats is, bijvoorbeeld het zuidelijke deel van het stedelijk gebied (met name Nieuwegein en IJsselstein) voor wat betreft het ov. Bij het ontwikkelen van deze plekken zijn er bovendien opgaven die voortvloeien uit de ambitie van gezond leven in een stedelijke regio: op deze drukke plekken willen we gezonde woon- en werkmilieus mogelijk maken door bijvoorbeeld geluidsoverlast van mobiliteit te reduceren, barrières op te heffen of nieuwe verbindingen te maken.

Vanuit deze opgaven voor mobiliteit komt een schaalsprong van met name het regionale ov-systeem als drager voor de verstedelijking in de regio in beeld, in combinatie met een schaalsprong voor fietsverkeer en regionale afstemming voor het beperken van autoverkeer in de spits. Het doorgaande bovenregionale verkeer blijft gebruik maken van de bestaande hoofdstructuur van spoorwegen en snelwegen.

OPGAVE 3 – WONEN

Volgens de samen met de Provincie opgesteld prognoses zijn tot 2040 circa 104.000 tot 125.000 extra woningen nodig. In de afgelopen jaren is deze behoefte een aantal keer naar boven bijgesteld, met name omdat de (buitenlandse) migratie naar de regio steeds hoger uitpakte dan voorspeld. Het is juist de factor migratie die sterk gevoelig is voor conjuncturele schommelingen en andere maatschappelijke factoren. Daarom wordt gewerkt met een bandbreedte.

Tot de coronapandemie stevende de behoefte af op de bovenkant van de bandbreedte. De komende jaren zal duidelijk worden welk effect het economisch herstel heeft op de bevolkingsgroei en met name de migratie.

Daarnaast is voor de korte termijn (2030) een afspraak gemaakt met het Rijk om te sturen op 30% 'overprogrammering': extra geplande woningbouwaantallen moeten zorgen voor een buffer in de planvoorraad, die kan compenseren voor planuitval en planuitstel. Dit betekent dat wordt gestuurd op een totale planbehoefte van 124.100 tot 147.500 van:

- 87.100 tot 97.500 woningen tot 2030.
- 37.000 tot 50.000 woningen van 2030 tot 2040.

We hanteren een bandbreedte in deze opgave om te zorgen voor een robuust woningbouwprogramma, dat de komende twintig jaar bestand is tegen veranderende omstandigheden als bijvoorbeeld tegenvallende aantallen woningen in binnenstedelijke projecten en bijgestelde prognoses voor de woningbehoefte. Het biedt ook mogelijkheden om plannen naar voren te halen of naar achteren te schuiven.

Kwalitatieve opgave

De vraag naar woningen heeft een belangrijke kwalitatieve component. Er is in 2020 door bureau Companen een verdiepend onderzoek gedaan naar de kwalitatieve woningwensen in de regio. Het onderzoek laat zien dat we sterker moeten inzetten op het realiseren van stedelijke woonmilieus. Binnen de agglomeratie betekent dit centrumstedelijke en hoogstedelijke milieus, met een menging van wonen en werken, voorzieningen in de woonomgeving en een mobiliteitsprofiel dat op het ov en fietsen is gericht. In de agglomeratie is eveneens een behoefte aan groenstedelijke milieus, waarvoor aan de randen van de stedelijke agglomeratie ruimte moet worden gevonden.

Buiten de stedelijke agglomeratie is behoefte aan milieus lokaal erg specifiek. Er is hier vooral behoefte aan ruimte voor doelgroepen die in de kleinere en middelgrote kernen gewenst zijn met het oog op doorstroming en vitaliteit.

Toegankelijke woningmarkt voor iedereen

Het tekort aan woningen heeft geleid tot een woningmarkt die niet voor iedere doelgroep voldoende ruimte biedt. Bij het inhalen van dit woningtekort is het van belang dat de opgave voor kwetsbare en minder kapitaalkrachtige doelgroepen in de gehele regio een plek krijgt. Om te zorgen voor een inclusieve regio en ongelijkheid tegen te gaan is het van belang dat iedere gemeente haar verantwoordelijkheid neemt om te bouwen voor verschillende inkomensgroepen (sociaal en middelduur) en specifieke doelgroepen die kwetsbaar zijn of moeilijk aan een woning kunnen komen.

Vitale kernen

Tenslotte is het voor het perspectief van de regio als geheel vereist dat alle kernen in de regio een vitaal toekomstperspectief hebben. In vitaliteit voor kleine en middelgrote kernen spelen bevolkingsopbouw, woningvoorraad, economie, voorzieningenaanbod, mobiliteit, ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid een rol. Kleine en middelgrote kernen zijn allemaal verschillend en deze aspecten zullen dus in iedere kern in een andere mate spelen.

Werkplek (beeld: HNWblog).

OPGAVE 4 – WERKEN

Met het aantal inwoners groeit ook het aantal banen mee. De regio heeft een uitdaging om niet alleen voldoende banen te creëren die op de juiste plek liggen, maar ook een transitie vorm te geven naar een duurzame en circulaire economie. Onderstaand de belangrijkste opgaven voor de economie.

Voldoende werkgelegenheid voor iedereen

De groei van de regio vertaalt zich in een groei van ten minste 80.000 arbeidsplaatsen tot 2040, waarvan er 70.000 zullen landen in de stad Utrecht (Bron: Stec Groep, 2020). Grove verdeling van deze arbeidsplaatsen:

- 15.000 via werken vanuit huis.
- 25.000 in kantooromgevingen.
- 18.000 in gemengde milieus voor maatschappelijke doeleinden.
- 9.000 in wetenschappelijk gerelateerde omgeving.
- 15.000 op bedrijventerreinen. Dit vraagt om circa 216 ha bedrijventerrein extra tot 2040, ofwel via intensivering en menging, ofwel via uitbreiding.

Het is van belang dat er arbeidsplaatsen worden gecreëerd voor alle opleidingsniveaus in de regio.

Versterken van het economisch profiel

De regio Utrecht kenmerkt zich door een grote diversiteit aan werklocaties op relatief korte afstand van aantrekkelijke woonmilieus op een centrale plek in Nederland. Het versterken van de economische profielen in de regio draagt bij aan het versterken van de economie als geheel. Een duidelijk voorbeeld is de aanwezigheid van het wetenschappelijk cluster dat zich steeds sterker profileert rond het thema life sciences. Maar ook de maakindustrie in Utrecht West kan profiteren van een sterke profilering. Complementariteit van de verschillende clusters moet het uitgangspunt zijn.

Circulaire economie

De regio Utrecht moet, net als de rest van Nederland, meer vaart maken met de zorgvuldige omgang met (grond)stoffen. De economie kan alleen groeien binnen de mogelijkheden die de aarde biedt, dus zonder haar grondstoffen steeds verder uit te putten. Deze opgave wordt niet alleen ingegeven door schaarste, het kan juist ook een motor voor innovatie zijn, een stimulans om betere netwerken te maken voor mensen en goederen.

OPGAVE 5 – ENERGIE

In het najaar van 2015 spraken 195 landen in Parijs met elkaar af om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen en daarmee de opwarming van de aarde tegen te gaan. De Europese lidstaten hebben, op basis van het Parijsakkoord, afspraken gemaakt over het terugdringen van de CO_2-uitstoot. Ook voor Nederland ligt er een enorme maatschappelijke opgave op het gebied van de energietransitie.

In het Nationale Klimaatakkoord is besloten dat Nederland in 2030 een CO_2-reductie van 49% moet hebben gerealiseerd ten opzichte van 1990. Het doel voor 2050 is een reductie van 95%. Dat betekent energie besparen, overstappen op duurzame technieken en daarbij duurzame energiebronnen in de regio benutten. Energie gaat meer ruimte vragen en dat wordt zichtbaarder in de stad en in het landschap. Denk hierbij aan zonnepanelen en windturbines, het benutten van duurzame warmtebronnen en ook aan ruimte voor energie-infrastructuur en energieopslag. De nationale doelstellingen voor de CO_2-reductie werken door in alle Pijlers: van het verduurzamen van de woningvoorraad tot duurzame mobiliteit, van het verduurzamen van productieprocessen en het zorgen voor goed openbaar vervoer tot het opwekken van duurzame elektriciteit.

In de regio Utrecht willen we in 2030 als bijdrage aan de landelijke doelstelling en in relatie tot onze eigen ambities 1,8 TWh duurzame opwekking realiseren (landelijk 35TWh). Dat is een zesde van onze verwachte elektriciteitsbehoefte in 2050. We mikken op zoveel mogelijk zonnepanelen op daken, maar dat is niet genoeg voor de opgave. We maken daarom ook ruimte voor zonnevelden en windturbines. Langs snelwegen, bij bedrijventerreinen en in het landelijk gebied. Ook na 2030 is er een substantiële opgave om duurzame opwekking ruimtelijk in te passen.

2

DOELSTELLING 2040 - GEZOND LEVEN IN EEN STEDELIJKE REGIO VOOR IEDEREEN

De regio kiest voor gezond leven in een stedelijke regio voor iedereen. In dit hoofdstuk wordt dit concreet gemaakt in een integraal ruimtelijk perspectief voor de regio. Na de schets van het perspectief (2.1) wordt dit uitgewerkt in ruimtelijke keuzes langs acht redeneerlijnen (2.2) en voor vijf thema's (2.3).

Kerckebosch (beeld: BDP).

2.1 WAAR WE NAARTOE WILLEN - ZEVEN PERSPECTIEVEN

In 2040… leven we in een groene en gezonde leefomgeving.

In 2040… is duurzame mobiliteit de logische keuze.

In 2040… is er ruimte voor alle nieuwe bewoners door het toevoegen van compacte stedelijke gebieden.

In 2040… profiteert iedereen in de regio van een sterke economie die volop in transitie is naar circulariteit.

In 2040… zijn ook kleine en middelgrote kernen in de regio vitaal en bieden die een gezonde leefomgeving.

In 2040… is de regio op weg naar energieneutraliteit.

In 2040… leven we in een klimaatadaptieve en waterrobuuste regio die zich voorbereid op zeespiegelstijging.

De regio Utrecht kiest voor gezond leven in een stedelijke regio voor iedereen. Om dit te bereiken moeten we scherpe keuzes maken. We kiezen er daarom voor om de bestaande kwaliteiten van de regio zo goed mogelijk te benutten en waar mogelijk te versterken. En we gaan zorgvuldig om met de ruimte die we hebben.

We bouwen dus niet zomaar het groen vol, maar zoeken juist naar een manier van groeien die de groene kracht van de regio versterkt. Zo houden we ruimte om het landschap, de cultuurhistorie en de natuur (samen benoemd als 'de Utrechtse Trots') de komende decennia te versterken. Door ons groen te koesteren zorgen we niet alleen voor ruimte voor mens en natuur, maar sorteren we ook voor op de uitdagingen die de klimaatverandering op ons pad brengt.

Door het landschap te sparen versterken we tegelijkertijd de kwaliteit van onze steden, dorpen en stads- en dorpsranden. Door binnen en aan de randen van onze dorpen en steden de ruimte te vinden voor groei, kunnen we zo goed mogelijk gebruik maken van alles wat onze steden en dorpen zo mooi maakt. We versterken bestaande voorzieningen en gebruiken bestaande infrastructuur zo goed mogelijk. Bestaande en nieuwe (multimodale) ov-knopen worden de brandpunten van onze regio.

Deze versterking van zowel ons landschap als onze steden vereist wel een andere manier van denken en van werken. Ten eerste hebben we een schaalsprong nodig in ons denken over het landschap als drager van de regio. We scheppen een nieuw perspectief voor het landelijk gebied, waar een nieuwe balans tussen productie (landbouw), natuur en recreatie moet worden gevonden, die lokaal werkt. We trekken het landschap en groen diep onze dorpen en steden in, waardoor het landschap ook midden in de stad nooit ver weg is.

Ten tweede hebben we een schaalsprong nodig in ons denken over mobiliteit. Als we doorgroeien zoals de afgelopen jaren, loopt de weginfrastructuur hopeloos vast, wat de leefbaarheid en gezondheid van de regio onder druk zet. Daarom wordt een regionaal netwerk van ov en fiets de drager van de groei. Het ov-netwerk Wiel met Spaken verbindt ov-knopen in de stad Utrecht en in de regio. Een netwerk van ondersteunend ov, aantrekkelijke fietsverbindingen en overstapmogelijkheden op multimodale hubs zorgt voor mobiliteitskeuzes in alle hoeken van de regio. De groei van automobiliteit proberen we af te buigen door functies dicht bij elkaar te brengen en gedragsverandering te stimuleren. Waar autoverkeer onvermijdelijk is, wordt lokaal gekeken naar de beste manier om dit in te passen. Daarbij kan ervoor gekozen worden om te accepteren dat het autoverkeer er in de spits iets langer over doet.

Vanuit deze visie op landschap en mobiliteitssysteem vinden we ruimte voor groei die onze regio verder versterkt. Zo ontwikkelen we dé plek voor gezond leven in een stedelijke regio voor iedereen. Dit werken we verder uit in zeven perspectieven.

PERSPECTIEF 1 – EEN GROENE EN GEZONDE LEEFOMGEVING

Het leven van bestaande en nieuwe inwoners speelt zich in 2040 af in een gezonde en groene leefomgeving. Gezond en groen begint bij de voordeur met onder andere speeltuintjes, sportvoorzieningen, parken en openbare ontmoetingsplaatsen en zet zicht voort in een netwerk van grote en kleine landschappelijke structuren op verschillende schaalniveaus, van plantsoen tot groene oever, van Heuvelrug tot veenweidegebied, van Lekdijk tot Waterlinie en alles er tussenin. Landschap, water en groen vormen de grondslag voor gezond leven.

Binnen deze hoogwaardige landschappelijke context geven we vorm aan de stedelijke groei van wonen en werken en de toekomst van een natuurinclusieve, circulaire economisch rendabele landbouw. We zorgen voor voldoende ruimte voor water, duurzame energieopwekking, recreatie en natuur.

‘Groen groeit mee’ is het leidmotief van de verstedelijkingsvisie. Dit betekent dat we als regio kiezen om te groeien in landschappelijke kwaliteit én kwantiteit. Voor de stedelijke groei van de regio is de versterking van de landschappelijke kwaliteit van het groene en blauwe netwerk voor natuur en recreatie een randvoorwaarde. De woon- en werklocaties worden natuur-inclusief, dat geldt zowel voor de openbare ruimte als voor de woningen en andere gebouwen.

Een gezonde leefomgeving nodigt uit tot gezond gedrag en gezonde mobiliteit. De leefomgeving stimuleert om te wandelen, fietsen, spelen, sporten en ontmoeten. Uitstoot van verkeer en industrie moeten in 2040 teruggedrongen zijn. Dit stimuleren wij door te werken met een maatschappelijke handreiking waarmee ruimtelijke ontwikkelingen worden verrijkt.

PERSPECTIEF 2 – DUURZAME MOBILITEIT

We zorgen ervoor dat in 2040 de keuze voor duurzame mobiliteit voor de hand ligt. Door stedelijke functies te concentreren en mengen op locaties dicht bij de stedelijke kern en rond knooppunten die goed zijn ontsloten met fiets en ov, wordt het zoveel mogelijk mensen zo gemakkelijk mogelijk gemaakt om zich op een duurzame manier te bewegen door de regio.

Door een schaalsprong in het ov- en fietssysteem wordt het ov in de gehele regio beter toegankelijk. Het Wiel met Spaken vormt de basis van het regionale mobiliteitssysteem, dat op verschillende plekken wordt gevoed door regionale buslijnen en door een uitstekende fietsinfrastructuur. Op meerdere stations kan er op- en overgestapt worden op het (inter)nationale spoorwegnet. Stations ontwikkelen zich tot multimodale hubs en op verschillende plekken kan makkelijk en comfortabel worden overgestapt tussen verschillende modaliteiten.

Als regio voor gezond leven zijn fietsen en wandelen de meest vanzelfsprekende keuze. De infrastructuur voor gezonde mobiliteit is uitstekend op orde. Een uitgebreid regionaal netwerk van fietsinfrastructuur maakt het mogelijk om snel en comfortabel door de regio te bewegen.

De wegcapaciteit blijft in 2040 een beperkende factor voor het autoverkeer in de regio. Daarom werken we samen aan het beperken van de drukte in de spits, zodat we de hoeveelheid benodigd nieuw asfalt kunnen terugdringen.

PERSPECTIEF 3 – COMPACTE STEDELIJKE GEBIEDEN

De structuren van landschap, water en groen vormen de basis voor de kwaliteit van de regio en het mobiliteitssysteem zorgt ervoor dat we ons door de regio kunnen bewegen. Om het landschap zoveel mogelijk te ontlasten en het mobiliteitssysteem zo optimaal mogelijk te benutten, kiezen we als grote lijn voor het concentreren van de groei van het aantal inwoners en banen rond ov-knooppunten. Deze ov-knooppunten worden allemaal een stapje intensiever gebruikt dan we tot nu toe gewend zijn en daarmee creëren we een woon-werkmilieu dat stedelijker en meer gemixt is dan nu. Per knooppunt wordt gezocht naar de manier die lokaal passend is. Zo is bijvoorbeeld stedelijkheid rond station Utrecht Leidsche Rijn van een andere orde dan rond een knooppunt als Breukelen.

Een stedelijke en gemengde woonomgeving sluit niet alleen aan bij de ambities voor groen en mobiliteit, maar ook bij de kwalitatieve woningbehoefte. De bevolking ziet er in 2040 anders uit dan vandaag. Zo zal de huidige vergrijzingsgolf in de toekomst leiden tot meer beschikbare gezinswoningen. Om de woningmarkt in 2040 in balans te hebben, moeten we vooral bouwen voor de doorstroming. Door een betere balans in de woningvoorraad en meer doorstroming komen meer mensen terecht in de woning die zij wensen.

In de regio worden afspraken gemaakt over woningbouwprogrammering, waarbij de verantwoordelijkheid voor sociale en kwetsbare doelgroepen wordt gedeeld. Er zijn voldoende betaalbare woningen voor iedereen.

PERSPECTIEF 4 – EEN STERKE, CIRCULAIRE ECONOMIE

In 2040 profiteert iedereen in de regio van een sterke toekomstbestendige economie die volop in transitie is naar duurzaamheid. We werken op klimaatadaptieve, waterrobuuste bedrijventerreinen die op zijn minst energieneutraal zijn.

De kracht van de regio zit niet alleen in de kwaliteit van leven, maar ook in de kracht van de economie. In dit IRP maken we ruimte voor de drie grootste uitdagingen voor de economie in de regio: de transitie naar een duurzame economie, het zorgen voor werkgelegenheid voor iedereen en het behouden en versterken van het economische profiel van de regio. We verdichten daar waar mogelijk en zorgen ervoor dat werkgebieden complementair zijn. Samen creëren we genoeg werkgelegenheid voor de groeiende bevolking.

Hiervoor wordt op verschillende manieren ruimte gemaakt. Enerzijds zullen we steeds meer werken in gemengde stedelijke gebieden waar wonen, werken en voorzieningen bij elkaar komen. Plekken met een hoge dichtheid die intensief gebruikt worden. Rondom multifunctionele knooppunten, die zijn aangesloten op het nationale treinennet, is ruimte voor nieuwe kantoren. Rond het Utrecht Science park (USP) en de plekken die daarmee zijn verbonden ontwikkelt het wetenschapsmilieu zich verder, waarbij het profiel van life sciences verder wordt versterkt. Ook stedelijke bedrijvenlocaties met lichte bedrijvigheid en productie worden geïntensiveerd en gecombineerd met onder andere wonen, bijvoorbeeld in de A12-zone en rond de regionale multimodale hubs.

Maar niet alle functies lenen zich voor menging. Daarom reserveren we ruimte voor niet-mengbare bedrijvigheid die zich daardoor ook verder kan ontwikkelen. Ook beschermen we kwetsbare werkmilieus die economisch waardevol zijn, vooral voor startende ondernemers. Juist ook op de niet-mengbare bedrijventerreinen geven we invulling aan de ruimte die de circulaire ketens vragen. De vraag naar bedrijventerreinen wordt opgelost door een combinatie van verdichting op bestaande terreinen en (intensieve) programmering van nieuwe terreinen. Dit betekent ook dat er nieuwe regionale bedrijventerreinen nodig zijn en ook op lokale terreinen ruimte moet blijven voor dynamiek.

Hoewel de verschillende soorten werkgebieden ieder andere eisen stellen aan hun omgeving, werken we voor alle gebieden aan het versterken van het profiel, zodat verschillende gebieden complementair zijn en we binnen de regio niet op locaties met elkaar concurreren.

We werken volop samen met de belangrijke regio's rondom de regio Utrecht als het om internationale aspecten gaat zoals vestiging van internationaal opererende bedrijven en zoeken daarbij naar complementariteit die past bij ons profiel van gezondheid en natuurlijke kwaliteiten. Dit vereist bestuurlijke samenwerking.

PERSPECTIEF 5 – VITALE KLEINE EN MIDDELGROTE KERNEN MET EEN GEZONDE LEEFOMGEVING

Met name in de kleinere kernen in de regio spelen lokaal specifieke vraagstukken, waarvoor ook ruimte moet worden gemaakt. Deze kernen dreigen te krimpen door huishoudensverdunning: door demografische veranderingen wonen er gemiddeld steeds minder mensen in een woning.

Voor gemeenten waar deze opgave speelt, worden afspraken gemaakt over het bijbouwen van woningen voor de eigen vitaliteit. Het versterken van de vitale kernen zorgt ervoor dat toegang tot werk, voorzieningen en landschap overal in de regio goed is georganiseerd.

PERSPECTIEF 6 – ENERGIENEUTRALITEIT

We hebben energie nodig om te werken, te wonen en voor vervoer. Ons huidige gebruik van fossiele brandstoffen zorgt voor opwarming van de aarde. We zitten aan het begin van een transitie van fossiele energie naar duurzame energie. Regionaal nemen wij hierin onze verantwoordelijkheid.

In 2040 zijn we een flink eind op weg met de nationale klimaatdoelen voor 2050 (95% CO_2-reductie). Dit betekent dat we ons energieverbruik hebben teruggebracht en dat we in een substantieel deel van onze warmte- en elektriciteitsbehoefte voorzien met duurzame regionale energiebronnen.

PERSPECTIEF 7 – EEN KLIMAATADAPTIEVE EN WATERROBUUSTE REGIO

Het klimaat verandert. Hierdoor neemt de kans op wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen toe. Daarbij is het niet de vraag of de zeespiegel zal stijgen, maar hoeveel deze stijgt. In sommige scenario's loopt dat op tot twee meter aan het einde van deze eeuw of zelfs nog meer. Welke invloed dit precies heeft op onze regio is nog niet met zekerheid te stellen, maar het is belangrijk om nu de keuzes te maken die ons ook na 2040 goed positioneren voor een veranderend klimaat.

Het leren leven met meer water zet de huidige manier van het inrichten van de economie, landbouw en natuur onder druk, maar biedt ook volop kansen om de regio mooier en gezonder, veiliger en duurzamer te maken. In 2040 willen we onze samenleving en leefomgeving hebben aangepast aan de gevolgen van klimaatverandering en de zeespiegelstijging. Klimaat- en waterrobuust inrichten is dan ook een vanzelfsprekend onderdeel van onze plannen.

Maarsseveense Plassen (beeld: Droomplekken).

Zoals afgesproken in de regionale adaptatiestrategie (RAS) zorgen we ervoor dat nieuwbouw en herstructurering in 2040 klimaatadaptief gebeurt. Dit betekent met voldoende ruimte voor water, minder stenen en het juiste groen. Hiermee beperken we water- en droogteoverlast en gaan we hittestress tegen. Het bebouwd gebied fungeert steeds meer als een spons, die water zo lang mogelijk vasthoudt en buffer voor droge perioden. We zorgen voor voldoende koelte- en schaduwplekken en zwemwater, zodat de regio ook bij warm weer leefbaar is. We zetten in op klimaatadaptieve landbouw en natuurontwikkeling.

De verstedelijkingsstrategie gaat uit van het concentreren van verstedelijking rond knooppunten. Concentratie betekent ook dat deze locaties effectiever beschermd kunnen worden tegen de stijging van de toekomstige zeespiegel. Zo beschermen we ook de vitale maatschappelijke functies tegen extreme weersinvloeden, denk hierbij aan het elektriciteitsnet, ict-voorzieningen, gezondheidszorg, et cetera.

Een leefbare en gezonde regio is een waterrobuuste en klimaatbestendige regio met veel ruimte voor water en groen. Groenblauwe daken, groene gevels en boomrijke straten en pleinen zorgen voor koele woningen en aangename ontmoetingsplekken in de zomer, zonder hittestress. Hevige regenval zorgt niet voor overstortende rioolsystemen, maar wordt opgevangen in wadi's en waterpleinen. En het robuust aangelegde watersysteem met voldoende verversing zorgt ook bij hogere temperaturen voor een goede waterkwaliteit met volop leven en levendigheid in en langs het water.

In de toekomst zal in delen van de regio de grondwaterstand verhoogd moeten worden om verzilting door stijging van de zeespiegel het hoofd te bieden. We streven daarbij naar een natuurlijk, robuust en veerkrachtig (grond)watersysteem, dat pieken kan opvangen in natte en droge perioden.

We versterken het klimaatbewustzijn en handelingsperspectief van bewoners en bedrijven. Op die manier werken we samen aan een gezonde en leefbare regio. De inzichten die nu worden ontwikkeld in het kennisprogramma zeespiegelstijging worden in de toekomst naar de regio vertaald. Daarbij zijn nieuwe waterkeringen, ophogingen van de infrastructuur en meer open water niet uitgesloten.

Utrecht (Integraal Ruimtelijk Perspectief 2021 - 2040).

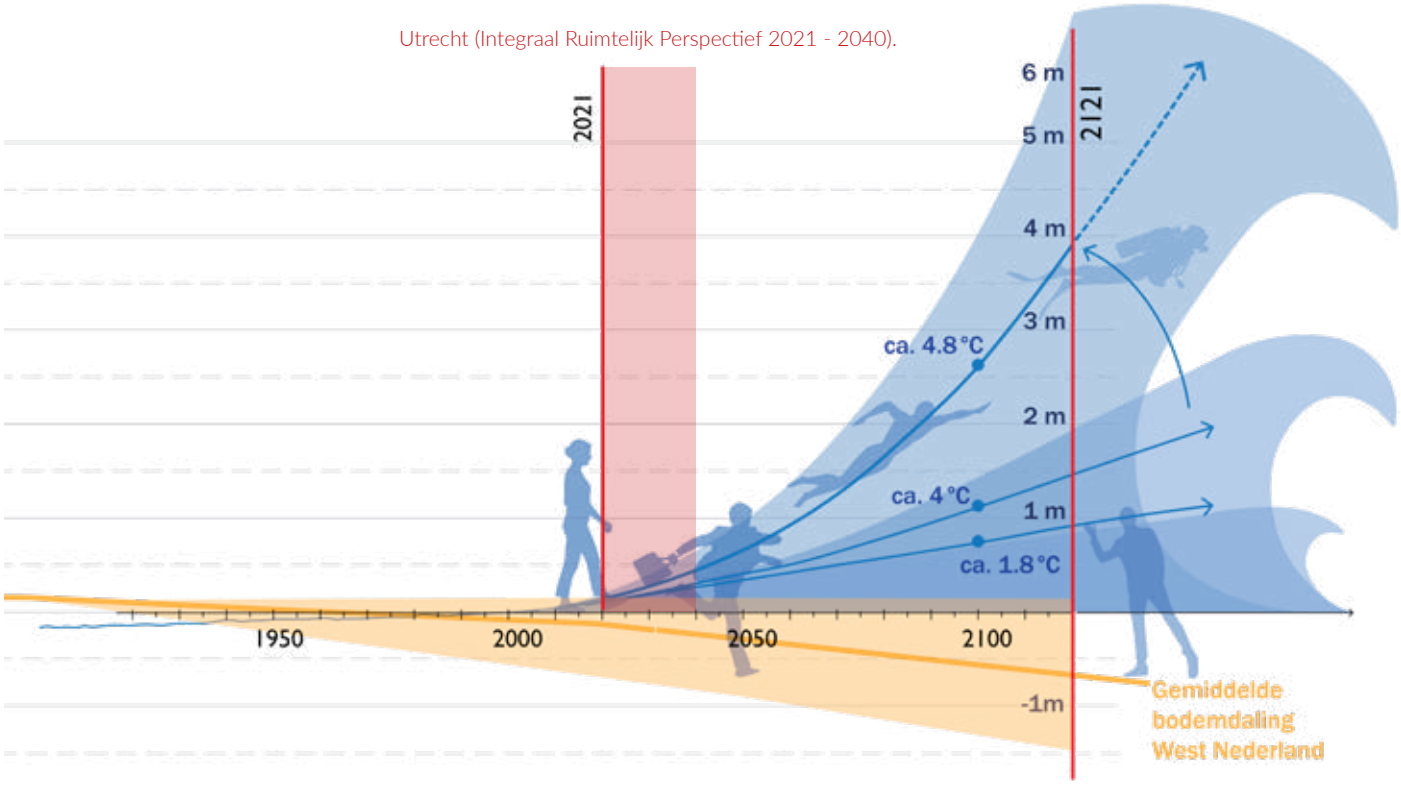

Hoe lang kunnen we tegen de stijging van de zeespiegel vechten? (Beeld: KuiperCompagnons).

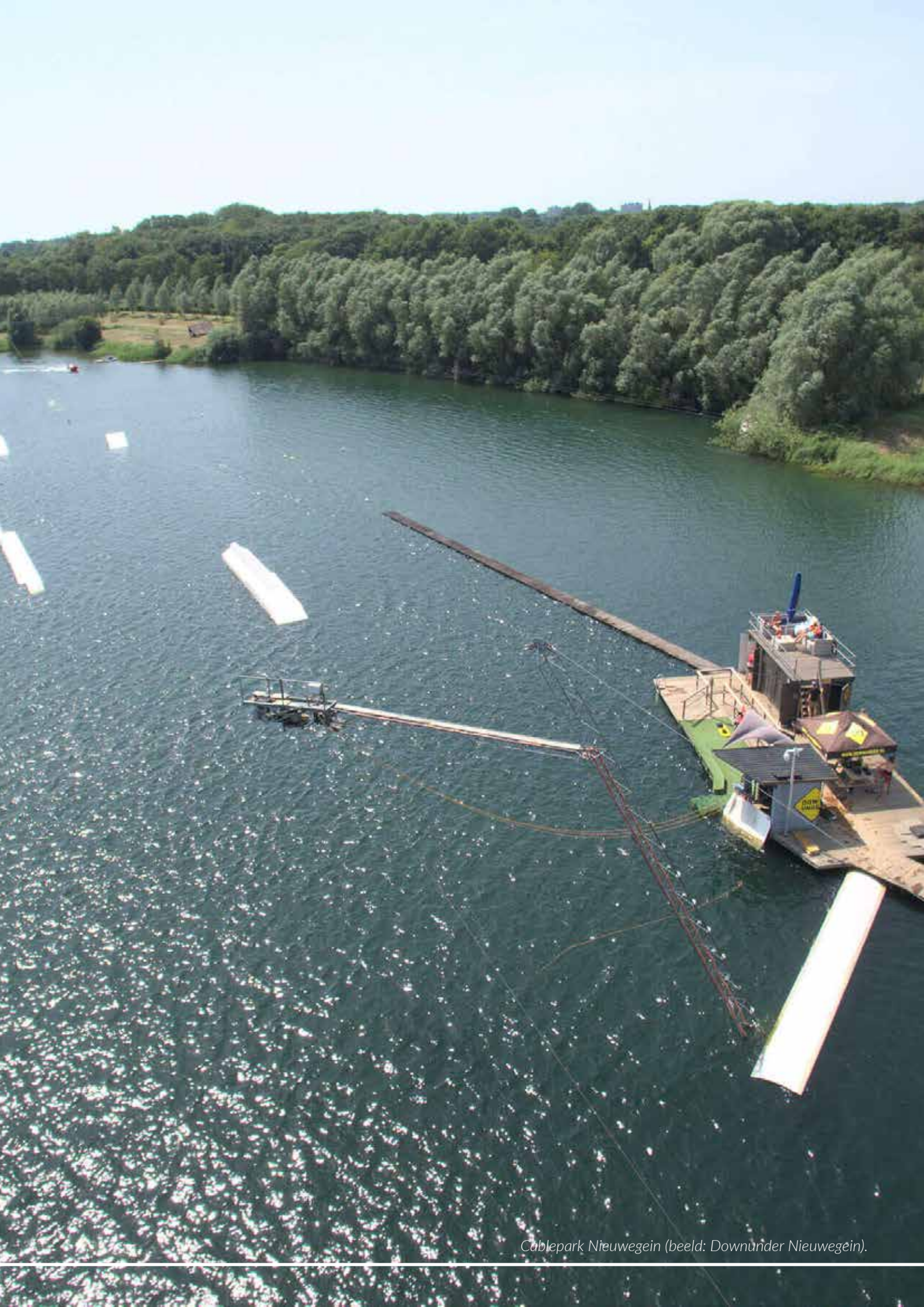

Cablepark Nieuwegein (beeld: Downunder Nieuwegein).

Handreiking voor maatschappelijke voorzieningen, groen en spelen

De regio Utrecht heeft de ambitie uitgesproken dat alle bestaande en nieuwe inwoners in 2040 in een gezonde en groene leefomgeving wonen. De keuzes die de regio maakt dragen bij aan dit grotere doel. Dit betekent dat bij alle ontwikkelingen in de regio aandacht moet zijn voor de kernwaarden die we als regio met elkaar delen. We maken daarom niet alleen afspraken over de ruimtelijke keuzes, maar ook over de keuzes die de kwaliteit van leven van onze bewoners bepalen.

Groen en ruimte leveren een belangrijke bijdrage aan de vitaliteit van inwoners, maar voor persoonlijke ontwikkeling, ontmoeting en ontspanning hebben inwoners ook behoefte aan maatschappelijke voorzieningen, zoals onderwijs, zorg, sport en kunst en cultuur in de nabijheid. Deze voorzieningen leveren minstens zo'n grote bijdrage aan de vitaliteit.

Doordat de regio voor een enorme woningbouwopgave staat, waarbij de voorkeur uitgaat naar inbreiding, is het van groot belang dat de randvoorwaarden voor een gezonde leef- en woonomgeving met een hoogwaardig voorzieningenniveau wordt geborgd. De geschiedenis leert dat de realisatie van minder financieel zwakkere niet-woonfuncties onder druk staat als er nieuwbouw gepleegd wordt. Daarom stellen wij voor om een handreiking voor maatschappelijke voorzieningen, groen en spelen te ontwikkelen. Met deze handreiking krijgen deze voorzieningen een plek in het planproces.

Doordat de diverse gemeenten in de regio qua samenstelling, opbouw en inrichting verschillen, is het niet mogelijk om één generieke norm te ontwikkelen waaraan gemeenten moeten voldoen. Nadere uitwerking dient uit te wijzen op welke wijze alle gemeenten bij toekomstige ontwikkelingen kunnen bijdragen aan de gezamenlijke ambitie van onze regio.

Uitgangspunten bij het opstellen van de handreiking zijn dat:

- Er woningen gebouwd worden voor iedereen. Hiervoor maken we afspraken over de verdeling van woningbouw in verschillende prijssegmenten en verschillende soorten woningen.
- Er werk is voor iedereen, ongeacht van achtergrond of soort scholing.
- Er volop ruimte komt voor zorg in relatie tot wonen.
- Iedereen in de regio door een goede en eerlijke ruimtelijke verdeling van eerstelijns en andere zorgvoorzieningen toegang heeft tot zorgvoorzieningen.
- Iedereen in de regio toegang heeft tot maatschappelijke voorzieningen die bijdragen aan het vormen van een lokaal sociaal vangnet of die mensen helpen zich verder te ontwikkelen.
- Iedereen in de regio gelijke kansen heeft in het onderwijs.
- Er in de gehele regio een rijk aanbod is van culturele voorzieningen.
- Er voor iedereen toegang is tot sportvoorzieningen en recreatieve voorzieningen.
- Iedereen in de regio toegang heeft in de nabijheid van de eigen woning tot voldoende speelvoorzieningen, groen en ruimte die rust biedt en ontmoeting stimuleert.
- Schone lucht, schoon water en een afname van geluidshinder voor mens en natuur uitgangspunten zijn in de ontwikkeling van de regio.

Houten (beeld: Siebe Swart)

2.2 DE KEUZES DIE WE MAKEN - ACHT REDENEERLIJNEN

De perspectieven op de regio leiden tot integrale ruimtelijke keuzes die hieronder worden toegelicht aan de hand van acht redeneerlijnen. Deze redeneerlijnen vormen samen de hoofdkeuzes waarmee de regio zich verder ontwikkelt tot de ontmoetingsplek van gezond leven in een stedelijke regio voor iedereen.

1. **De Utrechtse Trots als basis**
   Landschap, water en groen zijn voorwaarden voor de groei van de regio.
2. **Kiezen voor duurzame mobiliteit**
   Nabijheid en een goed netwerk zorgen voor duurzaam mobiliteitsgedrag.
3. **Een gezonde regio begint met vitale kernen**
   Kleine en middelgrote kernen groeien voor eigen behoefte en voegen karakter toe aan de regio.
4. **Nieuwe Metropoolpoorten maken van Utrecht het polycentrische hart van de regio**
   De stad Utrecht maakt een schaalsprong binnen de stadsgrenzen.
5. **Intensiveren van Regiopoorten**
   Nieuwe woon- en werkmilieus bij ov-hubs in de regio, met stad en landschap binnen handbereik.
6. **Nieuwe uitleglocaties beperkt nodig**
   Grootschalige uitleg alleen mogelijk als het ov op orde is en het landschap wordt versterkt.
7. **Toekomstbestendige werklocaties met een duidelijk profiel**
   Verdichten van werklocaties in gemengde stedelijke gebieden én duidelijke keuzes voor bedrijventerreinen.
8. **Duurzame energie is een gezamenlijke opgave**
   In de regio kiezen we waar we ruimte maken voor de opwekking van duurzame energie.

REDENEERLIJN 1 – DE UTRECHTSE TROTS ALS BASIS

Het landschap, de cultuurhistorie, de natuurgebieden, parken, plassen en rivieren vormen de grote trots van de regio. De ambitie om deze landschappen en groenstructuren te behouden en te versterken is de eerste stap naar gezond leven in een stedelijke regio. Groen is voorwaarde voor groei. De financiering van de landschappelijke opgave wordt daarom in samenhang bezien met de verstedelijking.

De landschappelijke opgaven zijn net als infrastructurele opgaven, voorwaarden voor de groei van de regio. Groenopgaven in de stedelijke openbare ruimte en landschappelijke opgaven aansluitend op stedelijke ontwikkelingen zijn direct gekoppeld aan de groei.

De regio zal voor de benodigde investeringen samenwerken met provincie, gemeenten, Rijk, waterschappen, natuurbeheerders, eigenaren en andere belanghebbenden. Het programma Groen Groeit Mee, waarin de provincie Utrecht samenwerkt met de waterschappen en regio's, speelt hierin een belangrijke rol.

De ruimtelijke keuzes voor groen, landschap en water staan niet op zichzelf. De keuze om groen voorop te zetten betekent ook iets voor de ontwikkeling van steden en dorpen. Het is bijvoorbeeld een keuze om zo weinig mogelijk (grootschalige) uitleglocaties te ontwikkelen en ze, waar ze toch nodig zijn, in te zetten voor de verbetering van het omliggende landschap.

Keuzes bij deze redeneerlijn

Op alle schaalniveaus wordt gekozen voor een ambitieus programma voor landschap, water en groen dat meegroeit met de regio. Dit betekent:

- Het behouden, beschermen en versterken van de intrinsieke kwaliteit van het landschap, inclusief de inherente natuurwaarden (soms ook zonder recreatieve functie) en cultuurhistorische waarden.
- Vergroten van de ruimte voor groen, natuur, cultuurhistorie en water in kwantitatieve zin.
- Vergoten van de toegankelijkheid van het landschap, en daarmee ruimte bieden voor de groeiende recreatiebehoefte van een groeiende bevolking. Adem- en beweegruimte scheppen voor een groeiende bevolking met een steeds grotere behoefte aan ruimte voor recreatie en natuurbeleving.
- Bieden van toekomstperspectief aan het landelijk gebied en specifiek aan de agrarische sector.
- De wateropgave en klimaatadaptatie ruimte geven en/of integreren.

Nieuwe Hollandse Waterlinie (beeld: Rijksdienst Cultureel Erfgoed).

Voor de realisatie van de programmatische opgave voor landschap, water en groen gelden onderstaande negen principes:

1. Het Utrechts landschap is de kwaliteitsdrager voor de hele regio Utrecht.
   Alle ontwikkelingen in de regio zijn ruimtelijk verbonden met het landschap. Onafhankelijk van de aard van de ontwikkeling, wordt erover nagedacht hoe deze ontwikkeling zich verhoudt tot het versterken van de kwaliteit van het landschap.
2. Slim clusteren van de landschapsopgaven per deelgebied.
   Gebiedsgericht uitwerken van de landschapsopgaven in coalities van verschillende stakeholders, gemeenten en andere partijen, gekoppeld aan of gecombineerd met andere doelen.
3. Stad en land verweven door middel van de opgaven voor recreatie, natuur en landschap.
   Recreatie, natuur en landschap ruimtelijk de steden intrekken met groenblauwe verbindingen, scheggen en het aanleggen van ontbrekende schakels in het netwerk. De druk op bestaande kwetsbare gebieden wordt verspreid.
4. Logisch ecologisch netwerk bouwen om de biodiversiteit te versterken.
   Bestaande en nieuwe natuurgebieden met elkaar verbinden en zorgen voor verbeterde mogelijkheden tot uitwisseling van flora en fauna.
5. Landschapselementen herstellen.
   Dit ter compensatie van de vele landschapselementen die sinds midden 20e eeuw zijn verdwenen. Onder andere het aanleggen van een fijnmazig netwerk van levendige boerensloten met soortenrijke slootkanten.
6. Meekoppelkansen in verschillende opgaven benutten.
   Er liggen veel kansen tot combineren, met name op locaties waar landschaps- en natuuropgaven nabij water-, stedelijke ontwikkelings- of energieopgaven liggen.
7. Landschap, water en groen-inclusief ontwikkelen.
   Met de verbinding tussen landschap, water, groen en de (stedelijke) ontwikkeling als uitgangspunt ontstaat een win-winsituatie.
8. De landbouw toekomstbestendig maken.
   Een duurzaam economisch perspectief bieden aan de agrarische sector. Door de transitie naar natuurinclusieve, circulaire kringlooplandbouw wordt de sector (weer) een belangrijke beheerder van het waardevolle landschap.
9. Natuurinclusieve steden ontwikkelen.
   Zowel in de nieuw te ontwikkelen woon- en werkgebieden als in de bestaande stad komt volop ruimte voor biodiversiteit, natuurinclusiviteit, klimaatadaptieve maatregelen en circulaire oplossingen in de bouw.

Kiezen voor een leefbare en gezonde regio is ook kiezen voor een waterrobuuste en klimaatbestendige regio:

- De openbare ruimte in de regio wordt ingericht met gezond leven als uitgangspunt. Het groen begint zoveel mogelijk bij de voordeur en staat in verbinding met grotere groenstructuren met wandel- en fietspaden.
- De openbare ruimte draagt bij aan het verminderen van hittestress. Groenblauwe daken, groene gevels en boomrijke straten en pleinen zorgen voor koele woningen en aangename ontmoetingsplekken in de zomer.
- Waterretentie en infiltratie zorgen ervoor dat er geen aanvullende druk op het watersysteem komt. Hevige regenval wordt opgevangen in de bodem, wadi's en waterpleinen (wat er ook voor zorgt dat rioolsystemen niet overstorten). Ook in het landelijke gebied wordt water vastgehouden zoals op de Utrechtse Heuvelrug. Zo wordt nadrukkelijk een relatie gelegd tussen de drinkwaterwinning en het tegengaan van verdroging. Bovendien zorgt een robuust aangelegd watersysteem met voldoende verversing ook bij hogere temperaturen voor een goede waterkwaliteit met volop leven en levendigheid in en langs het water.
- De keuzes voor natuurinclusieve en klimaatadaptieve openbare ruimte geldt niet alleen voor nieuwe openbare ruimte: er ligt ook een opgave in het aanpassen van de bestaande openbare ruimte.
- Tot slot is het in het algemeen verstandiger om op hoger gelegen gronden te bouwen dan op lager gelegene, zowel vanuit het oogpunt van waterhuishouding als van waterveiligheid. Binnen peilgebieden van polders is het verstandig de laagste delen niet te bebouwen, maar juist te gebruiken voor waterretentie.

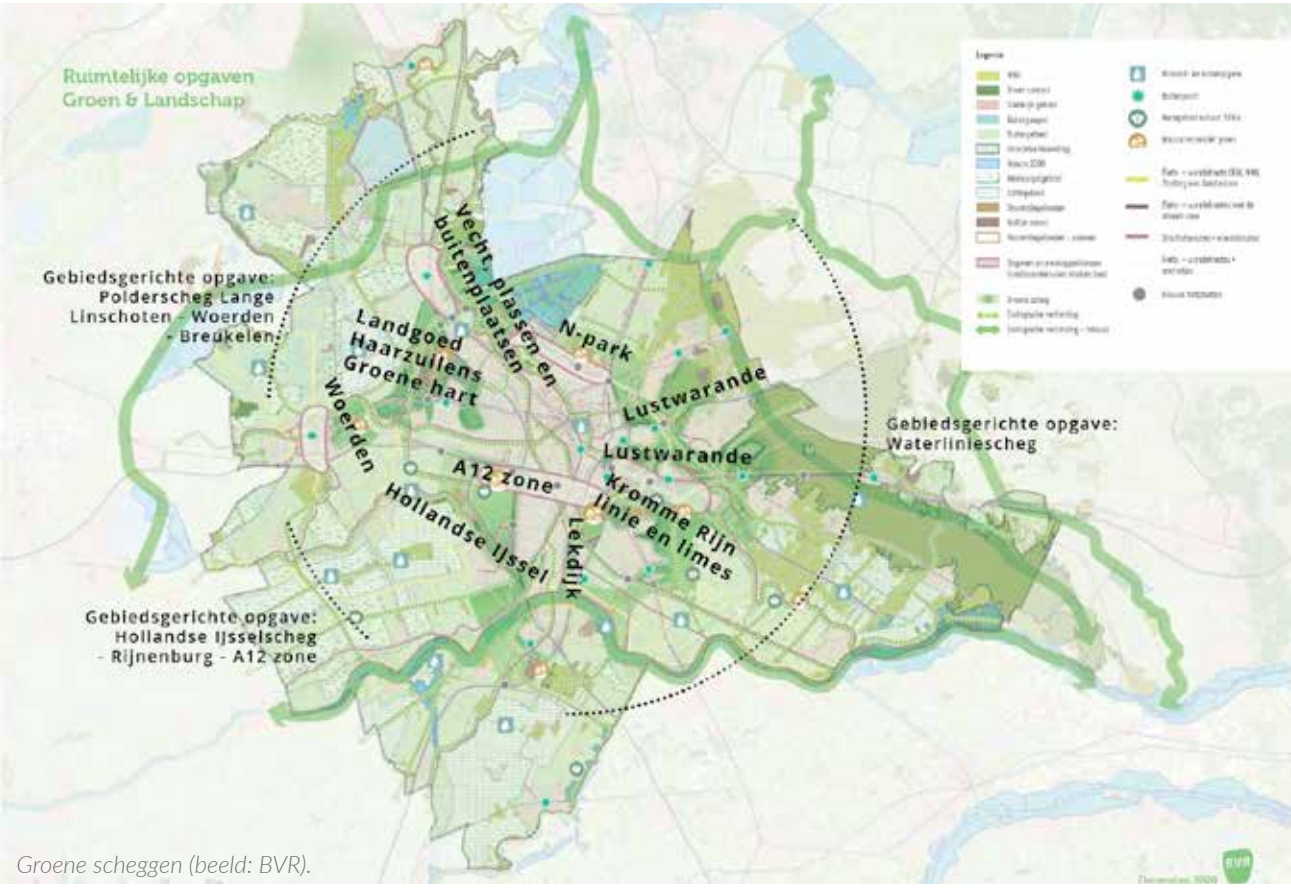

Groene scheggen (beeld: BVR).

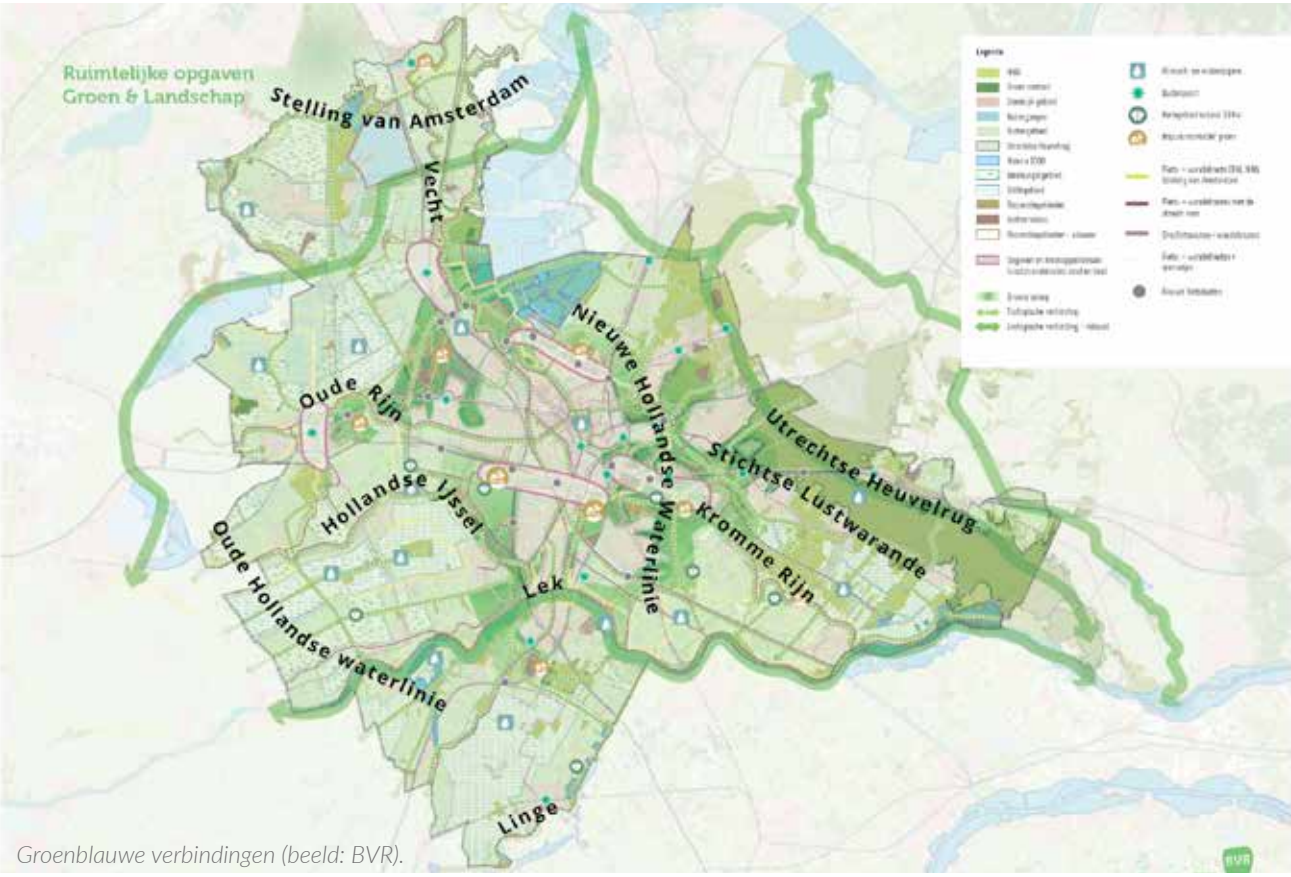

Groenblauwe verbindingen (beeld: BVR).

De voor deze redeneerlijn gewenste schaalsprong voor landschap, water en groen is gekwantificeerd (*U16 Ruimtelijke Opgave Groen & Landschap 2020-2040, BVR, december 2020*):

- Groene scheggen zorgen voor de verbinding tussen stad en landschap en voor groene, goed toegankelijke kwaliteiten dicht bij de stad. De groene scheggen zijn landschappen van elk tientallen vierkante kilometers groot. Deze scheggen herbergen diverse functies, van landbouw tot natuur, recreatie en cultuurhistorie. De intensiteit van het recreatief bezoek en gebruik varieert per locatie: van parken in de stad en recreatiegebieden in de stadsranden (zo dicht mogelijk bij de woonomgeving, 2 tot 5 kilometer afstand van de centra), tot op iets groter afstand van de stad gelegen gebieden met en mix van natuur, landbouw en recreatie, tot in het landelijk gebied met recreatief medegebruik van het agrarisch kerngebied.
  Deze groene scheggen sluiten aan op de groenstructuren in de stad Utrecht, zoals die zijn uitgewerkt in de Ruimtelijke Strategie van de Gemeente Utrecht (RSU), en brengen het groen vanuit de regio tot in de haarvaten van de stad. Er zijn 6 tot 10 scheggen benoemd.
- Groenblauwe verbindingen zijn groene verbindingen langs de hoofdstromen en -structuren van de regio zoals de Vecht, de Hollandse waterlinie en de Utrechtse Heuvelrug, de landschappelijke kwaliteitsdragers van de regio. Deze dienen om grote landschappen voor recreanten te ontsluiten (over land en water) en om ecologische verbindingen te maken. Daarnaast heeft het fietsnetwerk ook een belangrijke rol in de regionale verplaatsingen voor wonen, werken en onderwijs.
  Door fiets- en wandelroutes te voorzien van groene bermen, natuurvriendelijke oevers en beplantingen en door om de paar kilometer groene rustpunten te creëren, ontstaat in de U10 een robuust netwerk langs cultuurhistorische structuren. Een deel van het netwerk is reeds aanwezig. Om het netwerk te completeren zijn 38 natuurschakels en 13 recreatieve verbindingen benoemd. Om barrières op te heffen zijn 19 fietsviaducten, 3 ecoducten en 16 kleinere faunapassages benoemd.
- Regionale natuurkerngebieden hebben een oppervlakte van minimaal 30 hectare en worden gerealiseerd in gebieden waar geen Natuurnetwerk Nederland is. Er zijn 7 natuurkernen benoemd om het Natuurnetwerk Nederland te completeren (het realiseren van de NNN is een zelfstandige opgave die door de provincie in de regio wordt uitgevoerd). Het is nog een onderzoeksvraag of, en zo ja welke, recreatieve functie deze natuurkerngebieden kunnen hebben.

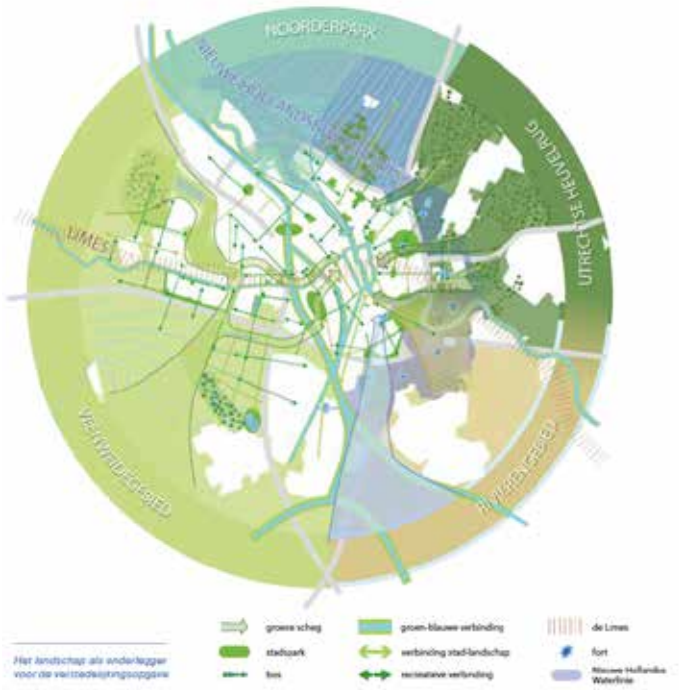

Groen van landschap tot voordeur: het landschap als onderlegger (beeld: RSU).

- Groene contourgebieden, natuurgebieden die nog niet gerealiseerd zijn op de daarvoor aangewezen landbouwgronden in de U10. Gedeeltelijk vallen deze samen met de scheggen, maar het grootste deel ligt in het landelijk gebied.
- Herstel van erfbeplanting en kleine landschapselementen in landelijk gebied.

In totaal gaat het om het toevoegen van 4.110 hectare natuur- en recreatiegebied. Dat is inclusief 394 kilometer aan nieuwe recreatieve en ecologische verbindingen. Daarbij komt nog natuurgericht slootkantenbeheer, waarvoor 10.000 kilometer oever in aanmerking komt. Tot slot wordt er gewerkt aan een netwerk van snelfietsroutes (binnen thema mobiliteit) en komen er 9 buitenpoorten: bestaande stations die worden ontwikkeld tot recreatieve transferia, die een gezond alternatief vormen voor de auto om landschappen en recreatiegebieden buiten de stad te bereiken.
De wateropgave is nog niet gekwantificeerd in dit overzicht maar kan veelal worden meegekoppeld met andere opgaven.

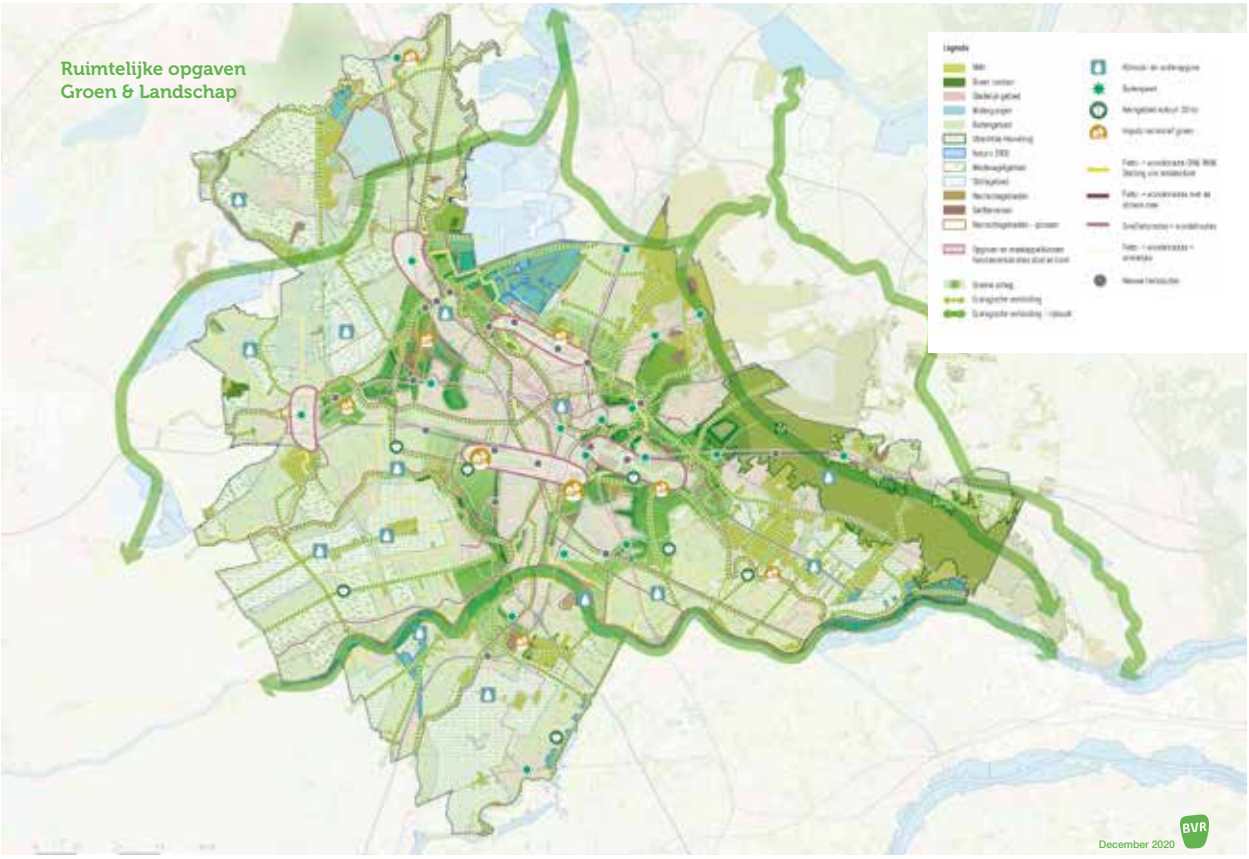

Opgaven groen en landschap – ruimtelijk (beeld: BVR).

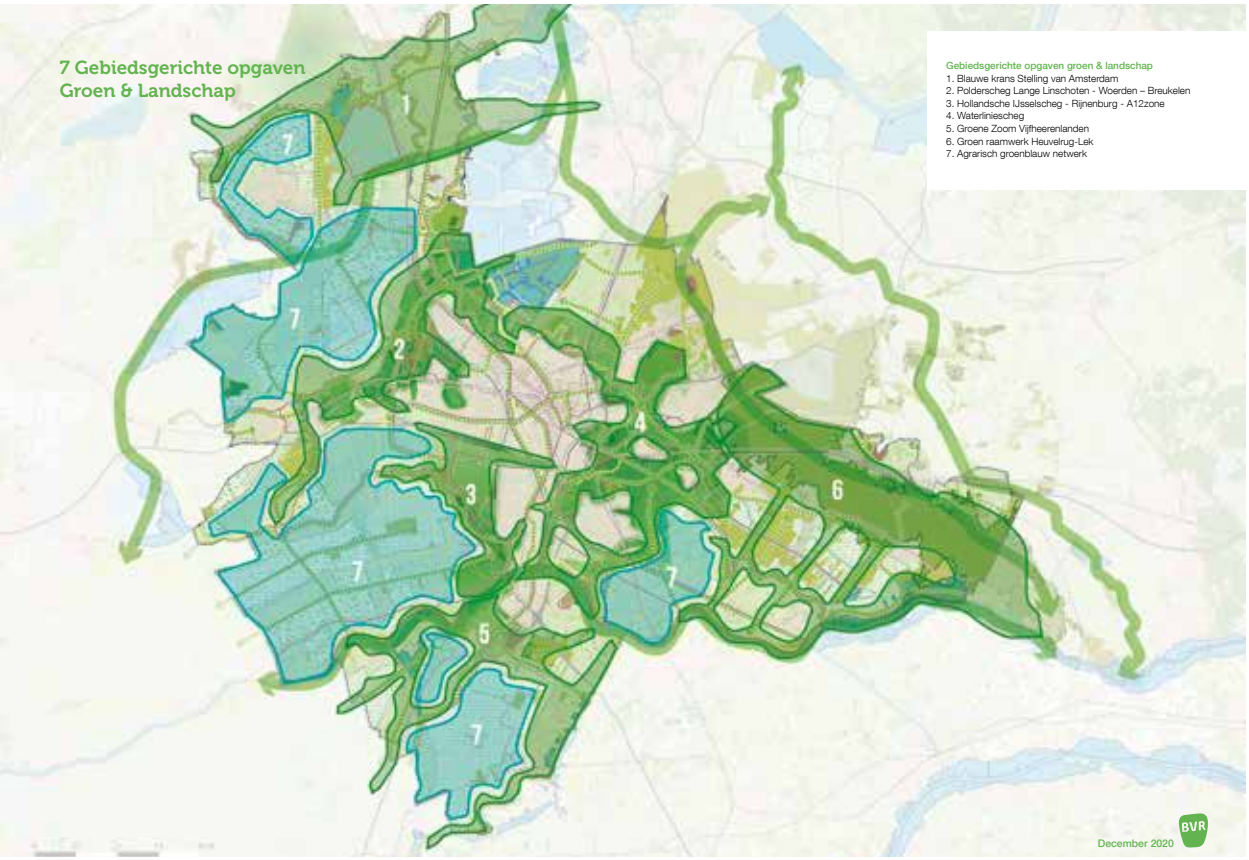

Opgaven groen en landschap – gebiedsgericht (beeld: BVR).

Vertaling van de ambitie in regionale opgaven

De opgave is ruimtelijk vertaald in zeven gebiedsgerichte (intergemeentelijke) opgaven en vier algemene opgaven. De gebiedsgerichte benadering geeft aanleiding om samenwerkingen aan te gaan en te werken aan de ontwikkeling van concrete landschappelijke programma's die voorwaarde zijn voor de verdere groei van de regio.

De vier algemene opgaven om de schaalsprong te maken zijn:

- Financiën regelen voor de inrichting en het beheer/onderhoud van bestaande en nieuwe natuur- en recreatiegebieden, waaronder de kleine landschapselementen.
- Het U10-netwerk van groenblauwe verbindingen versterken en nieuwe verbindingen toevoegen ten behoeve van recreatie, natuur en een aantrekkelijke en klimaatrobuuste leefomgeving.
- Stimuleren van de transitie van reguliere landbouw naar economisch rendabele kringlooplandbouw met nadrukkelijk aandacht voor natuurinclusiviteit.
- Water en groen behouden en toevoegen in de steden en dorpen. Voor het bestaande stedelijke gebied is geen aparte gebiedsopgave omschreven, maar ook hier liggen nadrukkelijk opgaven voor landschap, groen en klimaatadaptatie.

De gebiedsgerichte opgaven om de schaalsprong te maken zijn:

1. Blauwe Krans van de Stelling van Amsterdam
2. Polderscheg Lange Linschoten – Woerden – Breukelen
3. Hollandse IJsselscheg – Rijnenburg – A12-zone
4. Waterliniescheg
5. Groene zoom Vijfheerenlanden
6. Groen raamwerk Heuvelrug – Lek
7. Agrarisch groenblauw netwerk

De gebiedsgerichte opgaven zijn uitgewerkt in paragraaf 2.3.

Naast deze ruimtelijke keuzes geven een aantal meer programmatische keuzes sturing aan het uitvoeren van de ontwikkeling van groen en landschap:

- Voor het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug wordt ingezet op het vergroten van het nationaal park en het robuuster maken van de Heuvelrug voor natuur en recreatie.
- Voor het Groene Hart wordt aangesloten bij de agenda van het NOVI-gebied en de bijhorende overleggen en afspraken voor het Groene Hart.
- De openbare ruimte in de regio wordt ingericht met gezond leven als uitgangspunt. Het groen begint zoveel mogelijk bij de voordeur en staat in verbinding met grotere groenstructuren. Nieuwe verstedelijking wordt natuurinclusief ontworpen.
- De openbare ruimte draagt bij aan het verminderen van hittestress en nieuwe verstedelijking wordt klimaatadaptief ontworpen. Waterretentie en infiltratie zorgen ervoor dat er geen aanvullende druk op het watersysteem komt.

De ruimtelijke keuzes voor groen, landschap en water staan niet op zichzelf. De keuze om groen voorop te zetten betekent ook een keuze om zo min mogelijk (grootschalige) uitleglocaties te ontwikkelen en om die, als ze toch nodig zijn, in te zetten voor de verbetering van het omliggende landschap.

Bloemenweide (beeld: Natuurmonumenten).

Financiering

De groenopgave is net als de andere opgaven voor de regio ambitieus. De landschappelijke opgaven zijn, net als infrastructuur maatregelen, voorwaarde voor de groei van de regio. De financiering van de landschappelijke opgave is derhalve een gezamenlijke opdracht van de 16 gemeenten, provincie, waterschappen, natuurbeheerders, eigenaren en andere belanghebbenden. Tegelijkertijd wordt er op veel vlakken al uitvoering gegeven aan een aantal van de opgaven.

Onderzocht wordt hoe de financiële dekking kan worden georganiseerd. Gezamenlijkheid is daarbij het uitgangspunt aangezien een groot deel van de landschappelijke opgaven in nadrukkelijke samenhang met de verstedelijking moet worden bezien. Zo maken landschappelijke opgaven vaak integraal onderdeel uit van gebiedsontwikkelingen waarbij voor het totale pakket (rood en groen) financiering moet worden gezocht. In het adaptief ontwikkelpad (hoofdstuk 4.3) is deze koppeling van landschappelijke opgaven aan stedelijke opgaven nader uitgewerkt.

De regio werkt samen met het programma 'Groen Groeit Mee' van de provincie, gemeentes en waterschappen. Het programma heeft recent de eerste resultaten opgeleverd. In het programma werden de globale aanleg- en beheerkosten van de landschappelijke opgave van de regio Utrecht (en andere regio's) berekend. Ook maakte het programma een overzicht van financieringsstrategieën en mogelijke geldbronnen als het Nationaal Groenfonds, het Investeringsfonds Omschakeling Landbouw (LNV), programma-onderdelen uit het NOVI-gebied Groene Hart, het Waterinnovatiefonds en diverse Europese fondsen.

De realisatie en financiering wordt in de vierde fase in samenwerking met het programma 'Groen Groeit Mee' uitgewerkt. Het is zaak om de opgaven en de bijbehorende ruimtelijke ingrepen in de volgende fase te vertalen in een investeringsprogramma. Daarnaast moeten de meekoppelkansen optimaal worden benut. Groenopgave, verstedelijking, energie en mobiliteit moeten waar mogelijk samen worden opgepakt. Verstedelijking, waarvoor de groene opgave een voorwaarde is, kan zowel financieel als in praktische zin bijdragen aan groeninvesteringen: 'Als de graafmachines toch bezig zijn, neem dan ook de volgende sloot mee.'

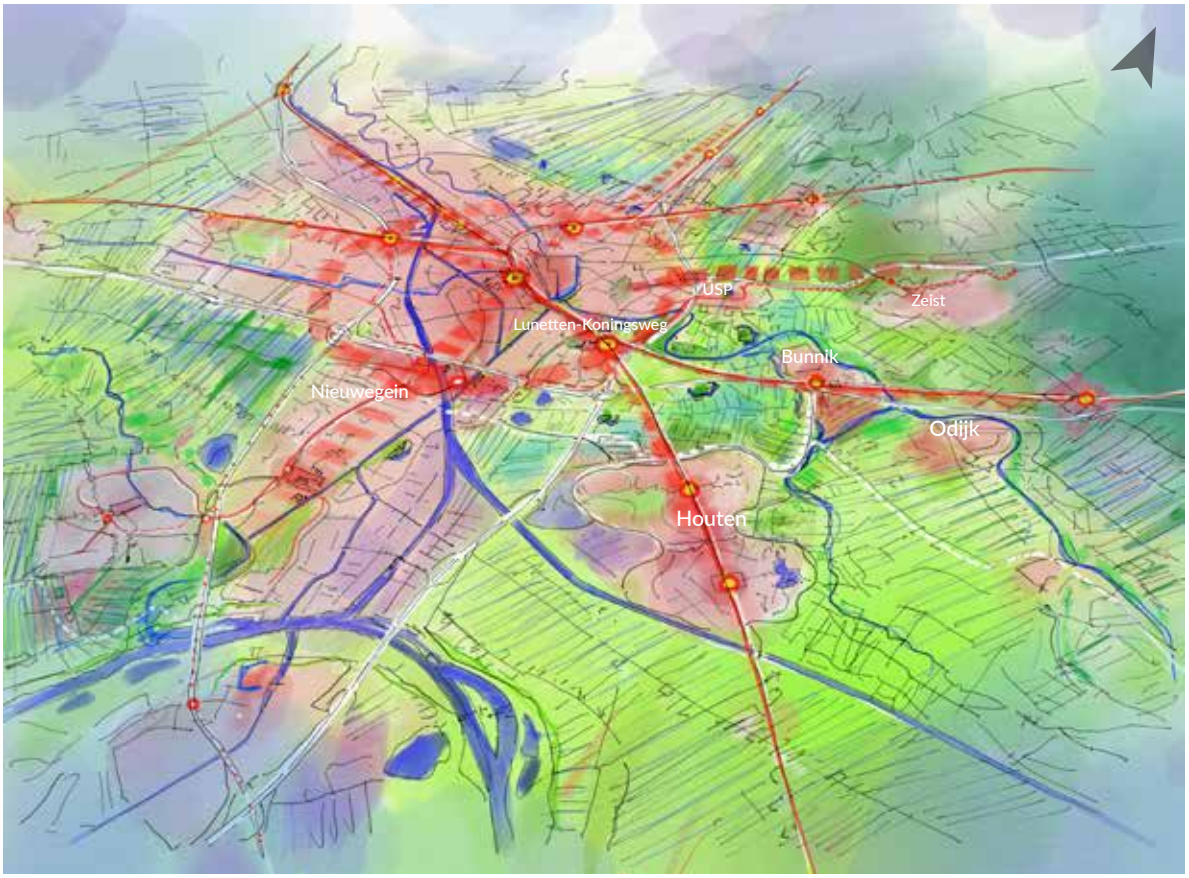

Wiel met Spaken – conceptuele verbeelding (beeld: KuiperCompagnons).

REDENEERLIJN 2 – KIEZEN VOOR DUURZAME MOBILITEIT

In 2040 is er een aantrekkelijk en ruim aanbod van duurzame mobiliteit. Door stedelijke functies te concentreren en te mengen op locaties dicht bij de stedelijke kern en dicht bij knooppunten die goed zijn ontsloten met fiets en ov, is het voor zoveel mogelijk mensen zo gemakkelijk mogelijk om zich op een duurzame manier door de regio te bewegen. Nabijheid is daarbij het sleutelwoord.

De regio Utrecht ligt als een spin in het web van het Nederlandse auto- en spoorwegennet. Een groot deel van het verkeer in de regio is nationaal georiënteerd, dit doorgaande verkeer is van groot belang voor de ruimtelijk economische ontwikkeling van de regio. De goede verbondenheid is dus een kracht van de regio, maar de opgaven die samenhangen met groeiende mobiliteitsstromen kunnen slechts deels door de regio beïnvloed worden.

Organiseren van nabijheid

Essentieel is het organiseren van nabijheid. Dit betekent dat functies als wonen, werken en voorzieningen steeds meer worden gemengd en dat in de directe leefomgeving ook groen aanwezig is. Naarmate de ov-bereikbaarheid van een plek groter is, stijgt de dichtheid. Door nabijheid te organiseren zijn alle benodigde dagelijkse functies binnen wandel- en fietsafstand aanwezig. Het versterken van de wandel- en fietsinfrastructuur draagt bij aan deze nabijheid en brengt wonen, werken, voorzieningen en recreatie dichter bij elkaar. Dit principe van nabijheid geldt voor de gehele regio. Het betekent dat in alle kernen invulling wordt gegeven aan nabijheid en het bij elkaar brengen van functies.

Schaalsprong ov en fiets: Wiel met Spaken

Een tweede vereiste is dat zoveel mogelijk mensen op verstedelijkingslocaties zo makkelijk mogelijk toegang hebben tot het ov. Noodzakelijk daarvoor is een hoogwaardige ov-verbinding om de stad heen die het centraal station niet aandoet (Wiel) met dwars daarop verbindingen naar Utrecht Centraal en de regio (Spaken). Dit Wiel met Spaken wordt gefaseerd gerealiseerd en maakt het mogelijk om in de regio van plek tot plek te bewegen met hoogwaardige en frequente verbindingen die niet meer alleen zijn gericht op Utrecht Centraal, maar ook op een aantal andere knopen in het netwerk, zoals Utrecht Science Park en Leidsche Rijn.

De Spaken steken diep de regio in en worden op alle knooppunten gevoed door (nieuwe en verbeterde) fietsroutes en toeleidende ov-lijnen. Zo wordt de regio verbonden met het Wiel met Spaken en ontstaat een regionaal netwerk van hoogwaardige (snel)fietsroutes. Op een aantal knooppunten wordt het mogelijk over te stappen tussen het regionale en het nationale ov-netwerk of, op zogenaamde multimodale hubs, van de auto op het ov.

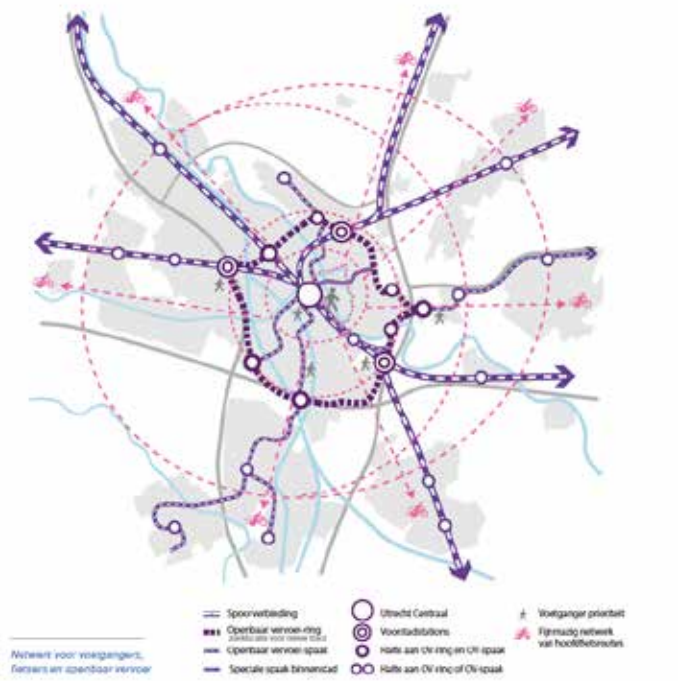

Wiel met Spaken en langzaam-verkeernetwerk (beeld: RSU).

Uithoflijn (beeld: SpoorPro).

Beperken groei autoverkeer

Op de meeste corridors van het hoofdwegennet is niet of nauwelijks ruimte voor groei van de automobiliteit. Iedere vergroting van de regionale wegcapaciteit leidt uiteindelijk tot grotere knelpunten op deze corridors, waarbij de Ring Utrecht de bottleneck is. Het is daarom een belangrijk doel voor de regio om de groei van de automobiliteit in de spits af te remmen. Het faciliteren van de groei van de automobiliteit zou haaks staan op onze uitgangspunten van gezond stedelijk leven en zou een negatieve impact op de leefomgeving hebben: meer autoverkeer in de stad en naar bestemmingen in de regio zou immers leiden tot extra druk op het hoofdwegennet, tot meer (geluids)overlast en tot meer sluipverkeer.

Het is van belang om samen met de Rijksoverheid op te trekken; als het Rijk de kosten van automobiliteit verder laat dalen en in het hele land meer snelwegcapaciteit toevoegt, roeien gemeenten met hun beperkende maatregelen tegen de stroom in. Uitgangspunt voor de U10 is dat de landelijke autonome groei van (auto) mobiliteit er niet toe mag leiden dat rond Regiopoorten of in de kernen niet kan worden verstedelijkt.

We maken dus met het Rijk afspraken die de verstedelijking én de inzet van generiek mobiliteitsbeleid koppelen aan Rijksinvesteringen in alternatieven én het reduceren van (auto)mobiliteit op nationale corridors. Daarvoor zullen we per corridor of deelgebied (mobiliteitsscheg) in het vervolgonderzoek van U Ned scherp in beeld brengen welke stromen een regionale oorsprong hebben of afkomstig zijn van nieuwe verstedelijking en welke stromen het gevolg zijn van landelijke autonome groei van het autoverkeer.

Tevens gaan we samen met andere overheden aan de slag om alternatieven te verbeteren, maar ook om gedragsverandering te stimuleren door bijvoorbeeld afspraken te maken over parkeerbeleid, beprijzing en het maken van afspraken met werkgevers en onderwijsinstellingen.

Deze inzet geldt voor de hele regio en is vooral zeer kansrijk in het stedelijk gebied en in de grote verstedelijkingslocaties direct om de stad, waar we door middel van het principe van nabijheid verstedelijking in hoge dichtheden kunnen combineren met ov en fietsoplossingen van zeer hoge kwaliteit.

Iets anders is de situatie buiten de stad Utrecht. De verstedelijkingsopgave landt daar in de Regiopoorten, multimodaal goed ontsloten locaties op de Spaken van het Wiel. Op deze locaties is het niet realistisch om hetzelfde effect te verwachten van het nieuwe mobiliteitsbeleid, omdat voor veel reizen de auto vanzelfsprekender is dan in het stedelijk gebied, en de ov en fiets juist minder.

Hoe verder van het Wiel met Spaken, hoe belangrijker het is om andere manieren te vinden om de spitsdruk van het autoverkeer te beperken. Ook in meer landelijk gelegen gebieden is het belangrijk om te investeren in ov en fiets en liggen er kansen voor alternatieve maatregelen, waaronder Mobility as a Service (MaaS), spitsmijden en overstapmogelijkheden tussen de auto en andere modaliteiten.

Adaptieve aanpak

We kiezen voor een pragmatische en adaptieve aanpak, waarbij vooropstaat dat we de gewenste verstedelijking mogelijk gaan maken en we ervoor waken dat de discussie over nationale netwerken, bijvoorbeeld de capaciteit van de Ring Utrecht, verhindert dat we bij verstedelijkingslocaties aan de slag kunnen.

Dat betekent dat we op kwetsbare plekken als aansluitingen of kruisingen bekijken of beperkte investeringen lokale problematiek kunnen verlichten en/of verstedelijkingslocaties aantrekkelijker kunnen maken. En het betekent een gerichte inzet op ketenmobiliteit waarbij sterke ov-corridors op multimodale hubs worden gekoppeld aan fietsnetwerken, P+R en deelmobiliteit.

Als verstedelijking in combinatie met regionale en landelijke ontwikkelingen in mobiliteitsgedrag er toch toe leidt dat automobiliteit rond deze locaties groeit, en daarmee leidt tot verdere belasting van het hoofd- én onderliggend wegennet, dan zijn extra bovenplanse maatregelen noodzakelijk om de groei van de automobiliteit te compenseren. Om de financiering van deze maatregelen mogelijk te maken, zullen we deels ook naar de opbrengsten van verstedelijking moeten kijken.
De uitwerking van deze adaptieve ontwikkelingsstrategieën zullen we in nauwe samenwerkingen met de provincie ter hand nemen op het niveau van deelgebieden, waarbij we op zoek gaan naar ruimte in het mobiliteitssysteem die de gewenste ontwikkelingen mogelijk maken.

De ruimtelijke principes van het Wiel met Spaken worden bij thema 2 vertaald in concrete maatregelen (pagina 77).

Mijdrecht (beeld: Ruijgrok Makelaars).

REDENEERLIJN 3 – EEN GEZONDE REGIO BEGINT MET VITALE KERNEN

In het Utrechtse landschap ligt een rijk netwerk van vitale kernen. Deze kernen blijven zich ontwikkelen, waar dat mogelijk is in samenhang met de doelstellingen voor groen, landschap en mobiliteit. De vitale kernen voegen ieder op een eigen manier karakter toe aan de regio en zijn daarmee aanvullend op de meer stedelijke woon- en werkmilieus in de regio.

De vitale kernen zijn de kernen die niet direct zijn aangesloten op het Wiel met Spaken. Vanuit het oogpunt van nabijheid en mobiliteit zijn dit niet de locaties waar de grote groeiopgave van de regio haar plek vindt. De ontwikkeling van deze kernen is veel meer gericht op het behoud en de verbetering van de leefbaarheid, die door demografische ontwikkelingen onder druk staat. Vitale kernen hebben ruimte nodig om gestalte te geven aan de gewenste dynamiek, veelal door woningbouw. Soms is er genoeg ruimte binnen de kernen zelf, maar soms is uitleg nodig. De dynamiek die in de vitale kernen nodig is, wordt aangegrepen om de kwaliteit van de kernen en het landschap waarin ze liggen een impuls te geven.

Belangrijke thema's zijn het creëren van ruimte voor doorstroming in de lokale woningmarkt (met name voor senioren en jongeren) en het ondersteunen van bestaande voorzieningen en werkgelegenheid. Het lokale midden- en kleinbedrijf speelt een belangrijke rol in de maatschappelijke structuur. Ook het behouden van voldoende werkgelegenheid, vooral in de doe- en maakindustrie, is voor verschillende vitale kernen een belangrijk thema.

De ontwikkeling van deze kernen wordt gekoppeld aan andere opgaven, zoals het verbeteren van groen, landschap, water, energie en werken. Ook binnen deze kernen is nabijheid een leidend principe. Dit betekent niet dat alle functies in iedere kern aanwezig kunnen zijn, of dat alle voorzieningen behouden kunnen blijven. Het gaat erom dat voorzieningen in de dagelijkse leefomgeving toegankelijk zijn, soms ook in nabijgelegen kernen (verbonden vitaliteit), waarbij de kwaliteit van de verbindingen op orde moet zijn.

Bouwen voor de eigen woningbehoefte en vitaliteit is voor iedere gemeente mogelijk. De opgave voor vitaliteit is van belang voor de kwaliteit van de regio als geheel en is dus een gedeeld belang van alle 16 gemeenten. De vraag is dus vooral hoe lokaal invulling kan worden gegeven aan dat gedeelde belang. De behoefte van groei en dynamiek moet in balans worden gebracht met de overige opgaven, met name rond groen, landschap en mobiliteit, waarbij afstemming met het provinciale beleid belangrijk is. De opgave is het gezamenlijke uitgangspunt en wordt lokaal op de best passende manier ingevuld.

De vitaliteitsopgave is geen grote groeiopgave. Ruimte geven aan vitale kernen gaat vooral over het leefbaar houden van de kernen en zal daarom ook geen grote groei van de mobiliteit veroorzaken. Het dient juist om draagvlak te houden voor bijvoorbeeld ov-verbindingen.

Het uitgangspunt is dat ontwikkeling niet zou moeten leiden tot een belasting van het bestaande wegennet, waardoor de doorstroming in de spits extra belemmerd zou worden. De ontwikkeling van vitale kernen is dus geen argument om de weginfrastructuur in de regio structureel uit te breiden, temeer omdat deze uitbreiding weer zou nopen tot capaciteitsuitbreiding verderop bij op- en afritten van snelwegen.

Lokaal zijn mogelijk aanpassingen van de infrastructuur nodig om verstedelijking en mobiliteit beter op elkaar af te stemmen, bijvoorbeeld door wegen om nieuwe woon- of werklocaties te leiden of infrastructuur slimmer te gebruiken. Deze aanpak willen we ook met de provincie per deelgebied verder uitwerken, ter vervanging van de huidige mobiliteitstoets. Het ontwikkelen van goede alternatieven (verbeteren van ov- en fietsverbindingen plus multimodale overstappunten) zetten we daarbij bovenaan de agenda.

Het uitgangspunt blijft evenwel dat in de spits niet of nauwelijks meer auto's het wegennet op rijden en dat we ook in de vitale kernen volop inzetten op spitsmijden en duurzame vormen van mobiliteit, waarbij de fiets volop ruimte krijgt en de verbindingen tussen kernen en Regiopoorten met uitstekende ov-verbindingen wordt verbeterd, zowel met directe en snelle ov-lijnen als door de overstap tussen modaliteiten makkelijker te maken met multimodale hubs. Daar waar directe, frequente en snelle buslijnen worden gerealiseerd, zijn haltes aan deze lijnen goede plekken om te kijken naar mogelijkheden voor woningbouw, waar dit past binnen de kernen en het landschap.

Bouwen voor eigen behoefte moet uiteindelijk bijdragen aan een kwalitatieve verbetering van de kern en van het landschap waarin de kern ligt. De precieze opgave voor vitaliteit verschilt per gemeente en per kern. Vanuit een scherp beeld van de lokale knelpunten op het gebied van vitaliteit worden lokaal specifieke oplossingen ontwikkeld. Nieuwe woningen zullen bijvoorbeeld in het segment en woonmilieu moeten worden gebouwd waaraan lokaal behoefte is en in een tempo dat de lokale markt kan absorberen. Als er te veel woningen tegelijk worden gebouwd, zal dat leiden tot een aanzuigende werking.

Een aantal middelgrote kernen heeft groei-ambities die de lokale woningbehoefte overstijgen. Groei is mogelijk als daarmee de vitaliteit wordt versterkt op het gebied van het voorzieningenniveau en economisch profiel, inclusief de werkgelegenheid van de kernen. Kernen verbinden zich daarbij aan de regionale opgave om een specifieke rol te vervullen. Ook hier wordt gezocht naar manieren om de groei te passen binnen de kaders van het landschap en mobiliteitssysteem. Uitbreiding bovenop de eigen behoefte wordt bezien in het licht van de verstedelijkingsladder zoals opgesteld in de Ruimtelijk Economische Koers en de Contour REP.

Concreet ligt hierbij de uitdaging om te onderzoeken hoe de ambities voor een aantal middelgrote kernen passen binnen de doelstellingen voor landschap, groen, water en verkeer:

Wijk bij Duurstede

Woningbouw voor de eigen woningbehoefte is mogelijk indien dit het autoverkeerssysteem niet of nauwelijks extra belast ten opzichte van de huidige situatie. Dit betekent dat er gezamenlijk moet worden ingezet op beter gebruik van ov en fiets en op spitsmijden (bijvoorbeeld door meer thuiswerken). Daarbij is een nauwe afstemming met de andere gemeenten aan de N229 en N227 noodzakelijk: ook deze gemeenten mogen de bestaande wegen in de spits niet zwaarder belasten, omdat de auto's uit Wijk bij Duurstede dan achteraan de file moeten aansluiten.

IJsselstein

Woningbouw gaat hand in hand met de omlegging van de N210 en mag in de spits niet of nauwelijks leiden tot meer autopendel op bestaande provinciale en snelwegen. Het ontstaan van aantrekkelijke sluipverkeerroutes door Nieuwegein en de Lopikerwaard moet worden tegengegaan. Huidige en toekomstige bewoners moeten de bestaande voorzieningen en het bestaande ov in IJsselstein zo veel mogelijk versterken.

IJsselstein kan een bijdrage leveren aan de behoefte aan groenstedelijke woonmilieus, aan landschapsontwikkeling en aan de groene scheg Kromme IJsselpark. Door de mogelijke versnelling van het bestaande openbaar vervoer zijn er in IJsselstein kansen om een bijdrage te leveren aan de regionale woningbouwopgave die past bij de verstedelijkingsladder.

De Ronde Venen

Woningbouw is aanleiding om te onderzoeken hoe een bijdrage kan worden geleverd aan een klimaatrobuuste regio door als regio te pionieren met innovatieve manieren van natuurinclusief bouwen en met nieuwe ruimte voor waterberging in combinatie met natte natuurontwikkeling. Woningbouw mag slechts beperkt leiden tot meer autoverkeer op de N201, waarvoor reeds plannen in voorbereiding zijn om de doorstroming te verbeteren. De fiets- en ov-netwerken vanuit Mijdrecht kunnen met name richting knooppunt Breukelen en Uithoorn flink worden verbeterd door de aanleg van snelfietsroutes en een systeem van directe en snelle buslijnen ondersteund door lokale lijnen, conform het ov-plan van de gemeente De Ronde Venen. Locaties bij haltes aan directe en snelle buslijnen zijn logische plekken om te kijken naar verstedelijking voor zover dit past binnen de structuur van de dorpen en het landschap. Binnen die kaders lijkt het mogelijk om ook in De Ronde Venen groeipotentie te benutten en de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren.

Vijfheerenlanden

Leerdam: ontwikkeling Broekgraaf-Noord. Uitdaging ligt hier in het integraal ontwikkelen van een duurzaam gebied met woningbouw en landschappelijke opgaven, in combinatie met een goede bereikbaarheid voor alle vervoersmodaliteiten, waarbij de filevorming elders in de stad niet mag toenemen. De verbindingen tussen de onderscheidene wijken in de stad Leerdam moeten worden verbeterd, vooral voor het niet gemotoriseerde verkeer. De wijk Broekgraaf en Broekgraaf Noord liggen aan de noordkant van de stad, op fietsafstand van het treinstation Leerdam van de MerwedeLingelijn. Daarnaast komt er een busverbinding naar het centrum en het station en wordt in het plan voorzien aan snellere fietsverbindingen naar het centrum van Leerdam, omliggende dorpen en steden in Vijfheerenlanden en richting de stad Utrecht.

In totaal gaat de opgave voor vitaliteit om circa 15 procent van de totale woonbehoefte, oftewel circa 15.000 tot 22.000 woningen.

Vitale kernen: zelfstandig en verbonden

In vitaliteit voor kleine en middelgrote kernen spelen bevolkingsopbouw, woningvoorraad, economie, voorzieningenaanbod, mobiliteit en ruimtelijke kwaliteit een rol. Kleine en middelgrote kernen zijn allemaal verschillend en deze aspecten zullen dus in iedere kern in een andere mate spelen. De grootte van een kern speelt daarbij een belangrijke rol. Niet iedere kern kan een volledig voorzieningenprogramma ondersteunen en daarom is het belangrijk om onderscheid te maken tussen twee soorten vitaliteit:

- *Zelfstandige vitaliteit*: de mate waarin een kern zelf vitaal is en aspecten als wonen, werken en voorzieningen in balans zijn.
- *Verbonden vitaliteit*: ook al zijn voorzieningen en werk niet in dezelfde omvang in elke kern aanwezig, een kern kan toch vitaal zijn als deze zaken in de omgeving goed toegankelijk zijn met openbaar of eigen vervoer.

Dit alles betekent dat er geen eenduidig antwoord is op het vitaliteitsvraagstuk, maar dat er per kern gekeken moet worden naar zelfstandige en verbonden vitaliteit.

Handreiking vitaliteit met kwaliteit

Bij vitale kernen is ruimtelijke kwaliteit zowel bij inbreiding als bij uitbreiding een belangrijke opgave, die ondanks de relatief geringe omvang serieus moet worden genomen. Voorkomen moet worden dat bij (kleine) uitbreidingen alleen naar de kwantiteit wordt gekeken. Bij elke uitbreiding is het van belang dat deze bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit van de kern en het landschap. De provincie en ook verschillende gemeentes ontwikkelden reeds richtinggevende documenten voor ruimtelijke kwaliteit.

De regio stelt een handreiking 'vitaliteit met kwaliteit' op. Een beeldend inspiratiedocument dat ook 'de Utrechtse werkwijze' beschrijft om tot ruimtelijk meerwaarde te komen. Aan de handreiking kunnen goede voorbeelden ter inspiratie worden toegevoegd.

Samen met initiatiefnemers wordt onderzocht hoe de uitbreiding van de kern bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit. Onderwerpen die hierbij van belang zijn:

- Cultuurhistorie (onder andere ontstaansbasis van de kern).
- Stedenbouwkundige en architectonische eigenheid van de kern.
- Landschap (onder andere verkavelingspatroon, groenstructuur).
- Water- en klimaatadaptatie (onder andere belang van voldoende groen- en wateroppervlak).

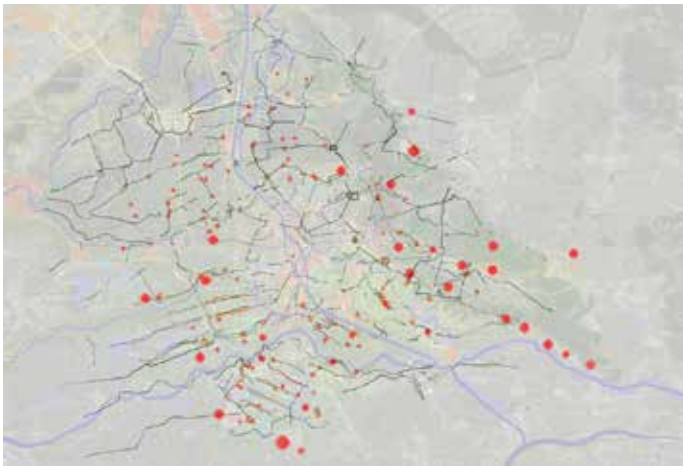

Schematische verbeelding vitale kernen (beeld: KuiperCompagnons).

REDENEERLIJN 4 – NIEUWE METROPOOLPOORTEN MAKEN VAN UTRECHT HET POLYCENTRISCHE HART VAN DE REGIO

Groen, landschap en mobiliteit zijn voorwaarden voor de groei van de regio, ook binnen de stad Utrecht. De stad maakt daarom een schaalsprong binnen haar grenzen. Om tegelijkertijd te groeien én te vergroenen wordt de verstedelijking geconcentreerd in een aantal hoogstedelijke centra, die goed worden verbonden met het ov.

De stad Utrecht als vliegwiel van de groei van de regio

De stad Utrecht groeit en ontwikkelt zich snel en de regio groeit met haar mee. Het onbetwiste hart van de regio is het Utrechtse centrum, waarbij het centraal station de best bereikbare plek van het land en daarmee ook van de regio is. Rond deze centrale plek ontwikkelt de stad zich snel.

Om de verdere groei van de stad en de regio ruimte te geven, kiest Utrecht ervoor om een aantal aanvullende hoogstedelijke centra toe te voegen, waarin wonen, werken, voorzieningen, groen en mobiliteit in samenhang worden ontwikkeld. Binnen tien minuten van de voordeur kan iedere Utrechter straks alle functies vinden die hij of zij in het dagelijks leven nodig heeft. Utrecht wordt een 10-minutenstad.

Metropoolpoorten: nieuwe hoogstedelijke centra

Deze Metropoolpoorten zijn uitstekend verbonden met het ov, zowel met het centrum van de stad, als met de regio en met elkaar (Wiel met Spaken). Deze hoogstedelijke centra zijn volop gemengd en hebben ook allemaal een verbinding met het landschappelijke netwerk van de regio.

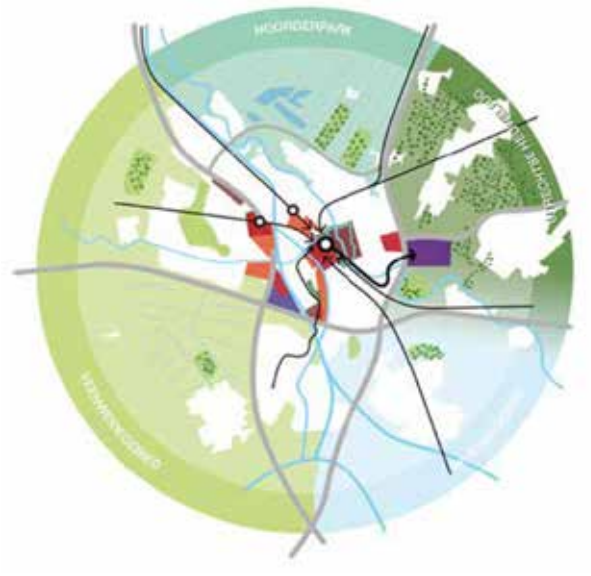

Van een stad in het landschap met één centrum naar een landschap met meerdere hoogstedelijke centra (beeld: RSU).

Deze hoogstedelijke centra hebben ook voor de regio betekenis. Het zijn plekken waar functies in hoge dichtheid en menging aanwezig zijn, waar veel mensen wonen en werken, naar school gaan, winkelen en recreëren. Ze beschikken ook over punten waar kan worden overgestapt van het regionale ov-netwerk op het nationale treinennetwerk, zoals in Lunetten-Koningsweg en Leidsche Rijn Centrum.

Door de introductie van deze hoogstedelijke centra in Utrecht verandert dus ook de relatie tussen regio en stad. Het regionale ov-netwerk wordt minder gericht op enkel Utrecht Centraal, zo wordt het gemakkelijker door de regio en door de stad te bewegen. Door het Wiel met Spaken is straks niet alleen het centrum maar de hele stad goed bereikbaar vanuit de regio. Utrecht Centraal blijft het hart van het regionale en nationale netwerk, maar krijgt voor het opvangen van de grote groeiopgaven hulp van de Metropoolpoorten.

Groene scheggen dringen het stedelijk weefsel in

Als contramal van de Spaken, die als assen van verstedelijking radiaal vanuit Utrecht de regio in steken, dringen groene scheggen vanuit de regio de stad binnen. Vanuit iedere Metropoolpoort wordt de relatie gelegd met een groene scheg en daarmee met het Utrechtse landschap. Mobiliteit, verstedelijking en groen worden zo in relatie met elkaar gebracht.

De ontwikkeling van Utrecht concentreert zich op verschillende plekken

Groot Merwede

Groot Merwede is het gebied waar de komende jaren grote groei zal plaatsvinden. Utrecht Centraal, het Jaarbeurskwartier, de Merwedekanaalzone, Nieuwegein City en Nieuwegein Rijnhuizen bieden ruimte aan duizenden woningen. De plannen hiervoor zijn al volop in voorbereiding. De A12-zone ligt als grootste regionale ontwikkellocatie in het midden van dit gebied.

Tot 2040 is er ruimte om nog eens 20.000 arbeidsplaatsen toe te voegen in het gebied. Het stationsgebied zal, als één van de belangrijkste werklocaties van Nederland, daarbij verder doorgroeien. Gezond leven is het uitgangspunt in deze gebieden, waarbij het groen een essentiële rol speelt in de ontwikkeling.

Om al deze ontwikkelingen mogelijk te maken zal de Merwedelijn (de tram van Utrecht Centraal naar Nieuwegein en IJsselstein, tevens één van de Spaken) worden versneld. Dat vereist de aanleg van een nieuw tracé langs de Europalaan en optimalisaties in Nieuwegein en IJsselstein. Doel is om binnen 15 minuten te kunnen reizen van Nieuwegein Centrum naar Utrecht Centraal. De bestaande tramlijn over de Beneluxlaan zal via de Bevrijdingslaan naar een nieuw eindpunt in Papendorp worden geleid.

Deze verbeteringen van de mobiliteitsstructuur zorgen voor een duurzaam en groen binnenstedelijk woon-werkgebied en een snellere verbinding tussen Nieuwegein/IJsselstein en Utrecht.

A12-zone

De A12-zone is een belangrijke schakel in de verstedelijkingsstrategie van de regio. Dit gebied wordt nu niet optimaal gebruikt en maakt dat Nieuwegein en Utrecht gevoelsmatig verder van elkaar verwijderd zijn dan fysiek het geval is. Door het herschikken van functies en infrastructuur is hier ruimte voor verschillende stedelijke milieus. Doordat de Merwedelijn en de Waterlinielijn elkaar hier kruisen, zijn Utrecht Centraal en Nieuwegein Centrum, maar ook het USP en Leidsche Rijn Centrum, vanuit de A12-zone dus snel bereikbaar. Een treinstation en daarmee nationale ov-bereikbaarheid ontbreken, maar voor het regionale ov is het een optimaal bereikbare locatie. De A-12 zone is daarmee bij uitstek geschikt voor werkmilieus, gecombineerd met andere functies.

De ruimtelijke kwaliteit in de A12-zone wordt gedragen door de kanalen die door het gebied lopen en door de groene verbindingen die er vanuit dit gebied zijn met de groene scheggen van de Hollandse IJssel aan de westkant en de Nieuwe Hollandse Waterlinie aan de oostkant. In deze zone wordt een ruimtelijke reservering gemaakt voor een mogelijke toekomstige infrastructuurverbinding, de regionale bypass van de A12. Voorwaarde voor deze mogelijke toekomstige weg is dat de leefkwaliteit in het gebied niet mag verslechteren.

In Westraven kruisen Wiel en Spaak elkaar, waardoor hier de grootste stedelijke dichtheid mogelijk is. In Liesbosch wordt de werkfunctie verder verdicht en is menging met woningbouw alleen mogelijk langs de Vaartsche Rijn, aansluitend op Westraven, onder de voorwaarde dat een systeemsprong op de vervoersknoop wordt gerealiseerd. De tramremise en de Galecopperzoom worden nieuwe stedelijke woongebieden die een nieuw type woonmilieu toevoegen aan Nieuwegein, daarmee wordt met name bijgedragen aan de doorstroming op de woningmarkt. Papendorp transformeert van een kantoorlocatie naar een gemengd stedelijk woon-werkgebied. In totaal gaat het om het toevoegen van 16.000 tot 24.000 woningen en ten minste 7.500 arbeidsplaatsen.

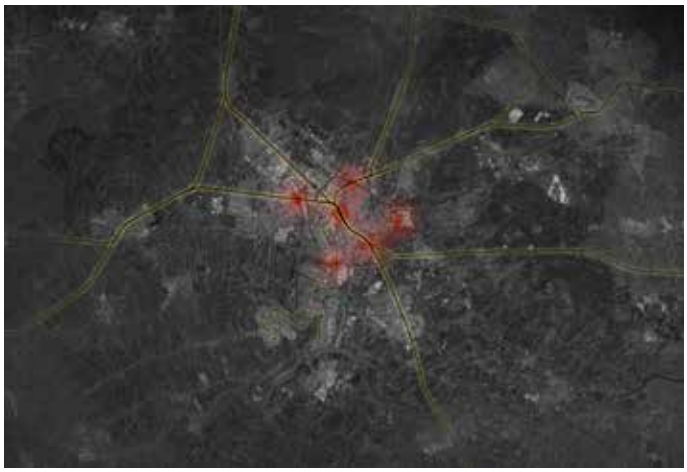

Metropoolpoorten als polycentrisch hart van de regio (beeld: KuiperCompagnons).

Brusselplein (beeld: de Architect).

Lunetten-Koningsweg

Aan de Oostkant van de stad wordt een nieuw hoogstedelijk centrum gerealiseerd rond station Lunetten-Koningsweg. Reizigers kunnen overstappen op het ov naar het USP en naar de A12-zone en Nieuwegein (de Waterlinielijn). Dit gedeeltelijk nieuwe station wordt een plek waar wonen en werken in hoge dichtheid mogelijk aan de rand van aantrekkelijke landschappen als Amelisweerd, de Nieuwe Hollandse Waterlinie, Landgoed Oostbroek en Nieuw Wulven. De Kromme Rijn kronkelt hier als belangrijke landschapsdrager de stad in.

Het is een belangrijke opgave om deze verstedelijking in te zetten om barrières tussen deze landschappen te overbruggen. Zo kan verstedelijking dienen om de toegang tot het groen aan de zuidoostkant van de stad voor alle Utrechters te verbeteren.

USP-Rijnsweerd

Ook op het USP en in Rijnsweerd is ruimte voor nieuwe verstedelijking. Het wetenschapsprofiel wordt hier verder versterkt en daarmee ontstaat volop ruimte voor werkgelegenheid gemengd met nieuwe woningen.

Leidsche Rijn Centrum, Lage Weide

Aan de westzijde is de stad Utrecht de afgelopen jaren sterk gegroeid. Het centrum van Leidsche Rijn ontwikkelt zich in hoog tempo tot een nieuwe hoogstedelijke hub.

In de omgeving van Leidsche Rijn Centrum ligt ruimte voor de verdere ontwikkeling tot een hoogstedelijk centrum. In de directe omgeving van station Leidsche Rijn wordt al hard gewerkt aan woon- en werkmilieus in hoge dichtheid, onder andere met het toevoegen van de hoogste woongebouwen van de stad.

Ook in het Vierde Kwadrant van Lage Weide, vlakbij station Leidsche Rijn, liggen volop locaties met ruimte voor verdichting. Meer dan in de andere hoogstedelijke centra zal de verdichting hier in het teken staan van werken. In deelgebieden als Lage Weide Vierde Kwadrant en Werkspoor zal wonen geen grote rol spelen. Op beide locaties wordt expliciet gekozen om het werkmilieu te beschermen, deels om ruimte te maken en houden voor bedrijven in zwaardere milieucategorieën (Lage Weide), deels om ontwikkelruimte te geven aan de creatieve industrie (Werkspoor). Wel is er ruimte om deze gebieden intensiever te gebruiken, met name nabij de stations Leidsche Rijn en Zuilen.

Overvecht

Overvecht wordt verder ontwikkeld tot een met de stad verbonden wijk voor iedereen. Met behoud van de identiteit en kwaliteit van het groene karakter, een ruim aanbod van diverse woningtypologieën en een centrum met een eigen profiel, dat ruimte biedt voor stedelijke voorzieningen. Er worden betere verbindingen gemaakt met de stad, maar ook met het landschap van het Noorderpark.

In totaal is in Utrecht en het Nieuwegeinse deel van de A12-zone ruimte om ten minste 74.000 woningen toe te voegen in de vorm van hoogstedelijke centra. Als de hoge bandbreedte voor de A12-zone wordt aangehouden loopt dit zelfs op tot 82.000 woningen.

REDENEERLIJN 5 – INTENSIVEREN VAN REGIOPOORTEN

Op korte afstand van de stad Utrecht liggen in alle windrichtingen steden en dorpen die uitstekend met de stad, de regio en het landschap verbonden zijn en die bij hun ov-knooppunten ruimte hebben voor verstedelijking. Deze locaties spelen een belangrijke rol in de ontwikkeling van de regio, doordat lokale en regionale opgaven hier verbonden worden.

Ruimte voor verdichten en mengen

De Regiopoorten hebben allemaal ruimte voor verstedelijking in de vorm van transformatie en verdichting nabij stations. In veel gevallen is transformatie en menging met werken een belangrijke opgave voor de Regiopoorten. De locaties die in Woerden, Breukelen, Bunnik, Houten en Zeist-Noord in beeld zijn voor verstedelijking, zijn nu deels nog werklocaties.

De toekomstige verstedelijking kenmerkt zich in ieder geval door dichtheden die hoger zijn dan gebruikelijk in deze kernen. Dit sluit aan bij de kwalitatieve behoefte in deze kernen om met name te bouwen voor doorstroming en voor starters op de woningmarkt. Het sluit ook aan bij de visie op mobiliteit door het organiseren van nabijheid, functiemenging en intensief gebruik van ov-knooppunten (alle drie belangrijk om fietsgebruik te stimuleren).

De precieze uitwerking van de woon-werkmilieus zal lokaal gebeuren, maar het uitgangspunt is dat ze een slag stedelijker worden dan tot nu toe gebruikelijk. In de visie op de kwalitatieve woonmilieus in de regio is daarom voor de Regiopoorten de term Regionaal Transformatiemilieu als categorie toegevoegd.

Voor Houten geldt dat de wijze en mate van verstedelijking onderdeel is van een breed politiek en maatschappelijk debat over de Ruimtelijke Koers Houten. Op dit moment is sprake van 'agendavorming' om mogelijk op een later moment keuzes te kunnen maken, in een nieuwe ruimtelijke visie of anderszins. Hierbij zal de juiste balans worden gezocht tussen binnenstedelijke verdichting en de keuze voor een ontwikkellocatie buiten de bestaande Rondweg. Een uitleglocatie aan de oostzijde van de bestaande kern is daartoe nu onderwerp van nader onderzoek. In ditzelfde onderzoek wordt een locatie aan de noordwestzijde onderzocht (tegen de A12-zone). Beide onderzoeken leveren inzichten, dilemma's en aanbevelingen voor een mogelijk vervolg op.

Verbonden met het landschap

De Regiopoorten hebben veelal een sterke ruimtelijke relatie met het nabij liggende groene landschap. Er liggen koppelkansen om Regiopoorten te ontwikkelen in samenhang met de groen- en landschapsopgave. Dit draagt niet alleen bij aan het gezonde leefmilieu in deze Regiopoorten zelf, maar kan deze plekken ook een dubbelrol geven als buitenpoort, die het landschap toegankelijk maakt met het ov.

Regiopoorten als multimodale hub

De Regiopoorten zijn ook plekken die als bronpunten in het regionale ov-systeem fungeren. Reizigers uit de regio stappen op deze plekken over van de fiets of de bus op het Wiel met Spaken. Daarbij hebben sommige Regiopoorten ook een functie als multimodale hub, wat de inpassing van parkeervoorzieningen noodzakelijk maakt.

Intensiveren van regiopoorten (beeld: KuiperCompagnons).

Investeringen nodig in infrastructuur

Om de Regiopoorten goed te laten functioneren is het nodig dat de stations van goede kwaliteit zijn en dat ze frequent bediend worden:

- Voor Woerden en Houten is de infrastructuur al op orde en zullen de sprinterfrequenties voor 2030 worden verhoogd.
- Voor de Regiopoort Zeist-Noord is het nodig dat de snelle HOV-verbinding van het USP doorgetrokken wordt naar Zeist-Noord en eventueel verder naar Amersfoort.
- Voor de extra intensivering van Nieuwegein-Centrum is het nodig dat de Merwedelijn naar Utrecht wordt versneld.
- Voor de Regiopoorten Bunnik en Breukelen is het nodig dat de sprinterfrequentie verhoogd wordt. Hiervoor is het uitbreiden van de spoorinfrastructuur tussen Utrecht en Maarn noodzakelijk.

De Regiopoorten zijn stedelijke en goed verbonden plekken. De woonmilieus die hier worden gebouwd moeten aansluiten bij het mobiliteitsprofiel van de plek. Ov-bediening en verstedelijking moeten in balans met elkaar worden gezien. Het gebruik van de fiets wordt gestimuleerd door de Regiopoorten te voorzien van hoogwaardige voorzieningen voor voor- en natransport (ruime bewaakte stallingen, deelfietsen, onderhoud, et cetera).

De belangrijkste Regiopoorten zijn:

- Woerden (binnenstedelijk en transformatie).
- Nieuwegein (binnenstedelijk en transformatie).
- Houten (binnenstedelijk, transformatie en mogelijke uitleg).
- Bunnik (binnenstedelijk, transformatie en uitleg in hoge dichtheid georiënteerd op ov en fiets).
- Zeist-Noord (binnenstedelijk en transformatie).
- Breukelen (binnenstedelijk en transformatie).

De opgave voor de Regiopoorten is adaptief. In de regio liggen knopen die in combinatie met aanvullende verstedelijking mogelijk kunnen worden versterkt tot Regiopoort. Voorbeelden zijn Bilthoven, Vianen en Driebergen-Zeist.

In totaal kunnen in de gemeenten met Regiopoorten circa 35.000 tot 40.000 woningen worden gebouwd.

Breukelen-West (beeld: data.overheid.nl).

REDENEERLIJN 6 – NIEUWE UITLEGLOCATIES BEPERKT NODIG

Landschap en mobiliteit zijn voorwaarden voor de ontwikkeling van de regio. In de prioritering van locaties voor wonen en werken staan uitleglocaties dan ook onder aan de lijst. De behoefte aan uitleglocaties hangt af de kwantitatieve en kwalitatieve woningbehoefte die onder aan de streep overblijft. De mate waarin potentiële uitleglocaties in beeld blijven, hangt ook af van de mate waarin ze bijdragen aan de doelstellingen voor landschappelijke kwaliteit en ov-bereikbaarheid.

In de Contour REP is een aantal grotere uitleglocaties benoemd, die vervolgens in de verstedelijkingsstrategie zijn afgewogen. Indien de verwachtingen van de Metropoolpoorten en Regiopoorten kunnen worden waargemaakt, is het vanuit kwantitatief oogpunt niet nodig om veel grootschalige uitleglocaties te ontwikkelen. Toch is er ook in dat geval nog wel iets nodig.

Bunnik-Zuid

Vanuit het oogpunt van nabijheid van werkgelegenheid en ov en van de bijdrage aan het versterken van bestaande voorzieningen en structuren is stationsgebied Bunnik-Zuid benoemd als locatie waar uitleg mogelijk zou moeten zijn, maar uitsluitend als het wordt ontwikkeld tot een Regiopoort en niet tot een traditionele uitleglocatie. Dit betekent dat er in hoge dichtheid moet worden gebouwd, gericht op de ov-knoop. Het doel moet een relatief stedelijk woonmilieu zijn, dat mensen stimuleert om de fiets te pakken naar het USP, en de trein naar andere plekken in de regio.

Voor deze plek geldt, net als voor de eerder genoemde middelgrote kernen, dat het niet logisch is om het wegennet uit te breiden om aan de groeiambities te voldoen. In afstemming met de andere gemeenten in de Kromme Rijnstreek komt er voor Bunnik-Zuid een visie op de mobiliteitsontwikkeling die de autostromen in de spits beperkt, waarbij de omlegging van de N229 naar de Limesbaan als onderzoeksoptie wordt meegenomen.

De opgave zal bovendien moeten worden gecombineerd met het versterken van de landschapsopgave rond de Kromme Rijn en de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Woningbouw kan hierbij een katalysator zijn van de vele landschappelijke opgaven in dit gebied.

Rijnenburg

De gemeente Utrecht wil het gebied Rijnenburg in eerste instantie ontwikkelen als energielandschap, met ruimte voor bijvoorbeeld sport en recreatie. Als op termijn woningen worden gebouwd, dan moet het een duurzame wijk worden met minimaal hetzelfde voorzieningenniveau als bij de andere knooppunten. Er worden dus dezelfde kwaliteitsstandaarden gehanteerd.

Een mogelijke bouw start niet voor 2035, maar onderzoek en eventueel tijdelijke ontwikkeling vindt al eerder plaats. Een besluit tot bouw vindt plaats wanneer nodig (dat kan al voor 2035 zijn). Tijdelijk is het mogelijk om 'overloop' van de ruimtebehoefte uit de stad op te vangen (recreatie, sport, werk, cultuur, et cetera). Daarbij worden besluiten vermeden die toekomstige ontwikkelingen in de weg staan.

Voor de regionale woningbouwopgave blijft Rijnenburg dus in beeld als strategische ontwikkellocatie. Als de woningbehoefte toch groter blijkt dan gepland of als de productie op andere locaties tegenvalt, kan Rijnenburg zorgen voor robuustheid in de vraag naar stedelijke ontwikkeling. Realisatie van Rijnenburg kan alleen onder voorwaarde dat het ov en de bereikbaarheid per fiets op deze locatie goed georganiseerd zijn en dat er geen extra druk op de snelwegen wordt veroorzaakt.

Breukelen-West en Loenersloot

Tot 2040 zijn Loenersloot en Breukelen-West geen locatie voor woningbouw. Voor beide locaties geldt dat dit het landschap te zeer zouden aantasten, Loenersloot beschikt bovendien niet over een ov-knoop.

Lage Weide (beeld: Eneco).

REDENEERLIJN 7 – TOEKOMSTBESTENDIGE WERKLOCATIES MET EEN DUIDELIJK PROFIEL

Voor werklocaties gelden twee, in elkaar grijpende en elkaar versterkende, uitgangspunten: verdichten in gemengde stedelijke gebieden én verdergaande specialisatie, waarbij elk bedrijventerrein een duidelijk eigen profiel krijgt.

De Metropoolpoorten en Regiopoorten zijn gemengde woon-werklocaties. De benodigde circa 80.000 arbeidsplaatsen komen voor een groot deel terecht in deze stedelijke gemengde woon-werkmilieus, met een zwaartepunt in de stad Utrecht, die de economische motor van de regio is en blijft. Deze stedelijke locaties sluiten aan bij de grote vraag naar werkplekken in goed bereikbare kantoormilieus, wetenschapsmilieus en gemengde woon-werkmilieus.

In de ontwikkeling van de werklocatie van de toekomst is net zoals bij woonlocaties de kwaliteit van de omgeving van steeds groter belang. Bereikbaarheid per ov en fiets, toegankelijkheid van groen, ontmoeting en toegang tot voorzieningen zijn belangrijk. Daarnaast bieden werklocaties ook kansen voor een koppeling met andere opgaven, zoals klimaatadaptatie en energie, en moet de inrichting van werklocaties, net als bij woonlocaties, worden ingezet vanuit het thema gezond leven.

De keuzes voor wonen en werken lijken daardoor steeds meer op elkaar, en locaties kunnen daarom ook steeds meer beide functies bedienen.

Voor de ontwikkeling van werklocaties zijn naast deze koppelkansen keuzes nodig die een ruimtelijke uitwerking hebben.

Keuzes per type werklocatie

Tot 2040 worden in de regio naar verwachting circa 80.000 arbeidsplaatsen gecreëerd, waarvan 70.000 banen in de stad Utrecht en zo'n 10.000 banen in de overige gemeenten. Per type werklocatie wordt een specifieke ruimtelijke keuze gemaakt:

Kantoren

Tot 2040 is er behoefte aan maximaal 853.000 m2 kantoorruimte in de stad Utrecht op plekken die goed bereikbaar zijn met het ov (met name Utrecht Centraal, Leidsche Rijn Centrum en Lunetten-Koningsweg). Buiten de stad Utrecht is (kwantitatief) voldoende kantooraanbod en is het mogelijk om kantoormeters te transformeren naar woningen.

Wetenschap/campus

De sectoren life science, health en duurzaamheid groeien snel. Hiervoor is aanvullende ruimte nodig op of direct rond het Utrecht Science Park en USP Bilthoven of op mogelijke satellietlocaties.

Informele bedrijfsruimte

De groei in het segment informele bedrijfsruimte levert een vraag op van maximaal ca. 68.000 m2 aan ruimte voor (kleinschalige) bedrijfsruimte in de wijk of op solitaire locaties.

Werken vanuit huis

Het aantal banen dat geregistreerd staat op een woning neemt tot 2040 naar verwachting met circa 12.000 toe. NB: het gaat hier niet om het aantal mensen dat parttime thuis werkt, maar om banen die geregistreerd staan op een woning en waarvoor dus geen ander kantoor of werkplek beschikbaar is. Het aantal mensen dat (parttime) thuis werkt ligt hoger.

Detailhandel

Door de groei van online-bestedingen neemt de vraag naar detailhandelsruimte naar verwachting af. In totaal zal er in 2040 70.000 m2 tot 190.000 m2 minder nodig zijn. Dit betekent dat de inzet gericht moet zijn op het compact maken van winkelcentra en, met name in de regio, op het verkleinen van het winkeloppervlak,. In de stad Utrecht is door de sterke bevolkingsgroei nog vraag naar enige uitbreiding in bepaalde segmenten.

Bedrijventerreinen

Er is tot 2040 nog circa 216 hectare bedrijventerreinen te programmeren. Een deel van deze opgave kan terechtkomen in gemengde stedelijke gebieden, maar een aanzienlijk deel laat zich juist niet mengen of heeft bescherming nodig. Zo wordt bijvoorbeeld voor Lage Weide in Utrecht en voor verschillende andere locaties in de regio expliciet gekozen om bedrijven niet te mengen met woningbouw, deels omdat dit niet wenselijk is vanuit milieucontouren en hinder, deels om innovatieve werkmilieus te beschermen tegen verdringende effecten die menging met woningbouw kan veroorzaken. Zoals voor alle werklocaties wordt de bereikbaarheid per ov en fiets voor bedrijventerreinen steeds belangrijker.
Op bedrijventerreinen komen in totaal 15.000 extra arbeidsplaatsen, dat is bijna 20% van het totaal aantal arbeidsplaatsen. Een deel van de opgave, de vraag naar nieuwe XXL-logistiek (en/of grootschalige, extensieve bedrijvigheid met ondergemiddelde arbeidsintensiteit) zal niet worden geaccommodeerd in de regio.

Bedrijventerreinen – Ambities

Centraal staat de toekomstbestendigheid van bedrijventerreinen. Dit betekent dat de volgende ambities worden gehanteerd:

- Toekomstbestendig betekent dat regionaal ruimte wordt gemaakt voor de groei van bedrijventerreinen op de juiste plek. We creëren een sterkere profilering van terreinen en een betere onderlinge samenhang tussen terreinen.
- Toekomstbestendig betekent het bieden van een aantrekkelijke werkomgeving voor werknemers. Bij het aantrekken en behouden van talent is dat voor bedrijven steeds meer van belang. Om als regio economisch aantrekkelijk te blijven, is het creëren van een aantrekkelijke en uitdagende werkomgeving essentieel.
- Toekomstbestendig betekent klimaatadaptief maken door vergroening van daken en parkeerplaatsen. Hierdoor ontstaan prettigere werkomgevingen, wordt hittestress tegengegaan en wordt bijgedragen aan de wateropgave en de biodiversiteit.
- Toekomstbestendig betekent het maken van duurzame gezonde gebouwen en werkomgevingen. Op een duurzame, circulaire werklocatie wordt per activiteit zo min mogelijk energie verbruikt, doordat processen geoptimaliseerd zijn en het vastgoed goed geïsoleerd is. Daarnaast wordt energie zoveel mogelijk lokaal en duurzaam opgewekt, bijvoorbeeld door zonnepanelen op daken of door windturbines, maar bijvoorbeeld ook door 'restenergie' van andere bedrijven in het gebied te hergebruiken. Met hun grote dakoppervlakken kunnen bedrijventerreinen uitgroeien tot energieopwekkers.
- Toekomstbestendig betekent een optimale en multimodale ontsluiting. De mate van bereikbaarheid per modaliteit (auto, ov, fiets of te voet) verschilt per terrein. Hoe dichter een terrein in stedelijk gebied is gelegen, hoe minder autobereikbaarheid er nodig is en hoe ov- en fietsvriendelijker het terrein moet zijn.

Bedrijventerreinen – Keuzes per type

De U10 kiest ervoor om het grootste deel van de berekende vraag naar bedrijventerreinen te accommoderen met een combinatie van intensiveren en uitbreiden. We maken hiervoor een programmatische regiobrede aanpak. De schaarse ruimte benutten we voor bedrijvigheid met een duidelijke regionale binding, dan wel met een duidelijke regionale bijdrage aan duurzaamheidsambities. Hiermee willen we het economisch concurrerend profiel van de regio versterken en tegelijk voldoende werkgelegenheid scheppen. Een fors deel van de geplande 15.000 extra banen op bedrijventerreinen is gerelateerd aan de gemeente Utrecht.

Om het concurrerend profiel van de regio te borgen kiezen we voor aanscherping van de onderlinge profilering van bedrijventerreinen. Zo spelen we sterk in op de huisvestingswensen van bedrijven en de mogelijkheid tot clusteren. Daarmee stimuleren we een gezonde verhuisdynamiek waarmee de investeringsmogelijkheden voor bestaande bedrijventerreinen worden geoptimaliseerd om versnelde veroudering te voorkomen ('gezonde ecosysteem voor bedrijven').

We gaan daarom programmeren in stedelijke en functionele terreinen (of werkmilieus), waarbij binnen functionele terreinen kleinschalige tot middelgrote locaties en grootschalige locaties worden onderscheiden (bron: Stec Groep, 2020). Per segment maken we hierin de volgende keuzes:

- De vraag (ca. 30 hectare) naar nieuwe XXL-logistieke bedrijvigheid en grootschalige, extensieve bedrijvigheid met ondergemiddelde arbeidsintensiteit legt een te grote druk op ons mobiliteitssysteemen draagt onvoldoende bij aan onze werkgelegenheidsambities. De beschikbare ruimte voor bedrijvigheid wenden we liever aan voor lokale en regionale spelers die van specifieke regionale toegevoegde waarde zijn. Voor meer kleinschalige en stedelijk georiënteerde stadsdistributie kan wel ruimte worden gecreëerd.
- De behoefte aan functioneel grootschalige werkmilieus (circa 60 ha) accommoderen we door nieuwe regionale terreinen te realiseren op de best mogelijke plekken voor functioneel grootschalige bedrijvigheid (kavelomvang gemiddeld vanaf ca 2 ha tot circa 5 ha indicatief en voor verdere uitwerking). Deze locaties bieden daarmee ruimte voor bedrijven die vanwege functionaliteit (o.a. beschikbare ruimte, kavelomvang, ontsluiting) en milieuhindercategorie op bedrijventerreinen gevestigd moeten worden en minder goed te mengen zijn. Hierbij gaat het bijvoorbeeld ook om circulaire bedrijven. Daar waar de regionale bedrijventerreinen incidenteel geen oplossing zijn als vestigingsmogelijkheid voor grotere bedrijven (bijvoorbeeld door lokale binding en/of bestaande investeringen en nabijheid) zoeken we op bovenlokaal niveau naar een geschikte oplossing om werkgelegenheid (en het bedrijf) te behouden. Hierover kunnen in de regionale programmering wonen en werken van de provincie Utrecht, die jaarlijks wordt geactualiseerd, concrete afspraken worden gemaakt, passend binnen de behoefte. Voor deze uitzonderingsgevallen kunnen in het uitgifteprotocol ook regels worden opgenomen.
- De behoefte aan functioneel kleinschalige en middelgrote werkmilieus (circa 60 hectare) accommoderen we door (kleinschalige) uitbreidingen van lokale terreinen. Deels wordt in die uitbreidingen voor de periode tot 2030 al voorzien door terreinen die door de provincie Utrecht geborgd zijn. Jaarlijks evalueren en monitoren we de regionale programmering wonen en werken samen met de provincie Utrecht, zodat ook langjarig voldoende (boven)lokale uitbreidingsruimte geborgd is.
- De behoefte aan stedelijke werkmilieus (circa 60 hectare) accommoderen we via uitbreidingen en een mix van mengen en intensiveren op terreinen in of dicht tegen de stad Utrecht aan. Maar ook in andere regiogemeenten hebben we op lokaal niveau, daar waar dat passend is, ruimte voor bedrijfsruimte in de wijk.

Zoeklocaties functioneel grootschalige terreinen
Voor de opgave van de functionele grootschalige terreinen zijn zoeklocaties benoemd langs de belangrijkste vervoersassen van de regio (A2 en A12), in zones die tevens redelijk tot goed met het ov ontsloten zijn en waar ruimtelijke opgaven te combineren zijn. We zoeken langs de A12 en de A2 omdat ze voor personeel en toeleveranciers op korte afstand van de woongebieden moeten liggen en de reisafstanden zo beperkt blijven. Op deze terreinen is vooral ruimte voor grote bedrijven met een sterke regionale binding.

Voor de functioneel grootschalige terreinen zijn verschillende locaties in studie, waarvan een aantal op relatief korte termijn beschikbaar gemaakt kan worden (voor 2030) en een aantal andere locaties wat verder weg liggen in de tijd. Deze locaties liggen op enige afstand van een aantal regiopoorten (zie redeneerlijn 5). Op deze goed bereikbare locaties wordt op termijn gestreefd naar meervoudig ruimtegebruik en worden meekoppelkansen optimaal benut. Daarbij zijn combinaties met landschapsontwikkeling, energieopwekking, infrastructuur en mogelijk ook wonen denkbaar.

Rijnvliet Utrecht (beeld: Triple Solar).

REDENEERLIJN 8 – DUURZAME ENERGIE IS EEN GEZAMENLIJKE OPGAVE

In het Nationaal Klimaatakkoord (2019) is afgesproken de CO2-uitstoot in 2050 met 95% te hebben gereduceerd ten opzichte van 1990. Voor 2030 is 49% als tussendoel gesteld.

De belangrijke doelstellingen zijn:

- In 2030 komt 70% van alle elektriciteit uit hernieuwbare bronnen. Dat gebeurt met windturbines op zee en op land en met zonnepanelen op daken en in zonneparken.
- In 2030 35 TWh duurzame elektriciteitsopwekking op land, 49 TWh op zee.
- In 2050 zijn 7 miljoen woningen en 1 miljoen gebouwen van het aardgas af. Als tussenstap zijn in 2030 1,5 miljoen bestaande woningen verduurzaamd.
- In 2050 zijn landbouw en landgebruik klimaatneutraal.
- Al voor 2030 zijn personenauto's en ov zonder uitstoot normaal. Vanaf 2030 zijn nieuw alleen nog elektrische personenauto's te koop. Naast batterij-elektrische personenauto's rijden er dan ook voertuigen op waterstof of zonnecellen. In de uitvraag voor de nieuwe ov-concessie (vanaf 2025) is elektrisch ov als één van de doelstellingen opgenomen.
- De laadinfrastructuur groeit mee: in 2030 zijn er in heel Nederland 1,8 miljoen laadpalen beschikbaar.

De uitwerking van het Nationale Klimaatakkoord voor duurzame elektriciteitsopwekking vindt regionaal plaats door gemeenten, waterschappen en provincie. In 2018 zijn hiertoe dertig regio's geformeerd, die ieder een doelstelling voor duurzame energie-opwekking formuleren, passend in de net-infrastructuur, maatschappelijk gedragen en ingebed in zoekgebieden met oog voor ruimtelijke inpassing, koppelkansen en kwaliteit.
Als U10 werken we met provincie Utrecht en de waterschappen in de Regionale Energiestrategie samen aan de energietransitie. De RES richt zich hoofdzakelijk op het realiseren van duurzame elektriciteitsopwekking en het verduurzamen van de gebouwde omgeving. De plannen van de RES worden landelijk beoordeeld op kwantiteit, ruimtelijke kwaliteit, net-efficiëntie en maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak.

De RES heeft in oktober 2019 uitgangspunten vastgesteld en beschikt sinds oktober 2020 over een bestuurlijk vastgestelde Ontwerp RES.

Onze strategie om aan deze doelen bij te dragen:
1. Energie besparen.
2. Omschakelen naar duurzame technieken.
3. Benutten van duurzame energiebronnen in de regio.

Elektriciteit

Als uitwerking van de landelijke doelstelling en in afstemming op onze eigen elektriciteitsbehoefte is onze ambitie in 2030 1,8 TWh duurzame energie op te wekken met zon-op-dak, zonnevelden en windturbines. Dat is 1/6 van de verwachte elektriciteitsbehoefte in 2050. Daar maken we ruimte voor.

Ook na 2030 is er een substantiële opgave. Energie gaat meer ruimte vragen en het wordt zichtbaarder in de stad en in het landschap. De nationale doelstellingen voor CO_2-reductie werken door in alle opgaven.

Bij het bepalen van locaties voor elektriciteitsopwekking zijn de leidende principes:
1. Maximaal inzetten op zon-op-dak, daarmee kan de opgave gedeeltelijk worden gerealiseerd.
2. Er is potentieel voor windturbines:
   a. vooral langs infrastructuur.
   b. bij bedrijventerreinen.
   c. in agrarische gebied en in combinatie met de groene scheggen.

   In alle gevallen met nadrukkelijke aandacht voor impact op ruimtelijke kwaliteit.
3. Vanuit net-efficiëntie en maatschappelijke kosten is clustering van elektriciteitsopwekking wenselijk.
4. Vanuit net-efficiëntie en maatschappelijke kosten is de juiste mix van zonnevelden en windturbines van belang. De noodzakelijke elektriciteitsnetinfrastructuur voor windturbines is goedkoper dan voor zonnevelden (dat scheelt een factor 3).
   Daarnaast zijn tot 2030 op de hogere netvlakken (hoogspannings- en tussenspanningsstations) meer aansluitmogelijkheden dan op de lagere netvlakken (middenspanningsstations). Op de hogere netvlakken kunnen grotere projecten worden aangesloten. Kleinere projecten kunnen slechts geclusterd worden aangesloten.
5. Voor zonnevelden ligt de focus op meervoudig ruimtegebruik.
6. Wij streven naar een goede samenhang van lusten en lasten met: 50 procent lokaal eigenaarschap en wederkerigheid in de interbestuurlijke verhoudingen.

De RES 1.0 bevat de onderbouwing voor 1,8 TWh duurzame elektriciteitsopwek in 2030 en is opgebouwd uit vier bouwblokken: gerealiseerde opwek en pijplijnstatus 'zeker', zon op dak, lokale zoekprocessen en continue samenwerking en ontwikkeling.

Warmteleidingen (beeld: RES 1.0).

Warmte

De ruimtelijke impact van de warmtetransitie hangt nauw samen met welke duurzame warmteoplossing in welke straat of wijk wordt gekozen. Het gaat hoofdzakelijk om ruimte voor energie-infrastructuur. Denk daarbij aan de plaatsing van regelstations in wijken, warmteleidingen, opwekinstallaties (in wijken of daarbuiten) en (thermische) opslag.

De grootste opgave is het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad. In de helft van de warmtevraag in onze regio kan – na isolatie van gebouwen – worden voorzien met midden-temperatuurwarmte (50 tot 70°C). Circa een kwart kan van lage-temperatuurwarmte komen (minder dan 50°C) en het laatste kwart heeft in 2050 nog steeds behoefte aan hoge-temperatuurwarmte (meer dan 70°C). De verdeling hangt sterk af van de mate waarin isolatie wordt gerealiseerd. Het is daarom van groot belang om in te zetten op energiebesparing door het toepassen van isolerende maatregelen bij de bestaande bebouwing.

De overstap naar duurzame warmte lijkt met name plaats te gaan vinden op lokaal niveau. Uit onderzoek blijkt dat duurzame warmtebronnen vooral lokaal worden ingezet. De U10 kent daarmee weinig bovengemeentelijke warmtebronnen. Alleen geothermie en nieuwe bio-warmtebronnen hebben mogelijk potentie als regionale bron. Overige warmtebronnen zijn te klein of van te lage temperatuur om efficiënt over grotere afstanden te kunnen transporteren.

Om de warmtebehoefte te beperken is het logisch om principes te ontwikkelen die de impact van verstedelijking op de energievraag zo klein mogelijk maken. Verstedelijkingslocaties zullen hun bijdrage moeten leveren aan de opwekking van hun eigen duurzame energie. Nieuwe wijken en bedrijventerreinen kunnen energieneutraal of -positief zijn.

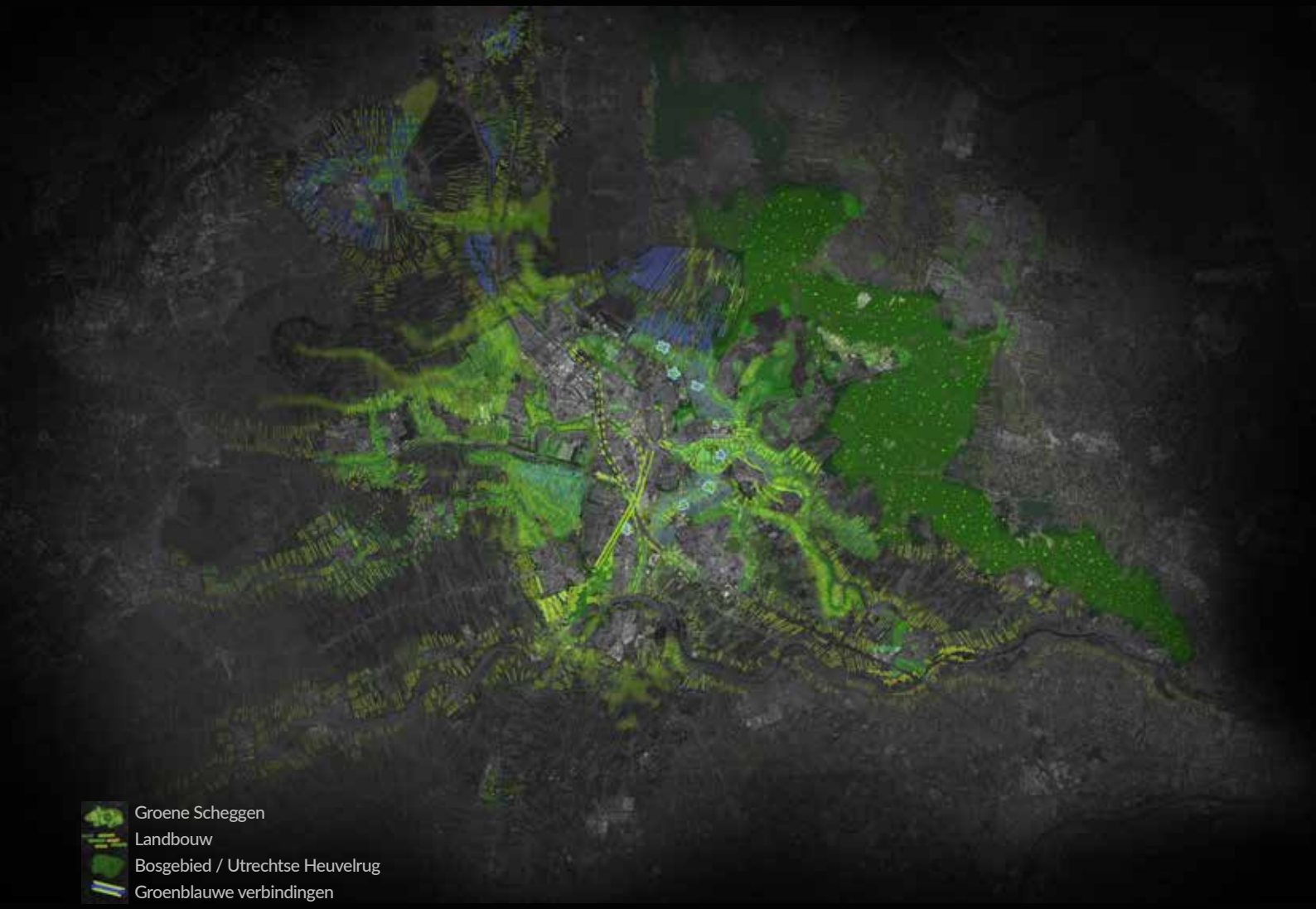

Groenblauwe netwerken 2040 (beeld: KuiperCompagnons).

2.3 WAT WE NOG MEER AFSPREKEN - VERDIEPENDE AFSPRAKEN VOOR VIJF THEMA'S

Aanvullend op de redeneerlijnen is voor een vijftal thema's inhoudelijke verdieping nodig om de keuzes te onderbouwen en de stap van opgave naar redeneerlijn te verduidelijken.

De vijf thema's komen overeen met de vijf Pijlers die al eerder zijn verkend in de Contour REP en die in een aantal Pijlerrapporten en onderzoeken verder zijn verdiept.

De vijf thema's zijn:
1. Landschap, water en groen
2. Mobiliteit
3. Wonen (woonmilieus en kwalitatieve woningbehoefte)
4. Werkmilieus
5. Energie

THEMA 1 – LANDSCHAP, WATER EN GROEN

Het Pijlerraport *Groen en Landschap* geeft invulling aan de kwantitatieve en kwalitatieve invulling van de groene en landschappelijke opgave. Deze opgave is ruimtelijk vertaald in een opgavekaart en in een aantal algemene en zeven gebiedsgerichte opgaven.

De gebiedsgerichte benadering biedt aangrijpingspunten voor gemeenten, provincie en andere belanghebbenden om samen te werken aan concrete opgaven in samenhang met opgaven voor verstedelijking, mobiliteit en/of energie. De zeven gebiedsopgaven zijn:
1. Blauwe Krans van de Stelling van Amsterdam
2. Polderscheg Lange Linschoten – Woerden – Breukelen
3. Hollandse IJsselscheg – Rijnenburg – A12-zone
4. Waterliniescheg
5. Groene zoom Vijfheerenlanden
6. Groenblauw raamwerk Heuvelrug – Lek
7. Agrarisch groenblauw netwerk

In alle gevallen met nadrukkelijke aandacht voor impact op ruimtelijke kwaliteit.

Alvorens de 7 gebiedsopgaven uit te werken wordt ingegaan op twee generieke opgaven.

Water en klimaat in verstedelijking

Water- en klimaatadaptiviteit spelen in alle groen- en landschapsopgaven een belangrijke rol. Het gaat om waterveiligheid, waterkwaliteit en waterhuishouding. De drie waterschappen die in de regio actief zijn (Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en Waterschap Rivierenland) hebben in de groen- en landschapsopgave een belangrijke bijdrage geleverd.

Waterbeheer en klimaatadaptatie maken daarnaast ook deel uit van de verstedelijkingsopgave. Een deel van de regio is kwetsbaar als het gaat om de waterhuishouding. Zo watert een groot deel van de regio af op het Amsterdam-Rijnkanaal, dat slechts beperkte capaciteit heeft voor het bufferen van water. Om te zorgen dat de piekbelasting van het systeem niet groter wordt, moet water dus zo lang mogelijk worden vastgehouden. Dit betekent dat klimaatadaptief en waterinclusief bouwen een voorwaarde is voor de stedelijke ontwikkeling van de regio.

Perspectief agrarische sector

De landbouwgebieden zijn onderdeel van de Utrechtse Trots. De landbouw heeft een groot deel van het gebied in gebruik en is naast producent van voedsel ook beheerder van het landschap. Maar decennia van intensivering hebben hun sporen in het landschap nagelaten.

In de U10 blijft ook in de toekomst ruimte voor de landbouw als voedselproducent en landschapsbeheerder. Om de rol voor de landbouw in de toekomst te borgen, is echter wel een transitie nodig om de balans te herstellen tussen landschap, natuur, bodem en (nieuwe) verdienmodellen. Daarin onderscheidt de regio zich niet van andere delen van Nederland en daarom wordt het transitiebeleid van de Rijksoverheid gevolgd.

Nieuwe verdienmodellen voor de landbouw weten de verbinding te leggen tussen thema's als natuur (waaronder stikstof), bodemkwaliteit, energieopwekking, bodemdaling (inclusief CO_2-uitstoot), biodiversiteit en recreatie. Korte-ketenlandbouw kan daarbij zorgen voor bewustere relatie met ons voedsel. Natuurinclusieve landbouw levert een essentiële bijdrage aan het behouden van bestaande natuurwaarden en het vergroten van de natuurwaarden en de biodiversiteit.

Het College van Rijksadviseurs noemt dit een transitie naar een landschapsinclusieve landbouw. *'Sluit een New Deal tussen boer en maatschappij. Boeren ontvangen dan een eerlijk inkomen voor het produceren van gezond voedsel en een aantrekkelijk, toegankelijk, biodivers landschap, waarbij het zorgen voor schoon water, schone lucht en een vitale bodem vanzelfsprekende randvoorwaarden zijn. We noemen zo'n landbouw 'landschapsinclusief'. Landschapsinclusieve landbouw is een intelligente, 21e-eeuwse vorm van landbouw, waarbij de productie van voedsel bijdraagt aan een aantrekkelijk, rijk, biodivers en toegankelijk landschap, waarin aandacht is voor erfgoed, schoonheid en voor de mensen die er in wonen, leven en werken. Landschapsinclusieve landbouw gaat uit van natuurlijke processen en een gezonde bodem. Kringlopen worden zo veel mogelijk op regionale*

schaal gesloten. In een landschapsinclusieve landbouw zien we de landschappelijke diversiteit van Nederland terug in het voedselproductiesysteem en omgekeerd. Landschapsinclusieve landbouw is een verbreding van het begrip natuurinclusieve landbouw'.
(*New Deal tussen boer en maatschappij*, juni 2020)

Landbouwtransitie is nadrukkelijk een onderdeel van de integrale opgave voor vrijwel alle deelgebieden in dit IRP. Maar er zijn vragen en dilemma's waarop het IRP niet meteen een antwoord heeft. Bijvoorbeeld: is het remmen van bodemdaling te combineren met een rendabele bedrijfsvoering? Hoe ziet kringlooplandbouw en natuurinclusieve landbouw er in elk deelgebied uit, en welk verdienmodel is het meest kansrijk? Maar vooral: waar komen de financiële middelen vandaan om de tijd te overbruggen die de transitie van de huidige naar de nieuwe verdienmodellen vergt?

Het realiseren van de transitie vereist maatwerk per gebied. Voor een realistische uitwerking is nauwe samenwerking met de agrariërs noodzakelijk, met ruimte voor innovaties in grondgebruik en voedselproductie. Agrarische bedrijven zonder opvolging kunnen een sleutel zijn in het transitieproces. Om de juiste functies in het landelijke gebied op de juiste plaats te krijgen, zou de overheid een ruilverkaveling-nieuwe-stijl kunnen financieren en faciliteren.

Omdat de looptijd van de landbouwtransitie langer is dan die van het IRP zelf, is een onderzoeksvraag voor de volgende fase van het IRP hoe de regio de landbouwtransitie kan stimuleren en faciliteren in aansluiting op beleid van de Provincie, het Rijk en Europa.

Ondertussen is de landbouwtransitie natuurlijk al volop op gang. Het is belangrijk aan te sluiten bij initiatieven waarbinnen de agrarische sector meewerkt aan de landschappelijke opgave. Het biedt kansen om vanuit de opgaven aansluiting te zoeken bij het Investeringsfonds Omschakeling Landbouw van het Ministerie van LNV. Daarnaast wordt in Nederland op diverse plekken geprobeerd om initiatieven van agrarische ondernemers te stimuleren die leiden tot transitie naar duurzamere landbouw, extra groen, waterberging en/of recreatie.

1. Blauwe Krans van de Stelling van Amsterdam

De landschappelijke zone rond de Stelling van Amsterdam (De Ronde Venen en Stichtse Vecht) met inbegrip van de Vinkeveense en Loosdrechtse Plassen en met de Vecht als regionale groenblauwe verbinding ontwikkelen zich tot een landschapspark.

In dit gebied, dat de schakel vormt tussen U10 en de Amsterdamse Amstelscheg, neemt de recreatieve druk flink toe. De gebiedsopgave omvat een doorgaande fiets- en wandelroute langs het Unesco-erfgoed die wordt versterkt met groen en water zoals de Vecht en de Kromme Mijdrecht. Zo wordt gebouwd aan een krans van waterrijke landschappen in de inundatiegebieden van de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

De Blauwe Krans verbindt door middel van natte ecologische verbindingen ook de Vinkeveense en Loosdrechtse plassen.

Dwarsverbindingen voor natuur en recreatie slechten de barrières van het Amsterdam-Rijnkanaal, het spoor en de A2. De N201 vormt nu nog een ecologische barrière: er moet een oplossing worden gevonden voor otters en andere diersoorten.

De gebiedsopgave bestaat uit de volgende ingrediënten:
- Extra recreatie: 38 hectare.
- Groen contourgebied: 274 hectare.
- Extra recreatieve verbindingen: 171 hectare.
- Mogelijke meekoppelkans: versterking van de Amstelscheg (Metropoolregio Amsterdam), wateropgave en verstedelijking Mijdrecht.
- Water: reservering waterberging in diepste deel van droogmakerij Mijdrecht, combinatie met natuurwaarden veenweidegebied, levendige boerensloten en toekomstbestendig Amsterdam-Rijnkanaal.
- Landbouw: natuurinclusieve landbouw en mogelijkheden voor verbreding.
- Cultuurhistorie: verhaallijn van de Stelling van Amsterdam (Unesco-erfgoed) en de Vecht (Gouden Eeuw).

2. Polderscheg Lange Linschoten – Woerden – Breukelen

Het samenhangende, vitale landschap op de grens tussen de stroomruggen en het veengebied tussen Woerden, Linschoten, Oudewater, Harmelen en Breukelen. Het is een landschappelijke verbinding tussen de Heuvelrug en de veenweidepolders.

Deze zone bevat recreatieve en ecologische verbindingen tussen de Lopikerwaard, de groengebieden rondom Woerden en Haarzuilens, de veenweidepolders van Kamerik-Kockengen en de landschappen van Maarssen en Breukelen. De Vecht is een regionale groenblauwe verbinding met directe relaties met de gebiedsopgave Blauwe Krans van de Stelling van Amsterdam (1) en de Waterliniescheg (4). De polderscheg verbindt stad en land, versterkt de groene buffergebieden tussen de kernen en versterkt onderlinge ecologische relaties. Bij de uitwerking worden de mogelijkheden bestudeerd om de barrières van de A12, het spoor, de A2 en het Amsterdam-Rijnkanaal te slechten.

De gebiedsopgave bestaat uit de volgende ingrediënten:
- Extra recreatie: 45 hectare.
- Groen contourgebied 155 hectare.
- Mogelijke meekoppelkansen: extra (moeras) bossen, verstedelijking Breukelen en Woerden, energieopwekking, Oostelijke Randweg Woerden en project gekanaliseerde Hollandse IJssel.
- Water: waterberging, tegengaan bodemdaling en voorkomen watertekort veenweidegebied, levendige boerensloten, zwemwater, toekomstbestendig Amsterdam-Rijnkanaal.
- Landbouw: natuurinclusieve landbouw en mogelijkheden voor verbreding, tegengaan bodemdaling.
- Cultuurhistorie: Limeszone, waardevolle veenweidelandschappen met cope-ontginning rond Kockengen-Kamerik, de Vecht (Gouden Eeuw), Nieuwe Hollandse Waterlinie.

3. Hollandse IJsselscheg – Rijnenburg – A12-zone

De landschappelijke zone aan de Hollandse IJssel tussen IJsselstein en De Meern. In dit gebied is de IJssel met alle cultuurhistorische en recreatieve waarden het verhaalmotief.

Voortgebouwd wordt op de aanpak en verbetering van de rivierzone. Het IJsselpark van Nieuwegein wordt beter verbonden met het naastgelegen Kromme IJsselpark en de Nedereindse Plas. Natuurkernen en groene verbindingen versterken de natuurwaarden.

In de zone Rijnenburg tot Laagraven wordt een recreatiegebied ontwikkeld in samenhang met de verstedelijkingsopgaven van de A12-zone. Bij groene verbindingen in en tussen Nieuwegein en Utrecht kunnen bijdragen aan het opheffen van infrastructurele barrièrewerking. Ten zuidwesten van IJsselstein-Nieuwegein moet stedelijke ontwikkeling zorgvuldig met natuur worden gecombineerd.

De gebiedsopgave bestaat uit de volgende ingrediënten:
- Extra recreatiegebied: 255 hectare.
- Extra natuurkerngebied: 30 hectare.
- Extra recreatieve verbindingen: 71 hectare.
- Mogelijke meekoppelkansen: ontwikkeling pauzelandschap Rijnenburg, verstedelijking A12-zone, energieopwekking en project gekanaliseerde Hollandse IJssel.
- Water: toekomstbestendig Amsterdam-Rijnkanaal/ Noordzeekanaalgebied, waterberging, tegengaan bodemdaling en voorkomen watertekort veenweidegebied, levendige boerensloten, zwemwater, overstromingsveiligheid rivierengebied (Sterke Lekdijk) en wateraanvoer Groene Hart.
- Landbouw: natuurinclusieve landbouw en mogelijkheden voor verbreding, bodemdaling.
- Cultuurhistorie: geschiedenis van de Nieuwe Hollandse IJssel, Oude Hollandse Waterlinie.

4. Waterliniescheg

De landschappelijke zone aan de zuid-, oost- en noordzijde van Utrecht, tussen Noorderpark, De Bilt, Driebergen-Zeist, Bunnik, Houten en Nieuwegein.
Deze open landschappen hebben een hoge cultuurhistorische, recreatieve en ecologische betekenis, en de vormen van landbouw passen bij het landschap. Deze gebieden worden door de gebiedspartijen in samenhang beschermd en ontwikkeld. Door deze scheg te beschermen en te versterken, kan de recreatieve druk op andere gebieden zoals de Heuvelrug worden verminderd.

Het leidende verhaal is dat van linielandschappen: de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Limes. Dragers van deze scheg zijn bestaande groengebieden, zoals sport- en golfterreinen, en de vele forten en landgoederen, zoals Nieuw Wulven en Amelisweerd. Voor de landgoederen wordt specifiek gezocht naar nieuwe economische modellen voor behoud en versterking van cultuurhistorie, natuur en recreatie.
In de Waterliniescheg worden ook nieuwe natuur- en recreatiegebieden ontwikkeld met aandacht voor het opheffen van barrièrewerking door infrastructuur. Dit zijn: Laagraven – A12-zone, Landschapspark Houtense Rijn, Lunetten (Maarschalkerweerd – Rhijnauwen) en Voordorpse polder – Ruijgenhoek. Belangrijke voorwaarde is dat de nieuwe gebieden passen bij de ruimtelijke principes van de waterlinies.

De gebiedsopgave bestaat uit de volgende ingrediënten:
- Extra recreatie: 306 hectare.
- Extra natuurkerngebied: 30 hectare.
- Groen contourgebied 145 hectare.
- Extra recreatieve verbindingen: 275 hectare.
- Mogelijke meekoppelkansen: uitleg en knooppuntontwikkelingen Laagraven – A12-zone, Lunetten-Koningsweg, Bunnik, Houten.
- Water: water vasthouden en waterberging, multifunctioneel ruimtegebruik, zwemwater.
- Landbouw: natuurinclusieve landbouw en mogelijkheden voor verbreding.
- Cultuurhistorie: Nieuwe Hollandse Waterlinie en Limeszone (beide Unesco-erfgoed).

5. Groene zoom Vijfheerenlanden

De landschappelijke zone die de Zouweboezem en Ameide omvat en de verbinding legt met de uiterwaarden van de Lek. Deze zone sluit aan op het gemengde landschap ten zuiden van Vianen en maakt via polder Bolgerijnen verbinding met de Lekuiterwaarden bij Hagenstein.

In deze groene zoom rondom het agrarische hart van Vijfheerenlanden worden de verbindingen versterkt van zowel natuur en recreatie als het watersysteem en de waterbuffers voor Alblasserwaard. Broekbossen zorgen voor groene verbindingen met de naburige Molenlanden en de Diefdijk en Linge. De barrières van de A27 en het Merwedekanaal moeten worden geslecht.

De gebiedsopgave bestaat uit de volgende ingrediënten:
- Extra recreatiegebied: 42 hectare.
- Groen contourgebied: 103 hectare.
- Extra recreatieve verbindingen: 171 hectare.
- Mogelijke meekoppelkansen: snelfietsroute Meerkerk – Vianen – Utrecht.
- Water: watersysteem Vijfheerenlanden als waterbuffer, Sterke Lekdijk, prachtsloten.
- Landbouw: natuurinclusieve landbouw.
- Cultuurhistorie: Oude Hollandse waterlinie.

6. Groenblauw raamwerk Heuvelrug – Lek

Het stelsel van groenblauwe verbindingen voor natuur én recreatie dat de Heuvelrug en haar flankzone stevig aan het gebied Langbroekerwetering – Kromme Rijn – Amsterdam-Rijnkanaal – Lek smeedt.

De beste kansen om de Heuvelrug te versterken zijn: loofbosaanplant, zonering met rustige gebieden, verhoging natuurwaarden in de flankzone tot aan de Kromme Rijn. In dit Langbroekweteringgebied zijn boeren bereid om meer natuurinclusief te produceren en liggen er kansen om bosvakken aan te leggen die passen in de landschapsstructuur van opstrekkende kavels. We zien vier kansrijke dwarsverbindingen van de hoge gronden naar de Kromme Rijn en Lek. Zo ontstaat een sterk raamwerk.

Samen met agrariërs wordt gezocht naar een betere balans tussen ecologie, wateropgaven en landbouw (met name fruitteelt). De Kromme Rijn, het Amsterdam-Rijnkanaal en de versterkte Lekdijken krijgen bredere groene randen met wandel- en fietsroutes. De biodiversiteit van de flanken van de Heuvelrug wordt versterkt door de aanleg van zoom- en mantelvegetaties met behoud van (oude) landschapselementen. Een idee voor nadere verkenning is de ontwikkeling van een recreatief 'fruitpark' als etalage van de fruitteelt en landschappelijke kwaliteiten. In het gebied ten zuiden van de Kromme Rijn zijn kerngebieden nodig voor natuur. Barrières die aandacht krijgen zijn het Amsterdam-Rijnkanaal, de N229 en N225 langs de flanken van de Heuvelrug en de A12 op de Heuvelrug.

De gebiedsopgave bestaat uit de volgende ingrediënten:

- Extra recreatiegebied: 29 hectare.
- Extra natuurkerngebied: 30 hectare.
- Groen contourgebied: 331 hectare.
- Extra recreatieve verbindingen: 253 hectare.
- Mogelijke meekoppelkansen: Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug nieuwe stijl.
- Water: toekomstbestendig Amsterdam-Rijnkanaal, Sterke Lekdijk, Rijndijk, overstromingsveiligheid rivierengebied, infiltratie en vasthouden kwelwater op de Heuvelrug in combinatie met Blauwe Agenda.
- Landbouw: natuurinclusieve landbouw en fruitteelt, agropark.
- Cultuurhistorie: Limeszone, Langbroekerwetering met kastelen en ridderhofsteden, Stichtse Lustwarande.

7. Agrarisch groenblauw netwerk

De agrarische landschappen van droogmakerij Mijdrecht, de veenweidegebieden rondom Kamerik-Kockengen, de Lopikerwaard en Vijfheerenlanden en de Kromme Rijn met het Eiland van Schalkwijk, elk met hun eigen karakteristieken en bedrijfsopbouw.

In elk van deze gebieden wordt met de gebiedspartijen samengewerkt aan de transitie naar een vitale natuurinclusieve kringlooplandbouw met een toekomstbestendig watersysteem, goede bodem- en waterkwaliteit, recreatie- en natuurwaarden en herstel van kleine landschapselementen zoals erfbeplanting, singels en houtwallen.

Routes voor (vaar)recreatie en verbrede landbouw met pleisterplaatsen/horeca bieden mogelijkheden voor de kleine kernen en hun ommeland. Specifiek worden slootkanten natuurvriendelijk beheerd (programma levendige boerensloten), worden erfbeplantingen en kleine landschapselementen hersteld en wordt gewerkt aan ecologische verbindingen en *stepping stones*.

De gebiedsopgave bestaat uit de volgende ingrediënten:
Groen contourgebied: 238 hectare.

- Extra landschapselementen: 125 hectare.
- Extra natuurkerngebied: 120 hectare.
- Extra recreatieve verbindingen: 257 hectare.
- Mogelijke meekoppelkansen: groenblauwe diensten, energiewinning, project waterberging Willeskop.
- Water: waterberging, tegengaan bodemdaling en voorkomen watertekort veenweidegebied, levendige boerensloten, overstromingsveiligheid rivierengebied, wateraanvoer Groene Hart.
- Landbouw: natuurinclusieve landbouw en mogelijkheden voor verbreding, nieuwe teelten, tegengaan bodemdaling.
- Cultuurhistorie: agrarisch landschap met een eigen signatuur, zoals verkavelingspatroon, laan- en erfbeplantingen en kleine landschapselementen.

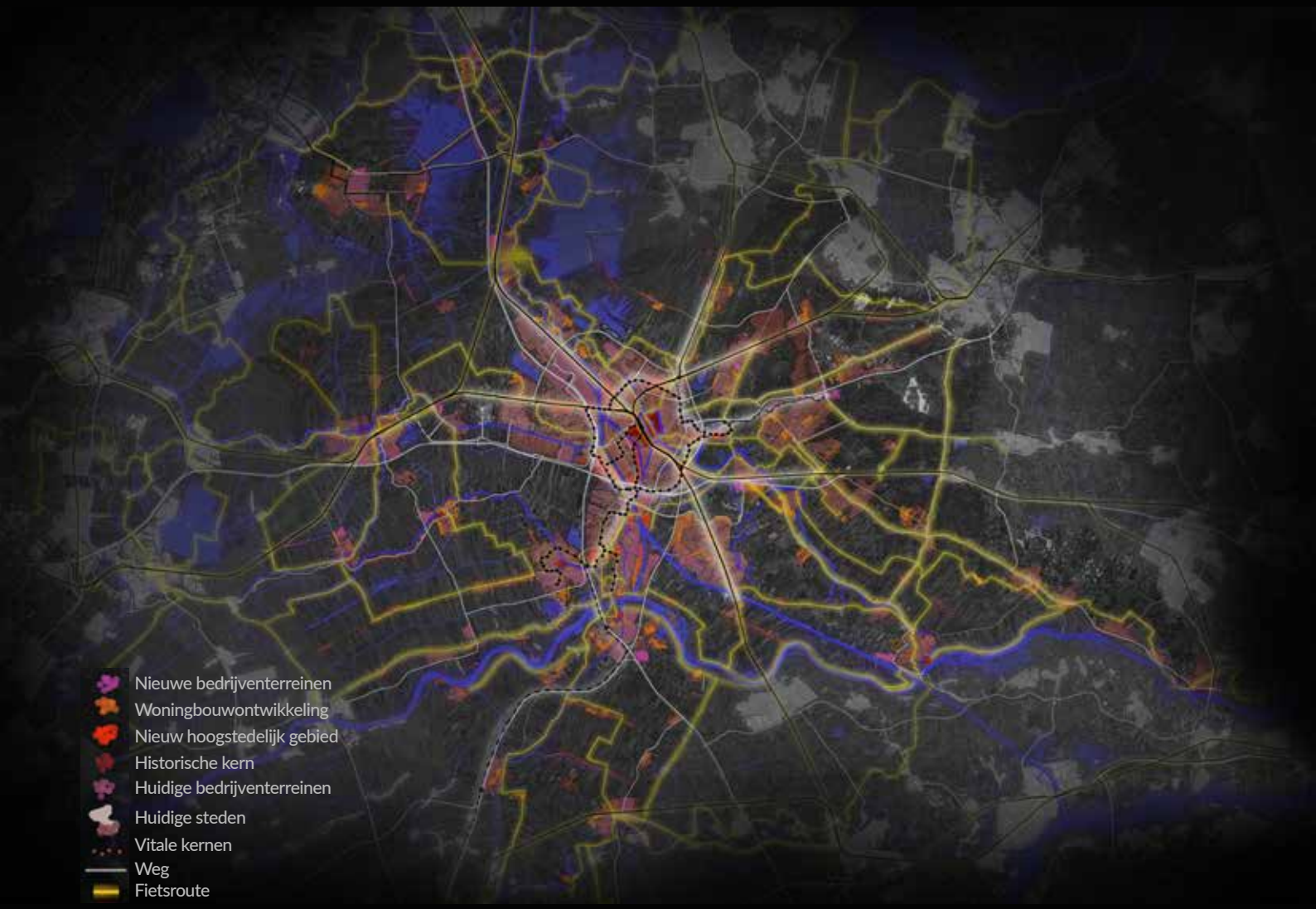

Mobiliteitsnetwerk 2040 (beeld: KuiperCompagnons).

THEMA 2 – MOBILITEIT

In redeneerlijn 2 is gekozen voor het Wiel met Spaken (zie pagina 47). Hieronder wordt deze ruimtelijke keuze verder uitgewerkt in concrete maatregelen. Deze zullen vervolgens in hoofdstuk 3 verder worden vertaald in lokale ingrepen per deelgebied.

Het thema mobiliteit wordt verder verdiept middels nader onderzoek naar generieke mobiliteitsmaatregelen en middels de onderzoeken die in samenwerking met de provincie en het Rijk zijn gedaan naar de aanleg van nieuwe infrastructuur. Deze onderzoeken zullen vooral in het kader van U Ned plaatsvinden.

Basiskeuzes uit de redeneerlijn

1. Het verminderen van de mobiliteitsbehoefte door het principe van nabijheid leidend te maken bij de ontwikkeling van de regio. Het *daily urban system* van bewoners (wonen, werken en voorzieningen) is zo klein mogelijk en ligt in de buurt van ov-knooppunten, waardoor het zo vanzelfsprekend mogelijk wordt om te voet, met de fiets of met het ov te reizen.
2. Het opbouwen van een integraal pakket aan mobiliteitsingrepen dat het autoverkeer met bestemming Utrecht in de spits zoveel mogelijk beperkt.

Benodigde maatregelen

Verbeteren van het regionale fietsnetwerk

Een systeemsprong voor de fiets wordt gemaakt door het creëren van een regionaal non-stopfietsnetwerk dat alle woonkernen in de regio op een zo snel mogelijke manier verbindt met de centra, ov-knooppunten en alle belangrijke bestemmingen in het stedelijk gebied. Dat vereist:

- Snelfietsroutes.
- Regionale fietsroutes en missing links.
- Nieuwe ov-assen (Wiel met Spaken) met nieuwe fietsroutes.
- Goede stallingen en deelfietsen bij ov-knopen.

Verbeteren van het regionale ov-netwerk

Het Wiel met Spaken is een regionaal ov-systeem met hoogwaardige en frequente ov-verbindingen die Utrecht en de regio directer met elkaar verbinden. Het Wiel met Spaken zal bestaan uit bestaande ov-verbindingen, zoals de huidige spoor- en tramlijnen, maar ook uit nieuwe lijnen die niet op het centrum van Utrecht gericht zijn. Het Wiel met Spaken maakt het bebouwen en verdichten van een aantal locaties binnen en aan de rand van de stad Utrecht mogelijk, zoals de A12-zone, Papendorp, USP-Rijnsweerd en Lunetten-Koningsweg. Dat vereist:

- Wiel – De aanleg van hoogwaardige ov-verbindingen in een ring rond Utrecht (Wiel), waar regionale ov-lijnen op kunnen aanhaken. Het gaat om de verbinding van Leidsche Rijn – Westraven, Westraven – Lunetten – USP, USP – Overvecht en Overvecht – Leidsche Rijn.
- Spaak – Het versnellen van de Merwedelijn van Utrecht Centraal naar Nieuwegein en IJsselstein via de Merwedekanaalzone.
- Spaak – De aanleg van een HOV-verbinding van USP naar Zeist-Noord (en verder naar Amersfoort), waardoor een snelle HOV-verbinding Zeist-Nieuwegein mogelijk wordt, via USP en Lunetten, inclusief een multimodale hub.
- Spaak – Het uitbreiden van de spoorcapaciteit om frequentieverhoging van treinen mogelijk te maken. Op de corridor Breukelen – Utrecht – Maarn zijn maatregelen nodig om onder meer de stations Breukelen, Bunnik en Driebergen-Zeist te bedienen en het dubbelstation Lunetten-Koningsweg mogelijk te maken. Deze maatregelen worden onderzocht in U NED.
- Spaak – Op de corridor Woerden – Utrecht – Houten is de infrastructuur op orde en voeren we met Rijksoverheid en spoorsector het gesprek over de meest wenselijke bedieningsmodellen.

Ook buiten het Wiel met Spaken moet het toeleidende ov op orde zijn. Op een aantal multimodale knopen worden het Wiel en de Spaken gevoed door ov-lijnen vanuit de regio. Voorbeelden zijn versterkte ov-lijnen vanuit Uithoorn-De Ronde Venen naar Breukelen en Amsterdam Arena, vanuit Wijk bij Duurstede naar Bunnik en Lunetten-Koningsweg, vanuit de Lopikerwaard naar IJsselstein en/of Woerden en vanuit Vijfheerenlanden naar Utrecht.

Beïnvloeden van mobiliteitsgedrag

- Regionale afstemming van prijsmechanismen voor het parkeerbeleid. Betaald parkeren op de belangrijkste bestemmingen (met name binnen de ring Utrecht en op de nieuwe verstedelijkingslocaties) is in combinatie met goede fiets- en ov-verbindingen immers een belangrijk instrument.
- Afspraken met werkgevers en onderwijsinstellingen om de spitsdruk op het mobiliteitssysteem te verminderen.
- Verkenning van de mogelijkheden van wegbeprijzing (al dan niet naar tijd en plaats) of cordonheffing, in afstemming met landelijke ontwikkelingen op dit gebied.

Driebergen-Zeist (beeld: R. de Wit).

Verbeteren van knelpunten in de weginfrastructuur

- Toevoeging van multimodale hubs aan alle snelwegcorridors om automobilisten met een eindbestemming in het stedelijk gebied de mogelijkheid te geven om over te stappen op ov of op fiets.
- Completering van de verbreding van de A27 tussen Houten en Everdingen.
- Completering van knooppunt Everdingen.
- Onderzoek naar het wegnemen van een aantal regionale knelpunten die samenhangen met regionale verstedelijkingslocaties, zoals de N210 bij IJsselstein, de Oostelijke rondweg van Woerden, een extra aansluiting bij Breukelen-Noord, het volledig maken van de aansluiting van de N421 (Limesbaan) en de N229 (door Odijk) en de aanpak van de N201 bij Mijdrecht.

Toekomstige groei autogebruik

Indien de groei van de regio op termijn alsnog leidt tot een sterke groei van het autogebruik in de spits, moet er een keuze worden gemaakt tussen:

Inzetten op het verder versterken van fiets en ov en het zwaarder inzetten op gedragsverandering (zie punt 2 vorige pagina).

óf

Het alsnog uitbreiden van de regionale weginfrastructuur bij de grootste knelpunten, specifiek in de vorm van een te onderzoeken regionale bypass van de A12 ten zuiden van Utrecht in combinatie met toeleidende infrastructuur vanuit Nieuwegein, Utrecht en de Kromme Rijnstreek. Dit staat echter op gespannen voet met de kwaliteit van leven in de te verstedelijken A12-zone. Het vervolgonderzoek in U Ned is er dan ook op gericht om verstedelijking (in de hele regio en specifiek in de A12-zone, Utrecht Zuidwest en de Kromme Rijnstreek) mogelijk te maken zonder deze bypass. De bypass zal dan ook alleen als uiterste optie figureren in het IRP-kaartbeeld met de verste doorkijk.

Verstedelijking 2040 (beeld: KuiperCompagnons).

THEMA 3 – WONEN

In redeneerlijnen 3, 4, 5 en 6 worden de ruimtelijke keuzes voor woningbouw op verstedelijkingslocaties gemaakt. In totaal is op deze locaties voldoende ruimte voor het aantal benodigde woningen. Het type woonmilieus dat op deze plekken kan worden gebouwd verschilt sterk per locatie en is in de redeneerlijnen beschreven. Deze kwalitatieve invulling van woonmilieus moet goed in balans worden gebracht met de vraag.

Er is daarom een verdiepend onderzoek gedaan naar de kwalitatieve woonwensen in de regio. De daaruit afgeleide behoefte is vervolgens vergeleken met de planvoorraad.

De woonmilieus zijn ingedeeld in hoogstedelijk, centrumstedelijk, stedelijk buiten centrum, groen stedelijk, dorps en landelijk. Deze milieus zeggen iets over de mate van functiemenging, de aanwezigheid van voorzieningen en het bereikbaarheidsprofiel. Grondregel: hoe stedelijker, hoe meer menging en hoe meer gericht op het ov. Dit betekent dat opwaardering van de stedelijkheid dus gepaard gaat met het minder faciliteren van de auto.

In dit IRP voegen we aan de woonmilieus een categorie toe: het Regionale Transformatiemilieu. Het betreft ov-knooppunten die in de toekomst verkleuren van werklocaties naar gemengde woon-werklocaties. Deze Regionale Transformatiemilieus bieden plek aan stedelijke woonmilieus met nieuwe woonvormen, maar ook aan een deel van de werkopgave. Het gaat om bedrijven en informele bedrijfsruimten uit de lage milieucategorieën die zich laten mengen met wonen. Per locatie zal gezocht moeten worden naar de vorm en mate van menging die het beste bij de plek past. Voorbeelden zijn de Stationsgebieden van Breukelen, Bunnik en Woerden en mogelijk Houten-Noordwest.

In het kwalitatieve woonbehoefte-onderzoek is een uitsplitsing gemaakt naar gemeentes binnen de agglomeratie (Utrecht, IJsselstein, Nieuwegein, Vijfheerenland, Houten, Bunnik, Zeist, De Bilt en Stichtse Vecht) en gemeentes daarbuiten (de rest). Het grootste deel van de woningbouwopgave ligt binnen de agglomeratie. In de grafieken op p77 wordt de mismatch tussen planaanbod en behoefte becijferd per woonmilieu (let op het verschil in schaal op de assen).

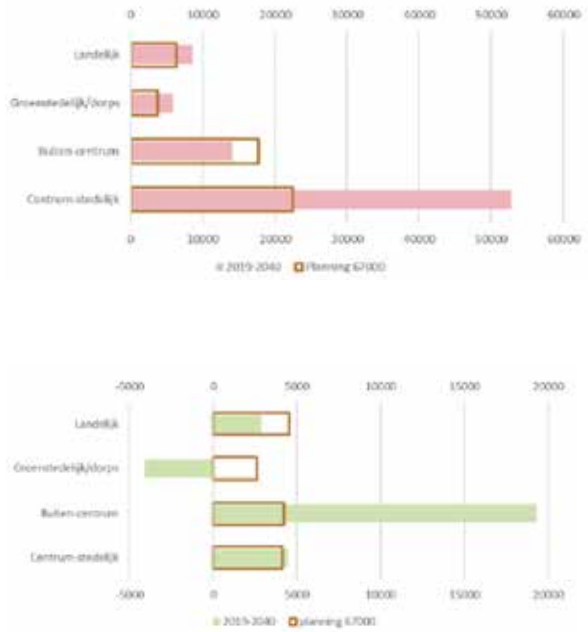

Mismatch geplande en gevraagde woonmilieus 2019-2040 binnen de stedelijke agglomeratie (boven) en daarbuiten (onder). De bruine contour geeft het geplande aantal woningen per milieu aan, de gekleurde staaf het benodigde aantal. Let op het verschil in schaal bij beide plaatjes. Bron: WoOn2018, bewerking Companen.

Het onderzoek laat zien dat we sterker moeten inzetten op het realiseren van de stedelijkere woonmilieus. Binnen de agglomeratie betekent dat dat er meer centrumstedelijke en hoogstedelijke milieus nodig zijn, met een menging van wonen en werken, voorzieningen in de woonomgeving en een mobiliteitsprofiel dat gericht is op ov en fietsen. Daarom kiezen we als regio voor ontwikkeling langs bestaande en nieuwe ov-assen en zetten we daarbij stevig in op dichtheid en menging. In de agglomeratie is ook behoefte aan groenstedelijke milieus, waarvoor aan de randen van de stedelijke agglomeratie ruimte moet worden gevonden.

Buiten de stedelijke agglomeratie moeten woonmilieus vooral lokaal goed worden afgestemd op de behoefte. Het gaat veelal om het creëren van kansen voor de doorstroming van senioren en het toevoegen van woningen voor starters.

Maarssen (beeld: Kondor Wessels).

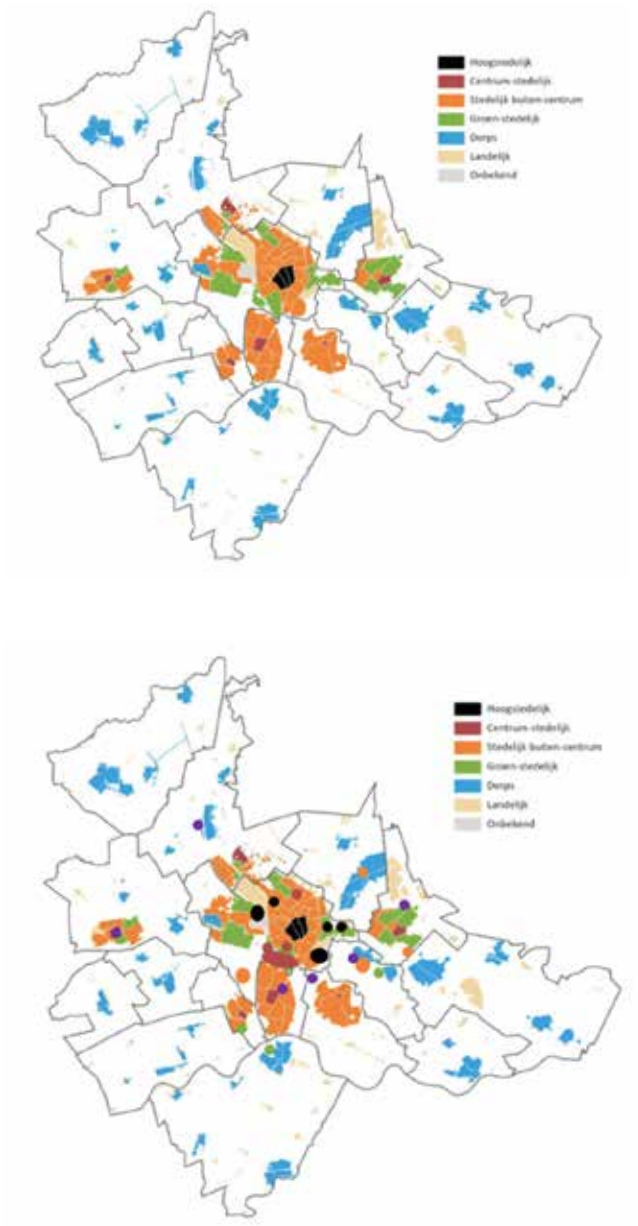

Verdeling woonmilieus in 2018 (boven) en 2040 (onder). De toe te voegen woonmilieus zijn weergegeven als bolletjes, de kleuren volgen de legenda. De paarse bolletjes zijn Regionale Transformatiemilieus, het nieuwe type woonmilieu dat het IRTP introduceert. Bron: ABF, bewerking SITE.

In het MIRT-onderzoek *Utrecht Nabij* is al een aanname gedaan voor de wijziging van een aantal woonmilieus. In het IRP sluiten wij aan bij de indeling die *Utrecht Nabij* hanteert. Zo zijn de stedelijke knopen Leidsche Rijn Centrum en Lunetten-Koningsweg aangemerkt als hoogstedelijk. In grote lijnen komt het erop neer dat nabij ov-knooppunten het woonmilieu een stapje stedelijker zou moeten worden ingevuld dan de huidige situatie, maar het blijft lokaal maatwerk. De indeling in woonmilieus is immers geen kader of aanwijzing. Het is aan de gemeente om het woonmilieu uit te werken op een manier die lokaal passend is.

Betaalbaarheid en kwetsbare doelgroepen

In de regio worden in de vervolgfase afspraken gemaakt over de woningbouwprogrammering. Hierbij is het uitgangspunt dat alle gemeenten in de regio hun verantwoordelijkheid nemen om te zorgen voor voldoende betaalbare woningen. De provincie Utrecht hanteert hiervoor een streefnorm van 50% betaalbare woningbouw (sociaal en middelduur). In verschillende gemeenten worden meer specifieke percentages gehanteerd voor het sociale segment en het middensegment. Ook de verantwoordelijkheid voor de huisvesting van kwetsbare doelgroepen wordt regionaal gedeeld en uitgewerkt in het Regionaal Programmeren.

Werkmilieus 2040 (beeld: KuiperCompagnons).

THEMA 4 – WERKMILIEUS

De regio groeit snel. Met het aantal inwoners groeit ook het aantal banen. De uitdaging is om niet alleen voldoende banen te creëren die op de juiste plek liggen, maar ook om vorm te geven aan een transitie naar een duurzame en circulaire economie.

De belangrijkste opgaven voor de economie:

- Hoe maken we de slag naar een circulaire economie in 2050?
- Hoe zorgen we voor voldoende werkgelegenheid voor iedereen?
- Hoe behouden en versterken we ons economisch regionaal profiel?
- Hoe behouden en versterken we onze bestaande (toekomstbestendige) werklocaties?

We zien richting 2040 een aantal nieuwe werkmilieus ontstaan in onze regio:

- Hoogstedelijke woon-werkmilieus waar we tal van functies in een groene omgeving intensiveren en mengen. Hier bieden we ruimte voor zakelijke dienstverlening en smart industry. Denk hierbij aan Utrecht Centrum, Merwedekanaalzone, Leidsche Rijn Centrum.
- Regiopoorten als Bunnik, Breukelen, Woerden en Houten, waar we wonen en werken mengen op een manier die voor die steden passend is. Hier bieden we ruimte voor stads- en dorpsgebonden bedrijven, met een kleine tot middelgrote ruimtebehoefte (gemiddeld tot circa 2 hectare). Daarnaast ligt er op enige afstand van een aantal van deze plekken een opgave voor meer grootschalige regionale terreinen.
- Vitale kernen waar we bouwen voor zowel een gezonde demografische opbouw van de bevolking, als voor voldoende werkgelegenheid voor deze mensen, mede om de mobiliteitspendel te beperken.
- Bedrijventerreinen met een kleinschalig tot middelgroot functioneel profiel met een gemiddelde kavelomvang tot circa 2 hectare. Hier bieden we ruimte voor onder meer de maakbedrijven en de circulaire industrie. Logistiek en opslag bieden we ruimte, naast bedrijfsruimte voor het lokaal MKB waarbij we met eigenaren en conceptontwikkelaars streven naar een goede mix van betaalbare bedrijfsruimte.
- Op stedelijke werkmilieus mengen we bedrijfsruimte met niet-woonfuncties en consumentendiensten, zoals onderwijs, leisure en maatschappelijke voorzieningen. Dit type locaties zijn ook goed geschikt voor creatieve en ambachtelijke bedrijvigheid en meer kleinschalige maakindustrie.
- Bedrijventerreinen met een regionaal profiel (grootschalig functioneel) met uitbreidingsruimte voor met name grotere business-to-business MKB en overige meer grootschalige bedrijven (ook in hogere milieucategorieën) met een gemiddelde kavelomvang vanaf circa 2 hectare tot circa 5 hectare (indicatief). Deze locaties dienen ook als schuifruimte voor bedrijven die zich als gevolg van ruimtegebrek willen verplaatsen vanaf bestaande bedrijventerreinen of van informele (solitaire) locaties.

Kantooromgevingen

Tot 2040 is er een berekende behoefte aan maximaal 853.000 m2 kantoorruimte in de stad Utrecht op plekken die goed bereikbaar zijn met het ov (met name Utrecht Centraal, Leidsche Rijn Centrum en Lunetten-Koningsweg). Buiten de stad Utrecht kiezen we voor het gefaseerd transformeren van kantoren naar wonen, te beginnen met kantoren die niet op een ov-locatie liggen. Voor Regiopoorten is het vervangen van niet-courante kantoren door courante kantoren op ov-locaties een optie. Op deze manier worden netto geen kantoormeters toegevoegd, maar wordt wel de kwaliteit verbeterd.

De totaal benodigde metrage is een optelsom van nieuwe vraag, vervangingsvraag, transformatie en verplaatsing van kantoren die niet meer op toekomstbestendige plekken staan. Essentieel voor de toekomstbestendigheid van kantooromgevingen zijn de mate van multifunctionaliteit, de groene omgeving en de optimale ov-bereikbaarheid.

Landelijk is de trend dat verhuurders kantoorruimte afstoten die niet centraal ligt of op een plek die met het ov niet uitstekend bereikbaar is. Daarom is het zaak dat we jaarlijks monitoren hoe de behoefte aan kantoren zich ontwikkelt.

Transformatie- en mengmilieus

Op verschillende locaties in de regio liggen bedrijventerreinen op plekken nabij ov-knooppunten waar plannen liggen voor verstedelijking. Voorbeelden zijn station Breukelen, Houten-Noordwest, station Woerden en station Bunnik. Deze plekken verkleuren in de toekomst van werklocatie naar gemengde woon-werklocatie. Deze Regionale Transformatiemilieus bieden plek aan stedelijke woonmilieus met nieuwe woonvormen, maar ook aan een deel van de werkopgave. De informele bedrijfsruimtes vallen in lage milieucategorieën, waarbij mengen mogelijk is. Daarnaast is er voor een aantal regiopoorten een zoekopgave voor meer grootschalige bedrijvigheid (met een gemiddelde kavelomvang vanaf circa 2 hectare tot circa 5 hectare - indicatief) als onderdeel van nieuwe vormen van meervoudig ruimtegebruik. Naast goede bereikbaarheid per auto en openbaar vervoer, wordt hierbij ook aangesloten op bestaande werklocaties. Dit maakt de koppeling op enige afstand van ov-knooppunten bovengemiddeld aantrekkelijk.

Wetenschap – USP en USP Bilthoven

We kiezen ervoor om het specifieke profiel van het Utrecht Science Park te versterken: het USP is het kloppende hart van een van Europa's meest competitieve regio's en het grootste wetenschapspark van Nederland, met dagelijks 27.000 medewerkers en ruim 51.000 studenten.

Op het Utrecht Science Park werken hoogwaardige kennis- en onderzoeksinstituten en R&D-bedrijven intensief samen om nieuwe oplossingen te vinden voor een langer en gezonder leven, nu en in de toekomst. Onder de noemer Life Sciences & Health wordt gewerkt aan een gezonde en duurzame leefomgeving. Het USP is een plek waar inspiratie, ontmoeting en samenwerking centraal staan. Het wetenschapspark vormt het hart van de Utrechtse kenniseconomie en is een broedplaats voor innovatie.

Het USP ontwikkelt zich steeds verder als internationale toplocatie voor bedrijvigheid op het gebied van Life Science & Health. De totale ruimtevraag tot 2040 bedraagt 155.000m² voor R&D-bedrijfsruimte, 110.000 m² productieruimte en 55.000m² kantoorruimte. Tot 2040 levert dit 8.980 extra banen op (Bron: Buck Consultants International, ambtelijk concept Marktverkenning Life Sciences & Health en Quickscan Verduurzaming U4-regio, 4 februari 2021).

De uiteindelijke groei is afhankelijk van hoe succesvol de regio weet in te zetten op de verbetering van het totale ecosysteem voor Life Science & Health. Het gaat daarbij naast ruimtelijke aspecten zoals bereikbaarheid, adequate huisvesting, gedeelde onderzoeksfaciliteiten en omgevingskwaliteit bijvoorbeeld ook om internationale marketing en acquisitie, het beschikbaar blijven van talent en het faciliteren van ondernemerschap en financiering. Gemeenten, de provincie Utrecht en het USP werken samen in het creëren van een optimaal klimaat en locatieaanbod.

De ruimte op USP en USP Bilthoven komt vooral na 2025 beschikbaar. Om bedrijven in de periode daarvoor te kunnen opvangen, is huisvesting mogelijk op De Wetering Zuid en de TNO locatie Zeist. Rijnsweerd-Daltonlaan is geschikt als locatie voor kantoren waarvoor huisvesting zo dicht mogelijk bij het USP van belang is.

Voor de ruimtelijke ontwikkeling van het USP en USP Bilthoven zijn onderstaande principes richtinggevend:

USP en USP Bilthoven

- Transformatie en verdichting van het USP is noodzakelijk om ruimte te bieden aan bedrijven die een sterke focus hebben op vernieuwende R&D (fundamenteel onderzoek) op het gebied van Life Science & Health en duurzaamheid.
- Herontwikkeling van USP Bilthoven na vertrek van het RIVM gericht op productie van geneesmiddelen en daaraan gerelateerde R&D. Ontwikkeling Schapenweide voor 50.000m² Life Science & Health-bedrijvigheid met focus op R&D.
- Ruimte bieden aan specifieke woonvormen op het USP, met name werkgerelateerd wonen voor studenten, expats en zorgpersoneel.
- Ruimte bieden voor specifieke 24/7-voorzieningen die passen bij het USP.
- Verbetering van de bereikbaarheid van het USP (onder andere het doortrekken van de HOV-verbinding, nieuwe fietsverbindingen, parkeren op afstand en mobiliteitsmanagement) om de beoogde verdichting en banengroei te faciliteren. Hieronder vallen ook de betere spreiding van de piekbelasting voor zowel auto als fiets en de realisatie van (hoogwaardig) ov dat de huidige infrastructuur beter benut.
- Verbeteren ov-bereikbaarheid en fietsbereikbaarheid op de as Station Bilthoven – USP Bilthoven – USP.

Andere locaties

- Snelle herontwikkeling op de TNO-locatie Zeist om tot 2025 opvang te creëren voor Life Science & Health-bedrijvigheid met focus op R&D (20.000 m2).
- Actief aanbieden van beschikbare kavels De Wetering Zuid voor het huisvesten van Life Science & Health-bedrijvigheid (R&D en medtech productie) tot 2025.
- Aanbieden Rijnsweerd-Daltonlaan als locatie voor USP-gerelateerde kantoren dichtbij USP.
- Ontwikkelen van het stationsgebied Bunnik en Driebergen-Zeist als satelliet voor USP-gerelateerde bedrijvigheid.

De Life Science & Health-bedrijvigheid rond het USP kent nog geen lange geschiedenis, waardoor de precieze groei lastig te voorspellen is. Elke vijf jaar zal opnieuw moeten worden gekeken naar de snelheid van de groei. Mocht de groei hoger uitpakken dan voorzien, dan zal opnieuw moeten worden gekeken of het USP en USP Bilthoven in de huisvesting kunnen voorzien, of dat nieuwe locaties moeten worden aangewezen.

Bedrijventerreinen

In totaal telt de regio 111 bedrijventerreinen waar grond is uitgegeven. De gezamenlijke netto uitgegeven oppervlakte van deze terreinen is circa 1.800 hectare. Bedrijventerreinen in de U10 huisvesten ruim 8.000 vestigingen die goed zijn voor bijna 137.000 banen. Daarmee is zo'n kwart van alle werkgelegenheid in de regio gevestigd op een bedrijventerrein.

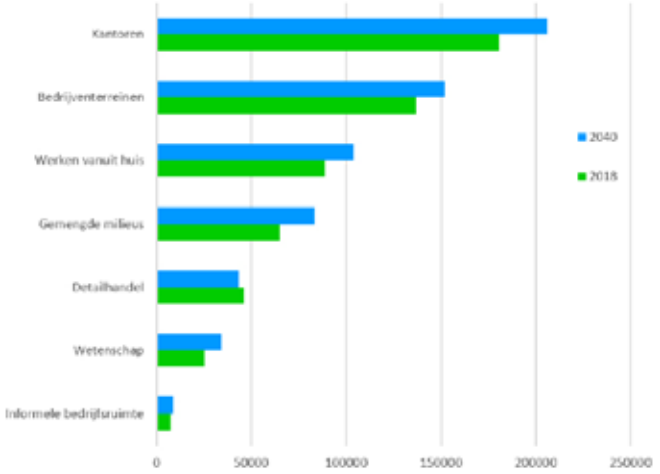

Aantal banen naar type werklocatie in 2018 en 2040.

In de U10 zijn dienstensectoren verantwoordelijk voor een relatief groot deel van de werkgelegenheid. Denk daarbij op bedrijventerreinen met name aan beveiligingsbedrijven, schoonmaakbedrijven en facilitaire diensten, ontwerp- en ingenieursbureaus, leasebedrijven, machineverhuurbedrijven en uitzendbureaus, maar ook aan ICT-bedrijven, financiële en zakelijke dienstverleners.

Andere sectoren die sterk zijn vertegenwoordigd op bedrijventerreinen zijn de maakindustrie, logistiek en groothandel, industrie en bouw, handel en reparatie. Dit zijn sectoren die van oudsher veelal op bedrijventerreinen zijn gevestigd, vanwege de functionaliteit (onder andere beschikbare ruimte en ontsluiting) en geluid- en hindercirkels.

De behoefte aan bedrijventerreinen bedraagt tot 2040 circa 216 hectare inclusief XXL-logistiek (circa 10% van de uitbreidingsvraag). Deze vraag varieert in gewenste kavelgrootte, milieucategorie, autobereikbaarheid, ov-bereikbaarheid en nabijheid van de stad. Door indeling in stedelijke en functionele werkmilieus kunnen we een maatwerkaanpak ontwerpen. In het regionaal programma wonen en werken van de provincie Utrecht staan onderstaande typologieën uitgebreid beschreven.

Stedelijke werkmilieus

Tekort van 60 hectare, te accommoderen via een mix van uitbreiding, mengen en intensiveren op terreinen in of dicht tegen stad Utrecht aan.

Functioneel kleinschalig en middelgrote werkmilieus

Ook circa 60 hectare tekort, te accommoderen door kleinschalige uitbreidingen van lokale terreinen. In de uitbreidingen voor de periode tot 2030 wordt deels al voorzien middels door de provincie Utrecht geborgde terreinen (programmering wonen en werken van de provincie Utrecht). Jaarlijks evalueren en monitoren we de programmering, zodat ook langjarig voldoende (boven) lokale uitbreidingsruimte geborgd is.

Functioneel grootschalige werkmilieus

Ook circa 60 hectare tekort, te accommoderen door nieuwe regionale terreinen te realiseren op de best mogelijke plekken. Regionale bedrijventerreinen zijn gericht op de groei van het huidige bedrijfsleven en gekoppeld aan de herstructurering van bestaande bedrijventerreinen.

Zoeklocaties zijn benoemd langs de belangrijkste vervoersassen van de regio (A2 en A12), in zones die tevens redelijk tot goed met het ov ontsloten zijn en waar ruimtelijke opgaven te combineren zijn. Er zijn verschillende locaties in studie, waarvan een aantal op relatief korte termijn beschikbaar kan worden gemaakt (voor 2030). Het gaat om een uitbreiding van enkele bestaande bedrijventerreinen met een grootschalig functioneel profiel nabij de snelweg A2 aan de noord- en zuidkant van de regio. In beide gevallen is een goede koppeling met de opgaven voor landschap, water en energie van belang. Ook de bereikbaarheid met ov is een aandachtspunt.

Op langere termijn wordt een aantal locaties gezocht die zijn gekoppeld aan de ontwikkeling van Regiopoorten. Op deze goed bereikbare locaties wordt op termijn gestreefd naar meervoudig ruimtegebruik en worden meekoppelkansen optimaal benut. Daarbij zijn combinaties met landschapsontwikkeling, energieopwekking, infrastructuur en mogelijk ook wonen denkbaar. De zoekgebieden worden gekoppeld aan de uitwerking van de Regiopoorten (inclusief het bijbehorende (boven)lokale (zoek)proces en afwegingskader dat hierbij hoort).

We zoeken functioneel grootschalige bedrijventerreinen langs de vier windrichtingen (bij voorkeur langs de A12 en de A2), omdat ze voor personeel en toeleveranciers op korte afstand van de woongebieden moeten liggen en reisafstanden zo beperkt blijven. Naast goede bereikbaarheid per auto en openbaar vervoer, wordt hierbij ook aangesloten op bestaande werklocaties. De ligging op enige afstand van ov-knooppunten maakt de koppeling bovengemiddeld aantrekkelijk. Op deze terreinen is vooral ruimte voor grote bedrijven met een sterke regionale binding.

Voor elk bedrijventerrein een plan

Alle bestaande en nieuwe bedrijventerreinen moeten bijdragen aan de ambitie voor een circulaire economie in 2050, per terrein wordt uitgewerkt wat die bijdrage kan zijn. Alle werklocaties in de regio zullen ook hun bijdrage moeten leveren aan de energietransitie, door energieneutraal of zelfs energieleverend te worden.

Er is een slimme regionale inventarisatie nodig van de grondstofstromen met de bijbehorende ketenpartijen, zodat deze kunnen worden gewogen en gerelateerd aan de ketenpartijen over de regiogrenzen. Gemeenten kunnen sterk bijdragen aan versnelde opschaling van de circulaire bedrijvigheid in de regio door meer en efficiëntere afstemming en door kennisopbouw en -uitwisseling.

Waar mogelijk kiezen overheden bij alle investeringen, inkoop, aanbestedingen (tenders) en onderhoudsuitgaven voor energieneutrale, klimaatbestendige en circulaire oplossingen en toepassingen. We gaan kansrijke start-ups identificeren, die we met behulp van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) gaan ondersteunen bij de uitwerking van de circulaire business development.

Bij de innovatieprogramma's komt er een focus op circulaire oplossingen die lokale sociaaleconomische meerwaarde creëren. Zichtbare innovatielocaties, die qua prijs en faciliteiten goed aansluiten bij deze doelstelling, zijn noodzakelijk om de circulaire economie te versnellen. Alle werklocaties onderzoeken hun bijdrage aan de regionale energie-ambitie.

Intensiveren van bestaande en nieuwe terreinen voor ruimtewinst

Een van de kenmerken van de 1.800 hectare bedrijventerrein in de U10 is de variëteit in de verhouding tussen bedrijfskavel en effectief gebruik en in het aantal werknemers per m2 bedrijfskavel. Op diverse terreinen valt ruimtewinst te behalen door met eigenaren en ontwikkelaars toe te werken naar een moderne intensiteit van ruimtegebruik. Verdiepend onderzoek laat zien dat dit kan door:

1. Regels over ruimtegebruik ruimer te maken.
2. Bij verhuizingen of locatie-ontwikkeling actief afspraken te maken over intensivering.
3. Actieve grondpolitiek.

Voor alle terreinen ligt een suggestie welke van de drie opties passend is. Hoe sterker we kunnen inzetten op intensivering, hoe kleiner de behoefte aan uitbreidingslocaties is.

Intensiveren blijkt in de praktijk zowel bij de U10 als elders in Nederland soms een zeer kostbaar, tijdrovend en kennisintensief proces te zijn, maar er zijn voorbeelden waarbij via simpele verruiming van de ruimtelijke regels ruimtewinst wordt geboekt. De totale mogelijke ruimtewinst via intensivering is lastig vooraf in te boeken. Het vraagt langdurige betrokkenheid van Rijk, regio en provincie. Tijdig bijsturen door alsnog extra uit te breiden moet altijd een optie zijn. We zetten ons in voor een voorlopige bandbreedte, maar het bereiken van die doelstelling is vooraf niet gegarandeerd. Intensiveren vraagt bijvoorbeeld om oplossingen in de mobiliteitsmix van werklocaties.

Ruimte voor de circulaire economie borgen op de meest kansrijke terreinen

De U10 bevat een aantal bedrijventerreinen met een hoge 'next economy' potentie (de mate waarin een terrein is uitgerust om een transitie naar de 'nieuwe economie' te maken) (Bron: Stec Groep, 2020). Op bedrijventerreinen met de potentie 'hoog' zijn ondernemers al stappen aan het maken richting een Next Economy: circulaire ondernemers, bedrijven die werken aan de energietransitie en bedrijven die werken met robots/automatisering. De ruimtevraag voor circulaire bedrijven zal verder toenemen. In de regio zal daarbij vooral worden ingezet op circulaire bedrijven die bijdragen aan gezond stedelijk leven voor iedereen. Voor lichtere en relatief kleinere circulaire bedrijven is er lang niet altijd ruimte nodig op bedrijventerreinen. Die circulaire bedrijven mengen zich goed in gemengd stedelijke gebieden. Voor circulaire bedrijven met (zwaardere) milieucontouren ligt dat anders. Ook zijn een deel van de ruimtelijke voorwaarden voor een modern, toekomstbestendig bedrijventerrein aanwezig, zoals bereikbaarheid en/of kwalitatief hoogwaardig groen. Die potentie relateert bijvoorbeeld ook aan gebruiksmogelijkheden zoals ligging aan weg- en vaarwegen en ruimte voor wat zwaardere milieucontouren. Er zal in de regio ruimte nodig zijn voor zwaardere circulaire bedrijven. Vandaar dat we deze terreinen onder andere benutten voor dergelijke bedrijven. De komende tijd willen we het netwerk tussen deze terreinen voor mensen en goederen en de afnemers in stedelijke gebieden verder versterken.

Ambities en randvoorwaarden voor regionale terreinen

In 2040 zijn onze bedrijventerreinen regionaal complementair. We ontwikkelen een select aantal regionale terreinen voor functioneel grootschalige bedrijvigheid, waarop grotere bedrijven met regionale binding worden geaccommodeerd. Deze terreinen dienen tegelijk als schuifruimte voor de intensiveringsopgave van lokale terreinen (deze opgave wordt (ook) samen met de Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht opgepakt). Bovendien landen op deze terreinen de bedrijven die we graag voor de regio willen behouden, maar die te groot zijn geworden voor een lokaal bedrijventerrein. Zo komen we tot een gewenste verhuisstroom van bedrijven en een gezond economisch 'ecosysteem', waarbij ieder bedrijf op de juiste plek zit en zo goed mogelijk op de huisvestingswensen van bedrijfsruimtegebruikers wordt ingespeeld.

Regionale terreinen hebben een zodanige omvang en kavelgrootte dat ze niet concurrerend zijn met lokale terreinen. Nieuwe plannen stemmen we regionaal af en die afspraak leggen we vast in een regionaal uitgifteprotocol. We evalueren jaarlijks hoe breed en bindend die afstemming wordt. Aan regionale terreinen stellen we hoge ambities aan de integrale benadering van landschappelijke inpassing, mobiliteit en intensief ruimtegebruik.

Daar waar de regionale bedrijventerreinen incidenteel geen oplossing zijn als vestigingsmogelijkheid voor grotere bedrijven (bijvoorbeeld door lokale binding en/of bestaande investeringen en nabijheid) zoeken we op bovenlokaal niveau naar een geschikte oplossing om werkgelegenheid (en het bedrijf) te behouden. Indien mogelijk kan hierbij ook de samenhang worden gezocht met omliggende regio's om tot een passende oplossing te komen.

Winkelgebieden

De hoofdwinkelstructuur in de U10 kent de volgende hiërarchie:

- Binnenstad
  De binnenstad van Utrecht heeft de grootste reikwijdte met een sterke bovenregionale/landelijke aantrekkingskracht. Zij neemt daarmee een unieke positie in.
- Regionale centra
  Deze winkelgebieden hebben een regionale aantrekkingskracht, hun reikwijdte overstijgt de gemeentegrenzen dus. Deze winkelgebieden zijn zeer divers in functioneren en ze hebben een omvang van circa 10.000 tot 45.000 m² benut winkelvloeroppervlak.
- Stadsdeelcentra
  Deze winkelgebieden bedienen de stadsdelen van de gemeente Utrecht en ze hebben naast het dagelijks aanbod een sterk profiel op mode- en vrijetijdswinkels.
- Bovenlokale boodschappencentra
  Deze winkelgebieden zijn doorgaans de belangrijkste aankooplocaties binnen de kleinere gemeenten. Ze onderscheiden zich ten opzichte van kleinere dorpscentra en wijkcentra door hun functiemix: behalve winkels voor de dagelijks boodschappen bieden ze ook een beperkt recreatief winkelaanbod, horeca en maatschappelijke voorzieningen. De winkelgebieden hebben bovendien vaak een toeristisch profiel. De reikwijdte is bovenlokaal: ze overstijgen de stadskern waar ze liggen, soms zelfs de gemeente. De omvang varieert van circa 2.000 tot 10.000 m² benut winkelvloeroppervlak.

IJsselstein (beeld: UitinIJ).

- Perifere concentraties
  Deze winkelgebieden richten zich op doelgerichte aankopen. Deze groep is zeer divers en omvat enkele winkelgebieden met een sterk regionale aantrekkingskracht zoals Woonboulevard Utrecht, Ravenswade en The Wall, maar ook winkelgebieden met een bovenlokale aantrekkingskracht zoals de Nijverheidsweg Maarsen en winkelcentrum De Maat (Houten). Voor deze groep winkelgebieden gelden branchebeperkingen om te zorgen dat ze het toekomstperspectief van reguliere winkelgebieden niet verstoren.

Uitgangspunten bij de hoofdwinkelstructuur U10

We stellen voor om de volgende uitgangspunten te hanteren bij de hoofdwinkelstructuur:

1. Inzet op een vitale, compacte winkelstructuur met naast winkels ook publieksgerichte functies als horeca, cultuur, sport en maatschappelijke functies. Concentratie van winkels in een beperkt aantal compacte gebieden is noodzakelijk.
2. Alle toekomstige winkelinitiatieven dienen bij te dragen aan het versterken van de regionale hoofdwinkelstructuur. Toevoeging van dagelijkse winkelmeters buiten de hoofdwinkelstructuur is mogelijk bij forse woningbouw, ter versterking van de kwaliteit van het dagelijks aanbod en bij zeer kleinschalige lokale winkels.
3. Bij de afweging van winkelinitiatieven en eventuele uitbreidingsplannen houden we rekening met de positie en functie van winkelgebieden in de hiërarchie van de hoofdwinkelstructuur. Opschalen binnen de hoofdwinkelstructuur (bijvoorbeeld van lokaal boodschappencentrum naar regionaal centrum) is onwenselijk. Voor diverse winkelgebieden kan dit bijstelling van de ambitie vergen.
4. Solitaire winkelvestigingen zijn geen onderdeel van de regionale hoofdwinkelstructuur, met uitzondering van kleine winkels die van belang zijn voor de leefbaarheid van kleine kernen en het buitengebied, zoals landwinkels. Onze inzet is erop gericht om deze solitaire winkelvestigingen te verleiden tot verhuizing naar winkelgebieden binnen de regionale hoofdwinkelstructuur en om bij leegstand de winkelbestemming te verwijderen (door transformatie).

Wij bepalen onze acties door winkelgebieden in te delen in:

- Concentratiegebied
  Afgebakend thematisch of kern/hoofdwinkelgebied binnen de hoofdstructuur waar de sterkste winkelactiviteiten plaatsvinden en de toekomstpotentie het grootst is. Doel is het kwalitatief en kwantitatief versterken van deze gebieden. Nieuwe (innovatieve) uitbreidingsinitiatieven dienen te landen in deze gebieden.
- Balansgebied
  Afgebakend winkelgebied binnen de hoofdwinkelstructuur waar sprake is van behoud van de huidige voorraad aan vierkante meters, al dan niet door middel van actieve sturing. Doel is het behouden van deze gebieden en kwalitatief versterken (niet in winkelmeters). Voor behoud van de winkelfunctie is de opgave doorgaans om het kernwinkelgebied compacter te maken.
- Transitiegebied
  Een winkelgebied of locatie waar de winkelvoorraad mogelijk (grotendeels) wordt afgebouwd. Het kan gaan om actieve sturing of passieve sturing. Transitiegebieden kunnen onderdeel zijn van de hoofdwinkelstructuur, maar ook daarbuiten vallen.

Uitwerking vervolgstrategie

Met deze vervolgstrategie wordt zowel ingezet op goede afstemming van nieuwe initiatieven als het toekomstbestendig maken van bestaande winkelgebieden.

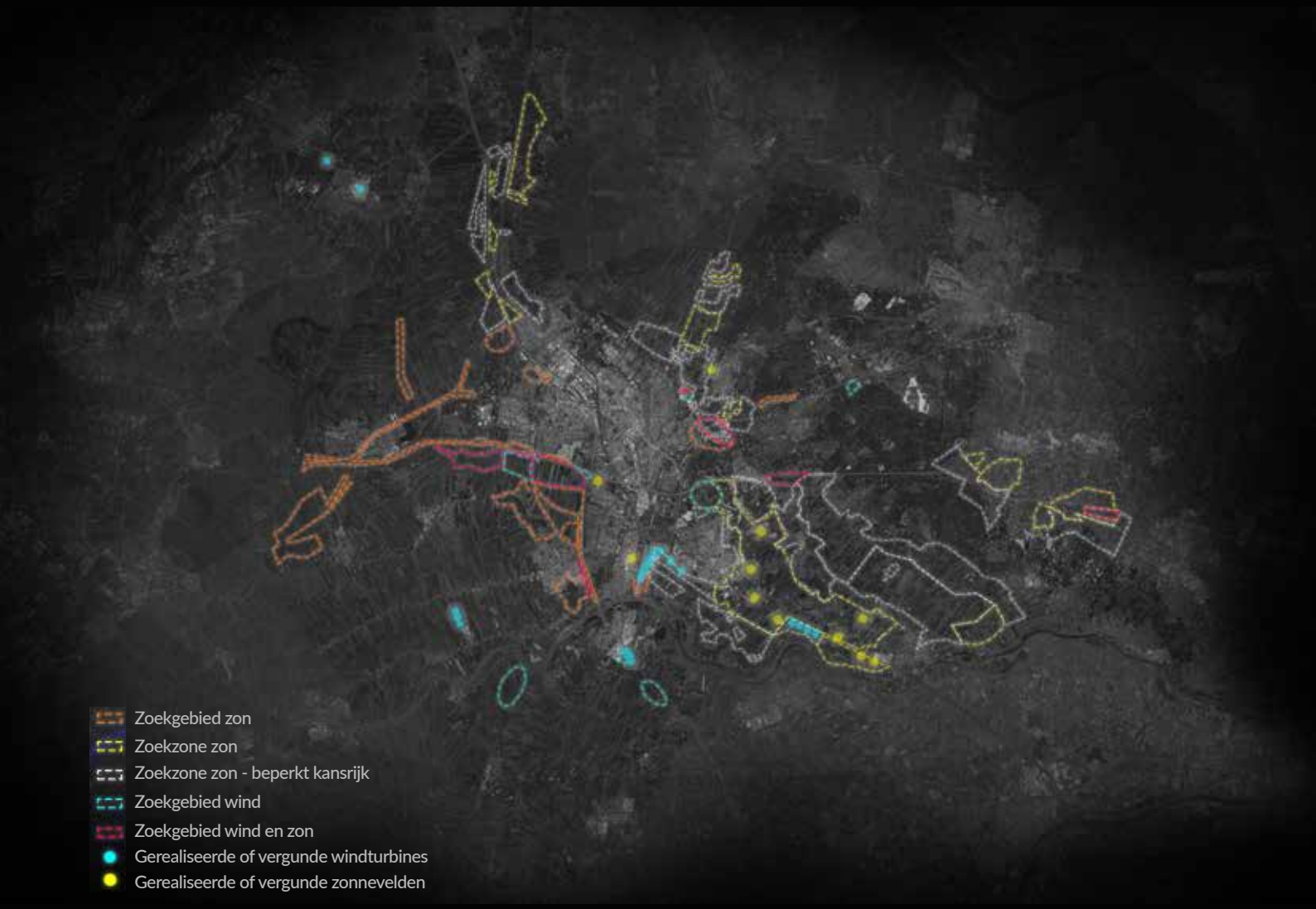

Zoekgebieden duurzame energie 2040 (beeld: KuiperCompagnons).

THEMA 5 – ENERGIE

In het Nationaal Klimaatakkoord (2019) is afgesproken de CO_2-uitstoot in 2050 met 95% te hebben gereduceerd ten opzichte van 1990. Voor 2030 is 49% als tussendoel gesteld. Dit is ook vastgelegd in de Klimaatwet (2019). In het Klimaatakkoord zijn daarbij doelen gesteld en afspraken gemaakt over elektriciteit, (verwarming van) de gebouwde omgeving, industrie, landbouw en landgebruik, en mobiliteit. Wij nemen de landelijke doelstellingen als uitgangspunt. Natuurlijk kunnen gemeenten zelf aanvullende ambitieuzere doelstellingen vastleggen. Meerdere gemeenten hebben dit gedaan.

Participatie is onontbeerlijk om bovenstaande doelen te halen. Niet alleen is het succes afhankelijk van heel veel individuele keuzes van inwoners en bedrijven over de verduurzaming van onder andere hun huis of bedrijf, ook wordt de transitie voor eenieder zichtbaar in de omgeving. Om de doelen te bereiken werken we samen met vele maatschappelijke partners. Van energiecoöperaties tot bedrijven die energiemaatregelen nemen, van huiseigenaren die hun woning isoleren tot woningcorporaties die gestaag hun hele woningvoorraad verduurzamen, van netbeheerder Stedin tot boeren die zonnepanelen op de daken van hun stallen leggen.

Als U10 werken we met de provincie Utrecht en de waterschappen in de Regionale Energiestrategie samen aan de energietransitie. De RES is onderdeel van het Nationaal Programma en richt zich hoofdzakelijk op het realiseren van duurzame elektriciteitsopwekking en het verduurzamen van de gebouwde omgeving.

Het energiedeel van dit IRP is opgesteld op basis van de RES 1.0 voorafgaand aan de besluitvorming hierover. Lokale besluitvorming sinds de regionale oplevering van de RES 1.0 op 31 mei vindt u daarom nog niet in dit IRP terug.

Onze strategie om aan deze doelen bij te dragen is:
1. Energie besparen.
2. Omschakelen naar duurzame technieken.
3. Benutten van duurzame energiebronnen in de regio.

1. Besparen

De meest duurzame energie is energie die niet hoeft te worden opgewekt. Besparen is daarom een belangrijke pijler van de strategie, dat vereist isolatie van gebouwen, energiezuinigere productieprocessen en apparaten, en energiezuiniger vervoer. Energiebesparing komt dicht bij bewoners en bedrijven. Het ligt voor de hand dat gemeenten een belangrijke rol spelen richting bewoners en bedrijven. Bijvoorbeeld door ze kennis en ondersteuning aan te bieden via het regionale energieloket *Jouw huis slimmer*, door lokale acties op te zetten en door actief toezicht te houden op bedrijven.

2-3. Omschakelen naar duurzame technieken en daarbij benutten regionale duurzame energiebronnen

Wanneer we spreken over energie dan hebben we het over elektriciteit en warmte. Het verwachte totale energieverbruik voor bijvoorbeeld het verwarmen van gebouwen, het gebruik van elektrische apparaten en mobiliteit in de regio Utrecht in 2050 is 27,4 TWh. Wanneer we maximaal isoleren en elektrificeren (denk aan elektrisch vervoer en verwarming van woningen met warmtepompen), dan kunnen we dat ruim halveren tot 13,5 TWh waarvan 10,8 TWh elektriciteit. Hieronder staat hoe we regionale energiebronnen willen benutten.

Nieuwegein A27 (bron beeld: onbekend).

Zoekgebieden RES 1.0 voor duurzame opwekking

De RES 1.0 bevat de onderbouwing voor 1,8 TWh duurzame elektriciteitsopwekking in 2030 en is als volgt opgebouwd:

	Hoeveelheid in TWh totaal	Waarvan zon in TWh	Waarvan wind in TWh
Bouwblok 1: Gerealiseerde opwek + Pijplijnstatus 'zeker'	0,438	0,295	0,143
Bouwblok 2: Zon op dak	0,3-0,5 TWh (Ambitie in bandbreedte)		
Bouwblok 3: Lokale zoekprocessen	1,164	0,765	0,399
Bouwblok 4: Continue samenwerking en ontwikkeling	Hiervoor is nog geen ambitie op te nemen.		

De kaart geeft de gerealiseerde en 'zekere' projecten in de pijplijn (bouwblok 1) en de uitkomsten van de lokale zoekprocessen (bouwblok 3) weer.

In de fase van het Regionaal Programmeren, die volgt op het IPR, geven we verder invulling aan de koppelingen met andere opgaven. Daarmee kan ook invulling worden gegeven aan een goede samenhang van lusten en lasten en wederkerigheid in de bestuurlijke verhoudingen.

Uitwerking lokale zoekprocessen

Hieronder presenteren we de ambities per gemeente of subregio. Samen leveren die een ambitie op van 1,164 TWh, deze energie komt van circa 26 turbines en circa 800 hectare zonneveld. Dit is aanvullend op de 300 tot 500 hectare zon op dak.
Bij de tabel vindt u een leeswijzer waarin we de ambities per gemeente duiden.

	Operationeel (MWh)			Pijplijn zeker (MWh)			Ambitie (MWh)			Totaal		Ambitie	
Gemeente	Wind	Zon	Totaal	Wind	Zon	Totaal	Wind	Zon	Totaal	MWh	TWh	Turbines	Hectares
Bunnik	0	3.451	3.451	0	0	0	0	50.228	50.228	53.679	0,054	0	53
Houten	11.800	33.041	44.841	67.000	13.983	80.983	0	52.124	52.124	177.948	0,178	0	55
Utrechtse Heuvelrug	0	8.061	8.061	0	0	0	35.000	45.000	80.000	88.061	0,088	2	47,5
Wijk bij Duurstede	0	4.413	4.413	0	0	0	0	56.862	56.862	61.275	0,061	0	60
Montfoort	0	9.723	9.723	0	0	0							
Lopik	12.778	7.027	19.805	0	0	0							
Oudewater	0	3.017	3.017	0	0	0	122.500	87.170	209.670	260.000	0,260	7	120
Woerden	0	13.682	13.682	0	0	0							
IJsselstein	0	4.045	4.045	0	58	58							
De Bilt	0	11.308	11.308	0	0	0	0	30.895	30.895	42.203	0,042	0	32,6
De Ronde Venen	6.389	6.284	12.673	0	0	0	pm	pm	pm	12.673	0,013	pm	pm
Nieuwegein	25.125	41.521	66.646	0	0	0	0	13.268	13.268	79.914	0,080	0	14
Stichtse Vecht	0	7.475	7.475	0	0	0	0	92.525	92.525	100.000	0,100	0	90
Utrecht	0	36.000	36.000	0	65.000	65.000	138.000	284.000	422.000	523.000	0,523	10	282
Vijfheerenlanden	19.800	18.713	38.513	0	0	0	33.000	0	33.000	71.513	0,072	3	0
Zeist	0	6.337	6.337	0	2.000	2.000	70.000	53.000	123.000	131.337	0,131	4	39,3
Totaal U16 (MWh)	**75.892**	**214.098**	**289.990**	**67.000**	**81.041**	**148.041**	**398.500**	**765.071**	**1.163.571**	**1.601.602**	**1,602**	**26**	**793,4**
Totaal U16 (TWh)	**0,076**	**0,214**	**0,290**	**0,067**	**0,081**	**0,148**	**0,399**	**0,765**	**1,164**	**1,602**			

Toelichting bij de gegevens

Operationeel: stand van duurzame energieproductie uit wind en zon per maart 2020 (monitor)

Pijplijn zeker: wind = vergunning verleend; zon = bouw in voorbereiding

Ambitie: conform opgave gemeenten maart 2021, gemeenten gebruiken soms verschillende opbrengst per turbine of ha

Onderdeel	Leeswijzer algemeen
Algemeen	De tabel geeft een momentopname van de stand van zaken voor gerealiseerde projecten, pijplijnprojecten met de status 'zeker' en ambities voor duurzame energie in de regio. Voor de hoeveelheid opgewekte energie van windturbines zijn we uitgegaan van een opbrengst van 17.500 MWh per turbine (3.500 vollast-uren) en voor zonnevelden van 947,7 MWh per hectare (950 vollast-uren). Enkele gemeenten wijken af van deze uitgangspunten.
Bronnen tabel	Operationeel en Pijplijn zeker: regionale monitor en Analyse zonnepotentie en gerealiseerd, MapGear, april 2021 (zie Bijlage 2). Ambitie: actuele opgaven gemeenten, maart/april 2021.
Zon operationeel	In vrijwel alle gevallen gaat het om zon op dak, m.u.v. de gemeenten Houten, De Bilt en Nieuwegein die al zonnevelden hebben gerealiseerd.
Pijplijn zeker	Projecten in de pijplijn met de status 'zeker': Wind: vergunning verleend; Zonnevelden: bouw in voorbereiding. NB: de gemeentelijke opgaven voor de pijplijn in bijlage 1 wijken af van de pijplijn in deze tabel. In de opgaven van de gemeenten zijn ook minder zekere projecten opgenomen, terwijl we in de tabel hierboven alleen projecten hebben opgenomen die zeker doorgaan.
Ambitie zon op dak	Omdat nog niet alle gemeenten hiervoor een specifieke ambitie hebben geformuleerd, is deze kolom exclusief zon op dak. Een aantal gemeenten heeft zon op dak wel meegenomen in hun totale ambitie. Zie hieronder voor een toelichting per gemeente.
Gemeente	**Leeswijzer per gemeente**
Bunnik	De gemeente heeft twee zonneveldprojecten (van samen 30 hectare) in voorbereiding.
Houten	Voor zonnevelden heeft Houten 100 hectare beleidsruimte. Daarvan is reeds 45 hectare vergund; dat is Operationeel en Pijplijn zeker. Daarmee resteert in Houten 55 hectare beleidsruimte. Daarnaast is er in Houten een bestaand windpark (Houten) en een vergund windpark (Goyerbrug).
Utrechtse Heuvelrug	De ambitie van de gemeente is 0,08 TWh, waarvan 0,02 TWh te realiseren met innovatie. Mocht deze 0,02 TWh niet met innovatie kunnen worden ingevuld, wordt dit aandeel met wind en/of zon gerealiseerd. In de tabel hebben we het aandeel innovatie opgenomen in de ambitie zon.
Wijk bij Duurstede	De 60 hectare zonnevelden zijn reeds vergund.
Montfoort Lopik Oudewater Woerden IJsselstein	De Lopikerwaard-gemeenten brengen een gezamenlijk bod in van 0,26 TWh. De verdeling van de ambitie over technieken is flexibel, maar de ambitie zelf staat vast. De ambitie voor 0,05 TWh voor zon op dak is niet in de tabel opgenomen. De ambitie van de Lopikerwaard is inclusief Operationeel en Pijplijn zeker. Als er meer zon op dak mogelijk blijkt, wordt dat aandeel in mindering gebracht op het aandeel zonnevelden en windturbines. Dit laatste is n.a.v. de recente data zon op dak nog niet verwerkt in de tabel.
De Bilt	Bij de ambitie voor zon gaat het om zowel zon op veld als zon op dak.
De Ronde Venen	De gemeente heeft vooralsnog alleen een ambitie voor 2040 vastgesteld. Dan wil de gemeente 0,05 TWh opwekken met zon op grote daken en 0,18 TWh met zonnevelden en/of windmolens. De raad besluit naar verwachting 30 juni over de zoekgebieden hiervoor.
Nieuwegein	De gemeente realiseert deze ambitie vóór 2030. De ambitie voor zonnevelden komt uit de Routekaart Energieneutraal Nieuwgein 2040 (2017) en is dus naar voren gehaald.
Stichtse Vecht	Bij de ambitie voor zon gaat het om zowel zon op veld als grootschalig zon op dak.
Utrecht	Bij deze ambitie gaat het om de beleidsruimte voor Energielandschap Rijnenburg en Reijerscop: acht windturbines en 230 hectare zonneveld. Er is een initiatiefnemer geselecteerd die start met de planuitwerking voor drie windturbines en 7 hectare zonneveld en 20 hectare zonneveld op de Nedereindse Plas. Daarnaast tellen de in voorbereiding zijnde zonnevelden Meijewetering, Haarrijnseplas en geluidswal A12 mee. Ten opzichte van de ontwerp-RES en concept bod hebben een aantal nieuwe initiatieven zich gemeld voor wind en/of zon in de aangewezen zoekgebieden, waaronder Ockhuizen en USP. Indien grootschalige opwek kan worden ingepast, kunnen deze initiatieven nog voor 2030 worden ontwikkeld.
Vijfheerenlanden	Binnen de gemeente is gekozen voor windenergie en is uitgesproken geen ambitie voor zonnevelden te hebben. Dit staat los van zon op dak.
Zeist	De gemeente doet verder onderzoek naar de theoretische ruimte voor windturbines en zonnevelden in de zoekgebieden. Hieruit moet blijken of en onder welke voorwaarden windturbines en/of zonnevelden mogelijk zijn. De gemeenten ziet mogelijkheden voor nul tot vier windturbines.

Ruimtevraag energie binnen zoekgebieden

Op de kaarten op deze pagina worden de zoekgebieden en zoekzones

voor de opwekking van duurzame energie verbeeld. Het gaat om de gebieden die in de RES d.d. 31 mei 2021 zijn benoemd. Besluitvorming over de RES en het IRP verloopt parallel. Het IRP zal op termijn indien nodig worden aangepast zodat het consistent is met de definitieve RES.

De kaarten laten de zoekgebieden en zoekzones zien en de werkelijk benodigde ruimte binnen de zoekgebieden en zoekzones. Deze zijn namelijk aanzienlijk ruimer dan het gebied dat nodig is om de ambitie waar te maken. Dit is op twee manieren verbeeld:

- Het grijze vierkantje geeft per gemeente een indicatie van de grootte van het benodigde gebied.
- Het percentage geeft indicatief aan welk deel van het zoekgebied of de zoekzone werkelijk nodig is om de ambitie te realiseren.

De zoekzones en zoekgebieden zijn binnen gemeenten op verschillende manieren tot stand gekomen:

- Sommige gemeenten maken geen onderscheid tussen grootschalig zon-op-dak en zonnevelden. Een deel van de opgave in hectaren zonneveld kan ook op daken worden gerealiseerd.
- In sommige gemeenten staat de verhouding tussen zon en wind niet vast. In die gevallen is de aanname overgenomen die hierover in de RES is gedaan.
- De gemeenten Stichtse Vecht, De Bilt, Bunnik, Houten, Wijk bij Duurstede en Utrechtse Heuvelrug werken met zonnekaarten. Op deze kaarten is de kansrijkheid of geschiktheid van gebieden voor het ontwikkelen van zonnevelden aangegeven in groen, oranje en rood. In deze gemeentes spreken we van zoekzones.
- De Lopikerwaardgemeenten hebben een gezamenlijke ambitie van 0,26 TWh zonder onderverdeling per gemeente. Op de kaarten van deze gemeenten, aangegeven met een *, is daarom geen grijs blokje of percentage getoond.

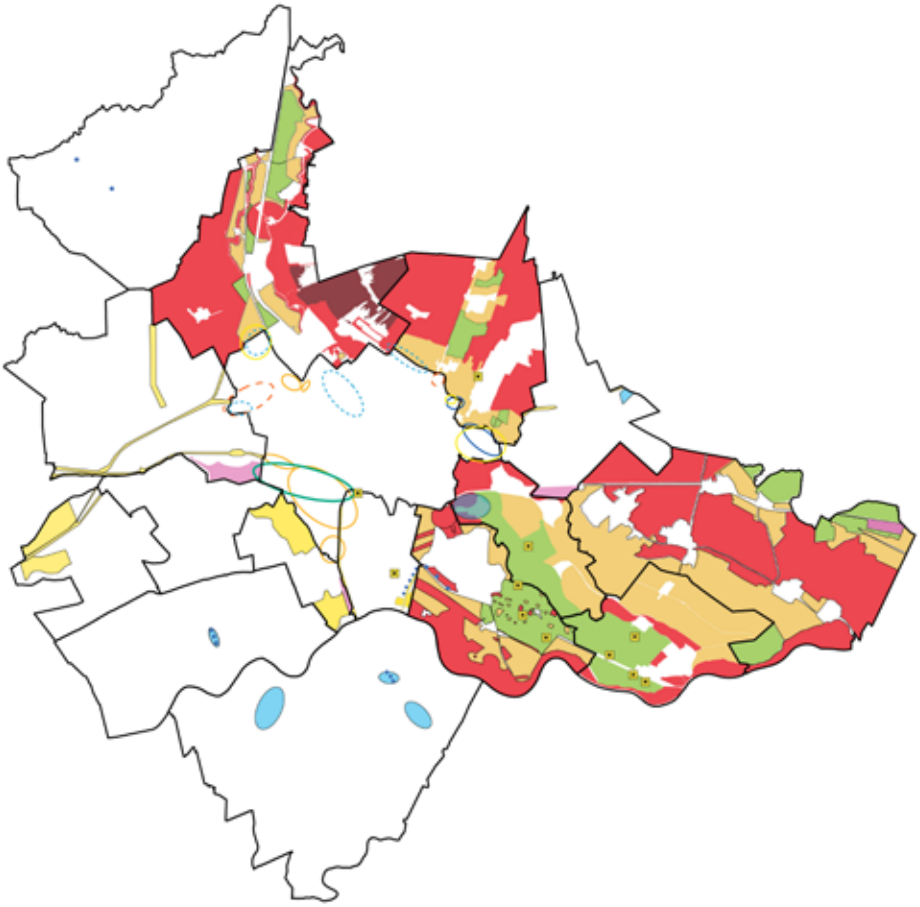

Voor legenda zie de gemeentekaartjes op blz. 95.

De Ronde Venen

Windturbine (gerealiseerd/ vergund)

Woerden

*

Zoekgebied zon 514 ha

Zoekgebied zon en wind 268 ha

Oudewater

*

120 ha
Het grijze vierkantje geeft een indicatie van de grootte van het benodigde gebied

18.2%
van zoekgebied zon

Zoekgebied zon 658.6 ha

Lopik

*

Zoekgebied wind

Windturbine (gerealiseerd/ vergund)

Stichtse Vecht

90 ha
Het grijze vierkantje geeft een indicatie van de grootte van het benodigde gebied

4.4%
van (beperkt) kansrijke gebieden

- Kansrijk gebied 808 ha
- Beperkt Kansrijk gebied 1218 ha
- Niet kansrijk 4524 ha
- Uitgesloten 1148 ha

De Bilt

32,6 ha
Het grijze vierkantje geeft een indicatie van de grootte van het benodigde gebied

1.7%
van (beperkt) kansrijke gebieden

- Kansrijk gebied 435 ha
- Beperkt Kansrijk gebied 1460 ha
- Niet kansrijk 3664ha
- Zonneveld (gerealiseerd/ vergund)

Zeist

39,3 ha
Het grijze vierkantje geeft een indicatie van de grootte van het benodigde gebied

24.9%
van zoekgebied zon en zoekgebied zon en wind

- Zoekgebied wind 33.7 ha
- Zoekgebied zon 36.5 ha
- Zoekgebied zon en wind 121.4 ha

Utrecht

Het grijze vierkantje geeft een indicatie van de grootte van het benodigde gebied

- Zoekgebied zon ontwerp-RES
- Zoekgebied zon RSU
- Nieuwe initiatieven zon
- Nieuwe initiatieven wind
- Zoekgebied wind ontwerp-RES
- Zoekgebied wind RSU

Bunnik

53 ha
Het grijze vierkantje geeft een indicatie van de grootte van het benodigde gebied

2.1%
van (beperkt) kansrijke gebieden

- Kansrijk gebied 1184 ha
- Beperkt Kansrijk gebied 1358 ha
- Zoekgebied wind 241 ha
- Niet kansrijk 689ha
- Zonneveld (gerealiseerd/ vergund)

Utrechtse Heuvelrug

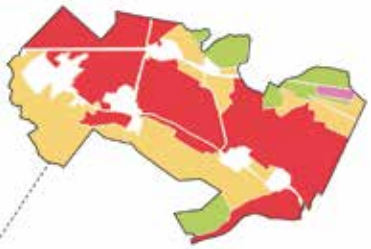

47,5 ha
Het grijze vierkantje geeft een indicatie van de grootte van het benodigde gebied

0.9%
van (beperkt) kansrijke gebieden en zoekgebied zon en wind

- Kansrijk gebied 1250 ha
- Beperkt kansrijk gebied 3620 ha
- Zoekgebied zon en wind 108 ha
- Niet kansrijk 6089 ha

Montfoort

*

IJsselstein

*

- Zoekgebied zon 752 ha
- Zoekgebied zon en wind 44 ha

Nieuwegein

14 ha
Het grijze vierkantje geeft een indicatie van de grootte van het benodigde gebied

9.8%
van zoekgebied zon

- Zoekgebied zon 142 ha
- Windturbine (gerealiseerd/ vergund)
- Zonneveld (gerealiseerd/ vergund)

Vijfheerenlanden

- Zoekgebied wind
- Windturbine (gerealiseerd/ vergund)

Houten

55 ha
Het grijze vierkantje geeft een indicatie van de grootte van het benodigde gebied

2%
van (beperkt) kansrijke gebieden

- Kansrijk gebied 1144 ha
- Beperkt Kansrijk gebied 1550 ha
- Niet kansrijk 1868 ha
- Windturbine (gerealiseerd/ vergund)
- Zonneveld (gerealiseerd/ vergund)

Wijk bij Duurstede

60 ha
Het grijze vierkantje geeft een indicatie van de grootte van het benodigde gebied

1.7%
van (beperkt) kansrijke gebieden

- Kansrijk gebied 1440 ha
- Beperkt kansrijk gebied 2019 ha
- Niet kansrijk 852 ha
- Zonneveld (gerealiseerd/ vergund)

Aanvullende opgave na 2030

De RES-opgave stopt niet in 2030, de ontwikkeling naar duurzame opwekking én gebruik van duurzame warmtebronnen zal doorgaan. De verwachte elektriciteitsbehoefte in 2050 is 10,8 TWh voor de 16 gemeenten in de regio Utrecht (uitgaande van maximaal isoleren en elektrificeren). Er ligt dus nog een forse aanvullende opgave na 2030. Het is van belang daarmee ruimtelijk nu al rekening te houden. In de Ontwerp RES is opgenomen dat voor de periode 2030-2040 onderzocht wordt hoe invulling gegeven kan worden aan nogmaals eenzelfde deel van de opgave.
De uiteindelijke omvang van de aanvullende opgave tot 2040 en 2050 is nog niet te bepalen. Dat heeft een aantal redenen:

- Er is landelijk een kwantitatief doel gesteld voor 2030, maar nog niet voor 2040 en 2050.
- Een deel van de gemeenten heeft vastgesteld eerder dan in 2050 klimaat- of energieneutraal te willen zijn. Dat kan leiden tot een grotere energieopgave.
- Het is nog niet duidelijk welke technieken we na 2030 kunnen toepassen. Voor de periode tot 2030 wordt gewerkt met bewezen technieken (zon-op-dak, zonnevelden en windturbines).

Voor de periode na 2030 moet nog veel uitkristalliseren:

- Hoe gaan we in de regio voorzien in de warmtevraag? Meer elektrificatie betekent meer elektriciteitsbehoefte.
- Hoe ontwikkelt (duurzame) mobiliteit zich? Er zal sowieso geëlektrificeerd worden, maar in hoeverre gaat waterstof (van buiten de regio) een rol vervullen?
- Mogelijke landelijke ontwikkelingen in de elektriciteitsproductie.
- Mogelijke technieken voor duurzame opwekking aanvullend op zon-op-dak, zonnevelden en windturbines.

Duurzame warmte

Ook voor onze warmtebehoefte gaan we gebruikmaken van duurzame bronnen. In de regio Utrecht zijn hiervoor de eerste stappen gezet. Alle gemeenten leggen in 2021 in hun Transitievisies Warmte (TVW) vast welke warmteoplossingen in welke wijk/buurt/gebied het meest voor de hand liggen, hoe zij dit willen gaan doen en in welk tempo. Regionaal werken we samen waar nodig en gewenst. In de warmteparagraaf van de RES, de Regionale Structuur Warmte (RSW), staan afspraken over hoe we de ontwikkeling en het gebruik van bovengemeentelijke warmtebronnen afstemmen.

We hebben ten behoeve van de TVW's en de RSW onderzoek gedaan naar de potentiële warmtebronnen en de warmtevraag in de regio. Op deze manier is veel informatie beschikbaar gekomen over warmtebronnen die zich in de regio bevinden. We maken een onderscheid tussen warmtebronnen die beter lokaal ingezet kunnen worden en warmtebronnen die een bovengemeentelijke potentie hebben. De bronnen met bovengemeentelijke potentie zijn de bronnen waarover regionale afstemming nodig is. De regio kent weinig bovengemeentelijke warmtebronnen. Alleen geothermie en nieuwe bio-warmtebronnen hebben mogelijk potentie als regionale bron. Ook is gekeken op welke warmtethema's regionale samenwerking wenselijk is. Daarbij gaat het om onderwerpen waarmee meerdere gemeenten bij de warmtetransitie te maken krijgen, zoals het isoleren van woningen of het opstellen van een businesscase voor een lokale warmtebron.

Ook bedrijven maken de omschakeling naar andere warmtebronnen. Waar warmte wordt gebruikt voor het productieproces, is het aardgasvrij maken van bedrijventerreinen een uitdaging gezien de beperkte beschikbaarheid van hoge-temperatuurwarmte in de regio. Bij het intensiveren of uitbreiden van bedrijventerreinen moet de (toekomstige) warmtevraag onderdeel zijn van de plannen.

Ruimte voor energie-infrastructuur

Elektriciteitsinfrastructuur

Duurzame opwekking moet worden aangesloten op het elektriciteitsnetwerk. Dit vergt een verzwaring van het bestaande netwerk en fysieke ruimte voor tracés en stations. Uitbreiding van de energie-infrastructuur vraagt om langjarige voorbereiding en brengt grote investeringen met zich mee. Dit is een belangrijk reden om nu al planmatig samen te werken en de verschillende opgaven te clusteren. Zo kunnen we gebruikmaken van hogere netvlakken, tot aan het hoogspanningsnet van TenneT aan toe.

De stroomproductie wordt afhankelijker van het weer. Dat vraagt om een flexibel energiesysteem om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Dat kan met bijvoorbeeld opslag, back-up-productie, omzetting van stroom in waterstof of warmte, en koppeling met het buitenland (import en export van duurzaam opgewekte elektriciteit). Dit alles vraagt ruimte.

Warmte-infrastructuur

Vanuit de Transitievisies Warmte zal duidelijk worden aan welke warmte-oplossingen in welke wijken/buurten/gebieden gewerkt gaat worden. De ruimtelijke impact hangt daarmee samen. Het gaat hoofdzakelijk om ruimte voor energie-infrastructuur. Denk daarbij aan de plaatsing van regelstations in wijken, warmteleidingen en opwekinstallaties (in wijken of daarbuiten). Dit vraagt aandacht in de ondergrond, die met name op verstedelijkingsknooppunten en in oude binnensteden toch al behoorlijk vol is.

Wanneer in de regio veel wordt gekozen voor all-electric-oplossingen als warmtepompen, dan neemt de elektriciteitsbehoefte sterk toe. Dit vraagt om netverzwaring en aanzienlijk meer grootschalige opwekking van duurzame elektriciteit.

Infrastructuur voor opslag

Welke vormen van opslag nodig en mogelijk zijn, is nog sterk in ontwikkeling. Het gaat daarbij om zowel korte- als lange-termijnopslag (seizoensopslag). Er zijn verschillende mogelijkheden van opslag: batterijen, opslag van energie in waterstof, opslag van zonnewarmte, thermische energieopslag.

Samenhang met de andere thema's

Energie gaat meer ruimte vragen en wordt zichtbaarder in de stad en in het landschap. De nationale doelstellingen voor de CO_2-reductie werken door in alle thema's.

Landschap en groen

Elektriciteitsopwekking vraagt ruimte. Windmolens en zonnevelden hebben ontegenzeggelijk impact op het landschap en de ruimtelijke kwaliteit. Het vraagt aandacht om de impact te beperken en ingrepen goede inpassing. Er liggen ook kansen om de energieopgave te koppelen aan de landschappelijke opgave . Mogelijk kan de energieopgave een aanleiding en/of een financiële drager zijn voor landschapsontwikkeling, natuurontwikkeling en landbouwtransitie.

In het Klimaatakkoord is speciaal aandacht voor de emissie van broeikasgassen uit veenweidegebieden. Dit biedt kansen tot ontwikkeling, bijvoorbeeld verhoging van het waterpeil in combinatie met het plaatsen van zonnevelden of windturbines.

In 2050 moeten de landbouw en het landgebruik klimaatneutraal zijn. Een ingewikkelde uitdaging, daar een deel van de uitstoot van broeikasgas niet te vermijden is: koeien produceren methaan en uit kunstmest komt lachgas vrij, beide broeikasgassen. Anderzijds legt de sector ook CO_2 vast: in de bomen, de bodem en het gras.

Mobiliteit

De CO_2-uitstoot van mobiliteit zal tot 2040 sterk worden gereduceerd. Vanaf 2030 zijn er bijvoorbeeld geen nieuwe benzine- en dieselauto's meer te koop. Dat leidt tot een aanvullende elektriciteitsvraag waarvoor verzwaring van het bestaande netwerk nodig is. In 2030 moeten er 1,8 miljoen laadpalen in Nederland staan. Door laadinfrastructuur en duurzame energie op elkaar af te stemmen, kan efficiënter gebruik worden gemaakt van het elektriciteitsnetwerk.

Ook moet er rekening worden gehouden met piekbelasting als iedereen tegelijk gaat opladen. Tijdelijke opslag en zelfs teruglevering (vehicle to grid) helpt om het elektriciteitsnet in balans te houden.

Wonen

Gezond leven in een stedelijke regio vraagt om een duurzame woningvoorraad, duurzame elektriciteitsopwekking en duurzame warmtebronnen die bijdragen aan een gezonde leefomgeving. Om de energiebehoefte te beperken is het logisch om principes te ontwikkelen die de impact van verstedelijking op de energievraag zo klein mogelijk maken. Verstedelijkingslocaties zullen hun bijdrage moeten leveren aan de opwekking van duurzame energie. Nieuwe wijken en bedrijventerreinen kunnen energieneutraal of -positief zijn. De grootste opgave is het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad. Gemeenten maken hiervoor zelf een Transitievisie Warmte en werken regionaal samen in de RES.

Werken

Ook bedrijven en industrie leveren een belangrijke bijdrage aan CO_2-reductie. Een koppeling van opgaven is daarbij kansrijk. Bijvoorbeeld de koppeling tussen verdichting van bedrijventerreinen en energieopwekking en tussen circulaire landbouw en energieopwekking.

Verder zijn marktpartijen nodig om de energietransitie vorm te geven. Bijvoorbeeld voor het isoleren van woningen en het aanleggen van warmtenetten en zonnepanelen. Dit biedt de komende decennia kansen voor bedrijven uit de regio. En tegelijkertijd vraagt het om meer geschoold personeel.

In 2050 is de industrie circulair en stoot ze vrijwel geen broeikasgas meer uit. De fabrieken draaien op duurzame elektriciteit uit zon en wind of energie uit aardwarmte, waterstof en biogas. De grondstoffen komen uit biomassa, reststromen en -gassen. De restwarmte gebruikt de industrie zelf, of ze levert die aan de tuinbouw of gebouwen en woningen. De industrie is dan naast gebruiker van energie, ook producent en buffer van energie.

2.4 TOEKOMST OP DE KAART - KEUZES VERTAALD NAAR EEN INTEGRALE PERSPECTIEFKAART 2040

Bestaande situatie Regio Utrecht 2020 100

Perspectiefkaart Regio Utrecht in 2040 102

Projectie zoekgebieden voor duurzame energie op Perspectiefkaart Regio Utrecht in 2040 104

Bestaande situatie Regio Utrecht 2020 (beeld: KuiperCompagne

ons).

Perspectiefkaart Regio Utrecht in 2040 (beeld: KuiperCompagn

ons).

Projectie van zoekgebieden duurzame energie op Perspectiefka

aart Regio Utrecht in 2040 (beeld: KuiperCompagnons).

3

UITWERKING -

EEN NIEUW PERSPECTIEF VOOR ALLE DEELGEBIEDEN

De keuzes die de regio maakt in dit IRP krijgen uiteindelijk een plek in alle deelgebieden van de regio. Per deelgebied wordt een perspectief geschetst en wordt nader ingegaan op hoe de keuzes uitpakken voor dat deelgebied. De perspectieven per deelgebied vormen nog geen uitgewerkte visie, ze geven een beeld van de projecten die in dat deelgebied een plek zullen krijgen.

3
4
N

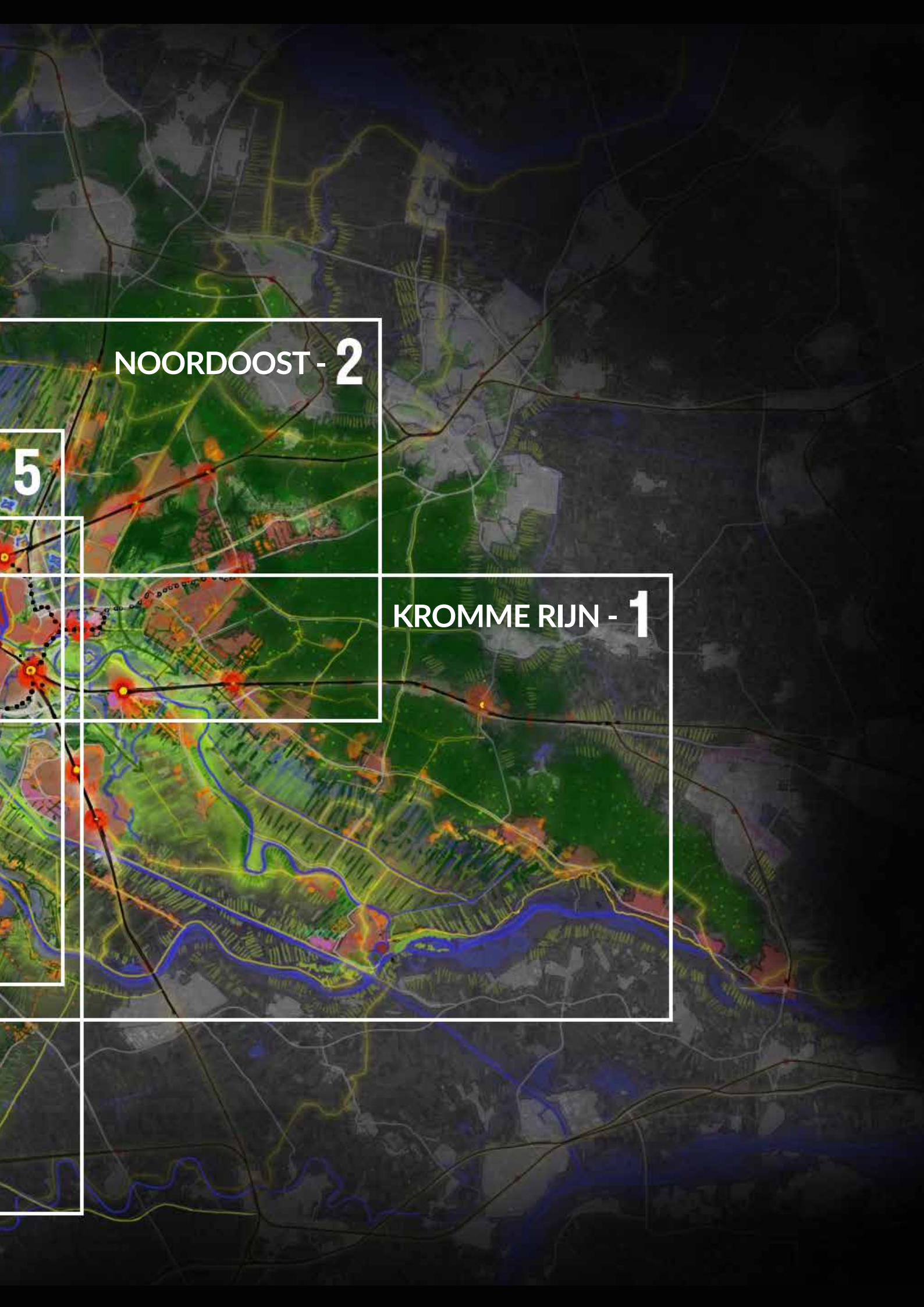
NOORDOOST - 2
5
KROMME RIJN - 1

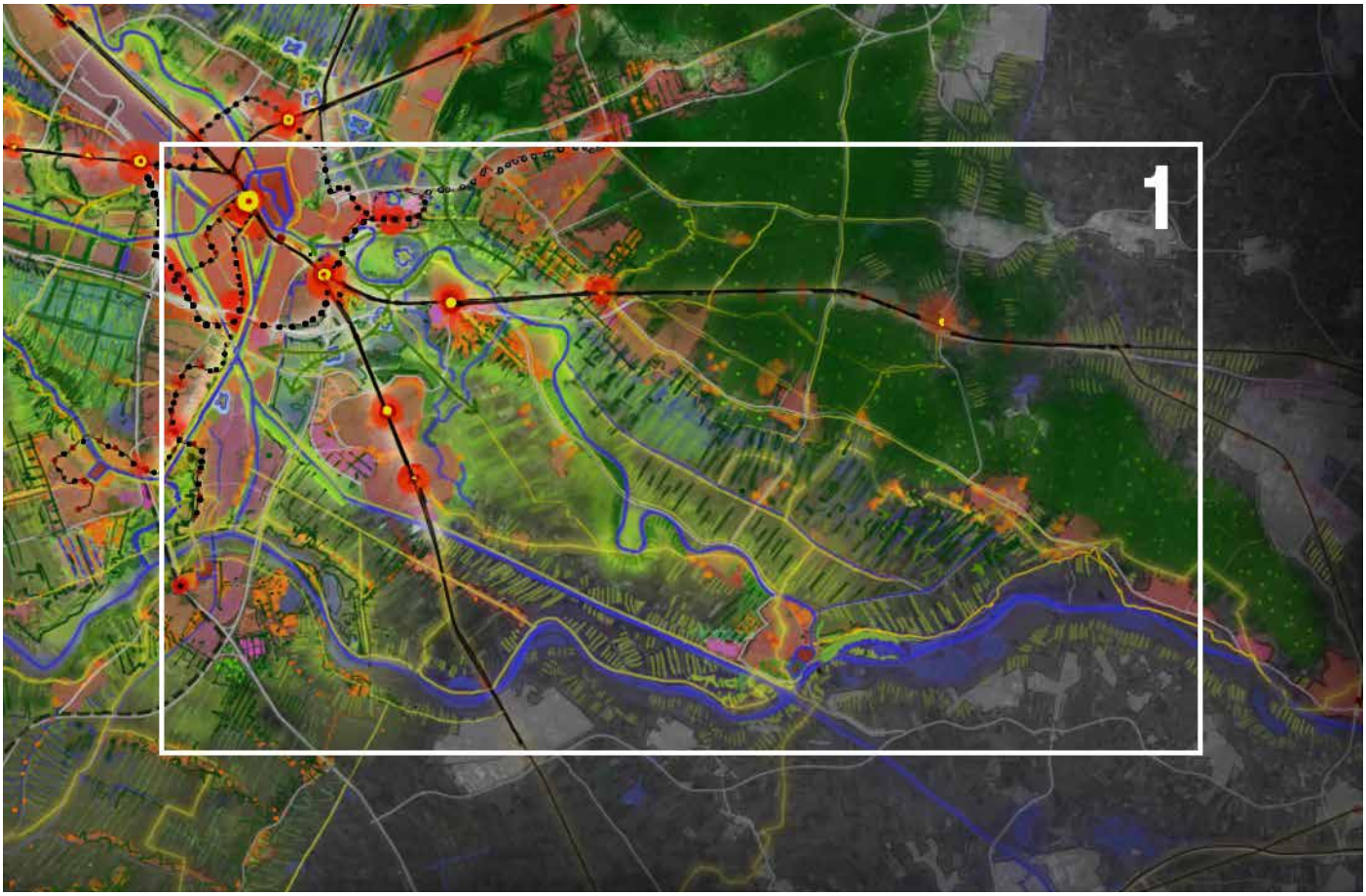
1

3.1 TOEKOMSTPERSPECTIEF KROMME RIJN VALLEI

Het perspectief voor de Kromme Rijn Vallei geeft een beeld van hoe de keuzes in het IRP doorwerken in dit deelgebied. Het is nog geen uitgewerkte visie, maar geeft een beeld van de projecten die hierin een plek krijgen. De uitwerking van dit perspectief gebeurt in de vervolgfase.

Van Wijk bij Duurstede tot de stadswallen van Utrecht slingert de Kromme Rijn zich tussen de Heuvelrug en de Lek, op de grens van het kleinschalige Langbroekerweteringlandschap en het open rivierlandschap. Ze is de verbindende factor in het zuidoosten van de regio: van de weidse uiterwaarden van de Lek tot aan de Oude Gracht. Gezien de historische betekenis van de Kromme Rijn is haar huidige verschijningsvorm bescheiden, soms is ze niet meer dan een onopvallende, maar nog steeds slingerende watergang langs de provinciale weg.

Wanneer de Kromme Rijn Utrecht nadert, is de invloed van de snelwegen, het spoor en de stedelijke ontwikkeling van Bunnik, Odijk, Lunetten, USP en Houten dermate overheersend, dat nauwelijks meer te ervaren is hoe de rivier de stad binnenkomt en de grachten met haar water voedt. Ook de samenhang met het fortenlandschap van de Nieuwe Hollandse Waterlinie staat onder druk. Ook haaks op de Kromme Rijn is er behoefte aan meer samenhang tussen Heuvelrug en Lek.

Het deelgebied Kromme Rijn staat richting 2040 voor een aantal integrale ruimtelijke opgaven. Het robuuster maken van het landschap, dat overloopt in de groene scheg van de Kromme Rijn, raakt op een aantal plekken nieuwe verstedelijkingslocaties. Zo kan de stadsrand van Utrecht kwalitatief worden verbeterd door ook het landschap en de groene scheggen te ontwikkelen. Versnipperde groene landschappen moeten met elkaar worden verbonden om voor het groeiend aantal inwoners ruimte te maken voor recreatie en natuur. De ontwikkelingen rond de knooppunten en aan de randen van Bunnik en Houten geven extra aanleiding om de landschapsopgave te investeren. Voorwaarde voor deze woon- en werklocaties is dat de mobiliteit wordt verbeterd. Hiervoor zijn ingrepen nodig aan het spoor en aan de stations Lunetten-Koningsweg en Bunnik.

In Houten wordt na het recentelijk verwerpen van de *Ruimtelijke Koers Houten 2040* verder onderzocht hoe de groeiopgave het beste kan worden ingevuld. Daarbij zijn zowel de transformatie van Houten-Noordwest als de uitbreiding in Houten-Oost onderwerp van nader onderzoek. In beide gevallen is een goede inbedding in de landschappelijke omgeving van groot belang. De samenhang tussen de verstedelijking en de landschappen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Kom van de Kromme Rijn tussen Houten en Bunnik is daar onderdeel van. Ook is een goede toegankelijkheid van het ov belangrijk voor de groei van Houten.

Verderop langs de Kromme Rijn en langs de flanken van de Heuvelrug is het zaak om de dorpen en steden voldoende ruimte te geven om vitaal te blijven en daarbij tegelijkertijd de kwaliteit van de kernen en de landschappen te versterken.

Landschap, water en groen

- Meer ruimte voor natuur en recreatie aan weerszijden van de Kromme Rijn, moederrivier van Utrecht en een van de groenblauwe verbindingen. Zo verbeteren de beleefbaarheid en de recreatieve en ecologische waarde van de Kromme Rijn. Ook leesbaar maken dat de rivier de basis van de Limes is.
- Versterken van natuurgebieden in de uiterwaarden van de Nederrijn en Lek in combinatie met extensieve recreatie. Daar waar intensieve dagrecreatieterreinen aanwezig zijn zoals de Gravenbol in de uiterwaard Lunenburgerwaard deze behouden of verplaatsen naar minder kwetsbare gebieden.
- Ontwikkeling van groene scheggen op het punt waar stad en landschap elkaar raken: Kromme Rijn, Nieuwe Hollandse Waterlinie, Fortenzone. Ze vormen een zeer waardevol landschap dat scherp contrasteert met de hoogstedelijke ontwikkelingen van Utrecht: de Kromme Rijn als amfitheater.
- Verbinden en koppelen recreatieve landschappen Maarschalkerweerd – Amelisweerd – Galgenwaard – Nieuw Wulven – Laagraven (onderdeel van de scheggen).
- Robuuster maken Utrechtse Heuvelrug (voor natuur, recreatie en water) en vergroten Nationaal Park. Versterken van de kwaliteit van de Stichtse Lustwarande. Koppeling van de Noordflank van de Heuvelrug aan de Gelderse Vallei (Food Valley). Utrechtse Heuvelrug als spons voor de regio.
- Ontwikkelen van groen raamwerk Heuvelrug– Lek en agrarisch groenblauw netwerk bij het Eiland van Schalkwijk – Kromme Rijn. De Langbroekerwetering is een van de centrale schakels in dit raamwerk.
- Ontwikkelen van de Houtense Rijn ten bate van nieuw water en landschapsontwikkeling (nader onderzoek waterschap nodig).
- Koppelen verstedelijkingsopgave stationsgebied Bunnik-Zuid aan landschapsontwikkeling.
- Koppelen verstedelijking Metropoolpoort Oost (Lunetten - USP) aan landschapsontwikkeling.
- Ontwikkelen landschapspoorten op alle drie de NS-stations.
- Integreren van water, klimaatadaptatie en biodiversiteit in alle opgaven.

Prioritering

De eerste prioriteit ligt bij het creëren van een robuuste groenblauwe verbinding langs de gehele Kromme Rijn (inclusief nieuwe takken als de Houtense Rijn) in het algemeen en rond de aanlanding bij Utrecht in bijzonder. Zo wordt de groene contramal voor de verstedelijking gelegd en de basis voor de groene scheg. Tweede prioriteit, die tevens voorwaarde is voor vele ontwikkelingen, is het tegengaan van de verdroging van de Heuvelrug.

Kromme Rijn (beeld: Oud Utrecht).

Mobiliteit

Fietsverbindingen

- Veenendaal – Doorn – Driebergen-Zeist – Utrecht (bestaand snelfietsrouteproject) waarbij met name de kern van Doorn een knelpunt is.
- De route Wijk bij Duurstede – Houten langs het Amsterdam-Rijnkanaal toevoegen aan programma snelfietsroutes.
- Driebergen-Zeist – Utrecht USP is weliswaar onderdeel van de geplande snelfietsroute Veenendaal – Utrecht, maar de nadruk van dat project ligt op het verbeteren van de bestaande routes via Odijk en Bunnik en niet op het aanpakken van deze ontbrekende schakel.
- Wijk bij Duurstede – Doorn – Amersfoort toevoegen aan programma snelfietsroutes.
- Vijfheerenlanden – Houten – USP, inclusief fietsbrug over Amsterdam-Rijnkanaal en de Lek.

Ov-verbindingen

- Aanleggen Waterlinielijn, de snelle ov-verbinding Westraven – Lunetten-Koningsweg – USP en eventueel door naar Zeist-West en Zeist-Noord.
- Aanleg station Lunetten-Koningsweg.
- Intensiveren Spaken: bediening Houten – Woerden 8x per uur; bediening Bunnik en Driebergen-Zeist verbeteren naar 6-8x per uur (hiervoor is extra spoorcapaciteit nodig).

Wegen

- Onderzoek naar de omlegging van de N229 en de aansluiting op de Limesbaan in relatie tot de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Regiopoort Bunnik.
- De toenemende reizigersstromen op de doorgaande provinciale wegen naar en op de Heuvelrug (N224, N225, N226, N227) beïnvloeden de leefbaarheid negatief. Daarom is het verminderen van de barrièrewerking voor groen, recreatie en langzaam verkeer een opgave, die aansluit bij de corridoraanpak van de provincie.
- Reservering voor de bypass A12 Bunnik – Houten – Laagraven via Limesbaan, rondweg Houten Noord en de Staart naar Laagraven.

Stedelijke ontwikkeling

Poorten

- Ontwikkeling Metropoolpoort Oost (Lunetten – USP) met een hoogstedelijk gemengd woon-werkmilieu.
- Ontwikkeling Regiopoorten Houten, Bunnik en Driebergen-Zeist.

Opgave vitaliteit

- Gemeente Wijk bij Duurstede.
- Dorpen Utrechtse Heuvelrug.
- Dorpen in de Gemeente Houten.

Werken

- Aan de oostzijde van Utrecht zoeken we naar ruimte voor een bedrijventerrein met een regionale functie als onderdeel van een meervoudige opgave nabij de Regiopoorten (meervoudig ruimtegebruik).
- Transformatie en menging stationsgebied Bunnik.
- Verdichten bedrijventerreinen Bunnik.
- Transformatie en menging station Driebergen-Zeist.
- Behoud bedrijventerrein Maarsbergen.
- Behoud bedrijventerreinen Houten.
- Uitbreiding bedrijventerrein Wijk bij Duurstede.

Energie

In de zoekgebieden van de Kromme Rijn Vallei wordt gekeken naar de best passende locaties voor energieopwekking. Bij de uitwerking van de zoeklocaties wordt gezocht naar meekoppelkansen met de thema's landschap, mobiliteit en economie en wonen, bijvoorbeeld:

- Als onderdeel van een groenblauw raamwerk: combineren met natuurontwikkeling, waterberging en peilverhoging.
- Als onderdeel van een nieuwe agrarische bedrijfsvoering: aanjagen van de landbouwtransitie.
- Als aanjagers van het invullen van ontbrekende schakels in het ecologische en recreatieve netwerk.

Kromme Rijn als groenblauwe verbinding; (snel)fietsroutes; ontwikkelingen in Wijk bij Duurstede; ontwikkelingen in vitale kernen Heuvelrug; landschapsontwikkeling langs de Langbroekerwetering; recreatieve en ecologische verbindingen tussen Heuvelrug en Lek (beeld KuiperCompagnons).

Perspectief 2040.

Bestaand.

Zoekgebieden voor duurzame energie.

Ontwikkeling rond het USP en de knooppunten Lunetten-Koningsweg, Houten, Driebergen-Zeist en Bunnik; gebruik bestaande weginfrastructuur; parallelweg als optie gestippeld weergegeven; impuls landschappelijke structuren (Kromme Rijn, Houtense Rijn, Nieuwe Hollandse Waterlinie); vernatting schootsvelden Nieuwe Hollandse Waterlinie (klimaatadaptatie); groene scheg aansluitend op noord en zuid; ontwikkelingen in de Stichtse Lustwarande (beeld KuiperCompagnons).

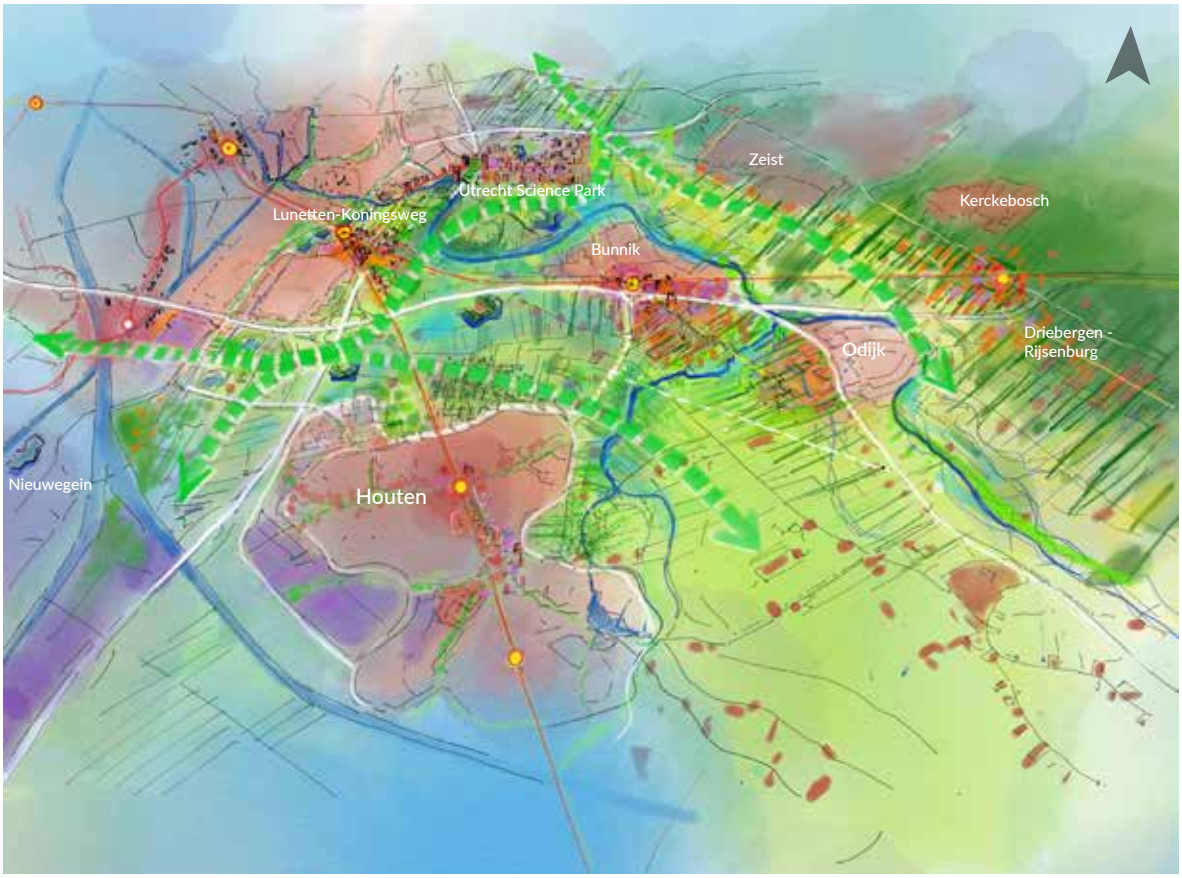

Perspectief 2040.

Bestaand.

Zoekgebieden voor duurzame energie.

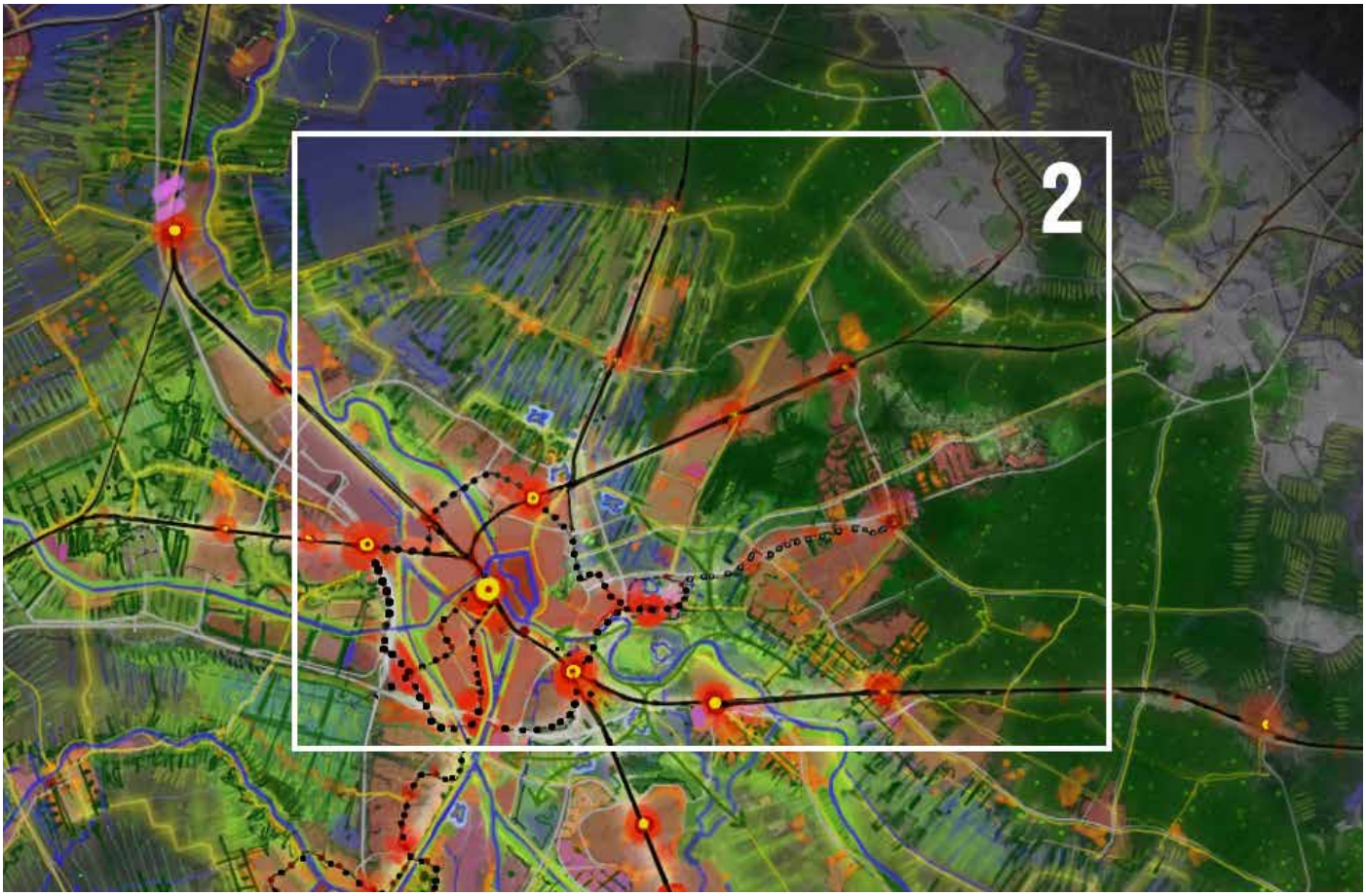
2

3.2 TOEKOMSTPERSPECTIEF NOORDOOSTFLANK

Het perspectief voor de Noordoostflank geeft een beeld van hoe de keuzes in het IRP doorwerken in dit deelgebied. Het is nog geen uitgewerkte visie, maar geeft een beeld van de projecten die hierin een plek krijgen. De uitwerking van dit perspectief gebeurt in de vervolgfase.

De Noordoostflank is het gebied gelegen tussen de Loosdrechtse Plassen en de Heuvelrug. Hier komen de landschappen van de Waterlinie, de Heuvelrug en stadsrand samen, doorsneden door een netwerk van snelwegen en spoorlijnen richting Zeist, Arnhem, Amersfoort en Hilversum. Het is een gebied dat veel Utrechters kennen door hun wandelingen in Amelisweerd.

Hier bevindt zich ook het Utrecht Science Park, strategisch één van de belangrijkste gebieden van de regio. Het is de kunst om dit deelgebied te voorzien van natuurlijke en recreatieve verbindingen.

In het noorden is het landschap meer ontspannen en gaat de Heuvelrug over in het veenweidengebied richting de Loosdrechtse Plassen. Het Noorderpark vormt hier de overgang met de stad. De waterlinie is een verscholen maar verbindende lijn tussen alle landschappen aan deze zijde van de stad.

De opgave in dit deelgebied is het vinden van de balans en de relatie tussen verdere verstedelijking en het verbeteren van landschap en groen. De Utrechtse Heuvelrug loopt over in de landschappen rond het USP en het Noorderpark. Versnippering ligt op de loer, dus het is de opgave om de investeringen in mobiliteit en verstedelijking juist aan te grijpen om de landschappen beter met elkaar te verbinden.

De verdichting in Overvecht moet op een goede manier aansluiting maken met het landschap en het groen van het Noorderpark. Hiervoor is het nodig dat infrastructurele barrières overbrugd worden. Rond Rijnsweerd en het USP ontstaan door functiemenging en het intensiveren en verbeteren van ov-verbindingen nieuwe kansen voor wonen en werken. Het doortrekken van de Waterlinielijn is aanleiding om ook in Zeist-Noord te zoeken naar ruimte voor transformatie en verstedelijking. De landschappelijke inpassing van nieuwe ov- en fietsverbindingen moet worden aangegrepen om het versnipperde landschap onderling beter te verbinden. De randen van de kernen, met name in Maartensdijk, bieden ruimte voor de eigen woningbehoefte, in combinatie met landschapsontwikkeling en een onderzoek naar een mogelijke multimodale ov-hub aan de A27.

Landschap, water en groen

- Het landschap kenmerkt zich door de overgang van zand en bos op de Heuvelrug naar veen en water in het Noorderpark.
- In het landschap komen vele onderdelen samen. De Heuvelrug en de stad raken elkaar hier bijna. Aan de voet van de Heuvelrug loopt de Stichtse Lustwarande als parelketting tot aan de stad. De Nieuwe Hollandse Waterlinie slingert tussen de steden door met een reeks forten en dijken.
- Robuuster maken van de Utrechtse Heuvelrug en vergroten Nationaal Park. Versterken van de kwaliteit van de Stichtse Lustwarande.
- Groene verbinding (ecologisch en recreatief) over de A28 (landgoed Oostbroek) en de A27 (Noorderpark).
- Verbeteren verbinding Overvecht – Noorderpark over of onder de Noordelijke Randweg Utrecht.
- Groene verbinding van het Noorderpark met de plassen en de groene scheg bij Breukelen.
- Waterliniescheg als gebiedsgerichte landschapsopgave. Koppelkansen met landschap, ov en verstedelijking Zeist-Noord.
- Landschapspoort Hollandsche Rading.
- Integreren van water, klimaatadaptatie en biodiversiteit in alle opgaven.

Prioritering

De eerste prioriteit ligt bij het realiseren van de wateropgave rond de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Heuvelrug. Daarmee wordt de basis gelegd voor de regionale opgave waterliniescheg, zowel wat betreft ecologie als cultuurhistorie en recreatie.

Fort Blauwkapel Utrecht (beeld: Aerophoto).

Mobiliteit

Fietsverbindingen

- USP – Zeist via een rechtstreekse route tot het centrum van Zeist. Er loopt een studie vanuit de provincie naar tracering, inpassing en financiering.
- Onderzoek Upgrade fietsroute station Bilthoven – (Berg en Bosch) – Soest over Soestdijkseweg Noord.
- Amersfoort – Bilthoven – Utrecht (onderdeel van programma snelfietsroutes).

Ov-verbindingen

Voor de OV-netwerkontwikkeling in dit deelgebied geldt dat provincie en belanghebbende gemeenten nog geen duidelijke richting hebben gekozen voor de toekomstige ontwikkeling van het gehele OV-netwerk en specifiek de mogelijkheden, modaliteit en routering van een HOV-corridor. Voor een dergelijke ingreep geldt dat een zorgvuldige afweging van factoren als inpasbaarheid, betaalbaarheid en reistijdwinst leiden tot een toekomstige afweging waarbij het belangrijkste doel is dat de extra investering in HOV ondersteunend moet zijn aan de groei van wonen en werk in het deelgebied.

Samen met de provincie zullen wij in vervolgonderzoek voor diverse mogelijke ingrepen in het ov-systeem de brede netwerkeffecten aan de oostkant van de stad Utrecht in beeld brengen, waarbij ook onderstaande specifieke opgaven in beeld worden gebracht:

- Ov-as Bilthoven – USP versnellen, eventueel met deels vrijliggende infrastructuur op de Soestdijkseweg. Hierbij hoort ook het toekomstbestendig maken busstation Bilthoven.
- Zeist – De Bilt – Utrecht Centrum blijft een goede busverbinding over de Utrechtseweg.

De in de IRP kaarten opgenomen lijn is nadrukkelijk indicatief bedoeld.

Multimodaliteit

- Werkgeversafspraken met instituten en werkgevers USP Bilthoven. Onderzoeken multimodale hub Maartensdijk (A27) in combinatie met een nieuw station.
- Multimodale hub A28 bij afslag den Dolder (halte Waterlinielijn).

Stedelijke ontwikkeling

Poorten

- Ontwikkeling Metropoolpoort Oost (Lunetten - USP) met een hoogstedelijk gemengd woon-werkmilieu.
- Verdichting Overvecht.
- Ontwikkeling Regiopoort Zeist-Noord en potentiële verdichting rond Station Bilthoven.

Opgave vitaliteit

- Maartensdijk

Werken

- Verdichting USP en Rijnsweerd.
- Doorontwikkeling USP Bilthoven.
- Transformatie en menging spoorzone Bilthoven (Knooppuntontwikkeling stationsgebied en bedrijventerrein Rembrandtlaan).
- Transformatie en menging Zeist-Noord.

Energie

In de zoekgebieden van de Noordoostflank wordt gekeken naar de best passende locaties voor energieopwekking. Bij de uitwerking van de zoeklocaties wordt gezocht naar meekoppelkansen met de thema's landschap, mobiliteit en economie en wonen, bijvoorbeeld:

- Als onderdeel van een groenblauw raamwerk: combineren met natuurontwikkeling, waterberging en peilverhoging.
- Als onderdeel van een nieuwe agrarische bedrijfsvoering: aanjagen van de landbouwtransitie.
- Als aanjagers van het invullen van ontbrekende schakels in het ecologische en recreatieve netwerk.

Groene waterliniescheg verbindt de kernen aan de oostzijde (onder andere De Bilt, Maartensdijk, Zeist en Bunnik) met Utrecht; ov-lijnen en snelfietsroutes verbinden stad en de kernen; functiemenging en intensivering op het USP; intensivering stadsdeel Overvecht en verbinding met het Noorderpark; verdere ontwikkeling recreatie- en natuurfunctie plus meer ruimte voor waterberging (beeld KuiperCompagnons).

Perspectief 2040.

Bestaand.

Zoekgebieden voor duurzame energie.

De ontwikkelingsas rond de nieuwe ov-lijn; groene scheg wordt gekleurd door de waterlinie en zorgt voor landschappelijke en ecologische corridors (beeld KuiperCompagnons).

Perspectief 2040.

Bestaand.

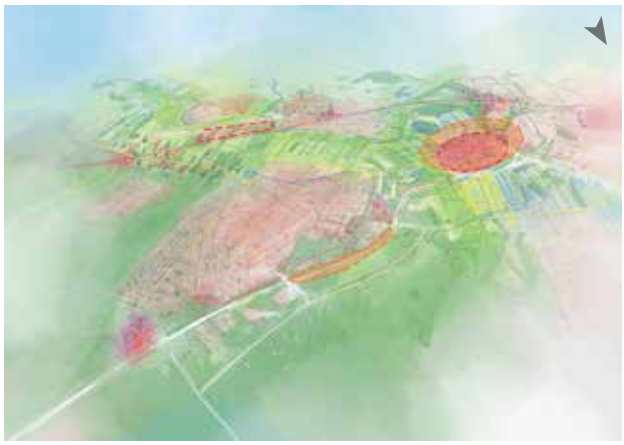

Zoekgebieden voor duurzame energie.

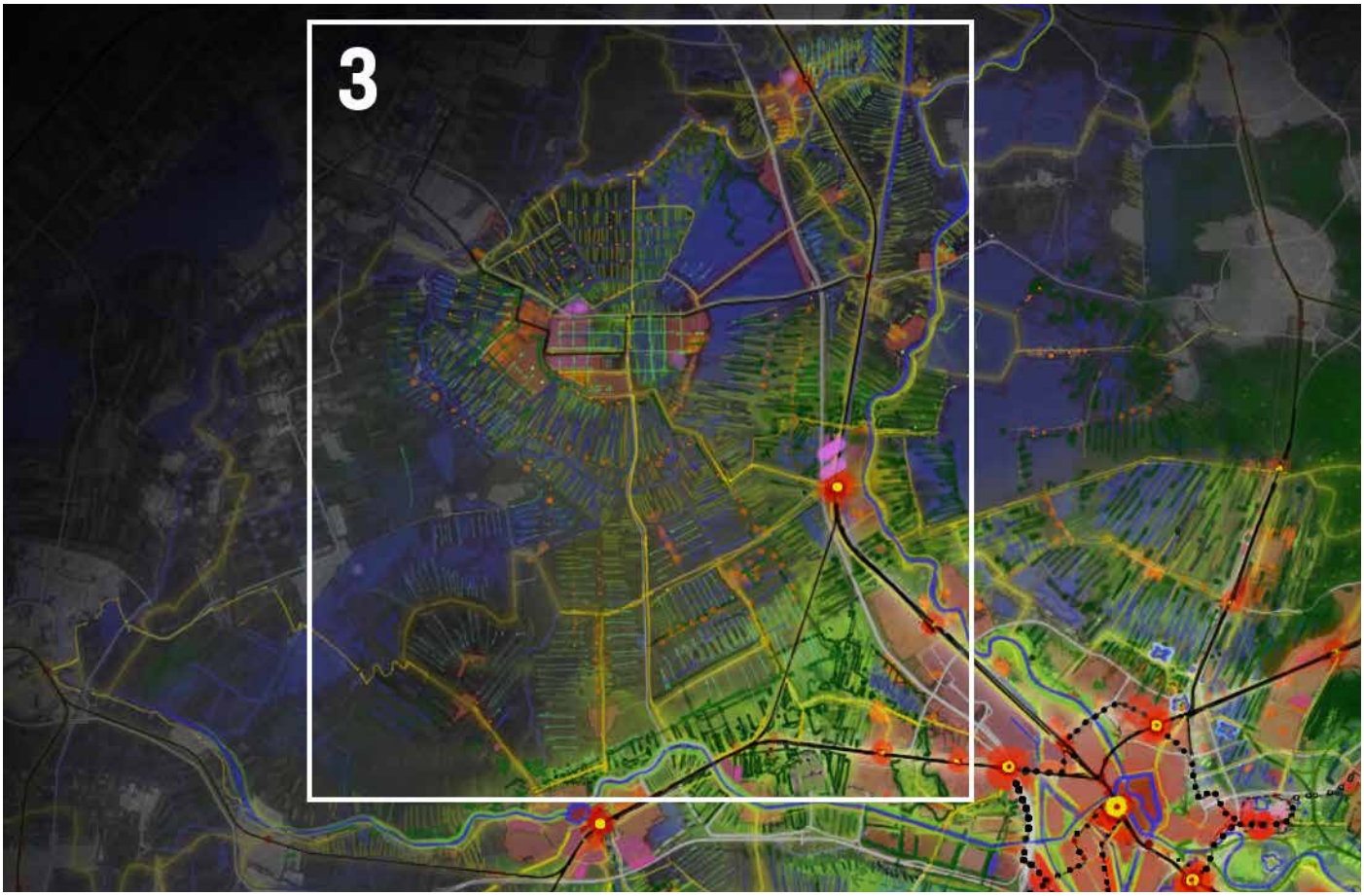
3

3.3 TOEKOMSTPERSPECTIEF VECHT EN VENEN

Het perspectief voor Vecht en Venen geeft een beeld van hoe de keuzes in het IRP doorwerken in dit deelgebied. Het is nog geen uitgewerkte visie, maar geeft een beeld van de projecten die hierin een plek krijgen. De uitwerking van dit perspectief gebeurt in de vervolgfase.

In het noordwesten opent het landschap zich met het plassen- en veenweidelandschap met de kenmerkende verkavelingen van De Ronde Venen en Kamerik en met veenrivieren als de Vecht, het Gein en de Kromme Mijdrecht. Vanuit Utrecht lopen de gestrekte lijnen van spoor, kanaal en snelweg door dit open landschap, en slingeren Amstel, Angstel en Vecht zich naar het noorden, richting Amsterdam. Halverwege kruist de verbindingsweg van Amstelveen naar Hilversum deze bundel.

De corridor tussen Utrecht en Amsterdam is een essentieel deel van de urbane structuur van West-Nederland en de Randstad. De stedelijke ontwikkeling van deze corridor is een delicate kwestie, met historisch gevoelige gebieden als het Vechtlint, natuurgebieden als de plassen en een gevoelige opgave betreffende veenoxidatie, bodemdaling en de agrarische toekomst van het gebied. Tegelijkertijd heeft het gebied een hoge potentiële verstedelijkingsdruk in het spanningsveld tussen Utrecht en Amsterdam.

De landschappelijke opgave en de benodigde dynamiek moeten ook in dit deelgebied in samenhang met elkaar worden opgepakt. De open landschappen lopen door in de groene scheggen die diep in het stedelijk kerngebied doordringen, tot het knooppunt Leidsche Rijn. Ontwikkeling van de Regiopoort Breukelen voor wonen en werken wordt gecombineerd met ecologische en recreatieve verbindingen en verbetering van de treinbediening. Het station wordt gevoed door goede fietsroutes uit de omgeving en snelle buslijnen uit onder andere De Ronde Venen.

Rond Mijdrecht raakt de ontwikkeling van de dorpen aan de opgave voor groen, water en landschap. Hier wordt gezocht naar manieren om uitbreiding te combineren met de ontwikkeling van de Blauwe Krans en met een bijdrage aan de klimaatrobuuste regio. Een systeem van gestrekte en ondersteunende buslijnen zorgt hier voor goede verbindingen met Breukelen, Amsterdam, Uithoorn en Schiphol. De bedrijventerreinen van Mijdrecht en Lage Weide zijn de grootste van de regio. Hier wordt volop ingezet op efficiënter gebruik van de aanwezige ruimte, gecombineerd met een beperkte uitbreidingsruimte. Rond de stations Leidsche Rijn en Zuilen ontwikkelen de werkmilieus zich tot hoogstedelijke en creatieve werkmilieus.

Landschap, water en groen

- Natte en open landschappen waar de Amsterdamse Amstelscheg, de Stelling van Amsterdam, het Groene Hart en het veenplassengebied en de groene polderscheg in elkaar overlopen.
- Verschillende kronkelende riviertjes en kanalen vormen aantrekkelijke recreatieve dragers: Vecht, Angstel, Gein, Kromme Mijdrecht, Grecht, en Oude Rijn. Meer ruimte voor ontwikkeling van deze groenblauwe verbindingen van de regio, zowel recreatief als ecologisch.
- Opgave voor ecologische en recreatieve verbindingen over A2, spoor en Amsterdam-Rijnkanaal:
  - Natte as Reeuwijk – Nieuwkoop – Vinkeveen – Loosdrecht – Ankeveen.
  - Ecologische verbinding Loosdrecht – Vinkeveen.
  - Recreatieve verbinding Noorderpark – Maarsseveense Plassen – Loosdrechtse Plassen – Haarzuilens via Breukelen.
- Groene polderscheg die Noorderpark, Haarzuilens en Lange Linschoten verbindt. De scheg bereikt via het Maximapark het stedelijk gebied en zorgt rond Harmelen voor scheiding tussen Utrecht, Harmelen en Woerden.
- Landschap met een grote wateropgave van veenpolders tot droogmakerijen.
- Landschapsopgaven:
  - Blauwe Krans Stelling van Amsterdam.
  - Polderscheg Lange Linschoten – Woerden – Breukelen.
  - Agrarisch groenblauw netwerk.
- Koppelkansen:
  - Landschap, ov en verstedelijking bij Breukelen en Woerden (beide zowel Regiopoort als landschapspoort).
  - Wateropgave, agrarische opgave en uitbreiding Mijdrecht.
- Integreren van water, klimaatadaptatie en biodiversiteit in alle opgaven.

Prioritering

De landschappelijke diversiteit in dit deelgebied is groot en dat maakt prioritering lastiger. De ecologische verbindingen haaks op de infrabundels tussen Amsterdam en Utrecht krijgen een hoge prioriteit. Maar het versterken van de rivierlinten van de Vecht, Angstel en tal van andere rivieren als historische, recreatieve en ecologische verbindingen hangt daarmee nauw samen en vormt de basis voor de scheggen in Utrecht (en Amsterdam). Ook de landbouwtransitie in relatie tot bodemdaling en andere klimaatproblematiek krijgt prioriteit.

Vinkeveense Plassen (beeld: P. Bakker)

Mobiliteit

Fietsverbindingen

- Uithoorn (Regiopoort Metropoolregio Amsterdam, eindhalte Amstelveenlijn) – Mijdrecht – Vinkeveen – station Breukelen– Breukelen opnemen in programmering als nieuwe snelfietsroute, inclusief nieuwe fietsbrug over Amsterdam-Rijnkanaal.
- Onderzoek nieuwe langzaam-verkeersbrug bij Breukelen-Centrum of bij Breukelen-Noord (zie voorgaande punt).
- De bestaande snelfietsroute Utrecht – Breukelen – Amsterdam vergt een grote en nog niet geprogrammeerde ingreep bij de Demkabrug in Utrecht.
- Leidsche Rijn – Lage Weide – Zuilen – Overvecht is een nieuwe stedelijke fietsroute, die een nieuwe fietsbrug over Amsterdam-Rijnkanaal vergt.
- Woerden – Wilnis – Mijdrecht – Amsterdam-Zuidoost toevoegen aan het snelfietsprogramma, in combinatie met een recreatieve route.

Ov-verbindingen

- Strekken van buslijnen De Ronde Venen: Uithoorn – Mijdrecht – Vinkeveen – Breukelen – Amsterdam Bijlmer in combinatie met fijnmazig toeleidend ov op de te ontwikkelen ov-knopen.
- Verbeteren bediening stations Breukelen en Maarssen, hiervoor is extra spoorcapaciteit op de spoorcorridor naar Arnhem nodig.
- Verbeteren bediening station Woerden (8x per uur).

Wegen

- Uitvoeren geplande aanpak N201.
- Onderzoek naar nut en noodzaak van de tweede afrit Breukelen aan de noordkant van het bedrijventerrein (in combinatie met verstedelijking en multimodale hub).
- Onderzoek oostelijke randweg Woerden (omlegging N212).

Multimodaliteit

- Uitbreiden multimodale hub Breukelen

Stedelijke ontwikkeling

Poorten

- Ontwikkeling Metropoolpoort West (Leidsche Rijn) met een hoogstedelijk gemengd woon-werkmilieu.
- Ontwikkeling Regiopoorten Breukelen en Woerden.

Opgave vitaliteit

- In De Ronde Venen is verstedelijking aanleiding om te onderzoeken hoe een bijdrage kan worden geleverd aan een klimaatrobuuste regio door innovatieve manieren van natuurinclusief bouwen en nieuwe ruimte voor waterberging in combinatie met natte natuurontwikkeling.
- Dorpen Stichtse Vecht en Woerden.

Werken

- Verdichting, intensivering Werkspoor en Lage Weide Vierde Kwadrant (stedelijk informeel).
- Intensivering Lage Weide (zwaar industrieel).
- Transformatie, menging, verdichting en uitbreiding bedrijventerrein bij station Breukelen.
- Transformatie Middelland-Noord naar gemengd stedelijk woongebied.
- Mogelijkheden van geplande uitbreiding bedrijventerreinen Woerden, te weten de schuifruimtelocaties Burgemeester van Zwietenweg en De Putkop.
- Verdichting en uitbreiding bedrijventerrein Mijdrecht, deels met een grootschalig (regionaal) functioneel profiel.
- Aan de (noord)westzijde van Utrecht zoeken we naar ruimte voor een of meerdere bedrijventerrein(en) met een regionale functie als onderdeel van een meervoudige opgave rond Regiopoorten (meervoudig ruimtegebruik).

Energie

In de zoekgebieden van Vecht en Venen wordt gekeken naar de best passende locaties voor energieopwekking. Bij de uitwerking van de zoeklocaties wordt gezocht naar meekoppelkansen met de thema's landschap, mobiliteit en economie en wonen, bijvoorbeeld:

- Als onderdeel van een groenblauw raamwerk: combineren met natuurontwikkeling, waterberging en peilverhoging.
- Als onderdeel van een nieuwe agrarische bedrijfsvoering: aanjagen van de landbouwtransitie.
- Als aanjagers van het invullen van ontbrekende schakels in het ecologische en recreatieve netwerk.

Ontwikkelingen in De Ronde Venen gaan hand in hand met ontwikkelingen in het landschap gericht op klimaatadaptatie en landschapsontwikkelingen; nieuwe ov-lijnen en fietsroutes verankeren de ontwikkelingen in de metropool (beeld KuiperCompagnons).

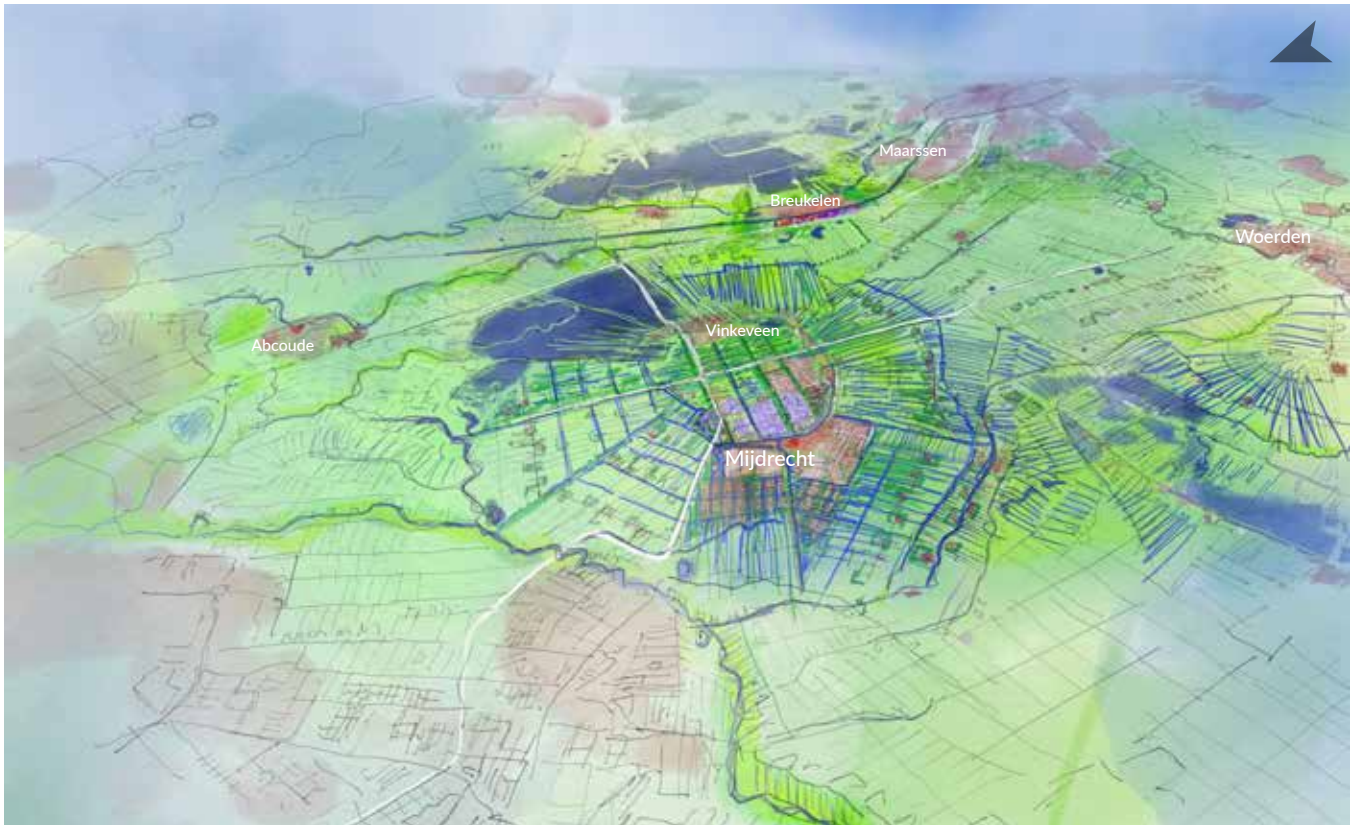

Perspectief 2040.

Bestaand.

Zoekgebieden voor duurzame energie.

Ontwikkeling tussen kanaal en snelweg rond knooppunt en snelwegafslag; aan weerszijden van Breukelen worden ecologische verbindingen gerealiseerd; fietsroutes worden geïntensiveerd (beeld KuiperCompagnons).

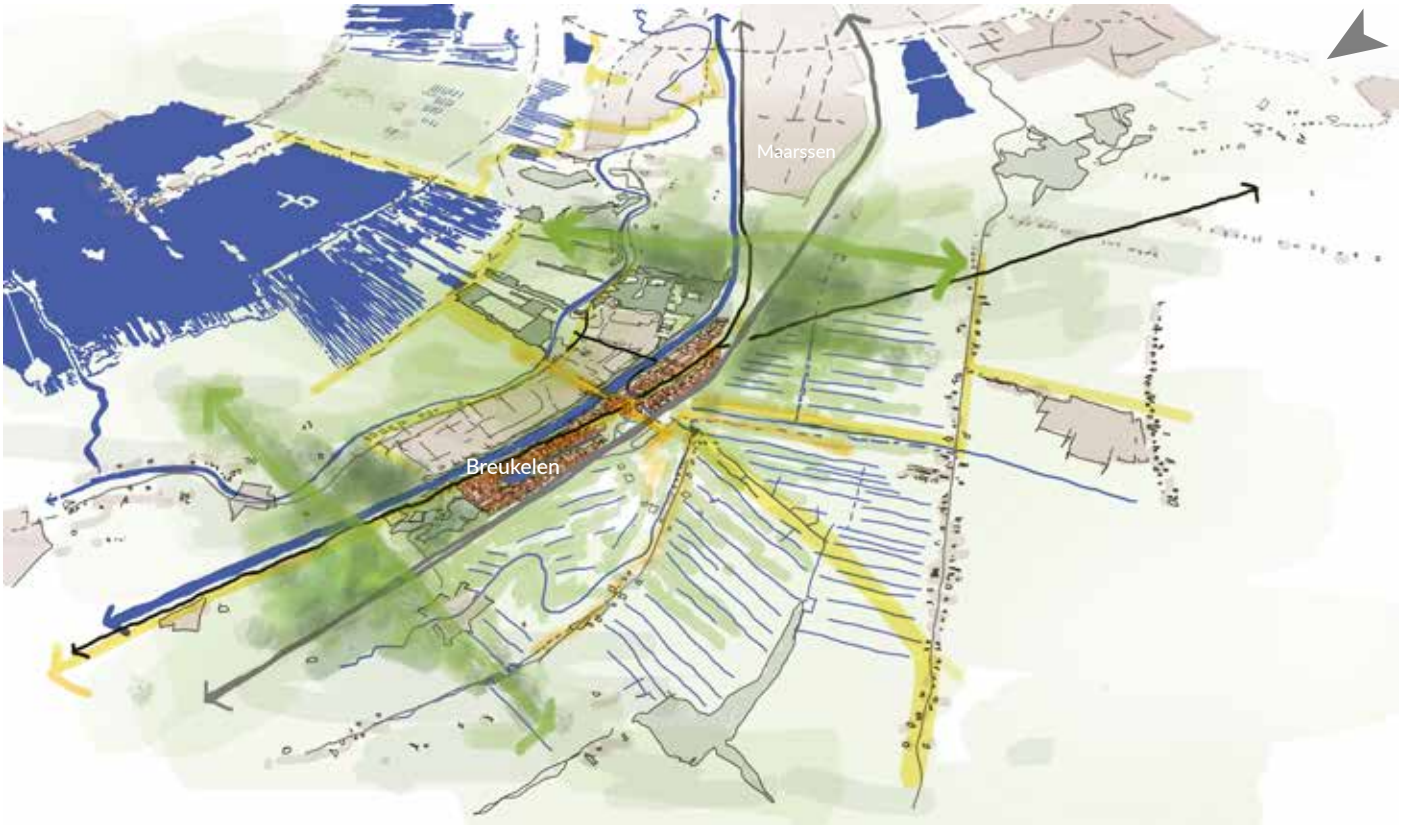

Perspectief 2040.

Bestaand.

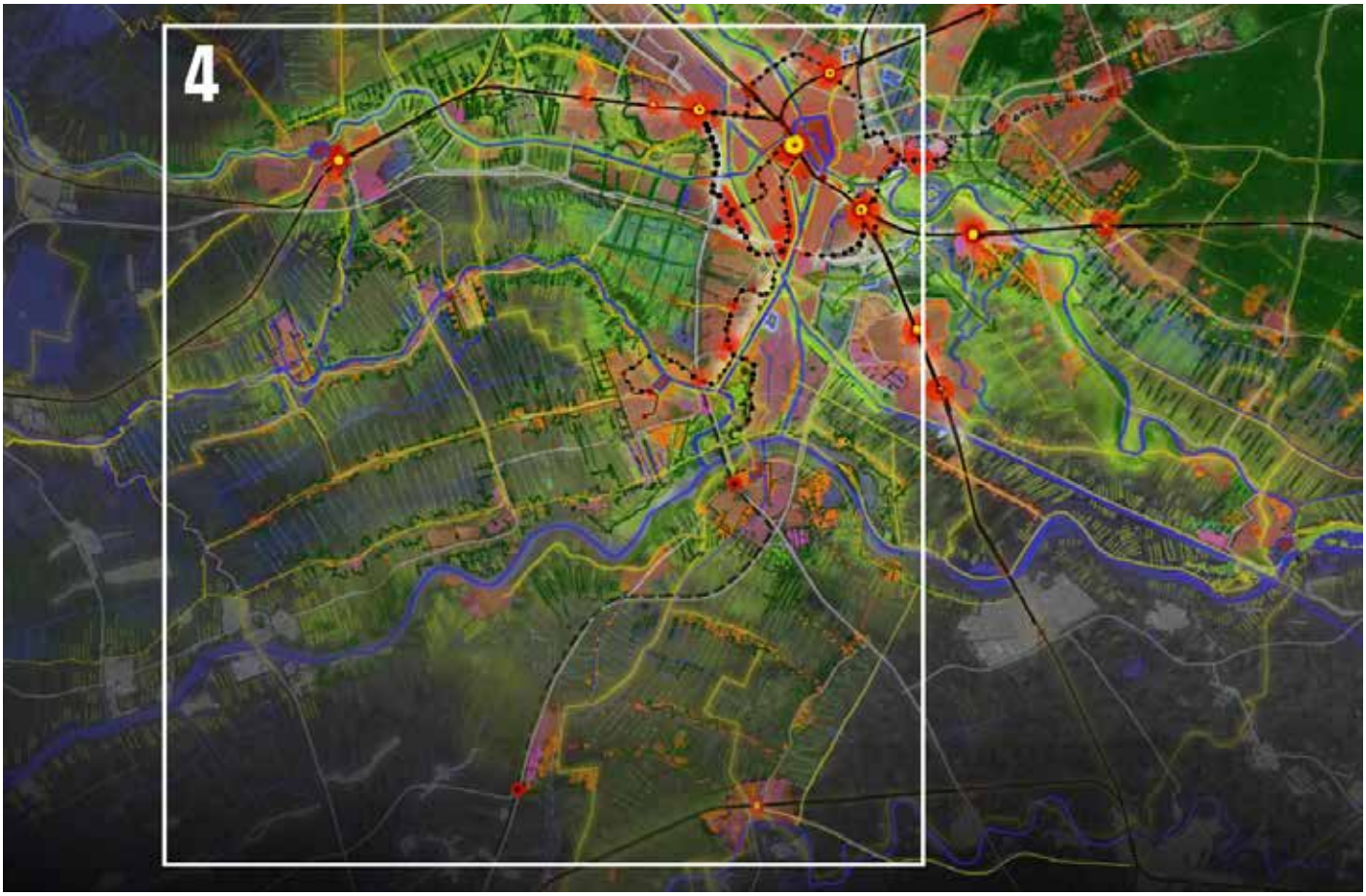
4

3.4 TOEKOMSTPERSPECTIEF WOERD, WAARD EN VIJFHEERENLANDEN

Het perspectief voor Woerd, Waard en Vijfheerenlanden geeft een beeld van hoe de keuzes in het IRP doorwerken in dit deelgebied. Het is nog geen uitgewerkte visie, maar geeft een beeld van de projecten die hierin een plek krijgen. De uitwerking van dit perspectief gebeurt in de vervolgfase.

Het landschap van het zuidwesten van de regio wordt gedragen door de historische rivierlinten van de Oude Rijn en de Hollandse IJssel in het noorden en de Linge en de Lek in het zuiden, waarbij het tussenliggende landschap naar het westen toe steeds natter en lager wordt. Het landschap tussen de rivierlinten is grootschalig en weids.

De polders zijn doorregen met boerderijlinten die de rivierstadjes en lintdorpen verbinden. Hier betekent aandacht voor vitaliteit en leefbaarheid van kernen niet alleen iets voor de rivierstadjes, maar juist ook voor de polderdijken en -linten van de Lopikerwaard en Vijfheerenlanden.

Tussen de linten vragen veenweidegebieden en polders om bezinning op de toekomst. Dit oer-Hollandse landschap staat onder druk door bodemdaling en veranderingen in landgebruik en het daarmee samenhangende waterbeheer. Onderzoek naar alternatief grondgebruik en andere teelten en agrarische verdienmodellen is gewenst, met aandacht voor onze voedselvoorziening, de natuur, stilte en landschappelijke waarde.

De polderlandschappen sluiten ook hier aan op de groene scheggen die het stedelijk gebied insteken. In de polder- en rivierenlandschappen liggen vitale kernen waar stad en dorpsrand ruimte geven voor beperkte uitbreiding in combinatie met investeringen in landschap, groen en water. In Vijfheerenlanden wordt bij Vianen en Meerkerk uitbreiding van woon- en werklocaties in samenhang bezien met de mogelijkheden het ov te verbeteren. Ook in de Lopikerwaard wordt onderzocht hoe de buslijnen beter kunnen aansluiten op het Wiel met Spaken, bijvoorbeeld door oriëntatie op Woerden en/of IJsselstein. Woerden groeit vooral binnen de stadsgrenzen, maar heeft daarvoor wel schuifruimte nodig op haar bedrijventerreinen en een rondweg ten oosten van de stad. In IJsselstein wordt gekeken of ontwikkeling van woningbouw in relatie tot natuur en mobiliteit kansen biedt – hiervoor wordt het Kromme IJsselpark in relatie tot de omlegging van de N210 bekeken. Rijnenburg wordt voorlopig ingezet als energielandschap en is onderdeel van de groene scheg die de A12-zone verbindt met het landschap van de Hollandse IJssel.

Landschap, water en groen

- Open veenweidelandschappen van onder meer de Lopikerwaard en Vijfheerenlanden.
- Diverse rivieren en waterlopen als aantrekkelijke landschappelijke en recreatieve dragers, zoals Oude Rijn, Lange Linschoten, Hollandse IJssel, Merwedekanaal, Linge en verschillende weteringen. Meer ruimte voor ontwikkeling van deze groenblauwe verbindingen, zowel recreatief als ecologisch.
- Structuren als de Diefdijk van de Oude Hollandse Waterlinie, de Hollandse IJssel en de Limes als dragers van cultuurhistorische landschappen leesbaar maken.
- De Lek met Lekdijken en uiterwaarden met belangrijke waarden voor natuur en recreatie.
- Opgave voor groene en recreatieve verbindingen, zoals:
  - Groene verbinding Linschoten – Woerden Brediuspark.
  - Versterken Hollandse IJsselscheg, met een verbinding tussen de Hollandse IJssel en de steden Utrecht en Nieuwegein via A12-zone – Rijnenburg – Nedereindse Plas – Kromme IJssel – IJsselbos – Park Oudegein.
  - Koppeling met polderscheg tussen Woerden, Harmelen en Utrecht.
- Toevoegen verschillende ecologische verbindingen.
- Landschap met een grote wateropgave in (veen) weidegebieden (bodemdaling, waterhuishouding).
- Landschapsopgaven:
  - Groene Zoom Vijfheerenlanden.
  - Hollandse IJsselscheg.
  - Aanhaken polderscheg.
  - Agrarisch groenblauw netwerk.
- Invulling geven aan toekomstbestendige agrarische gebieden met perspectief voor en het behoud van de agrarische sector, hierbij aansluiten bij de gebiedsagenda Lopikerwaard.
- Voor landschapsopgaven ook aansluiten bij NOVI-gebied Groene Hart.
- Integreren van water, klimaatadaptatie en biodiversiteit in alle opgaven.

Prioritering

Ontwikkeling van de groenblauwe verbindingen van de Oude Rijn, Hollandse IJssel en de Lek krijgt prioriteit. Twee van deze verbindingen vormen de basis voor de groene scheggen. Gelijktijdig krijgt landbouwtransitie prioriteit, enerzijds in het licht van bodemdaling en veenweideproblematiek en anderzijds als landbouwkerngebied (onder andere Eiland van Schalkwijk).

Mobiliteit

Fietsverbindingen

- Uitbreiden van de bestaande snelfietsroute parallel aan de A27 (Gorinchem – Meerkerk - Vianen – Houten – USP) inclusief brug over de Lek (geprogrammeerd) en het Amsterdam-Rijnkanaal (nog niet geprogrammeerd).
- Verbeteren kwaliteit fietsverbinding Vianen – (IJsselstein) –Nieuwegein – Utrecht over Lek en Hollandse IJssel (onder andere brug bij Hoge Landen in Nieuwegein).

- Oudewater – Linschoten – Utrecht Leidsche Rijn: ontbrekende schakel aanvullen (Cattenbroek – Reijerscop).
- Verbindingen Woerden – Alphen en Woerden – Gouda versnellen door aanleggen directe routes.
- Oudewater – Montfoort – Utrecht.

Ov-verbindingen

- Versnellen Merwedelijn (IJsselstein – Utrecht CS 10 minuten sneller).
- Onderzoek routering en versnelling buslijnen Lopikerwaard met oriëntatie op Regiopoorten Woerden en/of IJsselstein in samenwerking met provincie Utrecht.
- Versterken busverbinding Utrecht – Gorinchem – Breda, met bediening multimodale hubs Vianen Lekbrug en Meerkerk.

Wegen

- Afronden verbreding A27 (Everdingen– Houten) en completeren Knooppunt Everdingen ter versterking van de robuustheid van het netwerk en ter bestrijding van het sluipverkeer.
- Onderzoek oostelijke randweg om centrum Woerden en verstedelijkingslocaties rond station meer autoluw te maken.
- Onderzoek omlegging N210 naar afrit Nieuwegein-Zuid in relatie tot verstedelijking IJsselstein-Zuid en Kromme IJsselpark, onder andere naar effecten van de nieuwe afslag op sluipverkeer in Nieuwegein en Lopikerwaard.
- Onderzoek naar en eventueel aanleg van de randwegen Leerdam, Lexmond en nieuwland om de kernen verkeersveiliger te maken.

Multimodaliteit

- Zoeklocatie multimodale hub langs A12-West, waarbij de afslag Harmelen/De Meern-Oost de beste plek lijkt. De HOV-Zuidradiaal kan vanuit Leidsche Rijn hiernaartoe worden doorgetrokken.

Stedelijke ontwikkeling

Poorten

- Ontwikkeling Regiopoort Woerden als gemengd woon-werkmilieu, met het accent rond station Woerden, maar ook met projecten in de rest van Woerden.
- IJsselstein-Zuid ter versterking van de vitaliteit van IJsselstein. Mogelijk meer bouwen dan alleen voor eigen woningbehoefte, georiënteerd op versterken ov-bereikbaarheid en de voorzieningen van IJsselstein.
- Ontwikkeling Rijnenburg in eerste instantie vanuit groen, landschap en energie, in een latere fase mogelijk ook verstedelijking indien woningbouw op andere locaties niet mogelijk blijkt in de mate waarin die nu wordt verwacht, of indien de woningopgave naar boven moet worden bijgesteld.

Opgave vitaliteit

- Kleinere kernen Lopikerwaard groeien met name voor eigen behoefte, zoals opgenomen in gebiedsagenda Lopikerwaard. Daarbij ook aandacht voor vitaliteit van de linten (wonen en werken).
- Kernen Vijfheerenlanden groeien met name voor eigen behoefte. Leerdam, Vianen en Meerkerk hebben binnen de gemeente meer ruimte voor dynamiek door hun ligging aan OV lijnen. Vianen is een potentiële regiopoort en in Leerdam is als middelgrote kern ruimte voor nieuwbouw in Broekgraaf-Noord.

Werken

- Menging wonen en werken rond Regiopoort Woerden.
- Opgave bedrijventerreinen in dit deelgebied:
  - Geplande uitbreiding bedrijventerreinen Lopikerwaard: IJsselstein, Lopik, Montfoort en (mogelijk) Oudewater.
  - Uitbreidingsmogelijkheden bedrijventerreinen Vianen, Meerkerk en Leerdam.
  - Mogelijkheden geplande uitbreiding bedrijventerreinen Woerden, te weten de schuifruimtelocaties Burgemeester van Zwietenweg en De Putkop.
  - Samenwerking en realisme nodig voor de intensiveringopgave van de bedrijventerreinen.
  - Afstemming over de grenzen van de regio heen, bijvoorbeeld met Gorinchem, is in dit deelgebied van belang.
  - Er blijft een opgave voor een regionaal (grootschalig functioneel) bedrijventerrein over. De zoektocht in dit deelgebied betreft een opgave in de periode tot 2040. Een dergelijk bedrijventerrein is belangrijk voor de economische dynamiek. Zo kan een regionaal bedrijventerrein zorgen voor een betere doorstroming van bedrijven op lokale bedrijventerreinen (kleinschalig tot middelgroot werkmilieu). Deze opgave wordt deels gekoppeld aan ruimte in Vijfheerenlanden maar is ook onderdeel van een zoekopgave rondom de A12 ten Westen van Utrecht.

Energie

In de zoekgebieden van Woerd, Waard en Vijfheerenlanden wordt gekeken naar de best passende locaties voor energieopwekking. Bij de uitwerking van de zoeklocaties wordt gezocht naar meekoppelkansen met de thema's landschap, mobiliteit en economie en wonen, bijvoorbeeld:

- Als onderdeel van een groenblauw raamwerk:

Ontwikkeling vitale kernen in de Lopikerwaard; ov-lijnen en fietspaden zorgen voor betere aanhaking bij de metropool; Meerkerk krijgt als zuidelijke voorpost van de regio langs de A27 ontwikkelruimte met name gericht op werken (beeld KuiperCompagnons).

Perspectief 2040.

Bestaand.

Zoekgebieden voor duurzame energie.

combineren met natuurontwikkeling, waterberging en peilverhoging.
- Als onderdeel van een nieuwe agrarische bedrijfsvoering: aanjagen van de landbouwtransitie.
- Als aanjagers van het invullen van ontbrekende schakels in het ecologische en recreatieve netwerk.

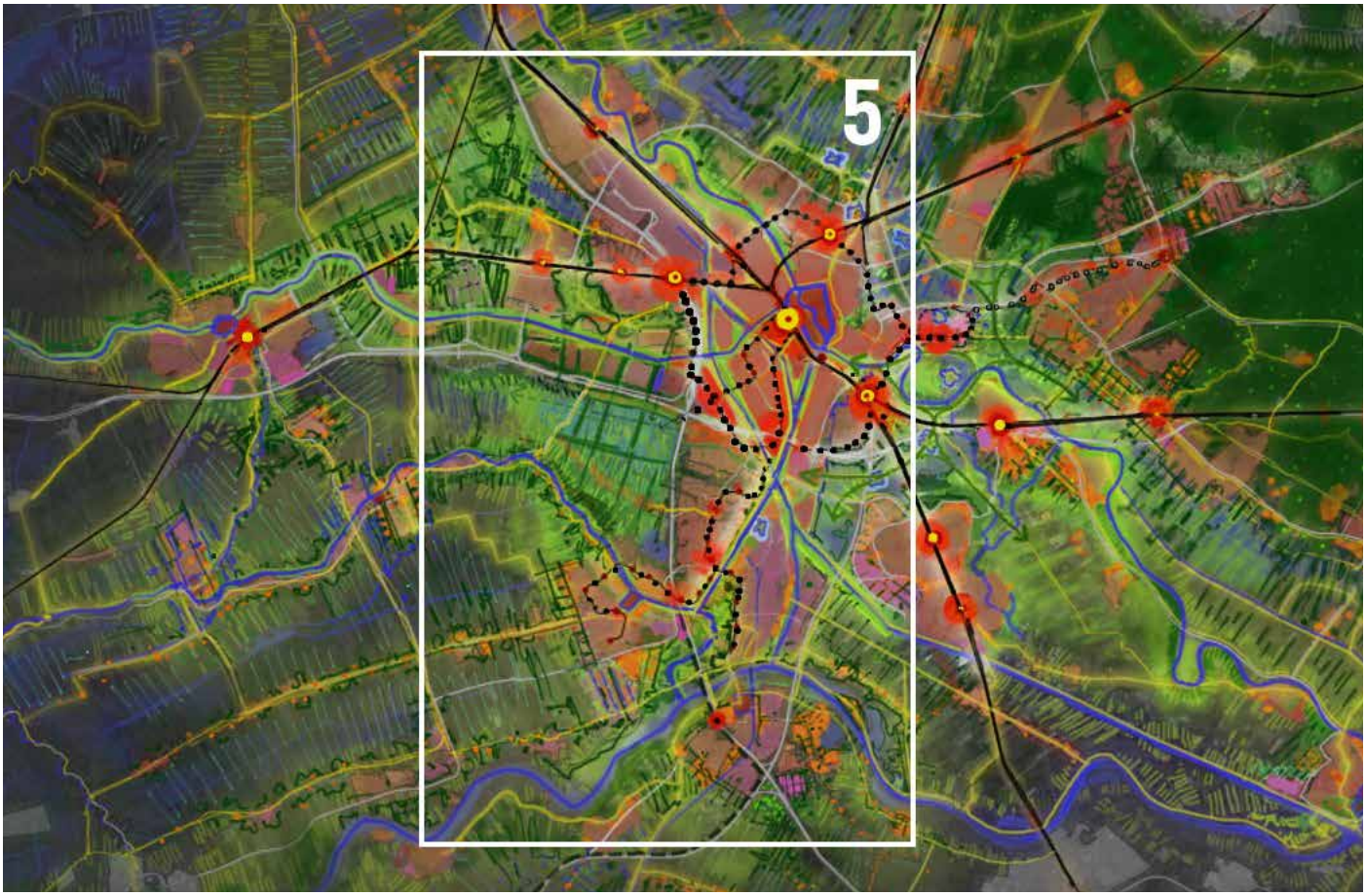
5

3.5 TOEKOMSTPERSPECTIEF DE CENTRALE AS

Het perspectief voor de Centrale As geeft een beeld van hoe de keuzes in het IRP doorwerken in dit deelgebied. Het is nog geen uitgewerkte visie, maar geeft een beeld van de projecten die hierin een plek krijgen. De uitwerking van dit perspectief gebeurt in de vervolgfase.

De Centrale As loopt van Utrecht Centraal via de Merwedekanaalzone naar Nieuwegein. Deze verstedelijkingszone is cruciaal voor de verstedelijkingsstrategie van de regio. De mate waarin bestaande stedelijke werkgebieden kunnen worden getransformeerd en de mate waarin de connectiviteit van dezelfde gebieden kan worden verbeterd en de leefkwaliteit kan toenemen zijn bepalend voor het succes.

De van west naar oost lopende A12, met daarlangs diverse deelgebieden met vitale regionale economische functies, kan een grote barrière vormen in de kwalitatieve ontwikkeling van dit gebied. De noord-zuid gerichte samenhang in de zone is groot, en zal de komende decennia alleen maar groter worden. Met de toenemende betekenis en verbetering van het ov neemt de onderlinge verwevenheid toe.

Gelijktijdig grenst het gebied van de Centrale As aan waardevolle landschappen aan de west-, zuid- en oostzijde, waar een opgave speelt voor recreatie en natuurontwikkeling. Ook waterwegen als de Vaartse Rijn vormen een belangrijke kwaliteit van dit deelgebied en vormen het uitgangspunt voor de transformatieopgaven.

De verbindingen tussen het landschap van de Hollandse IJssel, Lopikerwaard en de Nieuwe Hollandse Waterlinie enerzijds en de verstedelijkingsopgaven langs de Merwedelijn anderzijds vormen hier de integrale opgave. Het centrale puzzelstuk is de A12-zone, waar tegelijkertijd een stedelijke ontwikkelingsopgave, een mobiliteitsopgave en een groenopgave moeten worden ingelost. De groenblauwe verbindingen moeten in dit deelgebied diep doordringen in het stedelijk gebied om te zorgen voor een aangename en gezonde leefomgeving. Tegelijk wordt juist gekozen voor compacte verstedelijking in hoge dichtheden, waarvoor de aanleg van de Waterlinielijn en de versnelling van de Merwedelijn nodig zijn. De aanwezige waterlijnen zorgen voor een directe verbinding tussen landschap en stad, en moeten worden ingezet als groene ruimte en fietsverbindingen.

Landschap, water en groen

- Groene scheg Hollandse IJssel – Rijnenburg.
- Waterliniescheg.
- Groene zoom Vijfheerenlanden.
- Kromme IJsselpark met doorsteek Vaartsche Rijn (noord-zuid).
- Groene verbinding Rijnenburg – Laagraven door A12-zone naar Nieuw Wulven (verbinding Hollandse IJsselscheg en Waterliniescheg).
- Integreren van water, klimaatadaptatie en biodiversiteit in alle opgaven.

Prioritering

Veel groenblauwe dragers die in dit deelgebied de stad raken, zijn al in andere deelgebieden geprioriteerd. Hoogste prioriteit krijgt de ontwikkeling van Nieuw Wulven als basis om een groene scheg te ontwikkelen parallel aan de A12 naar Rijnenbrug enerzijds en met tal van andere uitlopers in de Waterliniescheg anderzijds.

Nieuwegein (beeld: A. Schmitz).

Mobiliteit

Fietsverbindingen

- In de bestaande snelfietsroute Vianen – Nieuwegein – Utrecht langs de Vaartsche Rijn zijn nog enkele middelgrote ingrepen niet geprogrammeerd.
- Nieuwegein – IJsselstein: onder andere een brug bij Hoge Landen in Nieuwegein.
- Houten – Laagraven – Westraven – Papendorp – Leidsche Rijn Centrum toevoegen aan programma snelfietsroutes.
- Vijfheerenlanden – Houten – USP inclusief fietsbrug over het Amsterdam-Rijnkanaal als aanvulling op de geplande fietsverbinding tussen Vianen en Nieuwegein-Oost over de A27 Lekbrug.
- Westraven – Lunetten/Koningsweg, aansluitend op de fietsroute naar het USP.

Ov-verbindingen

- Versnellen en aanleggen Merwedelijn Utrecht CS – Westraven – Nieuwegein – IJsselstein:
  - Nieuwegein Centrum – Utrecht in 15 minuten en IJsselstein – Utrecht in 20 minuten. Dat vergt zowel in Utrecht als Nieuwegein concentratie/schrappen van haltes (ontwikkelen kleinschalige ov-knopen), wat het logisch maakt om hier ook in IJsselstein mee aan de slag te gaan.
  - Optie voor multimodale hub IJsselstein (A2 en tramlijn) indien het lukt de reistijd van de hub naar Utrecht CS terug te brengen tot 20 minuten.
- Aanleg Waterlinielijn Westraven – Lunetten – USP – Zeist-Noord.
- Aanleg HOV-Wiel Westraven – Leidsche Rijn Centrum (grotendeel bestaande busbaan via Papendorp en Leidsche Rijn Centrum naar station Maarssen).

Stedelijke ontwikkeling

Poorten

- Ontwikkeling Metropoolpoort Utrecht (A12-zone) met een hoogstedelijk gemengd woon-werkmilieu. Gericht op fiets en ov.
  - Gemengd stedelijk gebied Papendorp.
  - Stedelijke woonwijk Galecopperzoom.
  - Hoogstedelijk gebied tussen Westraven, de tramremise en de rand van De Liesbosch.
  - Menging en intensivering bedrijventerrein Kanaleneiland.
  - Intensiveren bedrijventerrein De Liesbosch.
- Ontwikkeling Regiopoorten Nieuwegein Centrum en Houten.
- Het verstedelijkingsgebied A12-zone kan op zichzelf worden ontwikkeld en is niet afhankelijk van een bredere verstedelijking aan de zuidkant van de regio (keuze voor Rijnenburg of voor verstedelijking in knoop Lunetten). Randvoorwaarde is wel een ov- en snelfietsverbinding via Lunetten naar USP.

Opgave vitaliteit

- IJsselstein.
- Vianen.

Werken

- Intensivering en functieverbreding in het Vierde Kwadrant van Lage Weide en een betere verbinding met Leidsche Rijn Centrum en Zuilen vereisen een langzaam-verkeersverbinding over het kanaal.
- Toevoegen van kantoorprogramma op Utrecht Centraal, Leidsche Rijn Centrum en op termijn Lunetten-Koningsweg.
- De deelgebieden van de A12-zone hebben vrijwel allemaal een werkprogramma. Rondom de aansluitingen met de snelweg voegen we beperkt kantoren toe. De randen met bedrijfsruimte gaan we intensiveren. We realiseren in de volledige A12-zone tot 2040 circa 4.000 arbeidsplaatsen extra.

Energie

In de zoekgebieden van de Centrale As wordt gekeken naar de best passende locaties voor energieopwekking. Bij de uitwerking van de zoeklocaties wordt gezocht naar meekoppelkansen met de thema's landschap, mobiliteit en economie en wonen, bijvoorbeeld:

- Als onderdeel van een groenblauw raamwerk: combineren met natuurontwikkeling, waterberging en peilverhoging.
- Als onderdeel van een nieuwe agrarische bedrijfsvoering: aanjagen van de landbouwtransitie.
- Als aanjagers van het invullen van ontbrekende schakels in het ecologische en recreatieve netwerk.

Koppeling IJsselstein en Nieuwegein aan het centrum van Utrecht en het USP via nieuwe ov-structuren; IJsselstein breidt uit naar de Lek aansluitend bij de IJsselscheg; ontwikkelingen in de A12-zone met optioneel een parallelstructuur; ontwikkeling Rijnenburg tot energielandschap in combinatie met landschapsontwikkeling (beeld KuiperCompagnons).

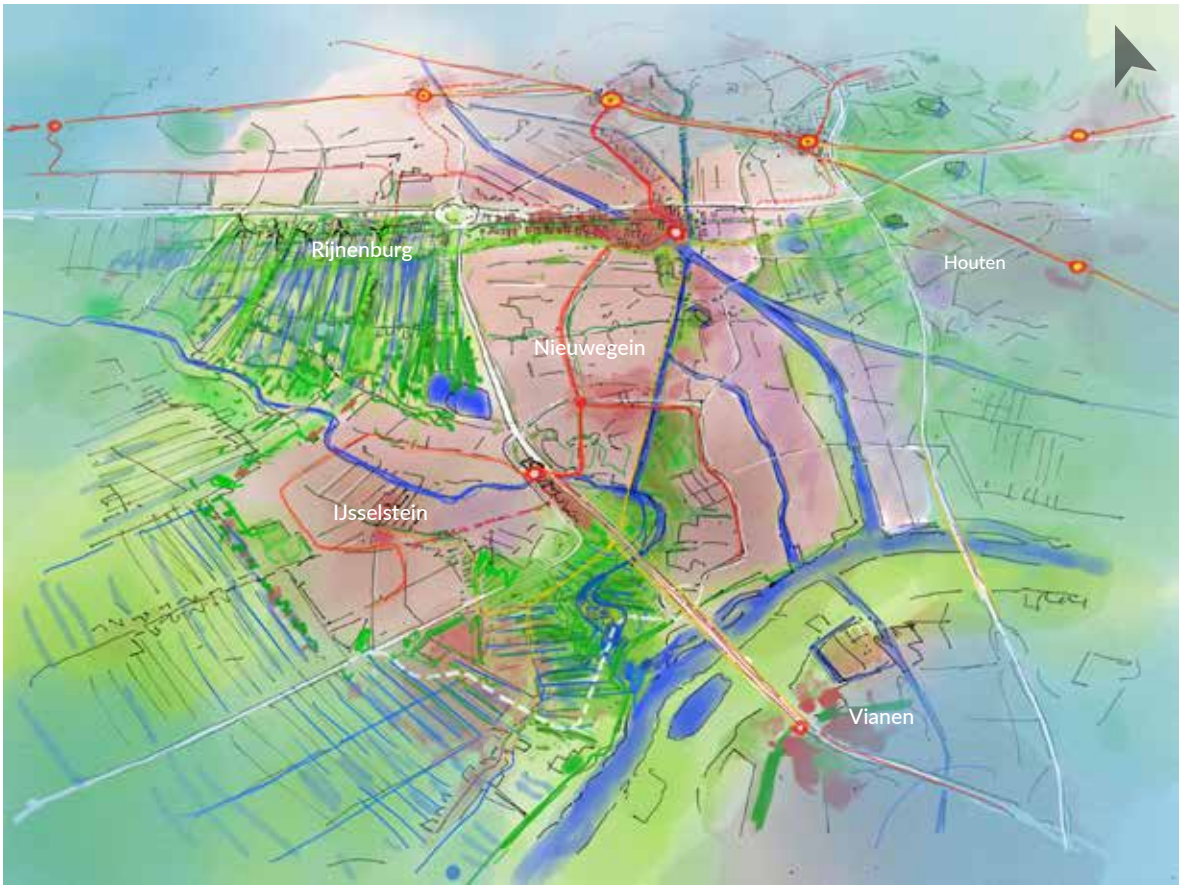

Onderzoeksoptie pauzelandschap en IJsselstein-Zuid 2040.

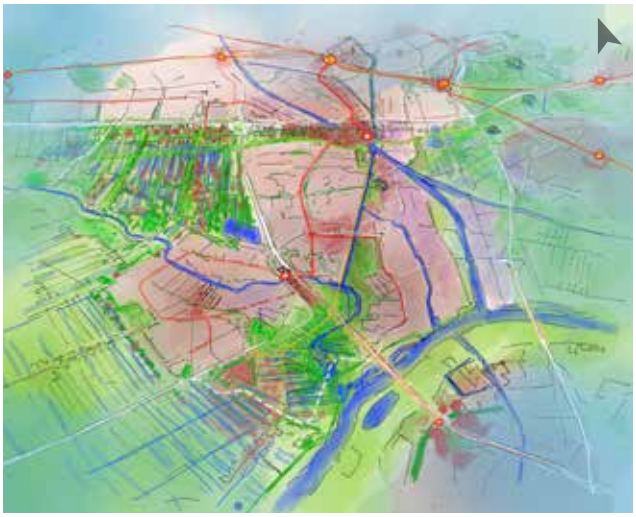

Onderzoeksoptie verstedelijking Rijnenburg 2040.

Onderzoeksoptie landschappelijk raamwerk 2040.

Bestaand.

Intensivering bestaande stad rond de stations; nieuw hoogstedelijk gebied tussen Utrecht en Nieuwegein; optionele parallelweg (mag geen barrière vormen); nieuwe knooppunt Lunetten-Koningsweg als tweede hoogstedelijke ontwikkeling; waterliniescheg tussen Utrecht, Houten en Bunnik; sportvelden Maarschalkerweerd maken onderdeel uit van deze scheg (beeld KuiperCompagnons).

Perspectief 2040.

Bestaand.

Intensivering A12-zone tot hoogstedelijke stadswijk: mooie milieus aan de kruising van waterwegen; nieuwe ov-lijnen zorgen voor directe verbinding met Utrecht CS, Lunetten-Koningweg en USP; waterliniescheg tussen Houten en Utrecht met ontwikkelingen voor recreatie, natuur en klimaatadaptatie (beeld KuiperCompagnons).

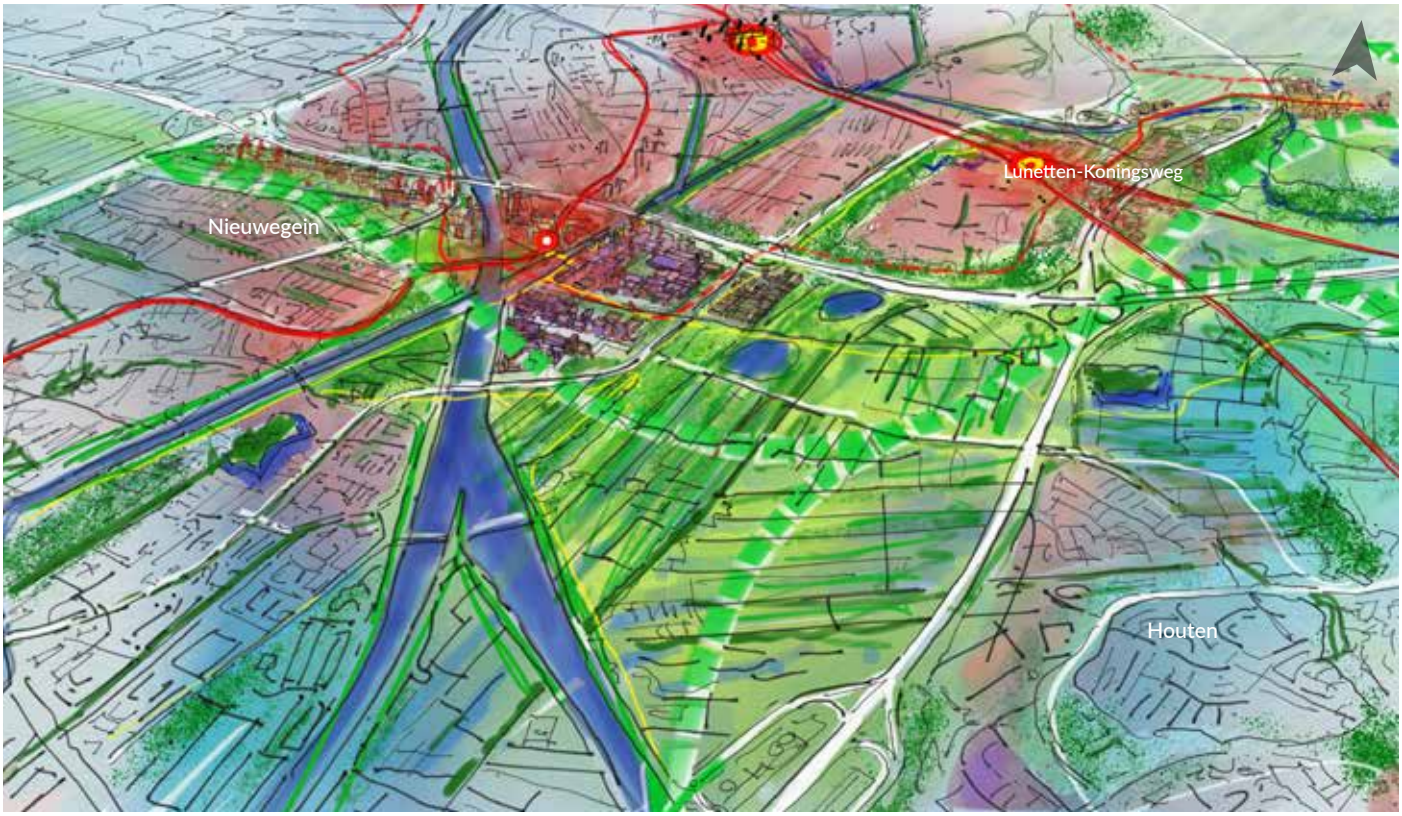

Perspectief 2040.

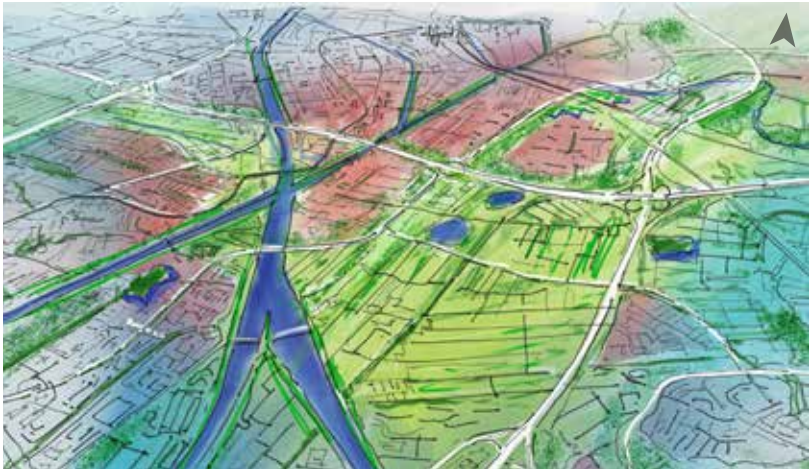

Bestaand.

4

UITVOERING -

NAAR EEN ADAPTIEF ONTWIKKELPAD VOOR DE REGIO

We weten nu wat we willen, nu moeten we scherp krijgen hoe we dat kunnen realiseren. In dit laatste hoofdstuk wordt een drieslag geschetst: de organisatie van de uitvoering (4.1), de strategie om de financiering rond te krijgen (4.2) en een tijdlijn met prioritering (4.3).

Houten Castellum (beeld: Jaex Vastgoedpresentatie).

4.1 UITVOERINGSSTRATEGIE - DE ORGANISATIE VAN HET VERVOLG

Het Integraal Ruimtelijk Perspectief biedt een goede en samenhangende visie op de toekomst van de regio Utrecht. Het geeft op heldere wijze richting aan de plekken waar we in de toekomst wonen, werken en recreëren, en hoe we daar komen. En het incorporeert een fundamentele kwaliteitsaanpak die nodig is voor de aanpak van maatschappelijke vraagstukken als klimaat, groen en water, leefbaarheid en de groei van de regio.

Helder is dat de opgaven en keuzes rond de vijf hoofdthema's van het IRP elk op zichzelf al een schaalsprong vergen en dat er nog niet voor elke opgave financiële dekking is. Dit vergt een vooruitstrevende omgang met ruimtelijke planning, waarbij het slim combineren van functies, middelen en partijen cruciaal is: integraal, adaptief en door de schaalniveaus heen. Dus zowel op het niveau van een plan, gebied en regio, als in samenhang met de regio's om ons heen. Door het integraal oppakken van ontwikkeling kan ook de financiering van samenhangende rode en groene opgaven integraal worden georganiseerd.

De uitvoering van het IRP ligt op vele tafels. Gemeenten, provincie, Rijk, stakeholders en marktpartijen werken verder aan plannen voor de regio. En samen maken ze de strategische keuzes voor de regio nog scherper. Het is daarbij belangrijk dat de integraliteit en de ruimtelijke kwaliteit van het IRP geborgd wordt. En dat alle neuzen dezelfde kant op blijven staan. Dit betekent dat samenwerking in het vervolg essentieel blijft.

Deze strategie en aanpak van de uitvoering is de kern van wat onze regio de komende jaren te doen staat. En het vergt een vervolg op dit perspectief, namelijk een Integraal Ruimtelijk Programma. Dit hoofdstuk beschrijft de aanpak daarvoor op hoofdlijnen.

Om de uitvoeringsstrategie van het IRP te schetsen is het belangrijk om scherp voor ogen te hebben wat het IRP nu precies is en hoe het is gepositioneerd.

Het IRP is een integraal ruimtelijk en programmatisch perspectief op de toekomstige ontwikkeling van de regio Utrecht tot 2040

Integraal betekent dat het IRP de ruimteclaims van wonen, werken, mobiliteit, landschap en energie in samenhang bekijkt voor de gehele regio. Integraal betekent ook dat het IRP gemeentegrensoverschrijdende ontwikkelingen met elkaar in samenhang bekijkt. De regio is een samenhangend systeem, waarbij ontwikkelingen en keuzes in bijvoorbeeld de noordoosthoek effect kunnen hebben op de kwaliteit van leven in de zuidwesthoek en vice versa.

Het IRP heeft geen wettelijke juridische status, maar neemt wel een bijzondere positie in tussen aan de ene kant de nationale en provinciale Omgevingsvisies en aan de andere kant de diverse gemeentelijke Omgevingsvisies. Het IRP is geen vrijblijvende afspraak en kan, na vaststelling in de gemeenteraden, gezien worden als een basis voor samenwerking tussen gemeenten op inhoud en proces om de ambities te realiseren, met behoud van de eigen publiekrechtelijke verantwoordelijkheid ten aanzien van bijvoorbeeld gemeentelijke Omgevingsplannen. Gemeenten zijn en blijven zelfstandig verantwoordelijk voor lokale Omgevingsvisies en Omgevingsplannen, het IRP biedt de context en regionale basis hiervoor. Omgekeerd is het IRP ook de plek waar inzicht wordt geboden in de samenhang van de verschillende uitwerkingen, waar de optelsom van de afzonderlijke lokale Omgevingsvisies samenkomt en waar afstemming plaatsvindt.

Het perspectief is adaptief, dus de inhoud wordt in de toekomst geconcretiseerd, waar nodig aangepast aan de (lokale) omstandigheden en periodiek geactualiseerd. Het IRP is immers geen eindbeeld, het geeft de gedragen ontwikkelrichting weer voor de komende 20 jaar. Gemeenten en allianties werken op gebieds-, programma- en projectniveau de opgaven uit. Op regionale schaal werken we samen om de regionale keuzen verder aan te scherpen en randvoorwaarden voor elkaar te krijgen. De insteek is dan ook om het IRP periodiek te actualiseren en dit te consolideren via besluitvorming in de gemeenteraden. Zodat ontwikkelingen kunnen worden vastgelegd. De eerste actualisatie is voorzien na periode van twee jaar, er wordt onderzocht wat een passende ritmiek is voor de periode daarna.

Het IRP is een gezamenlijk perspectief: gemeenten stáán voor elkaars opgaven

Wat in het IRP staat is de uitkomst van een gezamenlijk proces van de 16 gemeenten. Samen vinden we dit de beste manier om een plek te geven aan de regionale opgaven die voor ons liggen. We nemen een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de realisatie van de totale ambitie van het IRP: we staan daarvoor gezamenlijk aan de lat. Voor de gemeenten is de meerwaarde dat niet ieder voor zichzelf naar oplossingen voor zijn problemen en uitdagingen zoekt én negatief kan worden verrast door de keuzes van buurgemeenten, maar dat we gezamenlijk werken aan de inhoud en uitvoering, dat we rekening houden met elkaar en samen een optimale oplossing voor iedere gemeente vinden.

We handelen daarbij vanuit onderling vertrouwen en transparantie. We spreken elkaar aan op het uitvoeren van de ambities. Met als uitgangspunt een evenwichtige verdeling van de lusten en de lasten die horen bij de ontwikkeling van de regio. Omdat gemeenten voor elkaars opgaven staan, kunnen zij eenduidig en krachtig optreden naar andere bestuurslagen, zoals het Rijk en de provincie. Daarbij is het belangrijk om consistent en eensgezind het IRP als basis te gebruiken voor de regionale ontwikkeling.

Vianen (beeld: BIZ).

Het IRP is inzet in het gesprek met andere bestuurslagen en stakeholders

Voor de uitvoering van het IRP is samenwerking met andere bestuurslagen en stakeholders nodig. Het IRP vormt de basis voor de gesprekken met anderen, bijvoorbeeld met het Rijk over investeringen in het landschap, binnenstedelijk bouwen, water en mobiliteit en met de provincie over het bereiken van overeenstemming over uitbreidingslocaties voor wonen en bedrijvigheid.

Gemeenten houden elkaar vast, treden deze overheden en andere stakeholders met één gezicht tegemoet en nodigen hen uit om in samenwerking uitvoering te geven aan het IRP. We houden de integraliteit van het IRP vast en maken scherp wat de randvoorwaarden zijn om daar invulling aan te geven.

- Naar de provincie geldt: hoe beter we gezamenlijk als gemeenten articuleren hoe wij de ruimtelijke ontwikkeling van onze grondgebieden vorm en inhoud willen geven, hoe gemakkelijker we met de provincie afspraken kunnen maken over samenwerking en ondersteuning bij de uitvoering (bijvoorbeeld de rode contouren, bereikbaarheid en bedrijventerreinen).
- Naar het Rijk geldt: hoe beter we gezamenlijk als gemeenten articuleren welke oplossingen wij kunnen bieden voor de opgaven waar het Rijk voor staat en welke randvoorwaarden daarbij horen, hoe groter de kans is dat het Rijk ons helpt met financiën en regelgeving.
- Naar stakeholders geldt: hoe scherper we de gezamenlijke ambities vertalen in randvoorwaarden voor plannen en projecten, hoe beter en innovatiever we die kunnen uitvoeren en hoe sterker de financiële onderbouwing.

Het IRP is basis voor een integrale programmering voor de regio

De regio moet schaarse en kostbare ruimte invullen, waardoor het noodzakelijk is om regionaal te programmeren en hierbij continu een integrale blik te hanteren. Dit is nodig om de kwantitatieve ambities waar te maken en omwille van de borging van de ruimtelijke en de leefkwaliteit die de basis vormen van de Utrechtse gezonde stedelijke regio voor iedereen. De volgende fase van het IRP voorziet in een regionale en integrale programmering. Gemeenten zijn daarbij zelf initiatiefnemer van projecten op hun grondgebied en de U10 heeft met name een coördinerende en ondersteunende rol. Waar sprake is van projecten waar buurgemeenten of andere gemeenten en (regionale) stakeholders bij betrokken zijn, wordt gekeken naar passende samenwerkingsvormen, zoals het sluiten van allianties. Er is in deze fase ook ruimte voor participatie, waardoor inwoners betrokken zijn bij de plannen op het grondgebied van de eigen gemeente.

Op deze wijze wordt het IRP concreter ingevuld, aangescherpt en indien daar aanleiding toe is, bijvoorbeeld door maatschappelijke ontwikkelingen of uitwerking, bijgesteld. Een andere invulling lokaal kan echter leiden tot effecten in andere gemeenten of op regionaal niveau, het is dus belangrijk om de consequenties goed in beeld te hebben. En te beseffen dat de gezamenlijk gekozen koers geen vrijblijvende samenwerking is. Daarbij hoort, naast een samenhangende en integrale programmering, een goede monitoring, waarbij de opgaven steeds in samenhang met elkaar en in afstemming tussen de 16 gemeenten worden opgelost.

Vervolgstappen naar uitwerking

Met deze overwegingen over de positionering van het IRP en de betekenis van de afspraken die hierin worden gemaakt kan gekeken worden naar het vervolgproces. Dit vervolg bestaat uit een aantal elementen:

1. Het thematisch Regionaal Programmeren – Gezamenlijk afspraken maken over het te realiseren programma.
2. De gebiedsgerichte uitwerkingen in allianties – Naar uitvoering op deelgebieden en op lokaal en subregionaal niveau.
3. Het bevorderen van de integrale samenhang – Het bewaken van de doelstellingen, de integraliteit en de ruimtelijke kwaliteit.
4. De Lobby – Het organiseren van de benodigde aandacht en energie.

1. Het thematisch Regionaal Programmeren

Op alle thema's – groen, mobiliteit, wonen, werken, energie – is uitwerking en programmering nodig van de in het IRP gemaakte keuzes. De uitkomsten hiervan geven richting aan de uitwerking van plannen en gebieden in diverse gemeenten en allianties.

De plannen moeten worden uitgewerkt en vertaald in afspraken, waarmee bandbreedtes kleiner worden en uitvoeringsvraagstukken scherper in beeld komen. Zo wordt bijvoorbeeld in de komende jaren als uitwerking van het IRP en de Omgevingsvisie provincie Utrecht tussen provincie en gemeenten gewerkt aan het te realiseren programma voor wonen (hoeveel woningen, welke woningen, waar en wanneer) en voor werken.

Elke gemeente krijgt scherp wat het programma aan woningbouw en werklocaties wordt, maar ook welke groen- energie- en mobiliteitsopgave daarbij nodig is en welke afspraken (planologisch en financieel) daarvoor nodig zijn met Rijk, provincie, de regio onderling en met andere stakeholders. Het gaat dus om het preciezer maken van de richting die in dit IRP is uitgezet.

Huis Doorn Utrechtse Heuvelrug (beeld: Dirkjan Kraan).

Tegelijkertijd moeten ook nadere afspraken worden gemaakt over de voorwaarde dat de groenopgave wordt gerealiseerd. In programma's als Groen Groeit Mee (groen en landschap), RES (energie) en U Ned (mobiliteit) wordt parallel doorgewerkt aan de concretisering van de opgave, de benodigde maatregelen en de uitvoering. Het is daarbij belangrijk dat de integraliteit leidend is en dat de voortgang en samenwerking op het ene thema niet worden belemmerd door een ander thema.

Hoe scherper de afspraken zijn die in het programmeren worden gemaakt, hoe kleiner de druk wordt op afstemming en monitoring in de fases die volgen op het programmeren. En andersom.

Het programmeren wordt een doorlopend proces. Hiermee is het een aanpak waarin ook de flexibiliteit en adaptiviteit van het IRP een plek krijgen en waarin het (kwantitatief) behalen van doelstellingen wordt gemonitord.

2. Naar uitvoering door gebiedsuitwerkingen in allianties (langjarig)

Naast de thematische verdieping en het uitwerken in afspraken, worden de opgaven met name gebiedsgericht uitgewerkt. Hier wordt precies gemaakt hoe de afspraken over programma ruimtelijk worden uitgewerkt. De gebiedsgerichte uitwerking is integraal en hierin worden dus de afwegingen tussen verschillende thema's, maar ook tussen verschillende belangen concreet gemaakt op basis van het IRP.

Waar afstemming nodig is of waar belangen grensoverschrijdend zijn, wordt regionaal samengewerkt. Deze samenwerking gebeurt in allianties, wat betekent dat ook andere partijen dan gemeenten hieraan kunnen deelnemen.

Er zijn drie soorten gebiedsuitwerkingen te onderscheiden:
a. Uitwerking van Vitaliteit, waarbij de programmering van de kernen centraal staat.
b. Uitwerking van knooppunten voor de verdere integrale ontwikkeling van ov-locaties.
c. Gebiedsuitwerkingen die concrete integrale ontwikkelingsgebieden verder brengen.

Ad a. Vitaliteit
Door de provincie en gemeenten wordt gewerkt aan het te realiseren programma voor wonen en werken in de komende jaren als uitwerking van de Omgevingsvisie provincie Utrecht. Gemeenten hebben behoefte aan programmeringsafspraken waarin de optimale balans tussen vitaliteit en ruimtelijke randvoorwaarden (ruimtelijke kwaliteit, mobiliteit, landschap, water, et cetera) is gevonden, om zo invulling te geven aan bijvoorbeeld de vitaliteitsopgave en een eerlijke verdeling van de lusten en de lasten over de regio. Integrale afwegingen zijn dus van belang, net als regionale samenwerking. Wanneer de basis staat, kan het programmeren op reguliere basis worden geactualiseerd.

Ad b. Knooppunten
De regio kent een aantal regionale knopen met een verstedelijkingsopgave. De focus ligt in de eerste plaats op de realisatie van voldoende woningbouw tot 2030. Het programma knooppunten is erop gericht om het ruimtelijk programma tot ontwikkeling te brengen door knelpunten in beeld te brengen (bijvoorbeeld op het gebied van haalbaarheid of ov-bereikbaarheid) en door afspraken met partijen om belemmeringen weg te nemen. Gemeenten werken hiervoor bijvoorbeeld samen met NS, Prorail, Rijkswaterstaat en private partijen.

Ad c. Gebiedsuitwerkingen
Bij de uitwerking is het bevorderen en borgen van samenhang cruciaal, net als consistentie met het IRP, RES en U Ned, en verdeling en monitoring van de programmering.

Er zijn in de eerste plaats gebiedsuitwerkingen waarin gemeenten, provincie, waterschappen en andere partners samenwerken aan de concretisering en het doorvertalen van het perspectief en de programmering in deze deelgebieden. Daarbij is aan de voorkant scherp wat de afhankelijkheden tussen de gebieden zijn en wordt de consistentie met het IRP gemonitord door de U10. De U10 kan daarnaast ondersteuning bieden, adviseren, meehelpen in onderhandelingen, instrumentarium ontwikkelen en deze benutten om ontwikkelingen mogelijk te maken. De deelgebieden zijn:
- Kromme Rijn Vallei
- Noordoostflank
- Vecht en Venen
- Woerd en Waard
- Vijfheerenlanden
- De Centrale As

Wijk bij Duurstede (beeld: Beumer en Dirksen).

Daarnaast zijn er gebiedsuitwerkingen waarin de strategische hoofdkeuzes worden geconcretiseerd en de leiden tot (boven)regionale afspraken.

In het IRP wordt een aantal grote ontwikkelingen benoemd die impact hebben op de regio als geheel. Het gaat om de grotere ontwikkellocaties voor wonen en werken, met een sterke koppeling met de regionale opgave voor landschap, mobiliteit en energie. In de uitwerking van deze gebieden is het van belang dat de koppeling met het IRP geborgd is en dat de regionale belangen vertegenwoordigd zijn via de U10-organisatie. Per project kan de organisatie, de samenstelling van de alliantie en de wijze van betrokkenheid verschillen. Belangrijk is het bewaken van inhoudelijke consistentie met het IRP.

Voorbeelden van de tweede groep gebiedsuitwerkingen zijn:

- A12-zone (bestaande projectgroep).
- Lunetten-Koningsweg – Kromme Rijnscheg.
- Leidsche Rijn – Lage Weide.
- Stationsgebied Bunnik-Zuid – Kromme Rijn (knooppunt, bedrijvigheid, wonen, landschap).
- Woerden – Harmelen (bedrijventerrein en mobiliteit).
- Breukelen (knooppunt, wonen, bedrijvigheid en landschap).
- Rijnenburg.
- Robuuste Heuvelrug.
- Groenblauwe as.

3. Bevorderen van de integrale regionale samenhang

Vanuit de overtuiging dat we als regio samen meer bereiken dan iedere gemeente voor zich, is het nodig om de integraliteit en de samenhang van de uitwerking en de uitvoering vast te houden en te bevorderen op het niveau van projecten en de regio. Door opgaven en gebiedsontwikkelingen af te stemmen en te combineren kan strategisch met de schaarse ruimte worden omgegaan, kan de ruimtelijke kwaliteit worden geoptimaliseerd en kunnen kosten en baten bij elkaar worden gebracht en aan financiering worden gekoppeld. Op planniveau en op regionale schaal zijn afspraken en middelen nodig zijn voor de uitvoering.

De samenhang in uitwerking en fasering zorgt ervoor dat het totaal van alle initiatieven en ontwikkelingen maximaal bijdraagt aan de doelen van het IRP en de samenwerkende gemeenten. Voor deze samenhang en integraliteit kan worden samengewerkt aan:

a. Het uitwerken van een adaptief ontwikkelpad.
b. Het uitwerken van een realisatie- en investeringsstrategie.
c. Het monitoren en coördineren van integraliteit en (uitvoerings)strategie.

Ad a. Adaptief ontwikkelpad

Het adaptief ontwikkelpad maakt inzichtelijk wat de afhankelijkheden zijn tussen keuzes en ruimtelijke uitwerkingen en het brengt beslismomenten, meekoppelkansen en risicofactoren in beeld. Hiermee hebben de betrokken gemeenten overzicht en is er transparantie over de verwachtingen bij uitwerking en uitvoering. Ook wordt helder waar gerichte actie nodig is om de ontwikkelingen in de regio te ondersteunen of te versnellen, bijvoorbeeld door een lobby of een investeringsstrategie.

Ad b. Realisatie- en investeringsstrategie

Deze strategie is erop gericht om de financiële haalbaarheid van de plannen te vergroten en om een kader te scheppen om de lusten en de lasten te verdelen, net als de kwantitatieve en kwalitatieve groei. Hiermee houden we als samenwerkende gemeenten niet alleen de integraliteit bij de uitvoering vast, maar wordt die ook gestimuleerd. De regionale samenwerking moet iets opleveren voor iedere gemeente. Het IRP is daarmee ook een vehikel om in die uitvoering te participeren.

Ad c. Monitoring

Het monitoren van de kwalitatieve en kwantitatieve voortgang en het bewaken van de integraliteit van het IRP is een taak die we als gemeenten gezamenlijk op ons nemen. Het gaat erom elkaar scherp te houden op de visie en de uitvoering. Deze taak start al bij het afronden van het IRP en betekent derhalve een langjarig commitment aan de samenwerking. Het IRP wordt in de toekomst geconcretiseerd en periodiek geactualiseerd om ontwikkelingen die zich voordoen een plek te geven in de uitvoeringsstrategie. De eerste actualisatie is na een periode van twee jaar, voor de periode daarna wordt onderzocht wat een passende ritmiek is.

4. *Lobby*

Voor de uitvoering van het IRP is het nodig om de opgaven blijvend op de agenda te houden bij verschillende stakeholders. Onder meer om middelen te organiseren bij Rijk en provincie, maar ook om private energie te organiseren rond de uitvoering van opgaven. Hiervoor is het nodig dat we een goede lobby organiseren, met een herkenbaar en aansprekend verhaal. Het IRP en de concrete invulling daarvan zijn de basis om financiële middelen binnen te halen voor de opgaven, projecten en gebieden in de regio.

Catharijnesingel Utrecht (beeld: NRC).

4.2 FINANCIERINGSSTRATEGIE - EEN REGIONALE INVESTERINGSAGENDA

De uitvoering van alles wat is opgenomen in het IRP vergt een flinke investeringsagenda. Het kiezen voor een stevige integrale ambitie, waarin de kwaliteit van leven de hoogste prioriteit heeft, betekent dat er grote investeringen nodig zijn, die niet volledig gedekt kunnen worden door de ontwikkelingen in het gebied of project.

Dit geldt voor opgaven als binnenstedelijk bouwen, verdichten van bedrijventerreinen, verbeteren van de bereikbaarheid en investeringen in groen, water en klimaatadaptatie. Om de totale investeringsbehoefte van alle IRP-ambities en de bekostiging ervan inzichtelijk te krijgen, wordt in de volgende fase een investeringsagenda uitgewerkt. Door gezamenlijk een regionale investeringsagenda te ontwikkelen, wordt tegelijk ook samengewerkt aan het wegnemen van deze belemmeringen en aan een eerlijke verdeling van lusten en lasten.

Een mogelijke vervolgstap is te onderzoeken of het in de NOVI genoemde instrument van de Regionale Investeringsagenda (RIA) kan helpen de investeringsbehoeften horende bij de ambities en de publieke en private bekostigingsmogelijkheden in de regio in kaart te brengen en in verband met elkaar te brengen. Op basis hiervan kan een gerichte, gezamenlijke financiële strategie worden gemaakt. Een RIA is per definitie een publiek-privaat instrument.

Op regionale schaal betekent dat dat er allereerst scherpte nodig is welke maatschappelijke en financiële 'kosten' en 'opbrengsten' voortvloeien uit welke opgaven, welke onderdelen gefinancierd kunnen worden in de publiek-private allianties op plan-, project- en gebiedsniveau en welke posten 'financieel onrendabel' zijn, maar cruciaal voor de kwalitatieve groei van de regio.

Vervolgens is het belangrijk om de benodigde ontbrekende middelen te alloceren. Het is daarom belangrijk om te weten welke geldstromen en subsidies beschikbaar zijn. De praktijk is echter weerbarstig: deze stromen zijn lang niet altijd vooraf bekend, net zo min als de criteria die een rol spelen bij de 'toedeling van middelen'. Het is dan ook belangrijk om als regio zelf het huiswerk op orde te hebben, de scherpe keuzes consistent uit te dragen en te vertalen in integrale projecten. En scherp te hebben onder welke condities we opgaven kunnen en willen uitvoeren en welke proposities daarvoor nodig zijn. Zo kunnen de gemeenten in de U10 samen en eenduidig optrekken naar Rijk, provincie en andere partners en zijn ze voorbereid als er zich kansen voordoen als het Nationaal Groeifonds, de woningbouwimpuls, toekomstige geldstromen voor financiering van groen en mobiliteit et cetera. Jaarlijks gaan hier landelijk tientallen of honderden miljoenen en soms miljarden euro's om, en de regio Utrecht heeft met haar centrale positie in het land en haar uitgewerkte ambities een belangrijke rol in de ontwikkeling van het land.

Basis groen en landschap

De basis van het IRP is een stevige ambitie voor groen en landschap. De afspraak is dat de groenambities in uitvoering gelijke tred zullen houden met de ontwikkeling van wonen en werken. De regio heeft met het IRP een scherpe koers, en kan door die vast te houden en door strategisch om te gaan met de schaarse ruimte, randvoorwaarden stellen bij ontwikkeling. Bijvoorbeeld door partijen aan de voorkant mee te nemen bij plan- en gebiedsontwikkeling, door investeerders te binden en door publieke middelen naar de regio te halen. Het is daarvoor belangrijk om de waarde van groen zowel maatschappelijk als financieel concreet te maken, en investeren aantrekkelijk te maken. Het programma Groen Groeit Mee bundelt en stroomlijnt investeringen op het gebied van groen en landschap, maar daarmee is de financiering nog niet geregeld. Het programma Groen Groeit Mee geeft nu al inzicht in de benodigde investeringen en reikt financieringsstrategieën aan.

Uitgangspunt is dat het investeren in groen en landschap een gezamenlijke verantwoordelijkheid is, waarbij de investeringsbehoefte integraal onderdeel uitmaakt van alle afzonderlijke plan- en gebiedsontwikkelingen in de regio. Voor investeringen in groen en landschap die niet gedekt kunnen worden uit opbrengsten van gebiedsontwikkeling, zal de U10 een beroep doen op provincie, Rijk en Europa en andere financieringsstrategieën die door het programma Groen Groeit Mee zijn benoemd.

Voorbeelduitwerking

Groen in de stedelijke omgeving

In Nature Based Solutions (NBS) wordt de natuur niets als kostenpost beschouwd, maar als een kosteneffectieve interventie, waarmee je meerdere doelen tegelijkertijd kunt realiseren. De hoofdvraag is met welke strategieën financiering voor stedelijke NBS kan worden aangetrokken en hoe die in de stad kunnen worden geïntegreerd.

Uitdagingen

- Stedelijke natuur concurreert met vastgoedontwikkeling om de beschikbare ruimte in de stad.
- Stedelijke natuur levert onvoldoende financieel rendement op voor investeerders.
- Bewijs van effectiviteit van stedelijke NBS ontbreekt.
- De baten van stedelijk NBS komen versnipperd terecht bij verschillende actoren, waardoor een coördinatieprobleem ontstaat.
- Er is een mismatch tussen institutionele investeringen en investeringen in stedelijk NBS (qua schaal, rendement, transparantie en standaardisatie).
- Zowel publieke als private partijen willen de onderhoudskosten van stedelijke NBS niet op hun balans nemen.
- Er is gebrek aan publieke financiering voor stedelijke NBS door bezuinigingen, corruptie of achterblijvende economische groei.

Strategieën

- Positioneer stedelijke natuur als klimaatadaptatie maatregel.
- Ontwikkel kennisinstrumenten die de impact van stedelijk natuur bewijzen.
- Betrek (her)verzekeraars bij de opschaling van stedelijke natuur (zij hebben veel data over risico's en ze zijn grote investeerders).
- Faciliteer (publiekprivate) cofinanciering van stedelijke natuur (komt ook tegemoet aan de versnippering).
- Integreer stedelijke NBS in institutionele investeringen door middel van toezicht en regelgeving (bijvoorbeeld door vast te leggen wat een groene investering is).
- Ontwikkel en handhaaf regelgeving voor behoud van stedelijke biodiversiteit.
- Verlaag de kosten van stedelijke NBS door ze te integreren in reeds geplande infrastructuur, vastgoedprojecten en onderhoud.

Kansen in vervolgfase IRP

- (Markt)partijen hebben de intentie om opgaven en ambities 'aan de voorkant' van projecten/ontwikkelingen mee te nemen in de ruimtelijk ontwikkeling, ook bovenplans. En is behoefte aan beleid en/of kaders (programma van eisen, wet- en regelgeving).
- Door de schalen heen werken. Grote keuzes op regionale schaal maken, uitwerken en randvoorwaarden aangeven.
- Integraliteit in plan en project meenemen, regionaal investeringsagenda en instrumentarium ontwikkelen.

Bron: Sustainable Finance Lab, presentatie Helen Toxopeus tijdens participatiebijeenkomst IRP op 30 juni 2021.

Wonen

De opgave voor wonen leidt voor de complexe locaties tot de noodzaak om publieke onrendabele toppen af te dekken. Ervaringsgetallen uit recente impulsaanvragen en onderzoek van onder meer Brinkgroep 2017 en de RSU geven aan dat voor de meest complexe binnenstedelijke locaties tekorten kunnen ontstaan van tussen de 10.000 en 30.000 euro per woning. Daar komt in voorkomende gevallen nog bij dat er sprake is van excessieve kosten voor bovenplanse regionale infrastructuur. In het MIRT onderzoek wordt hiervoor 120.000 tot 160.000 euro per woning aangehouden. Deze kosten zijn uiteraard onderwerp van de gesprekken met provincie en Rijksoverheid over de bekostiging.

Bedrijventerreinen

De ambitie is om bestaande bedrijventerreinen te verdichten en te verduurzamen. Dit is een ambitie waarvoor de benodigde middelen nog niet goed in beeld zijn gebracht. Het zal een lange adem vergen en op een aantal plekken ook voorinvesteringen vragen. In de vervolgstap wordt (in samenwerking met alliantiepartners) onderzocht of een regionaal vehikel voor de financiering van deze verdichtingsoperatie haalbaar is. Dit wordt gekoppeld aan de zoektocht naar de benodigde schuifruimte.

Mobiliteit

De investeringen in mobiliteit zijn verdeeld over gemeentelijke, provinciale en nationale infrastructuur. Voor een deel van de ingrepen liggen er concrete plannen en is er financiële dekking, maar voor het grootste deel is dit nog niet het geval. Met name de schaalsprong in het ov-netwerk zal een flinke investering vergen. De groeifondspropositie Groot Merwede voorziet in de aanleg van de Merwedelijn en de Waterlinielijn, wat een goede start is van het Wiel met Spaken.

Tot slot

Ondanks de grote benodigde investeringen, nemen we de keuze om eerst binnenstedelijk en nabij bestaande knooppunten te bouwen bewust. Dit doen we omdat het uitgangspunt is dat de maatschappelijke lange-termijnkosten en -baten van deze keuze positief uitpakken. De veronderstelling is immers dat het leidt tot minder autoverkeer, meer fietsen en lopen, een gezondere leefomgeving, minder uitstoot van schadelijke stoffen en een aantrekkelijkere stedelijke en landschappelijke omgeving die mensen en bedrijven blijvend bindt en trekt. De benodigde investeringen voor de uitvoering van het IRP zijn divers en versnipperd, terwijl er tegelijkertijd grote samenhang is tussen de investering in de verschillende Pijlers. Zonder ov geen verdichting van knooppunten en zonder extra groen willen we niet groeien.

Leerdam (beeld: Leerdam Glasstad).

4.3 ADAPTIEF ONTWIKKELPAD - PRIORITERING EN TIJDLIJN

Het adaptieve ontwikkelpad brengt in beeld wanneer welke onderdelen van het IRP richting uitvoering gaan en welke afhankelijkheden bestaan tussen de verschillende onderdelen. Adaptief betekent dat het ontwikkelpad kan worden aangepast aan veranderende omstandigheden. Mocht een onderdeel in de uitvoering niet op tijd lukken, dan kan ervoor worden gekozen het ontwikkelpad aan te passen om de opgave toch in te vullen. Het IRP wordt in de toekomst geconcretiseerd en periodiek geactualiseerd om ontwikkelingen, die zich voordoen een plek te geven in de uitvoeringsstrategie. De eerste actualisatie is na een periode van twee jaar, daarna wordt onderzocht wat een passende ritmiek is.

Consistent, samenhangend en integraal

Als 16 gemeenten hebben we de ambitie om de groei op een gezonde, kwalitatief hoogwaardige en samenhangende wijze op te vangen, door in alle overwegingen 'gezond leven in een stedelijke regio voor iedereen' consequent als uitgangspunt te nemen. Het pad dat leidt tot zo'n gezonde en samenhangende regio zal consistent moeten zijn met deze hoofdambitie.

De uitvoering van de ambitie is complex, we willen de landschappelijke kwaliteit doorontwikkelen, we willen groeien met wonen, werken, voorzieningen, sport, recreatie en natuur en daarbij willen we ambitieuze doelen halen op het gebied van mobiliteit, energie, klimaat en water. Het een kan niet zonder het ander. De kwaliteit van de regio is de optelsom van alles. Dus is sturing nodig, want het gaat niet vanzelf goed.

Volgordelijkheid in de ontwikkeling is daarom moeilijk te bepalen. Desondanks zit er wel een grof stapsgewijs ontwikkelpad in. Omdat we simpelweg niet alle woningen of werklocaties tegelijk kunnen, en ook niet zouden willen, realiseren en ook omdat een aantal grote gebiedsontwikkelingen pas mogelijk zijn als er aan bijvoorbeeld mobiliteitsvoorwaarden is voldaan.

De ambitie van een integrale en samenhangende verstedelijking van de regio is ook gelegen in de verwachting dat dit kansen biedt voor een hogere kwaliteit en kansen voor een bredere bekostiging vanuit meekoppelkansen en werk met werk maken.

Het adaptief ontwikkelpad maakt inzichtelijk wat de afhankelijkheden zijn tussen ruimtelijke uitwerkingen en keuzes en brengt beslismomenten en meekoppelkansen in beeld. Hiermee hebben de gezamenlijke gemeenten overzicht en is er transparantie over de verwachtingen bij uitwerking en uitvoering. Ook wordt helder waar gerichte actie nodig is om de ontwikkelingen in de regio te ondersteunen, of te versnellen door bijvoorbeeld een lobby of een investeringsstrategie.

Adaptief

Het IRP schetst een toekomstige ontwikkeling van de regio en daarbij is consistentie zoals gezegd van groot belang. Het IRP is echter geen eindplan: het is niet in beton gegoten. De periode waarvoor het IRP het perspectief schetst is lang, gedurende die tijd zullen maatschappelijke en economische veranderingen optreden. De 16 gezamenlijke gemeenten zullen blijvend onderzoek moeten doen naar behoeften en trends, alsmede blijvend de voortgang van alle geplande ontwikkelingen moeten monitoren. Bijsturen indien nodig is daarmee geen zonde, maar blijk van een gezonde instelling.

Ontwikkelpad consistent met *Utrecht Nabij*

In het kader van U NED is het eindrapport Ontwikkelperspectief *Utrecht Nabij* van november 2020 een belangrijke basis. In dit rapport is een allereerste uitwerking voor een ontwikkelpad opgenomen, waarin de belangrijkste ingrepen voor infrastructuur en daarmee samenhangende verstedelijking op volgorde in de tijd zijn geplaatst. Het ontwikkelpad van het IRP loopt gelijk op met deze uitgangspunten, maar voegt daar de relatie met landschap, energie en vitale kernen aan toe.

Afhankelijkheid

De eerste prioriteit in de regio ligt bij het versneld uitvoeren en realiseren van alle reeds harde plannen voor zowel woningbouw als werklocaties. Tevens gaat het om het snel en zorgvuldig voorbereiden van de realisatie van de nog niet harde planvoorraad. Zeker voor de binnenstedelijke locaties nabij knooppunten zijn de regionale ambities hoog en zal alles op alles moeten worden gezet om die ambities te realiseren. Van enkele grote toekomstige plangebieden is bekend dat verdere verstedelijking afhankelijk is van het op orde brengen van de mobiliteit. Dit geldt met name voor een aantal Metropoolpoorten (redeneerlijn 4) en Regiopoorten (redeneerlijn 5).

De Metropoolpoorten zijn niet allemaal gelijk. Het Centraal Station en Leidsche Rijn Centrum zijn voor de verdere doorontwikkeling in principe niet afhankelijk van grote infrastructurele ingrepen. Voor de ontwikkeling van Metropoolpoort Oost (Lunetten-Koningsweg) en Metropoolpoort Zuid (A12-zone) is eerst de aanleg van het zuidelijke deel van het Wiel met Spaken nodig (Papendorp – Westraven – Lunetten-Koningsweg, aanleg station Lunetten-Koningsweg (inclusief bediening door treinen van niveau 3 en 4) en een stevige versnelling van de Merwedelijn).

Ook de Regiopoorten verschillen van elkaar. Zo kan nabij de knopen Woerden en Houten onafhankelijk van verdere grootschalige ingrepen gestart worden met de doorontwikkeling, omdat de treinfrequenties op de corridor Houten – Woerden de komende jaren al omhoog zullen gaan. Voor Bunnik, Breukelen en Zeist geldt dat er eerst nog stevige investeringen in respectievelijk spoor en HOV-verbindingen nodig zijn.

Geconstateerd is dat er, naast de binnenstedelijke ontwikkelingen, ook een beperkt aantal grootschalige uitleglocaties nodig is om aan de gestelde woningbouw- en werkopgave in de regio te kunnen voldoen. Zo is de locatie stationsgebied Bunnik-Zuid vanwege de nabijheid van een ov-knoop aangemerkt als zo'n potentiële uitleglocatie. Ook hiervoor geldt echter dat de capaciteit van het spoor eerst moet worden opgevoerd, en dat daarvoor eerst forse investeringen in het spoor nodig zijn.

Met betrekking tot de vitale kernen in de regio is gesteld dat kernen zich moeten kunnen ontwikkelen voor hun directe eigen behoefte. Dit kan binnendorpse inbreiding betreffen of, onder voorwaarden en na provinciale goedkeuring, dorpsuitbreiding. Deze ontwikkelingen zijn van beperkte omvang, in tempo gebaseerd op concrete lokale behoefteramingen en daardoor niet afhankelijk van grootschalige infrastructurele ingrepen (treinen, trams, snelwegen). Lokaal maatwerk is nodig om te bepalen of bus- of snelfietsverbindingen nodig zijn om te zorgen dat er geen extra belasting van het bestaande autowegennet optreedt.

Niet in de laatste plaats zijn de stedelijke ontwikkelingen in de regio afhankelijk van de ontwikkelingen op het gebied van landschap, water en groen. Deze zijn in voorgaande hoofdstukken als randvoorwaarde beschreven om de kwaliteit van de regio en het gezond stedelijk leven in de toekomst te borgen. Klimaatadaptatie maakt daarvan onderdeel uit, met het oog op een veilige en prettige woonomgeving.

Systematiek van groen en landschap groeit mee

In het rapport U16 Ruimtelijke Opgave Groen en Landschap 2020-2040 zijn de opgaven gekwantificeerd en gebundeld in zeven gebiedsgerichte opgaven. Om de opgaven uitvoeringsgericht te koppelen aan het IRP worden de landschappelijke opgaven ingedeeld in vier gelijkwaardige categorieën:

1. Groenblauwe verbindingen op regionale schaal als randvoorwaarde voor de gehele gezamenlijke opgave.
2. Landschappelijke opgaven gekoppeld aan verstedelijking: mobiliteit, bedrijventerreinen en woningbouw.
3. Landschappelijke opgaven samenhangend met landelijk gebied, energie en vitale kernen.
4. Zelfstandige/onafhankelijke natuuropgaven, die vaak al beschikken over een financieringsbron.

Omdat de projecten uit categorie B onlosmakelijk samenhangen met de overige stedelijke ontwikkelingen in de regio, hangt de prioritering in tijd en geld van de landschappelijke opgaven samen met andere projecten. In de volgende fase van het programmeren zal preciezer een tijds- en uitvoeringskoppeling worden gemaakt tussen de verstedelijkingsprojecten en de landschaps-, water- en groenprojecten.

Vitale kernen

De vitale kernen kennen elk hun eigen dynamiek en hun eigen afhankelijkheden, daarom worden ze niet ondergebracht in de ontwikkelpaden. Er is geen volgordelijkheid in de ontwikkeling van de vitale kernen. Het is veel eerder de opgave om vitale kernen gedurende de periode van 2021 tot 2040 geleidelijk te ontwikkelen, afgestemd op de lokale behoefte en situatie. Het uitgangspunt is dat vitale kernen niet veel meer verkeer opleveren en dat maakt ze relatief onafhankelijk van grote infrastructurele ingrepen. Wel kunnen lokale ingrepen in landschap, voorzieningenstructuur of energie aanleiding te zijn voor het combineren van opgaven in de tijd, maar dit zal altijd lokaal en specifiek zijn. De opgave voor vitale kernen is gebaat bij een zekere geleidelijkheid, omdat daarmee de lokale markt de nieuwe woningen of andere ingrepen kan absorberen.

Bedrijventerreinen

De systematiek van het programmeren en prioriteren van bedrijventerreinen vindt plaats aan de hand van vier categorieën:

- Stedelijke werkmilieus.
- Functioneel klein tot middelgrote werkmilieus.
- Functioneel grootschalige werkmilieus.
- Functioneel XXL-werkmilieus.

In de categorie stedelijke bedrijventerreinen zal het Strijkviertel in 2023 starten en wordt verder vol ingezet op intensivering. De categorie functioneel kleinschalig tot middelgroot is deels al geborgd in de programmering wonen en werken van de provincie Utrecht. Voor de categorie functioneel grootschalig loopt in het kader van het IRP nog een zoektocht naar meerdere regionale bedrijventerreinen. Voor de categorie XXL wordt niet actief gezocht naar ruimte en worden initiatieven in het kader van regionaal programmeren meegenomen.

In beweging komen

Het ontwikkelpad is meer dan alleen een fasering van fysieke ingrepen in de regio. Belangrijk onderdeel is hoe de regiogemeenten en hun partners met elkaar een goede start kunnen maken met de realisatie van de geschetste ambities. Welke alliantie of organisatievorm is hiervoor nodig? Welke eerste stappen worden kunnen gezet? En op welke wijze worden nieuwe inzichten en voortgang verwerkt in de komende jaren?
In de volgende fase, het Integraal Regionaal Programmeren, zal ook een aanzet worden gegeven voor de alliantievormen, organisatievormen en monitoring.

Fase 1 tot 2030

Uiteraard gaan de gemeenten in eerste instantie door met het realiseren van de harde planvoorraad voor wonen en werken. Tegelijkertijd moet er in deze fase worden gestart met de voorbereidingen van de plannen voor na 2025 en 2030.

Op het niveau van de regio is van belang dat Utrecht Centraal en Metropoolpoort West (Leidsche Rijn Centrum) worden doorontwikkeld als gemengde woon-werklocaties. Er wordt een start gemaakt met het Wiel met Spaken door eerst de SUNIJ-lijn te versnellen en de Merwedelijn aan te leggen, waarna vanaf knooppunt Westraven ook een aanvang kan worden gemaakt met het ontwikkelen van het Wiel Leidsche Rijn Centrum – Westraven – Lunetten – USP. Voor deze stap is Lunetten-Koningsweg als station van niveau 3 nog niet noodzakelijk. In deze fase starten we ook met enkele versnellingen/versterkingen op bestaande ov-corridors, onder andere Gorinchem – Vianen – Utrecht, Wijk bij Duurstede – Bunnik – Lunetten – USP en Mijdrecht – Breukelen. We onderzoeken met Rijk en provincie of het mogelijk is om bestaande fietsprogramma's te versnellen door Rijksmiddelen toe te voegen aan de programma's.

Rond de Regiopoorten Woerden en Houten kan in deze fase worden doorontwikkeld. De ov-bereikbaarheid is hier op orde, maar er zal nog aan meer voorwaarden moeten worden voldaan. Ook in het stationsgebied van Bunnik kan worden gestart met de gebiedsontwikkeling, waarbij ook het stationsgebied Bunnik-Zuid in beeld komt.

Voor het werken is van belang dat er, waar dit al mogelijk is, wordt gestart met het verdichten van bestaande bedrijfslocaties. Daarnaast zal gezamenlijk moeten worden onderzocht wat de randvoorwaarden zijn voor geslaagde verdichting van bedrijventerreinen, welke instrumenten er zijn of nodig zijn en welke relevante allianties er gevormd kunnen worden. Meer concreet:

- We onderzoeken hoeveel ruimte er is binnen de planning van de toegekende PRS-locaties (harde afspraken uit de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie) om de uitgifte meer in lijn te laten zijn met de onderzoeksuitkomsten van het adviesrapport van mei 2020 en het IRP als geheel. Lopende contracten respecteren we: we werken hier op basis van vrijwilligheid.
- We brengen terreinen in die voor intensivering in aanmerking komen. Met de provincie, Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht, kennispartners en het Rijk verkennen we hoe we tot een programmatische en haalbare aanpak kunnen komen.
- Nieuwe plannen voor terreinen brengen we onder een regionaal uitgifteprotocol. Om te oefenen met regionale afstemming, informeren we elkaar over 'harde' uitgiftes.
- We werken het concept van regionale terreinen uit en maken de zoekgebieden op de IRP kaart kleiner en concreter.
- We voeren een nulmeting circulaire bedrijventerreinen uit.
- We realiseren meerdere lokale plannen.
- We brengen het eerste plan voor een regionaal terrein in.
- We boeken de eerste resultaten van de intensiveringsslag op kavelniveau. We verwachten circa 10% van de totale ruimtewinstintensivering voor 2030 te boeken. Het overige deel boeken we tot 2040.
- We gebruiken de opgedane ervaringen voor een herijking van de uitgangspunten.

Fort Honswijk (beeld: Kromme Rijnstreek).

Voor groen en landschap zal in eerste instantie worden ingezet op vier regionale groenblauwe verbindingen:

- Kromme Rijn – Oude Rijn (tevens Limes).
- Nieuwe Hollandse Waterlinie en Vecht.
- Verbindingen van de Lek (op basis van het project sterke Lekdijk).
- Verbinding Hollandse IJssel (op basis van het project Gekanaliseerde Hollandse IJssel).

Vervolgens wordt in de loop van deze fase ingezet op de start van de volgende ontwikkelingen:

- Ontwikkeling Kromme Rijnscheg (inclusief overkluizingen van de A27) en onderdeel Waterliniescheg (op basis van Westraven, Lunetten en USP).
- Polderscheg Woerden, Breukelen, Lange Linschoten (op basis van ontwikkelingen Woerden en Breukelen).
- Robuust maken van Heuvelrug en Stichtse Lustwarande.
- Agrarisch groenblauwnetwerk (gefaseerd op basis van landbouwtransitie in hele IRP-periode).
- Nieuwe natuurkerngebieden (30 hectare per stuk).

In de RES wordt samengewerkt aan de energietransitie met als doel realisatie van de opgave uiterlijk in 2030.

Fase 2 2030 - 2040

In deze fase zal vooral de doorontwikkeling spelen van de reeds in gang gezette grote stedelijke gebiedsontwikkelingen in de Centrale As, rondom Utrecht Centraal en Metropoolpoort West (Leidsche Rijn Centrum) en de Regiopoorten Woerden en Houten. In deze fase wordt station Lunetten-Koningsweg ontwikkeld (inclusief de uitbreiding van de spoorcapaciteit Utrecht – Arnhem en frequentieverhoging Veenendaal – Breukelen) en wordt het Wiel Zuidoost definitief gemaakt (keuze modaliteit: lightrail of HOV) richting USP en Overvecht. Ook werkt de regio in deze fase aan het doortrekken van een snelle ov-verbinding naar Zeist-West, Zeist-Noord en eventueel Amersfoort.

Tegelijkertijd werken we aan het voltooien van de Merwedelijn richting Papendorp – Leidsche Rijn en Nieuwegein Zuid – IJsselstein. Beide ontwikkelingen brengen keuzes met zich mee ten aanzien van de ontwikkeling van regionale ov-knopen, waar regionale buslijnen worden verknoopt met lightrail- of HOV-lijnen. Op die manier kan de stedelijke ontwikkeling rondom knoop Westraven worden gestart. Ook de stedelijke verdichting rondom knooppunt Lunetten-Koningsweg wordt gestart, net als de verstedelijking rond de Regiopoorten Zeist-Noord en Breukelen. Verder wordt gewerkt aan stationsgebied Bunnik-Zuid.

Voor de werkopgave gaan we verder met de intensiveringsslag van bestaande en nieuwe bedrijventerreinen, worden nieuwe lokale bedrijventerreinen ingebracht en worden nieuwe regionale terreinen ingebracht op basis van ervaringen met het eerste regionale terrein.

Voor groen en landschap gaat het in deze fase om:

- Ontwikkelen van de overige groenblauwe verbindingen.
- Ontwikkeling/afronding Waterliniescheg.
- Afronding polderscheg Woerden – Breukelen – Lange Linschoten.
- Hollandse IJsselscheg op basis van A12-zone (of eerder op het programma door meekoppelen als energielandschap Rijnenburg gepland wordt).

Verderop in deze fase zullen de volgende ontwikkelingen voor groen en landschap aan de orde zijn:

- Groene Zoom Vijfherenlanden (of zoveel eerder als landbouwtransitie en/of energielandschappen daartoe aanleiding geven).
- Groen raamwerk Heuvelrug – Lek (of zoveel eerder als landbouwtransitie en/of energielandschappen daartoe aanleiding geven).
- Blauwe Krans Stelling van Amsterdam (mede op basis van ontwikkelingen Mijdrecht. In afstemming met Metropoolregio Amsterdam mogelijk eerder op het programma).

Fase 3 adaptief pad 2025 - 2040

In de loop van bovenstaande fases wordt duidelijk hoe de algehele mobiliteit zich landelijk ontwikkelt en welke trends er binnen en tussen de modaliteiten plaatsvinden. Onze regionale verstedelijkingsstrategie is erop gericht om op de corridors van het hoofdwegennet na 2030 bij voorkeur een beheersbare situatie te hebben, dat wil zeggen een redelijke doorstroming in de spits. Dat betekent bijvoorbeeld dat er op de A12, de A27 en de A28 in de spits niet meer auto's zijn bijgekomen dan de prognoses tot 2030 ons nu al laten zien (op basis van autonome groei en de verstedelijking tot 2030). Als op de drukste corridors van het hoofdwegennet tegen die tijd een onbeheersbare situatie is ontstaan, dan staan we voor de keuze om de capaciteit van het hoofdwegennet (en daarvan afgeleid de op- en afritten en toeleidende wegen) te vergroten. Bijvoorbeeld door middel van een parallelweg aan de A12.

Op dezelfde wijze zal gedurende deze fases ook worden bezien of, en in hoeverre, de ontwikkeling van Rijnenburg voorbereid zou moeten worden om na 2035 aan de regionale vraag naar woningen te kunnen voldoen. Dit brengt dan ook noodzakelijke keuzes over een adequate ov-ontsluiting aan de orde.

Woningbouw: overzicht aantallen

Onderstaande tabel geeft een indicatief beeld van de bandbreedtes die gemeenten zien voor woningbouw in hun gemeente. In totaal wordt hiermee aan de totale opgave voldaan. De aantallen in de tabel kunnen licht afwijken van de meest recente inzichten van de gemeente. Afspraken over definitieve aantallen worden gemaakt in de programmering. Daarbij wordt gehandeld in de geest van dit IRP: de uitgangspunten en redeneerlijnen blijven daarbij overeind.

		Minimaal	Maximaal	
1	**GEMEENTE UTRECHT**			**UTRECHT STAD** *Gebaseerd op RSU.*
	Bestaande plannen	41.000		
	Lunetten/Koningsweg + USP/Rijnsweerd	8.000		
	Leidsche Rijn Centrum	400		
	Overvecht	5.000		
	Overig Utrecht	3.300		
	Rijnenburg	0	25.000	
	TOTAAL EXCL A12-zone	**57.700**		*RSU benoemt minimale aantallen per knoop, geen maximale.*
	A12-ZONE			*Aantallen A12 zone uit bandbreedte Projectgroep A12-zone (indicatief).*
	Utrechts deel (incl. Papendorp)	11.000	13.500	
	Nieuwegeins deel	*5.000*	*10.500*	
	TOTAAL UTRECHT INCL A12	**68.700**	**96.200***	** Maximum aantal is inclusief maximale variant Rijnenburg.*
2	**GEMEENTE NIEUWEGEIN**			**REGIOPOORT GEMEENTEN**
	Harde planvoorraad	4.470		
	Aanvullend binnenstedelijk	2.500		
	TOTAAL EXCLUSIEF A12-ZONE	6.970		
	TOTAAL NIEUWEGEIN INCLUSIEF A12-ZONE	**11.970**	**17.470**	
3	**GEMEENTE HOUTEN**			
	Harde planvoorraad	1.000		
	Ambitie planvoorraad	4.800		
	TOTAAL HOUTEN	**5.800**		
4	**GEMEENTE WOERDEN**			
	Woerden en kernen	4.200	4.700	
	TOTAAL WOERDEN	**4.200**	**4.700**	
5	**GEMEENTE STICHTSE VECHT**			
	Knooppunt Maarssen + Breukelen	6.000		
	Overige harde plannen	1.700		
	TOTAAL STICHTSE VECHT	**7.700**		
6	**GEMEENTE ZEIST**			*Onderzoek naar verstedelijking rond Zeist-Noord in relatie tot aanleg snelle HOV-verbinding.*
	Harde plannen	3.000		
	Zeist aanvullende potentie bij HOV Zeist-Noord	0	5.000	*Verstedelijking rond station valt deels in gemeente Utrechtse Heuvelrug. Om dubbeltelling te voorkomen zijn die hier niet meegenome in het totaal.*
	Station Driebergen-Zeist	*500*	*1.500*	
	TOTAAL ZEIST	**3.000**	**8.000**	

		Minimaal	Maximaal
7	**GEMEENTE BUNNIK**		
	Harde plannen dorpen	600	
	Knooppunt Bunnik	5.000	
	TOTAAL BUNNIK	**5600**	
8	**GEMEENTE DE BILT**		
	Bestaande plannen	1.500	
	Verwachte plannen	0	700
	TOTAAL DE BILT	**1.500**	**2.200**
9	**GEMEENTE DE RONDE VENEN**		
	Harde plannen	1.800	
	Vitaliteit	1.000	3.000
	TOTAAL DE RONDE VENEN	**2.800**	**4.800**
10	**GEMEENTE WIJK BIJ DUURSTEDE**		
	Harde plannen	600	
	Vitaliteit	1.160	1.300
	TOTAAL WIJK BIJ DUURSTEDE	**1.760**	**1.900**
11	**GEMEENTE IJSSELSTEIN**		
	Harde plannen	800	
	Vitaliteit	1.440	2.500
	TOTAAL IJSSELSTEIN	**2.240**	**3.300**
12	**GEMEENTE VIJFHEERENLANDEN**		
	Harde plannen	2.000	
	Vitaliteit	1.000	1.000
	Zachte plannen	0	2.250
	TOTAAL VIJFHEERENLANDEN	**3.000**	**5.250**
13	**GEMEENTE UTRECHTSE HEUVELRUG**		
	Harde plannen	740	
	Marinierskazerne	400	
	Station Driebergen-Zeist	500	1.500
	TOTAAL UTRECHTSE HEUVELRUG	**1.640**	**2.640**

Verstedelijking rond station valt weliswaar deels in gemeente Zeist, maar alle woningen zijn hier meegeteld.

		Minimaal	Maximaal
14	**GEMEENTE LOPIK**		
	Ambitie Lopikerwaardagenda/ vitaliteit	300	
	TOTAAL LOPIK	**300**	
15	**GEMEENTE MONTFOORT**		
	Lopikerwaardagenda / vitaliteit	430	
	TOTAAL MONTFOORT	**430**	
16	**GEMEENTE OUDEWATER**		
	Lopikerwaardagenda / vitaliteit	975	
	TOTAAL OUDEWATER	**975**	

De woningaantallen voor Montfoort zijn voor de periode tot 2030.

	min	*max*
TOTAAL UTRECHT	**57.700**	
RIJNENBURG	0	25.000
A12 ZONE	16.000	24.000
TOTAAL UTRECHT+	**73.700**	**106.700**
REGIOPOORTEN	33.270	38.770
VITALE GEMEENTEN	14.645	21.795
TOTAAL	**121.615**	**167.265***

Exclusief Rijnenburg zijn het er maximaal 142.265.

Colofon

Titel	Integraal Ruimtelijk Perspectief 2021-2040. Gezond leven in een stedelijke regio voor iedereen
Auteurs	Opgaveteam IRP in samenwerking met SITE Urban Development en KuiperCompagnons
Vormgeving	*Binnenwerk*: KuiperCompagnons *Omslag*: DDK
Contact	info@utrecht.nl | www.utrecht10.nl
Copyright	Citaten en kaartbeelden mogen zonder schriftelijke toestemming van de auteurs worden gebruikt, op voorwaarde van een duidelijke bron- en naamsvermelding *(Opgaveteam IRP, SITE Urban Development en KuiperCompagnons)*
Publicatiedatum	September 2021

Totstandkoming Integraal Ruimtelijk Perspectief 2021-2040

Met hartelijk dank aan iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan de totstandkoming van het IRP.

Opdrachtgevers

Gemeente Bunnik
Gemeente De Bilt
Gemeente De Ronde Venen
Gemeente Houten
Gemeente IJsselstein
Gemeente Lopik
Gemeente Montfoort
Gemeente Nieuwegein
Gemeente Oudewater
Gemeente Stichtse Vecht
Gemeente Utrecht
Gemeente Utrechtse Heuvelrug
Gemeente Vijfheerenlanden
Gemeente Wijk bij Duurstede
Gemeente Woerden
Gemeente Zeist

In samenwerking met

Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden
Waterschap Amstel Gooi en Vecht
Waterschap Rivierenland
Provincie Utrecht

In afstemming met

RES U16
U Ned / MIRT Onderzoek
A12-zone

Bijeenkomsten totstandkoming IRP

Bestuurlijke werksessie REP – 18 mei 2020
Bestuurlijke werksessie REP – 10 juli 2020
Bestuurlijke werksessie IRP - 7 september 2020
Bestuurlijke werksessie IRP - 25 september 2020
Collegedag – 27 oktober 2020
U10 Informatiebijeenkomst - 4 november 2020
Bestuurlijke werksessie IRP - 1 februari 2021
Bestuurstafelbijeenkomst 15 februari
U10 Informatiebijeenkomst - 17 februari 2021
Participatiebijeenkomst IRP - 15 maart 2021
Bestuurlijke werksessie IRP - 24 maart 2021
Tour langs de raden: IRP – april en mei 2021
Bestuurlijke werksessie IRP – 25 juni 2021
Participatiebijeenkomst IRP – 30 juni 2021
Bestuurlijke werksessie IRP – 6 september 2021

Literatuurlijst Integraal Ruimtelijk Perspectief

Rapporten opgesteld in opdracht van U10 Bestuurstafels toeleverend aan het Integraal Ruimtelijk Perspectief. En daarnaast is voor kennis en expertise ook gebruik gemaakt van rapporten van diverse samenwerkingspartners.

Landschap, water en groen - U10 Bestuurstafel Groen en landschap

Groen groeit mee, financiering. Bureau Buiten. Juni 2021.

Groen groeit mee, opgaven in beeld. Bureau Buiten. Juni 2021.

Versnelde Zeespiegelstijging Centraal Holland, verslag kennisprogramma. Defacto. Maart 2021.

U16 Ruimtelijke opgave Groen & Landschap 2020 – 2040. BVR en ambtelijke begeleidingsgroep. December 2020.

Regionale Adaptatiestrategie regio Utrecht Zuidwest. Netwerk water en klimaat (14 gemeentes, Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden, Provincie Utrecht en Veiligheidsregio Utrecht). November 2020.

New Deal tussen boer en maatschappij, advies over de transitie naar landschapsinclusieve landbouw. College van Rijksadviseurs. Juli 2020.

Verdieping Groene routes en scheggen | landschap van de toekomst | landbouwkerngebied, casestudy ontwikkelbeeld groen & landschap. BVR en ambtelijke begeleidingsgroep. Oktober 2019.

Ontwikkelbeeld Groen & Landschap, vijfde pijler Groen & Landschap: het aanbod van en aan de U16. BVR en ambtelijke begeleidingsgroep. Juli 2019.

Utrecht Buiten, groene recreatie voor gezond stedelijk leven. Bureau Buiten. Juni 2019.

Mobiliteit - U10 Bestuurstafel Duurzame bereikbaarheid

Utrecht Nabij. U Ned. November 2020.

OV Toekomstbeeld Midden Nederland. Goudappel-Coffeng en Arcadis. Juni 2019

Regionale Fietsvisie 2.0 U10. Mobycon. Februari 2018

Wonen – U10 Bestuurstafel Gezonde woon- en leefomgeving

Kwalitatieve woningmarktanalyse. Companen. Juli 2020

Locatieonderzoek Woningbouw Regio Utrecht. SITE. September 2018

Werken – U10 Bestuurstafel Economische Positionering

Ambtelijk concept Marktverkenning Life Sciences & Health en Quickscan Verduurzaming U4-regio. Buck Consultants International. Februari 2021.

Naar toekomstbestendige werklocaties in de regio U16. Stec Groep. 2020.

Energie – U10 Bestuurstafel Klimaatneutrale regio

RES 1.0. RES U16. Mei 2021.

Warmteonderzoek RES U16. Greenvis. November 2020.

Energielandschappen RES U16. Land-id. November 2020.

Ontwerp RES. RES U16. Maart 2020.

Energieanalyse U16. Generation.Energy/Quintel. December 2018.

Gezonde en inclusieve regio

Regio Utrecht: inhoud als verbindende factor. U10 team. Maart 2020.

Ruimtelijk- Economisch Programma

Verstedelijkingsstrategie. U10 REP. 2020.

Contour REP. U10 REP. 2020.

Ruimtelijk- Economische Koers. U10. 2017.

Een tussenstop op weg naar de toekomst

Woningnood, energietransitie, waterveiligheid, droogte, bodemdaling, grootschalige logistiek, datacentra, circulaire economie, landbouwtransitie en de groei van mobiliteit. Allemaal grote opgaven die strijden om dezelfde beperkte ruimte. Als kersverse Rijksadviseur voor de fysieke leefomgeving krijg ik vaak de ongemakkelijke vraag: "Welke keuzes moeten we maken?". En tot nu toe moet ik het antwoord schuldig blijven, want ik mis een gezamenlijk nationaal toekomstperspectief om de juiste keuzes te kunnen maken.

Gelukkig zijn er ook lichtpuntjes in de dichte mist die ons het zicht op de toekomst ontneemt. Daarbij denk ik bijvoorbeeld aan de consistente lange termijnvisie voor de regio Utrecht. De verschillende ruimtelijke plannen en programma's sluiten mooi op elkaar aan. En met name met het Integraal Ruimtelijk Perspectief (IRP) wordt duidelijk dat alle puzzelstukjes goed in elkaar vallen. De visie voor de lange termijn leidt aantoonbaar tot duidelijke en scherpe keuzes die lokale, regionale, provinciale en nationale opgaven met elkaar verbindt.

Maar het IRP is niet het eindpunt, het is slechts een mooie (en kortstondige) tussenstop op de lange weg die ruimtelijke ordening heet. Heb dus geduld, wees vasthoudend en blijf herhalen wat de visie voor de lange termijn is. En dan helpt het om de navolgende zes punten telkens in het achterhoofd te houden, zowel voor de gemeenten, de provincie als de rijksoverheid:

1. **Ga uit van je eigen regionale kracht.** De regio Utrecht behoort tot één van de aantrekkelijkste in Europa en kan hoge eisen stellen aan alle betrokken partijen om maximale kwaliteit te realiseren. Schroom dus niet om structureel geld uit te trekken voor ogenschijnlijke kostenposten, zoals de noodzakelijke investeringen in de regionale groenstructuren. Deze investering betaalt zich gegarandeerd uit, voor alle betrokken partijen.
2. **Benut de kracht van de eigen bewoners en ondernemers.** Druk de regionale visie niet top down door in de lokale gemeenschap, maar gebruik deze gemeenschap juist als het startpunt van co-creatie om de regionale doelen te bereiken. Er zit veel ontwikkelkracht in de steden, dorpen en landschappen. Bewoners en ondernemers zijn vaak tot meer in staat dan we denken.
3. **Blijf regionaal en integrerend werken.** De ruimte is schaars, de opgaven zijn groot. Dus je kunt de toekomstige ruimteclaims alleen maar inpassen als je het gezamenlijk doet. Gebruik daarbij de drie principes van de Nationale Omgevingsvisie om op koers te blijven. Benut de kenmerken en identiteit van gebieden, voorkom het afwentelen van problemen in tijd of ruimte en probeer zoveel mogelijk opgaven te combineren. Zo worden kosten en baten bij elkaar gebracht, financieringsstromen gekoppeld en de collectieve doe-kracht vergroot. Blijf dus nauw samenwerken en kijk over je eigen grenzen heen. En doe dat niet alleen op de kaart, maar ook in de managementstructuur van projecten of gebiedsontwikkelingen, zodat duidelijk is wie wat waar gaat doen.
4. **Durf pijnlijke en radicale keuzes te maken.** Het IRP is een mooi begin van een enorme verandering die onze leefomgeving te wachten staat. Maar op een aantal dossiers moet het roer echt radicaal omgegooid worden om op een gezonde manier door te kunnen groeien. En dat kan niet zonder de hulp van de rijksoverheid en de provincie. Denk aan een radicale mobiliteitstransitie op nationaal en lokaal niveau om ruimte te maken voor leefkwaliteit. Of de noodzaak om het landschappelijk en ecologisch casco op orde te brengen als voorwaarde voor verdere groei. Maar ook het strategisch programmeren van woningbouw in de tijd. Ga niet overal tegelijk aan de slag want je hebt de druk op de woningmarkt nodig om moeilijke locaties vlot te trekken en zo meerder maatschappelijke doelen te realiseren.
5. **Denk groter!** Want internationale corridors, energiesystemen, economie, ecologie, bodem en water kennen geen regionale grenzen. Nauwe samenwerking met de Metropoolregio Amsterdam, de Regio Amersfoort en Food Valley is onvermijdelijk als je echt het verschil wilt maken. Als het lukt om op onderdelen van de IRP samen op te trekken met verschillende regio's heb je meer te bieden aan de rijksoverheid.
6. **Maar boven alles: hou elkaar goed vast!** Laat je niet tegen elkaar uit spelen. Hou je rug recht en houdt de blik op de lange termijn. Het IRP is pas het begin van een langdurig bestuurlijk gesprek dat niets mag inboeten aan passie en bevlogenheid. Luister goed naar elkaar en zorg vooral goed voor elkaar. Want alleen ga je sneller, op korte termijn, maar samen kom je verder.

Wouter Veldhuis
Rijksadviseur voor de fysieke leefomgeving

September 2021